

การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
พฤษภาคม 2554

การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
พฤษภาคม 2554

สุกัญญา รัตน์ประทุม. (2554). การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. ปริญญาโทศิลป. (มานุษยดุริยางควิทยา) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล งามสุทธิ, รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์.

การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษา ประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาทและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง การสืบทอดและบันทึกบทเพลงดนตรีไทย คอนสาร ซึ่งใช้วิธีการศึกษาโดยการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัย รวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีทางมานุษยดุริยางควิทยา

ผลวิจัยพบว่า

1. ประวัติความเป็นมาอำเภอคอนสาร โดยการนำของนายภูมิ นำประชาชนมาตั้งถิ่นฐาน และได้นำเครื่องราชบรรณาการขึ้นทูลเกล้าถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายภูมิเป็นหมื่นอร่ามกำแหง เมื่อได้รับพระราชทานตราตั้งห่อผ้าแล้วใช้ไม้คอน มาถึงเมืองที่ตนอยู่ จึงได้ขนานนามหมู่บ้านว่า "คอนสาร" ต่อมาได้เลื่อนยศเป็นหลวงวิจิตรสงคราม เป็นเจ้าเมืองคอนสารคนแรก และมีเจ้าเมืองสืบทอดมา และยกฐานะเป็นอำเภอปี พ.ศ. 2503 เป็นอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ในปัจจุบัน
2. สภาพ จัดเก็บเครื่องดนตรีไว้ที่วัดเจติยและศาลเทพารักษ์ โดยมีนักดนตรีวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) 8 คน นักดนตรีวงฆ้องเจ้าพ่อ 7 คน เป็นผู้ดูแลจัดเก็บและรักษาเครื่องดนตรี
3. บทบาท มีบทบาทในการบรรเลงประกอบในประเพณีที่สำคัญของชุมชนและสร้างอาชีพ เสริมให้กับนักดนตรีได้เป็นอย่างดี
4. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง พิธีกรรมอย่างเช่น งานแต่งงาน การบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบันไม่ค่อยมีใครว่าจ้าง งานบุญประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และ บุญเดือน 6 การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี และการคายอ้อ คือการไหว้ครูก่อนการแสดงเพื่อให้คณะดำเนินการแสดงสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์
5. การสืบทอดนั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นการสืบทอดโดยบรรพบุรุษ นักดนตรีเป็นลูกหลานที่สืบทอดจากตระกูลสายตรงเท่านั้น การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ คือ เป็นการถ่ายทอดกันปากต่อปากโดยมีลักษณะการถ่ายทอดของผู้สอนมีวิธีการดังนี้ การบรรยาย การสาธิต การตามเพลง
6. บันทึกเพลงดนตรีไทยคอนสาร เพลงที่ใช้ในการบรรเลงมีอยู่ 6 เพลงคือ เพลงรัว เพลงเซตฉิ่ง เพลงกราวโน (แห่) เพลงฉันท์เข้า เพลงเข้ามาน และเพลงจีนแส และจังหวัด กลองประกอบการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

A STUDY OF TAI KHONSAN MUSIC, KHONSAN SUBDISTRICT,
KHONSAN DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University

May 2011

Sukanya Rattanaprathum. (2011). *A Study of Tai Khonsan Music, Khonsan Subdistrict, Khonsan District, Chaiyaphum Province*. Master thesis. M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Sinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist Prof. Dr. Chalermpon Ngamsutti, Assoc. Prof. Dr. Karnchana Intrasunanon.

It is the study of the history, state, role, and cultures that link between descendant and the record of "Tai Khonsan" music through the process of research from many sources such as: books, papers, report include the method call "Ethnomusicology."

The research indicated that

1. The history sub district by the founder "Mr. Phoom", who brings people to the settle down at this subdistrict and give the tribute to King Rama I. The King Rama I accredit Mr. Phoom to be "Muen A-ram Kham Hang". After the king gives the credential to Muen A-ram Kham Hang to let them carry this credential to "Khonsan" (carry mean "khon", so we call this village "Khonsan"). Afterwards Muen A-ram Kham Hang was promoted to be Loung Vichit Songkarm as the first governor of Khonsan. In 1960 Khonsan was promoted to be subdistrict until today.

2. States, musical instrument was kept at "Jay-dee" temple and Sara Thea-pa-rak by 8 musicians, who plays Ranard, Khong-Wong (Phee Part Kueng Ha) and 7 musicians from "Wong Khong Chao Por" and also to take care and preserve the musical instrument.

3. Role of this king of music involve in many important tradition of this community also support musician career.

4. Relative culture ritual like wedding ceremony, religious ceremony, funeral ceremony, On the other hand people not hire them for the above reason anymore, but will hire for some reasons like local reasons like local tradition ceremony and Khai-Aorr is one of Wai-ku ceremony before the performance, they believed that the show will become successful.

5. Inheritance, most of Inheritance comes from ancestor and the musician comes from heir in tail. The way they teach is oral teaching. They teach by narration, giving an example and learning by seeing.

6. Report of Tai Khonsan Music. They usually play only 6 songs there are Pleang-Rua, Pleang Cherd-Ching, Pleang Krawn-Nai, Pleang Chant-Chao, Pleang Khao-Marn, Pleang Jeen-Sae, and the rhythm in local tradition ceremony

ปริญญาบัตร

เรื่อง

การศึกษาดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

ของ

สุกัญญา รัตนประทุม

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่ เดือน..... พ.ศ. 2554

คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล งามสุทธิ)

(รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์)

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล งามสุทธิ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ นักรบ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาโทนี้สำเร็จสมบูรณ์ โดยได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่ายซึ่งให้ความเมตตา คอยให้คำปรึกษา ชี้แนะและให้การสนับสนุนในด้านต่างๆแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ปริญญาโทนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้จากผู้มีพระคุณตั้งรายนามที่จะกล่าวถึง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ ประธานที่ปรึกษาปริญญาโทนี้ รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา อินทรสุวานนท์ กรรมการควบคุมปริญญาโทนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ นักรบ กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ท่านเหล่านี้ คำปรึกษา คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องจนปริญญาโทนี้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง

ขอขอบคุณภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา อบรมสั่งสอนในทุกๆอย่างแก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยสำนึกและระลึกพระคุณของครูบาอาจารย์ทุกท่านเสมอและจะนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นต่อไป

ขอขอบคุณนายบุญเกิด แพงจันทร์ ผู้ให้ข้อมูลประวัติคอนสารเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณ นายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์ ที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโน้ตเพลงแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณนางสาวมาติกา รัตนประทุม นายณัฐวุฒิ รัตนประทุม นางสาวพิชญ์พิชา อำนวย สันติกุลและนายธนภัทร สุขวัฒนา ที่ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา

ประการสำคัญผู้วิจัยขอยกย่องสดุดีบรรพชนไทยคอนสารที่ได้สร้างและสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามมาสู่ไทยคอนสารรุ่นหลัง เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาค้นคว้า ขอขอบประชาชนชาวคอนสารที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดีตลอดมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อวิรัตน์ รัตนประทุม และคุณแม่มาลา รัตนประทุม ซึ่งได้อบรมเลี้ยงดูให้ความรักความเมตตา ปลูกฝังคุณภาพ จริยธรรม ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆจึงทำปริญญาโทนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตลอดจนการสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียน ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในครั้งนี้

สุกัญญา รัตนประทุม

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	138
ภาคผนวก.....	142
ภาคผนวก ก.....	143
ภาคผนวก ข.....	149
ภาคผนวก ค.....	155
ภาคผนวก ง.....	175
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	179

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวความคิดการวิจัย.....	6
2 ที่ว่าการอำเภอคอนสาร.....	30
3 วัดเจดีย์ที่ตั้งวงระนาดฆ้องวง(ปีพาทย์เครื่องห้า).....	31
4 วัดเจดีย์แผนที่ตั้งวงระนาดฆ้องวง (ปีพาทย์เครื่องห้า).....	32
5 ศาลเทพารักษ์ที่ตั้งวงฆ้องเจ้าพ่อ.....	33
6 ศาลเทพารักษ์แผนที่ตั้งวงฆ้องเจ้าพ่อ.....	33
7 ตารางบัญชีรายชื่อนักดนตรีวงระนาดฆ้องวง (วงปีพาทย์เครื่องห้า).....	34
8 นายสกล เลิศคอนสาร.....	35
9 นายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์.....	36
10 นายบุตรดี บุญบำรุง.....	37
11 นายบุญเกิด แผงจันทร์.....	38
12 นายบาลี ภูมิคอนสาร.....	39
13 นายตัน เรื่องเจริญ.....	40
14 นายและ เรื่องเจริญ.....	41
15 นางกุ่ม เรื่องเจริญ.....	42
16 ตารางบัญชีรายชื่อนักดนตรี วงฆ้องเจ้าพ่อ.....	43
17 นางเทียม ต่อประโยชน์.....	44
18 นางระหัน ลีลาศ.....	45
19 นางสมบัติ แดงทิพย์.....	46
20 นางมะลิ ปรีดีวงศ์.....	47
21 นางศศิธร เรื่องเจริญ.....	48
22 นายบุญยัง บุญญาชีพ.....	49
23 นายพินิจ แก้วพิมาย.....	50
24 เครื่องดนตรีวงระนาดฆ้องวง(ปีพาทย์เครื่องห้า).....	52
25 วงระนาดฆ้องวง(ปีพาทย์เครื่องห้า).....	53
26 ระนาด.....	54
27 การตีระนาด.....	54
28 ฆ้องวง (ฆ้องวงใหญ่).....	55
29 การบรรเลงฆ้องวง (ฆ้องวงใหญ่).....	56
30 ปี.....	56
31 การเป่าปี.....	57

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
32 ตะโพน.....	58
33 การบรรเลงตะโพน.....	58
34 กลองทัด.....	59
35 การบรรเลงกลองทัด.....	60
36 ฉิ่ง.....	60
37 การตีฉิ่ง.....	61
38 วงฆ้องเจ้าพ่อ.....	62
39 กลองตุ้ม.....	63
40 การตีกลองตุ้ม.....	63
41 ฆ้องฝรั่ง.....	64
42 การตีกลองตุ้ม.....	64
43 การตีฆ้องฝรั่ง.....	65
44 เครื่องคายอ้อ.....	68
45 กรวย(ไชย)ดอกไม้ เทียน.....	68
46 หมาก พลุ.....	68
47 ผ้าขาว.....	68
48 ด้าย สายสิญ့်.....	68
49 ข้าวเสียง.....	68
50 ไข่ต้ม.....	69
51 เหล้าขาว.....	69
52 หัวหน้าวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า)ทำพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลง.....	69
53 รูปแบบวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า).....	70
54 รูปแบบวงฆ้องเจ้าพ่อ.....	71
55 การแต่งกายชาย.....	72
56 การแต่งการหญิง.....	72
57 แขนผ้าขบวนพิธีกรรมบุญเดือนสาม.....	75
58 พระพุทธรูป.....	76
59 รถเป็พาทย์.....	76
60 ขบวนธง.....	77
61 พระสงฆ์.....	77
62 ผู้บวชชุดขาว.....	78

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
63 ผู้มีเกียรติ.....	78
64 คานหามพระอาจารย์จากหมู่บ้านต่างๆ.....	79
65 คานหามพระบวชใหม่.....	79
66 ชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ.....	80
67 ประเพณีบุญเดือนสี่.....	81
68 ขบวนนางรำประเพณีบุญเดือนสี่.....	82
69 การเล่นสะบ้า.....	84
70 ประเพณีบุญเดือนหก.....	86
71 เจ้าพ่อรำทรง.....	87
72 แขนผ้าขบวนพิธีกรรมบุญเดือนหก.....	89
73 พระพุทธรูป.....	90
74 ขบวนปีพาทย์.....	90
75 ขบวนชาเขียะบั้งไฟ.....	91
76 ขบวนดอกไม้ขบวนยอนำหน้า.....	91
77 ขบวนคอนไ้ เหล้าปากปืน.....	92
78 ขบวนบัวนาง.....	92
79 ขบวนหัวตลกจากหมู่บ้านต่างๆ.....	93
80 รำทรงรำเข้ากับวงระนาดฆ้องวง(ปีพาทย์เครื่องห้า).....	93
81 รำทรงประทับการรับเครื่องสังเว.....	96
82 ศาลดอกไม้.....	102
83 รำทรงกำลังรำ.....	103
84 ตารางลำดับเครื่องญาติ.....	105
85 ศาลเทพารักษ์.....	106
86 ศาลเจ้าเหล็กสี่.....	106
87 ศาลเจ้าสองเจ้า.....	107
88 ศาลเจ้าน้ำผุด.....	108
89 ผู้มาแก้บน.....	110
90 สายการสืบทอดวงระนาดฆ้องวง (ปีพาทย์เครื่องห้า).....	113
91 สายการสืบทอดวงฆ้องเจ้าพ่อ.....	114
92 บริเวณอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล.....	144
93 ตราประจำจังหวัดชัยภูมิ.....	144

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
94 ดอกกระเจียว.....	145
95 ต้นขี้เหล็ก.....	146
96 อวรุณประดับเกียรติ.....	162
97 เครื่องดนตรีวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า).....	169
98 ที่เก็บเครื่องดนตรีวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า).....	176
99 ผู้วิจัยวัดขนาดเครื่องดนตรีวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า).....	176
100 การบรรเลงวงระนาดฆ้องวง (เป็พาทย์เครื่องห้า).....	177
101 การไหว้ขอพรกับเจ้าเข้าทรง.....	177
102 การแห่พระประเพณีบุญเดือนสาม.....	178
103 ผู้เข้าร่วมขบวนแห่พระประเพณีบุญเดือนสาม.....	178

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ชาติไทยเป็นชาติที่มีอารยธรรมเจริญรุ่งเรืองที่ช้านาน บรรพบุรุษของชาวไทยได้สร้างสรรค์ศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นความเป็นไทยสืบทอดกันมาถึงปัจจุบันในหลายสาขา เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม นาฏศิลป์และดนตรี โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยนั้นได้มีการสืบทอดต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นการดำรงชีวิตหรือการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยพฤติกรรมอันสลับซับซ้อน เช่น ความรู้ทางวิชาการแขนงต่างๆ ความเชื่อ ศิลปะ ภาษา วรรณคดี ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสามารถเฉพาะตัว ตลอดจนอุปนิสัยของมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการแสดงออกในกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด เกิดเป็นการแสดงออกที่เป็นลักษณะพิเศษบางชนิดของพฤติกรรมที่บ่งบอกว่าเป็นกลุ่มหรือสังคมเดียวกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย ดนตรี ศิลปะการวาดรูป เครื่องปั้นดินเผา การแสดงการประกอบอาชีพ การนับถือศาสนา การประกอบพิธีกรรม สุมาลี นิรมานุภาพ (2535: 133) วัฒนธรรมนั้นครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติ การจัดระบบ ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการควบคุมรวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ประสิทธิ์ เทวเส (2522: 11) ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเป็นสมบัติของสังคม สังคม คือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ติดต่อกันและกัน มีการกระทำโต้ตอบกัน สังคมเป็นสถาบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนในสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ภายในกฎเกณฑ์ที่คนกลุ่มนั้นกำหนดขึ้นสุมาลี นิรมานุภาพ (2535: 133) ศิลปะดนตรีของไทยเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญแขนงหนึ่งที่ได้ศึกษาสืบต่อกันมาเป็นเวลาที่ยาวนาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีไทยอันเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นมรดกอันเกิดจากอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษที่ได้สืบทอดมาหลายศตวรรษ จึงเป็นสิ่งที่ตั้งถามแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์มาแต่อดีต ที่บรรพบุรุษได้แสดงออกตามความรู้ความคิดความเชื่อในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันซึ่งการสืบทอดทางวัฒนธรรมดนตรีไม่เหมือนกับการสืบทอดมรดกที่เป็นวัตถุ แต่การสืบทอดทางวัฒนธรรมดนตรีนั้น คนในสังคมต้องยอมรับความจริงในข้อหนึ่งว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มักมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมบางอย่างไม่สามารถปรับให้เข้ากับชีวิตคนในสังคมได้สูญไปจะนั้นในการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของชาติใดก็ตามจะรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของคนในชาติต่อไปๆ หรือชนชาติอื่นได้นั้น ย่อมจะต้องมีการสะสมและสืบทอดกันมาโดยไม่ขาดตอน ขาดระยะพยายามคิดค้นให้มีการพัฒนาจากเดิมอยู่เสมอ และจะต้องเข้ากับของเดิมได้ทั้งยังต้องส่งเสริมให้เผยแพร่ไปในหมู่ของชนชาตินั้นเองและชาติอื่นด้วย ดนตรีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่แสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองและความรู้สึกนึกคิดทางศิลปะของชนแต่ละชาติแต่ละภาษาตาม

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีความแตกต่างกันกำหนดให้วัฒนธรรมแต่ละชาติแต่ละชนเผ่ามีความแตกต่างกันนานาประการทั้งที่ความเป็นอยู่ ศิลปะ ภาษา วรรณคดีและดนตรี ดนตรีของชาติเดียวกันแต่ต่างถิ่นฐานกัน ต่างสภาพแวดล้อมกัน ดนตรีที่แต่ละชนชาติได้สร้างสรรค์สั่งสมสืบต่อกันมาต่างก็ถือเป็นดนตรีของชาติเหล่านั้น นห้ทั้งสันลักษณะของดนตรีชาติเดียวกันที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิดและวัตถุที่เป็นสื่อแสดงออกซึ่งดนตรีชนแต่ละท้องถิ่น เรียกว่าดนตรีประจำถิ่นหรือดนตรีพื้นเมือง ซึ่งมีบทบาททางายๆ ตั้งแต่ เพลงกล่อมเด็กไปจนถึงเพลงที่ยา กขึ้น เครื่องดนตรี วงดนตรี บทเพลง การขับร้อง ตลอดจนการแสดง การเต้นรำต่างๆ ัญญา รุ่งเรือง (2533: 1-2)

วิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่โบราณกาลมาเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยดนตรีเพราะคนไทยเป็นชนชาติที่รักความสนุกสนานและความรื่นเริงเป็นสาระสำคัญของชีวิต หากชีวิตมีความสุข สนุกสนานและรื่นเริง ชีวิตนั้นก็เป็ชีวิตที่ดีและสมบูรณ์ ในทัศนะของคนไทยในอดีตนั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา ต้องมีการทำบุญ โดยเริ่มตั้งแต่แรกเกิดก็มีการทำบุญ มีการทำขวัญเดือนและโกนผมไฟทารกที่เกิดใหม่ เมื่อเด็กโตขึ้นก็ต้องโกนจุกหากบุคคลนั้นเป็น ชายก็ต้องอุปสมบทในพระพุทธศาสนามีการทำขวัญนาค พิธีบวช จากนั้นก็ถึงพิธีมงคลสมรส การทำบุญอายุครบรอบและเมื่อตายลงก็มีพิธีต่างๆในงานศพ ซึ่งในงานต่างๆที่กล่าวมานั้นต้องมีดนตรีประกอบเกือบทั้งสิ้น เริ่มต้นด้วยปี่พาทย์บรรเลงเพลงโหมโรง บรรเลงรับพระที่มาเจริญพระพุทธ มนต์ บรรเลงระหว่างพระฉันภัตตาหารและบรรเลงส่งพระเวลาพระกลับด้วย เพลงกราวรำ เป็นเพลงแสดงความปิติยินดีที่ทำบุญเสร็จจึ้นนอกจากปี่พาทย์จะใช้ในการประกอบพิธีกรรมแล้ว ในการแสดงนาฏศิลป์ไทย เช่น โขน ละคร ลิเกและอื่นๆ ก็ใช้ปี่พาทย์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ (กนก คล้ายมุข. 2541: 22)

ภาคกลางของประเทศไทยจะประกอบด้วย วงปี่พาทย์ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการในสังคมไทยมายาวนาน ในเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏข้อมูลข้อมูลระบุถึงปี่พาทย์ หรือเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงปี่พาทย์มากมายทั้งในรูปของจารีกวรรณกรรมและกฎหมาย ในศิลาจารึกวัดพระยืน ซึ่งมีอายุราวก่อนพุทธศตวรรษที่ 20 ระบุถึงเครื่องดนตรีใช้ในวงปี่พาทย์ ได้แก่ ฉิ่ง กลอง ปี่ และตะโพน ศิลาจารึกหลักที่ 8 ปรากฏคำว่า “ดุริยพาท” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ หมายถึงเครื่องดนตรีที่มีเสียงกึกก้อง เหมาะแก่การประโคม คือเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงปี่พาทย์ (ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์. 2536: 7-8)

วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคอีสานเป็นวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประวัติความเป็นมาของชุมชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในภาคอีสานซึ่งมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย

อำเภอคอนสารเป็นอำเภอที่อยู่เหนือสุดของจังหวัดชัยภูมิ ห่างจากจังหวัดชัยภูมิ 22 กิโลเมตร จากกรุงเทพมหานคร 342 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 604,165 ไร่ หรือ 968 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 70,000 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แบ่งการปกครองเป็น 8 ตำบล 74 หมู่บ้าน คอนสารมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอำเภอคอนสารและได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวคอนสารเหมือนกับชาวอีสานทั่วไป คือมีการทำบุญตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ ที่แตกต่างไปจากประเพณีของคนอีสาน คือ บุญเดือนสาม บุญเดือนสี่ บุญเดือนหก บุญสารทไทย (ไทคอนสาร) บุญเดือนสามเป็นประเพณีที่สำคัญกับไทคอนสาร ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับประเพณีความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ บุญเดือนสามเป็นงานเฉลิมฉลองพระประธานวัดเจติยหรือพระพุทธรูปมณีหามงคล ช่วงเวลาจัดงาน คือ วันขึ้น 13,14,15 ค่ำตอนเช้ามีตมเป็นพิธีบวชพระ บวชเณร และจะทำพิธีแห่พระ และเณรที่บวชใหม่ในตอนบ่ายวันเดียวกัน กลางคืนมีการฉลองพระใหม่เณรใหม่ด้วยมหรสพต่างๆ เช้าวันแรม 1 ค่ำร่วมกันทำบุญตักบาตรที่วัด เป็นอันเสร็จพิธี ซึ่งในพิธีแห่พระนั้น มีวงดนตรีปี่พาทย์บรรเลงประกอบนำหน้าขบวนซึ่งเป็นประเพณีความเชื่อที่มีมาช้านาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาการก่อตั้งเมืองคอนสารซึ่งในยุคหนึ่งของการปกครอง ได้รับพระราชทานเครื่องดนตรีปี่พาทย์จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วยตะโพน 1 ลูก กลองทัด 1 ลูก ฉิ่ง 1 คู่ ปี่ 3 เล่า เครื่องดนตรีชนิดนี้ในสมัยนั้นถือว่าเป็นของสูง เป็นเครื่องดนตรีประจำชาติผู้ที่มียศมีตำแหน่งที่เหมาะสมเท่านั้นจะได้รับพระราชทาน เมื่อได้รับพระราชทานมาแล้วพระพิทักษ์สุวรรณจึงวางก็ได้ส่งนายจันทร์สุน บุตรพร้อมคณะไปฝึกที่เมืองนครราชสีมา ได้ครบทำนองเพลงในสมัยนั้น แล้วถ่ายทอดจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งการถ่ายทอดนั้นมิได้ถ่ายทอดกันได้ง่ายๆ เพราะผู้ที่การเล่นเครื่องดนตรีนั้นต้องเป็นลูกหลานเท่านั้นจึงจะฝึกได้ ปี่พาทย์ชุดนี้ถือเป็นของประจำตระกูล ใครถือเอาเป็นเอกสิทธิ์มิได้ ทุกวันพระผู้เก็บดูแลรักษาผู้ที่บรรเลงเป็น ต้องไปพร้อมกันเพื่อบรรเลงที่บ้านผู้เก็บรักษาจะขาด มิได้ หากมีผู้ประสงค์ไปบรรเลงงานใดก็ต้องตกลงราคาค่าจ้างกับผู้เก็บรักษา ยกเว้นงานสมโภชพระประธานและในประเพณีบุญเดือน 3 (ต้องบรรเลงในขบวนแห่พระ) ต้องแสดงฟรีโดยไม่คิดค่าจ้าง ปัจจุบันปี่พาทย์ชุดนี้จัดเก็บร่วมกับหอกดาบที่ได้รับพระราชทานมา เก็บไว้ที่วัดเจติยอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิโดยส่วนมากภาคอีสานจะเล่นดนตรีคือวงโปงลาง ซึ่งอำเภอคอนสารมีประเพณีความเชื่อที่แตกต่างน่าสนใจในการศึกษาประวัติความเป็นมาของคอนสาร วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวงปี่พาทย์ (วงระนาดฆ้องวง) ของไทคอนสาร กระบวนการสืบทอด ปัจจุบันนี้การบรรเลง ปี่พาทย์ลดน้อยลงไปทุกทีเนื่องจากขาดการสืบทอดที่ดี และวัฒนธรรมสังคมเมืองเข้ามาสู่วัฒนธรรมชนบททำให้วัฒนธรรมประเพณีเริ่มจางหายไป งานวิจัยเล่มนี้เป็นการศึกษาวงปี่พาทย์ (วงระนาดฆ้องวง) ของไทคอนสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของไทคอนสาร ที่แตกต่างจากชาวอีสานจังหวัดอื่นๆ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษา ดนตรีไทยคอนซาร์ทลอดจนบันทึกบทเพลงที่มีคุณค่าเพื่อที่จะได้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ตระหนักถึงคุณค่าของดนตรีไทยคอนซาร์ทซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น อันล้ำค่าอย่างหนึ่งของประเทศ เพื่อบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาทและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของดนตรีไทยคอนซาร์ท ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาการสืบทอด และบันทึกบทเพลงดนตรีไทยคอนซาร์ท ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิ

ความสำคัญของการวิจัย

ดนตรีไทยคอนซาร์ท ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิเป็นดนตรีที่ได้รับพระราชทานมาในยุคหนึ่งของบรรพบุรุษชาวอำเภอคอนซาร์ทและเป็นที่ยอมรับของประชาชนชาวอำเภอคอนซาร์ท การทำการวิจัยในครั้งนี้จึงแบ่งหัวข้อความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. ทราบ ถึงประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาทและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของดนตรีไทยคอนซาร์ท
2. ได้รับความรู้เกี่ยวกับ การสืบทอดดนตรีไทยคอนซาร์ทและบันทึกบทเพลง
3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานศิลปะดนตรีอีกแขนงหนึ่งเพื่อให้ลูกหลานได้รับรู้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้จะทำการศึกษาดนตรี ไทยคอนซาร์ท ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จะทำการศึกษาประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของดนตรีไทยคอนซาร์ท ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิ โดยแบ่งรายละเอียดตามหัวข้อ ดังนี้ ประวัติความเป็นมาของไทยคอนซาร์ท ที่ตั้งวงดนตรีไทยคอนซาร์ท นักดนตรี เครื่องดนตรีไทยคอนซาร์ท วงดนตรีไทยคอนซาร์ท บทบาท ที่มีต่อชุมชน อาชีพ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรี
2. การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จะทำการศึกษาศึกษาการสืบทอด และบันทึกบทเพลงดนตรีไทยคอนซาร์ท ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิโดยแบ่งรายละเอียดตามหัวข้อ ดังนี้ สายการสืบทอด วิธีการสืบทอด และบันทึกบทเพลง โดยผู้ศึกษาใช้โน้ตไทยโดยใช้ทางช่องวงใหญ่ในการบันทึกโน้ต ในการบันทึกโน้ตในการวิจัยเล่มนี้เทียบเสียงจากเสียงโน้ตสากล เสียงเครื่องดนตรีอาจไม่ตรงตามมาตรฐานเสียงสากล เนื่องด้วยเครื่องดนตรีที่เก่าแก่และผูกพัน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและ

เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจจึงขอใช้การบันทึกเสียงโน้ตโดยใช้ตัวอักษร ด ร ม ฟ ซ ล ท ในการบันทึก โดยมีบทเพลงดังนี้ เพลงรั้ว เพลงเชิดฉิ่ง เพลงกราว ใน (แห่) เพลงฉันท์เช้า เพลงเข้าม่าน เพลงจีนแล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ดนตรีไทคอนสาร หมายถึง ดนตรีที่ประชาชนชาวอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ที่นิยมเล่นในงานประเพณีท้องถิ่น โดยมีวงระนาดฆ้องวงและวงฆ้องเจ้าพ่อ

ไทคอนสาร หมายถึง ประชาชนชาวอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

วงระนาดฆ้องวง หมายถึง วงปี่พาทย์เครื่องห้า ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้ ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ปี่ ตะโพน กลองทัด และฉิ่ง

วงฆ้องเจ้าพ่อ หมายถึง วงดนตรีที่เล่นประกอบในการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของไทคอนสาร ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้ ฆ้องผ่างและกลองตุ้ม

พิธีกรรม หมายถึง กิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นความเชื่อที่มีจุดประสงค์เพื่อให้จิตใจอบอุ่น เป็นกิจกรรมที่อยู่คู่กับคนและสังคม

ประเพณีบุญเดือนสาม หมายถึง ประเพณีที่จัดขึ้นในเดือนสามของทุกปีของไทคอนสารที่มีการแห่พระเป็นสำคัญ

ประเพณีบุญเดือนสี่ หมายถึง ประเพณีที่จัดขึ้นในเดือนสี่ของทุกปีของไทคอนสารที่มีการประกวดขบวนแห่จากหมู่บ้านต่างๆและสืบทอดการเล่นสะบ้า

ประเพณีบุญเดือนหก หมายถึง ประเพณีที่จัดขึ้นในเดือนหกของทุกปีโดยจัดขึ้นปีเว้นปีของไทคอนสารที่มีการสวมหัวตกแต่ละหมู่บ้านและแห่บั้งไฟเพื่อแห่และนำไปจุดเพื่อขอฝน

การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี หมายถึง การนำอาหารไปเลี้ยงศาลเทพารักษ์ เมื่อถึง 3 ค่ำเดือน 3 และ 6 ค่ำเดือน 6 ของทุกปี

ความเชื่อ หมายถึง การคิดที่มนุษย์ยอมรับและนับถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนว่าเป็นความจริง อาจยอมรับโดยได้พบเห็น

ต่อเพลง หมายถึง การสอนเพลงไทยของครูให้กับศิษย์

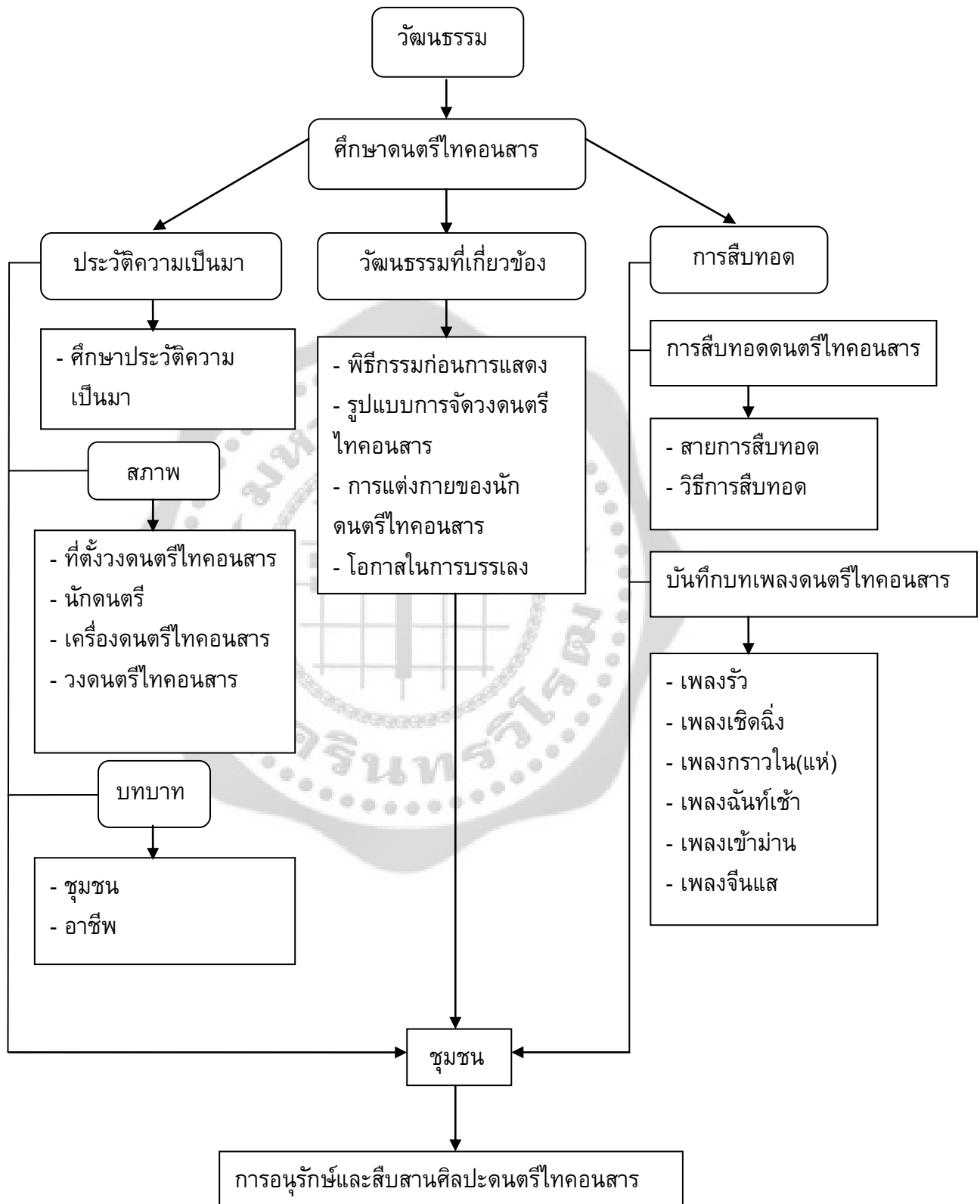
การสืบทอด หมายถึง การถ่ายทอดดนตรีไทย (ปี่พาทย์) ระหว่างครูผู้สอนดนตรีไทยกับศิษย์ที่ทำการเรียนดนตรีไทย

मुखปาฐะ หมายถึง วิธีการเรียนการสอนของครูกับศิษย์ที่มีลักษณะแบบตัวต่อตัว ปากต่อปาก ยึดแบบอย่างครูเป็นหลักสืบทอดกันมา โดยไม่มีการจดบันทึก

คายอ้อ หมายถึง การไหว้ครูก่อนการบรรเลง ประกอบด้วยเครื่องเส้นสำหรับบูชาครู ประกอบด้วยชวยดอกไม้ รูปเทียน ผ้าขาวบาง สายสิน ขัน เหล้า หมาก พลุ และเงินกำนล เป็นต้น

ไชย หมายถึง กรวยดอกไม้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้วิจัยนำมาเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวคิดในการศึกษา ผู้วิจัยได้นำเสนอตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทางมานุษยวิทยา
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน
3. แนวคิดเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้าน
4. การสืบทอดดนตรีไทย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทางมานุษยวิทยา

สุกรี เจริญสุข (2530: 38-39) ได้ให้ความหมายของคำว่ามานุษยวิทยาการดนตรีไว้ว่า การศึกษาดนตรีใดๆ ก็ตาม ที่รวมทั้งดนตรีและองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเข้าไปด้วย เป็นการศึกษา ดนตรีของชาติพันธุ์อื่น ซึ่งปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

ลักษณะที่ 1 เป็นการศึกษาดนตรีใดก็ตามที่ไม่ใช่ดนตรีตะวันตก ซึ่งรวมดนตรียุโรปโบราณ และที่อื่นๆ ที่ยังคงเหลือ

ลักษณะที่ 2 เป็นการศึกษาดนตรีทุกรูปแบบในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีของชนกลุ่มน้อย ดนตรีสมัยนิยม ดนตรีเพื่อการค้าซึ่งเจลิเมคค์ดี พิกุลศรี (2539: 19-20) ได้ กำหนดคำและความหมาย “มนุษยศาสตร์วิทยา (Ethnomusicology) ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อที่เข้าใจ ดนตรีของวัฒนธรรมหนึ่งวัฒนธรรมใดโดยต้องมีความใกล้ชิดในวัฒนธรรมที่ตนต้องการเข้าไปศึกษา ขอบเขตการศึกษาของมนุษยศาสตร์วิทยาแบ่งตามลักษณะดนตรีมี 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ดนตรีของผู้ที่ไม่รู้หนังสือลักษณะ นี้จะเป็นวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มคนไม่มีภาษา เขียน เช่น กลุ่มทวีปแอฟริกา

กลุ่มที่ 2 ดนตรีเอเชีย วัฒนธรรมดนตรีในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีการใช้อักษรเขียนและพัฒนา เช่น จีน อินเดีย ญี่ปุ่นอินโดนีเซีย ไทย เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 ดนตรีพื้นเมืองในกลุ่มนี้ หมายถึง ดนตรีพื้นเมืองทุกชาติทั้งที่มีในตะวันตกและซีก โลกด้านอื่น ๆ

อานันท์ นาคคง (2541: เอกสารอัดสำเนา) กล่าวว่า มานุษยดนตรีวิทยาเป็นการวิเคราะห์ วิจารณ์เกี่ยวกับผลิตผลของมนุษย์ทางวัฒนธรรม ในแง่วิทยาศาสตร์สังคมหรือสังคมวิทยา เป็นการ พิจารณาในแง่วิถีทางและวิธีการที่มนุษย์ ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม รวมถึงกิจกรรมและการสร้างสรรค์ ร่วมกัน ความเข้าใจทั้งในแง่การสร้าง (ศิลปะ)และตัวผู้สร้างเอง หมายความว่าให้ความสนใจทั้ง ผลิตผลและผู้ผลิต ในกรณีที่จะเข้าไปศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับดนตรีของมนุษย์ จำเป็นจะต้องมี ความรู้เรื่องดนตรีเสียก่อน เพื่อที่จะสามารถเข้าใจในด้านความสัมพันธ์ของดนตรีและวัฒนธรรมได้ดี ขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากดนตรีเป็นผลิตผลที่มีลักษณะเฉพาะเป็นผลงานของมนุษย์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตัว (Unique) ซึ่งดำรงอยู่ได้เฉพาะเมื่อมีการใช้ร่วมกันระหว่างผู้คนในสังคม ไม่ใช่เฉพาะตัว ดนตรีเองเพียงอย่างเดียว ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษา

วิเคราะห์ใน 3 แง่มุม คือ ความคิดรวบยอดทางดนตรี การศึกษาความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง กับดนตรี ศึกษาลักษณะเฉพาะของดนตรี

เอกสารของ กร็อดตาเนลลี (Grottanelli) ซึ่ง อานันท์ นาคคง (2538: อัดสำเนา) ผู้แปล เสนอแนวคิดเพื่อการศึกษาค้นคว้า 3 ด้านคือ

1. ภาพลักษณ์ในฐานะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นมนุษย์ เทคนิคและประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับตัววัฒนธรรมหรือสิ่งที่ศึกษา
2. ภาพลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับความหมายที่จะเป็นตัวแทนของความคิดและสัญลักษณ์ ในสังคมนั้น
3. การศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับความคิด ความหมายและสัญลักษณ์ที่มีอยู่ใน ชีวิตประจำวัน

เมอเรียม อาลาน (ปัญญา รุ่งเรือง. 2541:120; อ้างอิงจาก Merriam, Alan. 1964) ได้กล่าว ไว้ว่าในการศึกษาเรื่องราวทางดนตรีของมนุษย์ เราจำเป็นต้องมีความรู้เรื่อง “ ดนตรี ” เสียก่อน แล้วจึงจะเข้าใจด้านความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวัฒนธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าดนตรีเป็นผลิตผลที่มี ลักษณะเฉพาะ เป็นผลงานของมนุษย์ที่มีความเป็นเอกภาพ ซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีการใช้ ร่วมกันระหว่างผู้คนในสังคม ไม่ใช่อยู่เฉพาะตัวดนตรีเอง ดัง นั้นจึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์กัน ใน 3 ประเด็น คือความคิดรวบยอดทางดนตรี พฤติกรรมของผู้คนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับดนตรี และตัว ดนตรีในด้านงานสนามที่ถือว่ามีค่าสำคัญทางมานุษยดนตรีวิทยาผู้ศึกษาได้ข้อมูลเอกสารและ งานวิจัยโดยได้กล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยดนตรีวิทยา(Ethnomusicological Researchmethod) มีเป้าหมายในการศึกษาพฤติกรรม และผลิตรกรรมของมนุษย์ โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้อง พึ่งพาทั้งการศึกษาภาคสนาม และดำเนินงานในสำนักงาน และการดำเนินงานทั้งกระบวนการนั้นจะ อนุมัติตามผลการศึกษาในภาคสนาม

ส่วนเมอเรีย ม (Merriam) ได้ให้แง่คิดเกี่ยวกับเป้าหมายในการศึกษางานภาคสนาม ไว้ 3ประการ ซึ่งผู้ที่ออกงานภาคสนามต้องทำการตัดสินใจก่อนศึกษางานสนามกล่าวคือ

- 1) เป้าหมายในการบันทึกและข้อมูลทางดนตรี หรือความเข้าใจดนตรีในแง่ของพฤติกรรม มนุษย์

- 2) ศึกษาแบบเจาะลึก หรือศึกษาโดยส่วนรวม
- 3) ศึกษาเพื่อความรู้ในสิ่งนั้นๆหรือการศึกษาเพื่อการปฏิบัติ

งามพิศ สัตย์สงวน (2542: 63) กล่าวว่า การศึกษาข้อมูลภาคสนามในทางมานุษยดนตรีวิทยานั้น สิ่งที่ดีถือว่าเป็นหลักสำคัญที่สุดประการที่หนึ่งคือการศึกษาสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การศึกษาทบทวน ทางด้านมานุษยดนตรีวิทยานั้น ทำให้เราทราบวัตถุประสงค์และความหมายในการศึกษาวิชามานุษยดนตรีวิทยา ที่เป็นวิชาแยกออกมา (Musicology) ซึ่งเป็นการศึกษาดนตรีที่อยู่นอกระบบวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก ซึ่งนักการศึกษาที่อยู่นอกวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก ใช้ทำการศึกษาดนตรีที่อยู่ใน วัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น การศึกษาดนตรีพื้นบ้าน พื้นเมืองดนตรีชาวเขา ฯลฯ การศึกษาในเรื่องมานุษยดนตรีวิทยาต้องอาศัยการศึกษาจากงานภาคสนามเป็นหลัก จนกล่าวได้ว่างานภาคสนามถือเป็นหัวใจของการศึกษาทางมานุษยดนตรีวิทยาก็ได้ เพราะงานภาคสนามเป็นหนทางในการหาข้อมูลที่นำมาทำการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมวัฒนธรรมนั้นๆเพื่อทำความเข้าใจทั้งทางด้านดนตรีโดยตรง และทางด้านบริบทของสังคม ทำให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ในงานที่ทำการศึกษาในทางมานุษยดนตรีวิทยา

2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน

สุเทพ สุนทรภะสิทธิ์ (2519: 202) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมในส่วนรวมก็คือผล ของการคิดค้นทางสังคม (Social Invention) และอาจถือว่าเป็นมรดกทางสังคม เพราะเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดทางสติปัญญาสู่อนุชนแต่ละรุ่นยิ่งไปกว่านั้น การสืบต่อเนื่องทางวัฒนธรรมย่อมได้รับการคุ้มครองกัน โดยที่สมาชิก สังคมคนใดปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามแบบแผนตามที่วัฒนธรรมได้กำหนดไว้ต้องถูกลงโทษซึ่งณรงค์ พวงพิศ (ม.ป.ป.: 109) กล่าวในพื้นฐานอารยธรรมว่า วัฒนธรรมไทยในสมัยประวัติศาสตร์บริเวณประเทศไทยในปัจจุบันนี้ก่อนหน้าที่คนไทยจะตั้งอาณาจักรสุโขทัยเป็นปีกแผ่น ก็ปรากฏว่ามีอาณาจักรต่างๆ ตั้งมั่นแข็งแรงมาแล้ว เช่นพวกมอญ พวกขอม ละว้า เป็นต้น ซึ่งลัทธพิณิจฎาตล และคณะ (2515:62) ได้มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันไว้ในความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทยว่า ในระยะที่พ่อขุนรามคำแหงคิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นมานั้น เป็นเวลาที่คนไทยตั้งอาณาจักรเป็นใหญ่ อยู่ในดินแดนนี้ หลายอาณาจักร เช่น อาณาจักรล้านนา อาณาจักรไทยใหญ่ (ทางทิศตะวันตก) เป็นต้น มนตรี ตราโมท (2497: 52) ให้ความหมายเพลงพื้นบ้าน หมายถึงเพลงของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องของตนไปตามความนิยมและสำเนียงภาษาที่พูดที่ฟัง ย่นแปร่งแตกต่างกัน เพลงแบบนี้มักนิยมร้องในเวลาเทศกาลหรืองานที่มีการชุมนุมผู้คนในหมู่บ้านมาร่วมรื่นเริงกันเป็นครั้งคราว เช่น ตรุษสงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และในการลงแขกเอาแรงกัน ในอันเป็นอาชีพเช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น เพลงที่ต่างถิ่นต่างก็ประดิษฐ์ทำนองและถ้อยคำไปตามความนิยมและสำเนียงพูดนี้แต่ละเมือง แต่ละตำบลก็ย่อมผิดแปลกแตกต่างกันไปตามพื้นของเมืองและตำบลนั้นๆ เพลงเหล่านี้ได้ฝังตัวติดอยู่ในความทรงจำของชาวเมืองสืบต่อกันมาเป็นขั้นอย่างแน่นแฟ้น ตามถิ่นที่อยู่ซึ่งจึงเรียกว่าเพลงพื้นเมือง ซึ่งมีความ

คิดเห็นสอดคล้องกับ ศิราภรณ์ จิตฐาน (2524: 2) ให้ความหมายเพลงพื้นเมืองว่า คือเพลงของชาวบ้านซึ่งสืบทอดจากปากต่อปากมาชั่วอายุอายุคน และชาวบ้านได้ร้องเล่นกันในสังคมาอย่างแพร่หลาย เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่แม่ใช้กล่อมลูกบ้าง เด็กร้องเล่นการประกอบการละเล่นบ้าง หรือหนุ่มสาวใช้ร้องเล่นในเทศกาลต่าง ๆ เพลงพื้นบ้านจึงอยู่กับการดำรงชีวิตของคนไทยอย่างใกล้ชิด

ปราณี วงษ์เทศ (2525: 62-23) สรุปเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ มีการถ่ายทอดด้วยปากเปล่ากำเนิดที่มาจากความคิดในการผลิตเพลงพื้นบ้าน คือมีลักษณะที่เป็นแบบประเพณี และมีได้เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม

1. ผลงานนั้นๆ ต้องดำรงอยู่ในชุมชน ความเกี่ยวข้องกับชุมชนที่มีบทบาทหน้าที่และเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น

2. ชุมชนที่เป็นเจ้าของมักเป็นชุมชนที่ไม่รู้หนังสือ สมาชิกส่วนใหญ่สามารถมีการเกี่ยวข้องต่อกันตัวต่อตัวโดยไม่ต้องอาศัยสื่อกลางใดๆ

3. ศิลปินหรือปัจเจกชน ที่ผลิตหรือสร้างสรรค์งานพื้นบ้าน มิได้ผลิตงานพื้นบ้านทำเป็นอาชีพ แต่จะทำงานนั้นๆ ในเวลาว่างจากอาชีพหลัก คือการทำไร่ ทำนา

4. สังคมแบบพื้นบ้าน มิได้อยู่โดดเดี่ยวแยกออกจากสังคมอื่น แต่จะมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบสังคมใหญ่ที่มีอารยธรรมที่พัฒนามากว่าด้วย

5. มีลักษณะเศรษฐกิจแบบ Self – sufficiency คือเศรษฐกิจที่เลี้ยงตนเองได้

6. เป็นสังคมเคร่งประเพณี ศาสนา

พูนพิศ อมาตยกุล (2540: 65) ได้กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านว่าเป็นเพลงที่ชาวบ้านเล่น นกกันในยามว่าง เมื่อเสร็จจากงานประจำอันเป็นงานเกษตรกรรมที่ทั้งหนักและเหนื่อยแบบหลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดินหรือบางทีก็เล่นกันในเทศกาลต่างๆ โดยยึดเอาหลักการของความเรียบง่ายในการเล่นและหวังผลเป็นความสนุกสนาน โดยถึงเป้าหมายแห่งการสรวลเสเฮฮาไว้เป็นสำคัญ เพลงพื้นบ้านจึงยึดเอาความคมคายเป็นหลัก ไม่ต้องใช้ดนตรีดำเนินทำนองนอกจากเครื่องคุมจังหวะ

วรรณ นาวิกมูล (2541: 190) สรุปวัฒนธรรมพื้นบ้านหมายถึงวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งซึ่งอาจปรากฏอยู่ในรูปวัตถุ เครื่องใช้ไม้สอย จัดเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) หรืออาจปรากฏในรูปสัญลักษณ์เป็นขนบนิยม หรือวิธีการประเพณีปฏิบัติที่ตกทอดกันมา ที่หล่อหลอมให้คนในท้องถิ่นอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จัดเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แต่เป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ (Non-Material Culture) วัฒนธรรมพื้นบ้านอาจเป็นได้ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมทางจิตใจ ดังนั้นวัฒนธรรมพื้นบ้านจึงปรากฏหลายรูปแบบได้แก่ ภาษา วรรณกรรม ดนตรี การฟ้อนรำ การละเล่น ศิลปะ ปรัชญา ศาสนา พิธีกรรม- ความเชื่อ เป็นต้นร่วมกับด้วยสุภักดิ์ อนุกุล (2546: 8) กล่าวว่าเพลงพื้นบ้านเป็นเพลงร้องที่เกิดจากกลุ่มคนในท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาเริ่มต้นจากผู้ใดร้องเป็นคนแรกไม่เป็นที่ปรากฏ แต่เป็นที่แน่นอนว่าสมัยก่อนไม่มีมหรสพให้ความสุขความบันเทิงเหมือนปัจจุบัน คนในท้องถิ่นจึงใช้ความสามารถ ปฏิภาณ คิดเพลงเพื่อให้เกิดความบันเทิงในกลุ่มของตน ต่อมามีการแสดงร่วมด้วย ผู้แสดงจะฝึกหัดจนชำนาญเพื่อให้การแสดงออกมามีความมีระเบียบแบบแผนแล้วพัฒนามาเป็นระบำรำฟ้อนและการแสดงประเภทเล่นเป็นเรื่องราวใน

อดีต ปัจจุบัน หรืออนาคตก็ได้ ส่วนการเดินทางเรื่องก็ยังใช้เพลงเป็นตัวนำ เช่นเพลงต้นกำรำเคียว เพลงพวงมาลัย การแสดงที่เล่นเป็นเรื่องมาจากสิ่งสมมุติ แม้แต่ละท้องถิ่นจะมีทำนองและเนื้อเพลงแตกต่างกันแต่มีคุณค่านอกจากให้ความเพลิดเพลินแล้วยังให้ข้อคิดคติธรรมที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้าน

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2525: 86) อธิบายเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านว่าเป็นเพลงชาวบ้านร้องเล่นกันตามท้องถิ่นต่างๆ ทั่วทุกภาคเป็นบทกลอนสั้นๆ เรียบง่ายเนื้อความในบทเพลงส่วนมากเป็นไปในเชิงเกี่ยวพาราสีบ้างเกี่ยวกับสังคมบ้างการอบรมสั่งสอนให้ทำความดีบ้างรวมทั้งการยกย่องเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพลงของชาวบ้านแต่ละภาคมีเนื้อหาสาระในบทเพลงเช่นเดียวกันแตกต่างกันแต่ทำนองร้องและดนตรีและสำเนียงภาษาเพี้ยนแปร่งตามภาษาถิ่นของตน นอกจากนี้กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2532: 57) ได้เน้นถึงลักษณะเพลงพื้นบ้านว่าเพลงพื้นบ้านมีต้นกำเนิดมาจากเพลงร้องมากกว่าเพลงบรรเลงลักษณะบท เพลงส่วนมากไม่มีเครื่องดนตรีที่บรรเลงประกอบมีเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบจังหวะเสียเป็นส่วนมากบทเพลงเหล่านี้เกิดมาจากผู้แต่งที่เป็นชาวบ้านและจดจำต่อๆ กันมาโดยไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่งทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และตัดสินใจความถูกต้องของเพลงไม่ได้ ทำให้สรุปได้ว่า คำว่าเพลงพื้นบ้านนั้นใช้แทนกันได้แต่คำว่าเพลงพื้นบ้านดูจะได้ยินได้ฟังกันบ่อย และเป็นสิ่งที่เข้าใจกันดีซึ่ง นิสา เมลานนท์ (2541: 15-16) มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าแม้ว่าการละเล่นพื้นบ้านจะมีส่วนรับใช้กลุ่มชนสังคมในพื้นที่จริงอยู่แต่การละเล่นเหล่านี้จะมีการละเล่นเฉพาะตัวที่จะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ความนิยม และความเชื่อเป็นสำคัญแง่คิดที่ตระหนักอย่างหนึ่งก็คือการละเล่นพื้นบ้านแม้จะไม่ตรงตามขนาดความประณีตซึ่งไม่เหมือนกับการแสดงของชนชั้นสูงแต่ทว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านแต่ละสังคมเป็นศิลปะที่สืบทอดต่อๆ กันมาถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

เจริญชัย ชนไพโรจน์ (2526: 10) ได้กล่าวถึงดนตรีพื้นบ้านไว้ว่า ดนตรีพื้นบ้านหรือเพลงพื้นบ้านภาษาอังกฤษใช้คำว่า Folk music หรือ Folk song ซึ่งทั้งสองคำนี้ใช้แทนกันได้ และคำว่าเพลงพื้นบ้านดูจะนิยมใช้มากกว่าดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งนักปราชญ์บางท่านให้เหตุผลว่า เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านให้กำเนิดด้วยการขับร้อง ไม่ใช่กำเนิดด้วยการบรรเลง บางท่านบอกว่าที่ใช้คำว่า “เพลงพื้นบ้าน” แทนคำว่า “ดนตรีพื้นบ้าน” เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านประเภทขับร้องมีมากกว่าการบรรเลง

พีระชัย ลีสมบุญชัย (2545) กล่าวว่าดนตรีมีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ทั้งในแง่ของการใช้ดนตรีประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ ศาสนา เมื่อมีการตายเกิดขึ้นผู้ที่เป็นญาติก็จะจัดพิธีศพให้เหมาะสม ดนตรีก็จะเข้ามามีบทบาทในงาน ทั้งทำหน้าที่คลายความเศร้า สร้างบรรยากาศ สร้างความบันเทิง ไม่ว่าจะออกมาในรูปแบบของการบรรเลงขับร้องหรือเป็นการสวด ย่อมแสดงถึงความผูกพันที่ลูกหลานที่มี ความอาลัยแต่ผู้ล่วงลับไปแล้ว จึงนับว่าดนตรีมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างแท้จริง

สังัด ภูเขาทอง (2534: 44) กล่าวถึงดนตรีพื้นบ้านโดยสรุปว่า ดนตรีพื้นบ้านเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่แฝงอยู่ในรูปของการละเล่นของไทย ที่นับวันที่จะหายไปหรือกลายเป็นรูปแบบอย่างอื่นอย่างการละเล่นหลายอย่างที่ไ้หายไปแล้ว เช่น โมงครุ่ม กุลาตีไม้ ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นแม้แต่ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมฟื้นฟูมาบ้าง แต่นั่นเป็นการแสดงเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคเป็นเพียงครั้งคราว หาใช่เป็นวิญญูณที่ยอมรับด้วยความศรัทธาอย่างลึกซึ้งดังที่เป็นมาในอดีตไม่ แม้แต่สถาบันการศึกษาชั้นสูงได้นำเอาดนตรีพื้นบ้านซึ่งอยู่ในหมวดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน มาศึกษาตามแนววิชาคติชนวิทยา แต่ก็เป็นการศึกษา เพื่อรู้ มากกว่าเพื่อ อนุรักษ์ คือรู้แล้วก็ปล่อยทิ้งไป เพราะไม่อาจทวนกระแสความรู้สึกตามค่านิยมของคนปัจจุบันได้ ได้แต่รอวันที่จะมาถึง คือวันที่คิดถึงดนตรีพื้นบ้าน แต่ได้กลับกลายเป็นอดีตไปแล้วซึ่งสอดคล้องกับเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2537: 88) ได้สรุปลักษณะดนตรีพื้นบ้านว่า ธรรมชาติของเพลงพื้นบ้านนั้นก็ไม่ได้แตกต่างอะไรกับหุ่นที่ยังไม่ได้แต่งตัว เป็นหุ่นที่มีความสะอาดบริสุทธิ์และเป็นจริงไม่มีมาเจือปน ศิลปินพื้นบ้าน ที่ถูกสร้างมาจากสังคมชาวบ้าน จะเป็นผู้ออกให้เราทราบถึงฐานะในสังคมในระดับ ชาวบ้าน ด้วยศิลปะที่เขาแสดงออกมาเราได้เห็นอย่างชัดเจนทำให้เราได้ทราบถึงสิ่งต่างๆ ที่ แฝงอยู่ในชาวบ้าน ได้มากมาย เช่น กิริยา มารยาทภาษา วัฒนธรรม อาชีพ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ทำให้คนรุ่นหลังได้อาศัยศิลปวัฒนธรรมชาวบ้านมองลึกเข้าสู่สังคมไทยได้ในอดีตอย่างชัดเจน เพลงพื้นบ้านจึงเท่ากับว่า ผ้ากระจกแก้วใสที่ส่องให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทยในอดีตได้อย่างชัดเจน

4. การสืบทอดดนตรีไทย

ชัยพฤกษ์ (2525: 33) กล่าวว่า เมื่อมีผู้ได้รับการถ่ายทอดในลักษณะของผู้มีความชำนาญในเครื่องดนตรี ผู้มีความสามารถเหล่านั้นต่างเกิดความมีทิฐิ ถือว่าตนเองมีความรู้อย่างลึกซึ้งหาผู้ใดเสมอเหมือน สามารถมืวงดนตรีและบรรเลงได้โดยเพียงบรรดาศิษย์ที่สั่งสอนไว้โดยไม่มีกรร่วมมือกับผู้ใด บางขณะยังมีการแข่งขันทับถมกันมาโดยตลอด เมื่อมีโอกาศแต่ละวง บรรเลงไปตามแบบฉบับของตน ฉะนั้นทุกวันนี้ดนตรีไทยจึงมีลักษณะการบรรเลงที่แตกต่างกัน แม้เพลงนั้นเป็นเพลงเดียวกันลักษณะการแสดงออกไม่ เหมือนกัน ไม่มีแบบแผนหรือแนวทางในการบรรเลงที่ได้ว่าเป็นมาตรฐาน

ณรงค์ เขียนสกุล (2539: 20-21) อธิบายว่าสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความเจริญของดนตรีไทยมีมาก มีครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงเกิดขึ้นหลายท่าน โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นักดนตรีไทยได้รับการอุปถัมภ์จากเชื้อพระวงศ์และเจ้านายตามวังต่างๆ มีวังที่สำคัญๆ ได้แก่

1. กรมเป็พาทย์หลวง สังกัดในกรมมหรสพ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการ ที่สังกัดกระทรวงวัง เป็นวังหลวง มีนักดนตรีที่มีชื่อเสียงอยู่มาก เจ้ากรมเป็พาทย์หลวงในสมัยรัชกาลที่ 6 คือ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)

2. วังบางขุนพรหม มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงรับกลุ่มนักดนตรีชาวบ้านจากอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม คือ ครูปาน นิลวงศ์ และภายหลังได้รับวงดนตรีจากบ้านพาทย์โกสศ ซึ่งเคยประจำวังของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ มาแทนวงของครูปาน นิลวงศ์

3. วงวังบูรพาภิรมย์ มีสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่าง กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และวงดนตรีของสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ มีนักดนตรีที่เป็นครูคนสำคัญคือ หลวงประดิษฐไพเราะเมื่อความนิยมในการแข่งขันดนตรีมีสูงขึ้น การแข่งขันของนักดนตรีมีมากขึ้นและมีการพัฒนาจนสามารถแยกได้ ตามลักษณะการบรรเลงดนตรี และผลงานการประพันธ์ดนตรีที่มีลักษณะเฉพาะเป็นสำนักดนตรีถึง 4 สำนักด้วยกันคือสำนักของพระยาเสนาะดุริยางค์ สำนักของพระยาประสานดุริยศัพท์ สำนักจางวางทั่ว พาทย์โกสศ และสำนักหลวงประดิษฐไพเราะพื้นฐานของสำนักพระยาเสนาะดุริยางค์ และสำนักพระยาประสานดุริยศัพท์ มาจากสำนักเดียวกันคือครูช้อย สุนทรวาที สำนักดนตรีของครูจางวางทั่ว พาทย์โกสศ พื้นฐานจากบ้านหลวงกัลยาณมิตร สำนักดนตรีของท่านครูจางวางทั่ว พาทย์โกสศ พื้นฐานจากบ้านหลวงกัลยาณมิตรสำนักดนตรีของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ มาจากบ้านครูสิน ศิลปะบรรเลง จังหวัดสมุทรสงครามแต่ก็มิได้สามารถแบ่งได้ชัดเจนมากนัก เพราะการวิวัฒนาการดนตรียังมีพื้นฐานกันอยู่ ทั้งสองท่านเคยเป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ด้วย

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (2517: 80) กล่าวถึงการประชันวงปีพาทย์ที่วังบางขุนพรหมเมื่อ พ.ศ.2466 ผลการประชันวงครั้งนั้นทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านดนตรีไทย มีการแบ่งสายด้านดนตรีมากขึ้น โดยแบ่งสำนักดนตรีไทยต่างๆชัดเจนมากขึ้น แต่ละสำนักดนตรีได้สร้างสรรคผลงานการประพันธ์เพลงให้มีลักษณะเป็นของตนเองเมื่อใดที่ได้ฟังจะเข้าใจว่าเป็นเพลงที่มาจากนักหรือบ้านใดการเรียกขานสำนักดนตรีใหญ่ๆเป็น 2 ทางคือ ทางฝั่งชะโน้น และทางฝั่งนี้ทางฝั่งโน้น หมายถึง บทเพลง วิธีการขับร้อง และวิธีการบรรเลงที่ดำเนินในรูปแบบเดิมพยายามรักษาเพลงที่เป็นแบบเดิม หรืออนุรักษ์แนวเดิมที่เคยบรรเลงมา โดยมีบ้านที่เป็นหลักใหญ่ คือบ้านพาทย์โกสศ ส่วนทางฝั่งนี้ หมายถึงบทเพลงวิธีการขับร้อง บรรเลงที่ดำเนินในรูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย รวมทั้งการประดับตกแต่งเพลงตามลีลาอารมณ์ของเพลงนั้น มีการสร้างกลวิธีใหม่แล สอดแทรกอารมณ์เข้ากับเนื้อหาของเพลงนั้น โดยมีสำนักใหญ่ๆได้แก่ สายพระยาเสนาะดุริยางค์ สายพระยาประสานดุริยศัพท์ และสายหลวงประดิษฐไพเราะคำว่าฝั่งโน้น และฝั่งนี้ นั้นยังมีการเรียกกันในลักษณะอื่นๆ อีกเช่น ดังปรากฏในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสุกุมมาลศรี พระราชเทวีในรัชกาลที่ 5 มีไปถึง พระโอรสคือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ ขณะประทับทรงศึกษาอยู่ต่างประเทศ ฉบับหนึ่งดังนี้ เรื่องที่นายเสมอใจเขาสอนให้รักใคร่ ทูนม่อมมโตนั้น เพราะแม่สั่งเขาไปด้วย เพราะแม่รู้อยู่เต็มใจว่า ชาวปากข้างโน้นนั้นเป็นที่รังเกียจของเจ้านายเป็นอันมาก

ศิลปิน ตรีภพ (2538: 27) ได้กล่าวถึงการสืบทอดในทางปี่พาทย์นั้น มีลำดับขั้นตอน ในการสอบทวดหรือการศึกษาโดยเฉพาะทั้งในเรื่องของเพลงและเครื่องดนตรี ดังนี้เบื้องหลังเริ่มศึกษา เครื่องดนตรีที่เป็นหลักของวงปี่พาทย์ เป็นเครื่องดนตรีที่รักษาเนื้อเพลงหลักไว้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ ฉิ่งวงใหญ่ เพลงที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้คือ เพลงสาธุการ ซึ่งเป็นเพลงแรกในชุดใหม่โรงเรียน ถือกันว่าเมื่อเรียนเพลงสาธุการแล้ว ผู้เรียนเข้าใจวิธีการต่างๆ ในการใช้มือฉิ่ง ซึ่งแจกแจงอยู่ใน เพลงครบถ้วนก่อนที่ได้รับการสืบทอดทางวิชาการดนตรีไทยนั้น ต้องได้เข้าร่วมพิธีการไหว้ครูก่อน และได้รับการครอบจากครูผู้ทำพิธี เป็นลำดับต่อไป เหมือนการเรียนวิชาสามัญที่จัดไว้เป็นระดับโดย มีขั้นตอนพิธีครอบดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นพิธีครอบโดยผู้เรียนเตรียมชั้นล้างหน้า ผ่าเช็ดหน้าสีขาว เงินกำนล ดอกไม้ รูป เทียน มามอบแก่ครูผู้ทำพิธีด้วยคารวะและได้รับการจับมือให้ตีฉิ่งวงใหญ่ขึ้นต้นเพลงสาธุการ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นผู้เรียนไปต่อเพลงสาธุการจากครูก่อนใด ที่ต้องการเรียนจนจบเพลงสาธุการ ได้ และต่อเพลงจนจบชุดใหม่โรงเรียน (วันตระโหมโรงไว้)

ขั้นที่ 2 เมื่อได้เพลงชุดใหม่โรงเรียนจบบริบูรณ์แล้วต้องเข้าพิธีครอบอีกครั้งหนึ่งด้วยอุปกรณ์ และวิธีการเช่นเดียวกับครั้งแรก เป็นการครอบเพื่อเรียนตระโหมโรง ซึ่งเว้นไว้ในการต่อเพลงโหมโรง เย็นครั้งแรก

ขั้นที่ 3 การสืบทอดเพลงหน้าพาทย์ระดับกลาง การสืบทอดเพลงหน้าพาทย์ ระดับกลาง หมายถึง ผ่านการเรียนเพลงหน้าพาทย์ระดับต้น ในชุดใหม่โรงเรียนทั้งสิ้น เมื่อต้องการเรียนเพลง หน้าพาทย์ระดับกลางจึงต้องเข้าพิธีครอบอีกครั้งเป็นครั้งที่ 3 โดยครูผู้เป็นประธาน จับมือให้ตีฉิ่งวง ใหญ่เพลง ๓ เพลงด้วยกัน ซึ่งอยู่ในชุดโหมโรงกลางวัน จากนั้นก็ศึกษาเพลงโหมโรงกลางวันได้จบสิ้น

ขั้นที่ 4 หลังจากได้รับการถ่ายทอดความรู้ เพลงหน้าพาทย์ระดับกลางแล้ว ต้องศึกษา เพลงหน้าพาทย์ระดับสูงขึ้น ต้องเข้าพิธีครอบเป็นครั้งที่ 4 โดยได้รับการจับมือ ให้ตีฉิ่งวงใหญ่ เพลงบาทสกุณี จากครูผู้เป็นประธานประกอบพิธีไหว้ครู แล้วศึกษาเพลงหน้าพาทย์ระดับสูงได้จน หมดสิ้นหรือให้มากที่สุด

ขั้นที่ 5 ถือเป็นขั้นสุดท้ายคือครอบเพื่อเรียนเพลงหน้าพาทย์ระดับพิเศษ คือ เพลงองค์ พระพิราพ ซึ่งถือเป็นเพลงสูงสุด โดยพิจารณาตนเองก่อนว่า ถึงเวลาอันสมควรหรือมีความจำเป็นใน กานนำไปใช้มากน้อยเพียงใดชาวไทยมีนิสัยรักการดนตรี และขับร้องมาแต่โบราณกาล โดยส่งสอน กุลบุตรกลุติตาของจนให้มีจิตใจรักการดนตรี และขับร้อง สืบทอดกันมาโดยตลอด โดยต้องชวนชวาย เข้าไปเรียนกับอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเครื่องดนตรีนั้นๆ โดยเฉพาะ เช่น ผู้ใดต้องการสี่ชอสามสายต้อง ไปฝึกกับพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) เป็นต้น ดังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเจ้าอยู่หัวที่ว่า “จะเรียนอะไรจึงเรียนให้ดีแต่อย่างนั้นเสมือนกับการเรียนรู้อะไรให้เป็นครูเขา นอกเหนือจากนั้นจัดเป็นความรู้รอบตัว เพียงเพื่อรู้ไว้ใช้ว่า ใส่บาแนกหมมมนุษย์เราถ้ามีความ ประสงค์จะเรียนสิ่งใด ภายในจิตใจต้องมุ่งฝึฝั้นสนใจศึกษาเพียงสิ่งนั้นสิ่งเดียว เช่น นักดนตรี ดีได้ ด้วยอาศัยการฝึกซ้อมเฉพาะอย่าง แม้เล่นได้ทุกอย่างความเป็นศิลปะย่อมไม่มี ต้องฝึกซ้อม โดย อาศัยความเพียร และครุติ ที่พร้อมประสิทธิประสาทให้จนเกิด ติดตา ติดหู ติดใจ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภากร เชาว์ขุนทด (2545: 189-191) ได้กล่าวไว้ในบทสรุปงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้างตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านนครไทย จากบ้านหนองน้ำสร้างตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก 2. เพื่อศึกษาบทเพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้างด้านวัฒนธรรมของบทเพลง และด้านแม่เพลงพื้นบ้าน 3. เพื่อบันทึกบทร้องเพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้าง เป็นโน้ตเพลงและวิเคราะห์ทำนองเพลง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า

1. เพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้าง เกิดขึ้นในหมู่บ้านหนองน้ำสร้างภายหลังจากการตั้งถิ่นฐานประมาณ 10-20 ปี โดยที่อายุของหมู่บ้านมีอายุการตั้งถิ่นฐานประมาณ 130-140 ปี โดยเกิดจากการที่บุคคลในหมู่บ้านมีความเชื่อและพิธีกรรมที่เหมือนกัน เพลงพื้นบ้านนครไทยจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าว ภาษาที่ใช้ในการร้องเพลงมีถิ่นนครไทยปรากฏอยู่จำนวนมาก ซึ่งสะท้อนภาพสังคมพื้นถิ่นไว้อย่างชัดเจน จำนวนของบทเพลงมีทั้งหมด 30 เพลง จัดหมวดหมู่ได้เป็น 3 ประเภท คือ เพลงพิธีกรรม จำนวน 10 เพลง เพลงร้องเล่นจำนวน 18 เพลง และเพลงกล่อมลูก จำนวน 2 เพลง โดยจัดประเภทตามวัตถุประสงค์ในการร้อง ซึ่งสอดคล้องกับโอกาสที่ใช้บทเพลงมากที่สุด

2. ผู้ที่เป็นต้นกำเนิดการร้องเพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้างคือ นางชอง โตเครือดี โดยเผยแพร่บทเพลงให้แก่ นางแห้ว ตุ่มนึ่ง บุตรสาว ซึ่งต่อมาได้เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์สืบทอดเพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้างให้เป็นที่รู้จักในระดับอำเภอ จังหวัดและระดับชาติ เพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้างทุกเพลงมีลักษณะเรียบง่ายกอบปรดี วยสำเนียงภาษาถิ่นนครไทยอันเป็นเสน่ห์ของเพลงพื้นบ้านโดยมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมหมู่บ้าน ทั้งโดยตรงและโดยแฝง นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับศาสตร์และศิลปะแขนงอื่น เช่น คหกรรมศาสตร์ สังคมวิทยา ภูมิศาสตร์ เนื้อหาของบทร้องสะท้อนภาพสังคมหมู่บ้านไว้ในลักษณะประวัติศาสตร์ สตรีท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ก่อนที่นางแห้ว ตุ่มนึ่งจะเสียชีวิต ในปี พ.ศ. 2544 ได้ถ่ายทอดการร้องเพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้างให้กับนางเหลียม ปีกรอด และนางสงวนบัวสิงคำศิษย์และบุตรของตนให้ทำหน้าที่ สืบทอดเพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้างต่อมาจนถึงปัจจุบัน

3. โครงสร้างของบทเพลงทุกเพลงจะมีส่วนขึ้นต้นและส่วนลงท้ายที่มีลักษณะเฉพาะของเพลง นั้นๆ ลักษณะการดำเนินทำนองของเพลงนางดัง มีทั้งหมด 31 วรรค 23 รูปแบบ ทำนองประกอบด้วยโน้ต 5 เสียง ความยาว 62 ห้องเพลง เพลงพวงมาลัย มีทั้งหมด 15 วรรค 11 รูปแบบ ทำนองประกอบด้วยโน้ต 6 เสียง ความยาว 32 ห้องเพลง และเพลงอันหล่นซา มีทั้งหมด 48 วรรค ทำนองประกอบด้วยโน้ต 5 เสียง ความยาว 98 ห้องเพลง

พิทยวัฒน์ พันธศรี (2546: 406-412) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาบทเพลงของวงมโหรีอีสานหมู่บ้านเทียมแท้ จังหวัดร้อยเอ็ด มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวงมโหรีอีสาน และวิเคราะห์บทเพลงของวงมโหรีอีสานหมู่บ้านเทียมแท้ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาบทเพลงของวงมโหรีอีสานหมู่บ้านเทียมแท้ จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะตามประเด็นต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวงมโหรีอีสาน วงมโหรีอีสานหมู่บ้านเทียมแท้ จังหวัดร้อยเอ็ด ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2492 ปัจจุบันมีนายเลา นรชาญ เป็นหัวหน้าวง มีสมาชิกในวงทั้งหมด 8 คน เป็นผู้ชายทั้งหมด มีอายุระหว่าง 53-62 ปี อาชีพหลักของนักดนตรีในวงส่วนใหญ่คือทำนา ทำสวนและจะเล่นดนตรีมโหรี อีสานเป็นอาชีพเสริม เครื่องดนตรีในวงมโหรีอีสานหมู่บ้านเทียมแท้ จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วยปี่กลาง ปี่ยอด ซอใหญ่ 2 คัน ซอน้อย กลองมโหรี (กลองสองหน้า) ฉิ่ง ฉาบเล็ก รูปแบบการจัดวงจะมีการจัดวงแบบนั่งบรรเลง และเดินบรรเลง ก่อนการแสดงทุกครั้งวงมโหรีอีสานจะมีการไหว้ครูจึงจะเป็นอันเสร็จพิธี การไหว้ครูของวงมโหรีอีสานมี 2 แบบ คือไหว้ก่อนการแสดง และไหว้ครูเพื่อฝากตัวเป็นศิษย์เมื่อเริ่มเรียน โอกาสในการบรรเลง วงมโหรีอีสานจะบรรเลงตามงานบุญประจำปีของชาวอีสาน งานบวช งานศพ และงานอื่นๆ ทั่วที่มีผู้ว่าจ้าง

2. บทเพลงของวงมโหรีอีสาน หมู่บ้านเทียมแท้ จังหวัดร้อยเอ็ด มีเพลงเก่าทั้งหมด 32 เพลง แต่ที่ชาวบ้านจำได้ปัจจุบัน 20 เพลง บทเพลงของวงมโหรีอีสาน นักดนตรีในวงจะสืบทอดกันแบบปากต่อปาก ซึ่งสามารถแยกบทเพลงออกเป็น 3 ประเภท คือ บทเพลงที่ใช้สำหรับพิธีไหว้ครู บทเพลงที่ใช้สำหรับการบรรเลงแห่งตามเทศกาลงานบุญโดยทั่วไป และบทเพลงที่ใช้ในงานอวมงคล บทเพลงจะมีลักษณะเป็นเพลงทำนองเดียวโดยเครื่องดนตรีที่บรรเลงทำนองจะมีการบรรเลงด้วยเทคนิคเฉพาะของแต่ละเครื่องดนตรีบ้าง แต่ทุกเครื่องดนตรีก็จะยึดทำนองหลักเป็นแนวเดียวในการบรรเลง บทเพลงจะมีลักษณะเป็นเพลง 2 ท่อน คือท่อนที่ 1 จะเป็นทำนองหลัก และท่อนที่ 2 จะเป็นทำนองจบ ทำนองเพลง จะใช้ปี่กลางเป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงทำนอง ทั้งการบรรเลงนำในตอนขึ้นเพลง และการบรรเลงนำในตอนเข้าสู่ทำนองซึ่งเป็นท่อนจบของเพลง บันไดเสียง บทเพลงของวงมโหรีอีสาน มีการบรรเลงนำในตอนเข้าสู่ทำนองซึ่งเป็นท่อนจบของเพลง บันไดเสียง บทเพลงของวงมโหรีอีสาน มีการใช้บันไดเสียงทั้งแบบ 5 เสียงและแบบ 7 เสียง มีการใช้รูปแบบบันไดเสียงทั้งแบบ เมเจอร์ ไมเนอร์ และเรียนโมด

ธนวุฒิ ตั้งสอนบุญ (2548: 190-194) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยเพลงพื้นบ้านนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ การศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน และการศึกษาวิเคราะห์ทำนองเพลง ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน ปัจจุบันตำบลนครชุมเป็นชุมชนใหญ่ มีความเจริญในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก มีหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนมากมายตั้งอยู่ในพื้นที่

2. เพลงพื้นบ้านนครชุม ได้มีการละเล่นกันมาตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพลงที่ขับร้องกันต่อๆ กันมานั้นมีวิธีการสืบทอดกันด้วยปากต่อปาก จากนั้นเพลงก็ได้เลือนหายไปจากชุมชนนครชุม ต่อมา นาง ลำภู ทองธรรมชาติ และกลุ่มแม่บ้านตำบลนครชุม ได้ร่วมกันสืบค้นเพลงจากร่องรอยคนเก่าแก่ในท้องถิ่นที่ยังมีชีวิตอยู่ และได้ร่วมกันฝึกซ้อมจนสามารถเผยแพร่และอนุรักษ์จนถึงปัจจุบัน

3. บทเพลงที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีจำนวน 12 เพลง โดยได้ทำการวิเคราะห์ถึงโครงสร้างที่เป็นลักษณะสำคัญของเพลง ซึ่งจะพบว่า เพลงพื้นบ้านนครชุมมีลักษณะสำคัญที่พบได้คือ ด้านเนื้อหาคำร้อง

เพลงพื้นบ้านนครชุมจะมีคำร้องเป็นลักษณะของคำคล้องจองที่ไพเราะ มีคำสัมผัสนอกในเนื้อหาของเพลงเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชุมชนและวิถีชีวิตด้านทำนองเพลงเพลงพื้นบ้านนครชุมมักเป็นเพลงสั้นๆ ที่ไม่มีความยาวมากนัก เวลานำมาร้องก็จะมีกรร้องซ้ำหลายๆ รอบ เพลงมีรูปแบบโครงสร้างเพลงหลายแบบทั้งแบบท่อนเดียวและแบบหลายท่อน ในแต่ละเพลงจะมีประโยคและจังหวะทำนองหลายๆประโยค มีลักษณะของการเลียนแบบทำนองและในทำนองที่พบนั้นมีกา รเคลื่อนที่ของทำนองที่ใช้ขั้นคู่เป็นแบบขั้นบันไดมากที่สุด และในเพลงพื้นบ้านนครชุมพบว่าใช้บันไดเสียงเพ็นทาโทนิคเป็นหลักในเสียงของทำนองเพลง

มานะ ธานี (2546: 75-76) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาความเข้มแข็งวัฒนธรรมการบรรเลงปี่พาทย์จังหวัดสิงห์บุรี งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเข้มแข็งวัฒนธรรมการบรรเลงปี่พาทย์จังหวัดสิงห์บุรี วงปี่พาทย์จังหวัดสิงห์บุรีมีการสืบทอดต่อกันมาหลายอายุคน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาความเข้มแข็งวัฒนธรรมการบรรเลงปี่พาทย์จังหวัดสิงห์บุรี ตามแนวคิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี การศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการบรรเลงปี่พาทย์จังหวัดสิงห์บุรี มีบทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม 2 ลักษณะคือ ดนตรีประกอบพิธีกรรม เช่นพิธีศพ พิธีไหว้ครูดนตรีไทย และดนตรีประกอบการแสดง เช่นลิเก หนังใหญ่ ซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมดังกล่าวส รางความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมตามแนวคิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี สรุปได้ 2 ข้อดังนี้

1. ทางด้านจิตใจ มีจิตใจงามประพฤติปฏิบัติอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี และอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงาม เป็นการสร้างศรัทธา และความภาคภูมิใจในหมู่คณะ
2. สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเสนอความคิดเห็น

รสสุคนธ์ อินคง (2546: 130-134) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพบทบาท และกระบวนการสืบทอดปี่พาทย์ปัจจุบันในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจุบันจังหวัดอ่างทอง มีคณะปี่พาทย์ จำนวน 34 คณะ นักดนตรี 398 คน ส่วนใหญ่เป็นชายนักดนตรีอายุระหว่าง 10-30 ปี มีมากแสดงให้เห็นว่าการสืบทอดปี่พาทย์สู่เยาวชนปัจจุบันมาก สภาพการสืบทอดของนักดนตรีส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษ บทบาทของปี่พาทย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ปี่พาทย์มีความสำคัญในฐานะดนตรีประกอบพิธีกรรม ปัจจุบันพบว่าการบรรเลงปี่พาทย์เพื่อประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นพิธีในงานศพ การบรรเลงเพื่อประกอบการแสดงลดน้อยลงมาก

2. กระบวนการสืบทอดปีพาทย์ พบว่า ความเชื่อในการรับศิษย์เข้าเรียนปีพาทย์ยังเหมือนในอดีต คือผู้ปกครองนำเด็กมาฝาก พิธีกรรมในการจับมือก่อนเริ่มการเรียนปีพาทย์เริ่มเรียนเพลง สาธการ สถานที่เรียนยังใช้บ้านครูเป็นสถานศึกษา มีเครื่องดนตรีเป็นสื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอน เนื้อหาการสอน เริ่มเปลี่ยนแปลงไปโดยการนำเพลงมอญมาใช้แทนเพลงชุด โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม วิธีสอน วิธีสาธิต เป็นหลัก ในอดีตกาลเรียนปีพาทย์นั้น ผู้เรียนจะให้ความสำคัญกับครูกมาก เพราะต้องการได้รับความรู้จากครูแต่ในปัจจุบันครูต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนเพื่อสืบทอดปีพาทย์ และผู้บรรเลงปีพาทย์เวลารับงาน

อนงค์นาฏ เจริญรว (2547: 153-157) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การสืบทอดวงปีพาทย์ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพบทบาทและกระบวนการสืบทอดปีพาทย์ปัจจุบันในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจุบันจังหวัดฉะเชิงเทรา มีคณะปีพาทย์ทั้งหมด 38คณะส่วนใหญ่เป็นคณะที่ตั้งขึ้นใหม่ อยู่ในช่วงประมาณ 15 - 20 ปี นักดนตรี 225 คน เป็นชาย 207 คน เป็นหญิง 18 คน เนื่องจากคณะปีพาทย์ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน จึงพบว่านักดนตรีบางคนเป็นสมาชิกในวงปีพาทย์หลายคณะ

นักดนตรีระหว่าง31-40 มีจำนวนมากที่สุด บทบาทของปีพาทย์จากเดิมที่ปีพาทย์มีความสำคัญในฐานะดนตรีประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงเพื่อประกอบการแสดง ปัจจุบันพบว่าส่วนใหญ่เป็นการบรรเลงประกอบพิธีกรรมในงานศพ การบรรเลงเพื่อพิธีกรรมอื่นๆ ลดน้อยลง

2. กระบวนการสืบทอดปีพาทย์พบว่า สภาพการสืบทอดของนักดนตรีส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษ และยังพบอีกว่าในหลายครอบครัวมีได้มุ่งหวังเพื่อให้เป็น การประกอบอาชีพหลัก แต่เพื่อให้มีวิชาความรู้ด้านดนตรีติดตัวไป กระบวนการในการรับศิษย์เข้าเรียนปีพาทย์ ยังเหมือนอดีต คือผู้ปกครองนำเด็กมาฝากให้เรียนปีพาทย์ เพลงแรกที่เรียนคือเพลงสาธการ สถานที่เรียน นอกจากใช้บ้านครูเป็นสถานศึกษาแล้ว ยังใช้บ้านศิษย์เป็นสถานศึกษาด้วยเช่นกัน สื่อการสอนใช้เครื่องดนตรีเป็นหลัก บทเพลงที่ใช้ในการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพและบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม โดยการนำเพลงมอญมาใช้สอนแทนเพลงชุดโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง และเพลงในพิธีกรรม วิธีสอนใช้วิธีการสาธิตเป็นหลัก

สุภลักษณ์ สุขเกษม (2548: 107-111) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพบทบาท และกระบวนการสืบทอดปีพาทย์จังหวัดสมุทรสงครามโดยทำการศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2547-2548 ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจุบันจังหวัดสมุทรสงครามมีวงปีพาทย์ทั้งหมดจำนวน 20 วง นักดนตรี 213 คน เป็นชาย 197 คน เป็นหญิง 16 คน นักดนตรีอายุระหว่าง 20-40 ปี ปัจจุบันแสดงให้เห็นว่ามีการสืบทอดปีพาทย์สู่เยาวชนมาก สภาพการสืบทอดของนักดนตรีส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษ บทบาทของวงปีพาทย์มีความสำคัญในฐานะดนตรีประกอบพิธีกรรม ปัจจุบันพบว่าการบรรเลงปีพาทย์เพื่อประกอบพิธีกรรม ส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมในงานศพ การบรรเลงเพื่อประกอบการแสดงลดน้อยลง

2. กระบวนการสืบทอดปีพาทย์พบว่า ความเชื่อในการรับศิษย์เข้าเรียนปีพาทย์เริ่มเรียน สาธุการ สถานที่ยังคงใช้บ้านครูเป็นสถานศึกษา มีเครื่องดนตรีเป็นสื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยการนำเพลงมอญมาใช้สอนแทนเพลงซุด โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม วิธีสอนใช้วิธีการสาธิตในอดีตการเรียนปีพาทย์นั้น ผู้เรียนจะให้ความสำคัญกับครูมากเพราะต้องการความรู้จากครู แต่ ปัจจุบันครูต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนเพื่อสืบทอดปีพาทย์ และมีผู้บรรเลงปีพาทย์เวลารับงานแสดง

ชูชาติ พิณพาทย์ (2546: 199-203) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมปีพาทย์มอญ อำเภอเมืองปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของตระกูลปีพาทย์มอญ อำเภอเมืองปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในปีพาทย์มอญ

โดยใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา ตั้งแต่เดือน มกราคม พ .ศ. 2545 ถึงเดือน มกราคม พ.ศ. 2546 ผลการศึกษาพบว่า ประวัติตระกูลปีพาทย์มอญในพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานี ดั้งเดิมมี 7 ตระกูลดนตรีเจริญพิณพาทย์ ช้องเสนาะ วงดนตรี ปีเสนาะ และดนตรีเสนาะ ตระกูลดนตรีที่เป็นหัวหน้าปีพาทย์มอญมาแต่ดั้งเดิม คือ ตระกูลศรีเจริญ พิณพาทย์ วงดนตรี และดนตรีเสนาะ มีบางตระกูลที่ต่อมาเลิกอาชีพด้านดนตรีไป และบางตระกูลได้ย้ายถิ่นฐานไปภูมิลำเนาในจังหวัดอื่น ตระกูลที่เลิกอาชีพทางด้านดนตรีและย้ายภูมิลำเนาไปจังหวัดอื่นได้แก่ ช้องเสนาะ ระนาดเสนาะ วงดนตรี และปีเสนาะ

ในด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในวงปีพาทย์มอญพบว่าประเพณีและวัฒนธรรมที่ยังนำเอามาปีพาทย์มอญเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย คือ ประเพณีงานศพ ประเพณีรำผี รำมอญ ด้านการแสดงนิยมนำไปประกอบการแสดงลิเก รำมอญคณะแรกที่เริ่มเป็นอาชีพรับจ้าง คือรำมอญคณะนายเซาว์ พิณพาทย์ เพลงรำมอญ มี 13 เพลง 13 ท่ารำ ใช้เพลงเดียวกันกับเพลงซุดย่าเที่ยง นักดนตรีมีโอกาสนำเลียดอาชีพได้มากกว่าอดีต นักดนตรีส่วนใหญ่จึง หางานอาชีพเสริม ทำให้การพัฒนาดนตรีน้อยลง ไม่มีเวลาซ้อม ไม่ใฝ่ศึกษาทางด้านดนตรีและไม่มีการสร้างสรรค์เพลงใหม่

ถาวร ดำเนตร (2545: 134-136) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง คติความเชื่อในประเพณีกรรมเกี่ยวกับเจ้าจอมปากช่องภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา องค์ประกอบของพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือเจ้าจอมปากช่องภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ประเพณีและคติความเชื่อ ศึกษาข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์จากผู้รู้ ในท้องถิ่นผู้นำพิธีกรรมและผู้ร่วมพิธีกรรม จำนวน 150 คน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า องค์ประกอบของพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือเจ้าจอมปากช่องภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มี 2 พิธีกรรม คือพิธีกรรมส่วนบุคคล ได้แก่ การบอกกล่าว การบนบานหรือบ่าและพิธีกรรมของชุมชน จะเป็นการบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าจอมปากช่องเวียง ส่วนองค์ประกอบของพิธีกรรม มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ประการ คือสถานที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม บุคคลที่ประกอบพิธีกรรม วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมและลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

ด้านคติความเชื่อพบว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าจอมกุเวียงเป็นความเชื่อในเรื่องผีซึ่งเชื่อว่าดวงวิญญาณของเจ้าจอมปากช่องกุเวียงจะคอยปกป้องคุ้มครองช่วยเหลือในเวลามีปัญหา เชื่อว่าเจ้าจอมปากช่องกุเวียงเป็นผีชั้นสูงเป็นเทพเจ้ารักษาป่าเป็นผีบ้านผีเมืองที่มีอำนาจสูงซึ่งไม่ควรลบหลู่และมีการสักการะบูชาสักการะดวงวิญญาณเชื่อว่าเป็นผู้กล้าหาญ ซื่อสัตย์เป็นนักรบที่เก่งกล้าสมควรเอาเป็นตัวอย่างของผู้เชื่อและศรัทธา ชาวอำเภอกุเวียงจึงมีความเคารบและกราบไหว้บูชา จากความเชื่อที่มีต่อเจ้าจอมปากช่องกุเวียง พบว่า ผู้นำพิธีกรรมเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ได้ยึดถือความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อเจ้าจอมปากช่องกุเวียง นำไปปรับใช้กับวิถีชีวิตของสมาชิกในท้องถิ่น และชุมชนเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆหลายด้าน ที่พบคือด้านการปกครองท้องถิ่น ทำให้เกิดความรักความสามัคคีมีวินัยในสังคมไม่เกิดความขัดแย้งในท้องถิ่นเพราะมีสิ่งยึดเหนี่ยวเดียวกันตามความเชื่อที่มีเจ้าจอมปากช่องกุเวียง ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความเชื่อว่า เจ้าจอมปากช่องกุเวียงเป็นผีชั้นสูงหรือเทพเจ้าดูแลรักษาป่า แหล่งน้ำ และสิ่งธรรมชาติ ผู้ใดทำลายจะเกิดเหตุร้าย ได้รับเคราะห์กรรมตามความเชื่อและพบเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นตัวอย่างบ่อยครั้ง ด้านเศรษฐกิจชุมชน และท้องถิ่นมีความเชื่อว่าการประกอบพิธีเลี้ยงเจ้าจอมปากช่องกุเวียงทุกปีเพื่อเป็นการบอกกล่าวก่อนประกอบอาชีพ เป็นกำลังใจในการประกอบอาชีพขอให้ประสบผลสำเร็จทุกอย่างไป ด้านประเพณีวัฒนธรรมปลูกฝังจิตสำนึกสมาชิกชุมชนให้มีจิตใจเอื้ออาทรต่อกัน รักษาประเพณีอันดีงามที่มีมาแต่อดีตให้คงอยู่ ซึ่งก็เป็นผลมาจากความเชื่อและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองคือเจ้าจอมปากช่องกุเวียง ซึ่งท้องถิ่นอำเภอกุเวียงและท้องถิ่นอื่นใกล้เคียงเคารพนับถือตลอดมา

นฤมล จิตต์หาญ (2546: 107-108) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีการบวชนาคช่างของชาวกูย งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา ประเพณีบวชนาคช่างบ้านตากกลาง เป็นประเพณีของชุมชนชาวกูย การผสมผสานความเชื่อของสองวัฒนธรรม การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อศึกษาประเพณีการบวชนาคช่างของชาวกูย หมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ในด้านประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ ขั้นตอน และความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบวชนาคช่าง โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลคือ กลุ่มผู้รู้ จำนวน 7 คน กลุ่มผู้นำในพิธีกรรม จำนวน 5 คน กลุ่มผู้เข้าร่วมพิธี จำนวน 11 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และนำข้อมูลที่มาวิเคราะห์ ตามประเด็นที่ศึกษา และนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

ประเพณีบวชนาคช่างบ้านตากกลาง เป็นประเพณีที่เกิดจากการผสมผสานความเชื่อของสองวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมแบบชาวพุทธที่แสดงถึงความเชื่อด้านพุทธศาสนา คือ ชายที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ต้องบวชเป็นพระสงฆ์ เพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวกูย ที่มีการดำรงชีวิตเป็นเอกลักษณ์ มีความผูกพันกับช้างมานานจนเปรียบเสมือนบุคคลในครอบครัว ดังนั้นจึงมีการนำช้างมาร่วมพิธีกรรม ชาวกูยยังคงรักษาระเบียบแบบแผนของสองวัฒนธรรมไว้อย่างถูกต้อง ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพิธีอุปสมบท และได้เพิ่มเติมในส่วนที่เป็นความเชื่อของวัฒนธรรมชาวกูย

ตามวิถีความเชื่ออย่างจริงจังและมั่นคง เป็นต้นว่าเข้าไปในป่าดอนปู่ตาด้วยความเคารพศรัทธา ไม่ล่วงละเมิดด้วยวิธีการใดๆก็ตาม แม้แต่การเข้าไปหาอาหารก็เข้าไปด้วยความเคารพ โดยสรุปเยาวชนชาติพันธุ์อีสานกอกมีจิตสำนึกร่วมในการสืบทอดความเชื่อเรื่องผีปู่ตาเพื่อรักษาโครงสร้างทางสังคม จึงก่อให้เกิดความหวงแหนประเพณีและวัฒนธรรมของตน การที่เยาวชนมีส่วนร่วมในพิธีกรรมก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชนและเคารพนับถือบรรพบุรุษเอกลักษณ์เฉพาะนี้จึงควรอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปเพื่อเป็นกุศโลบายในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคม

วิรัตน์ สมใจ (2540: 164-170) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง ประเพณีกรรมเลี้ยงเดือนปีของชาวอำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีกรรมเลี้ยงเดือนปีของชาวอำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อกับศึกษาข้อมูลในภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านองค์ประกอบของพิธีกรรมพบว่า พิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบด้วยกันคือ

1.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมนั้น คนที่เป็นร่างทรงเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด ชาวคอนสารเชื่อว่า บั้วนาง สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกับผีบรรพบุรุษหรือผีเจ้านายได้

1.2 อุปกรณ์และเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมมีเครื่องบูชา ซึ่งประกอบด้วย ดอกไม้ ธูป เทียนชั้นแปด เครื่องสังเวท ประกอบด้วยเครื่องตี๋ม อาหาร ข้าทาสบริวาร อาวุธ เครื่องแต่งกาย

1.3 สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม คือ ศาลเทพารักษ์และศาลาหน้ารูปปั้นหลวงพิชิตสงคราม

1.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม กำหนดขึ้นในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี

2. ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี เริ่มด้วยขั้นเตรียม ขั้นประกอบพิธีกรรม ขั้นสิ้นสุดพิธีกรรม ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีลำดับขั้นตอนไม่ซ้ำ บั้วช้อน เช่น พิธีแก้บนของลูกหลาน

3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีกับวิถีชีวิตของชาวอำเภอกอนสารพบว่า ประเพณีพิธีกรรมมีความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ คือ

3.1 ความสัมพันธ์ด้านคติความเชื่อ ชาวคอนสารมีความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ บุคคล วัตถุสิ่งของ ที่นำมาประกอบพิธีและที่สำคัญเชื่อว่าวันที่ประกอบพิธีกรรมจะต้องทำพิธีกรรมในวันที่กำหนดเท่านั้น จึงสามารถติดต่อกับผีบรรพบุรุษได้

3.2 ความสัมพันธ์ด้านอาชีพ พิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีจะมีบทบาทและความสำคัญต่อทุกๆ อาชีพ

3.3 ความสัมพันธ์ด้านการเมืองการปกครอง แสดงให้เห็นถึงการปกครองที่แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นหัวเมือง

3.4 ความสัมพันธ์ด้านสภาพแวดล้อมชุมชน ทำให้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เกิดการรวมกลุ่ม มีความสงบในบ้านเมือง มีความรักสามัคคี มีสุขภาพดี มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง

3.5 ความสัมพันธ์ด้านศาสนา ทำให้เชื่อว่าศาสนากับความเชื่อในเรื่องการเข้าทรง

3.6 ความสัมพันธ์ด้านปัจจัยสี่ พิธีกรรมจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยสี่ทุกขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม คือ อาหารที่นำมาเช่น ไข่สดวงวิญญาน เครื่องนุ่งห่มของร่างทรง ที่อยู่อาศัยของ เทวดาผีบรรพบุรุษ ยารักษาโรคในแง่ที่ว่า เป็นยารักษาโรคทางใจได้ทุกชนิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง การศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ผู้ศึกษาได้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นไปตามกระบวนการทางมานุษยวิทยา โดยใช้การนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา วิเคราะห์ แบ่งขั้นตอนคือ การเก็บรวบรวมข้อมูล เอกสารและงานวิจัย การเก็บข้อมูลภาคสนาม ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนการนำเสนอผลงานการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 รวบรวมข้อมูลเอกสาร
 - 1.2 ขั้นรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
2. ขั้นศึกษาข้อมูล
3. ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล
4. ขั้นการตรวจสอบ
5. ขั้นการนำเสนอข้อมูล

โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมข้อมูลเอกสาร

ข้อมูลเอกสารหลักฐานได้รวบรวมข้อมูลเอกสาร และสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสาร วารสาร และการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทย ข้อมูลไทยคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ และข้อมูลด้านการวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรี ข้อมูลขนบธรรมเนียมความเชื่อพิธีกรรมและขั้นตอนในการแสดงดนตรี ซึ่งได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- หอสมุดแห่งชาติ
- หอสมุดและคลังความรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ห้องสมุดวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ห้องสมุดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร
- สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.2 ขั้นรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

- การสัมภาษณ์จากนักดนตรี บุคคลสำคัญและวิทยากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทคอนซาร์ อำเภอคอนซาร์ จังหวัดชัยภูมิ
- การบันทึกเสียงและบันทึกภาพการบรรเลงดนตรีไทคอนซาร์ อำเภอคอนซาร์ จังหวัดชัยภูมิ

2. ขั้นศึกษาข้อมูล

- ถอดข้อมูลจากเทปบันทึกเสียง และเทปบันทึกภาพ และทำการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร
- ศึกษาเอกสาร รายงานการวิจัย ตำราและหนังสือต่าง ๆ ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมบูรณ์
- นำข้อมูลของผู้ที่เกี่ยวข้องมาแก้ไข ปรับปรุงให้สมบูรณ์
- นำข้อมูลจากเอกสารและจากการเก็บข้อมูลภาคสนามมาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงแล้วเรียงเนื้อหาโดยจัดลำดับให้สัมพันธ์กัน

3. ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามครั้งนี้ผู้ศึกษาค้นคว้าได้รับความอนุเคราะห์จากผู้มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์โดยใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นหลักใช้ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย ตำราหนังสือวิชาการ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลสนับสนุน โดยมีรายละเอียดของการรวบรวมและวิเคราะห์ดังนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาทและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของดนตรีไทคอนซาร์ ตำบลคอนซาร์ อำเภอคอนซาร์ จังหวัดชัยภูมิ

- 1.1 ประวัติความเป็นมา
- 1.2 สภาพวงดนตรีไทคอนซาร์
 - 1.2.1 ที่ตั้งวงดนตรีไทคอนซาร์
 - 1.2.2 นักดนตรี
 - 1.2.3 เครื่องดนตรีไทคอนซาร์
 - 1.2.4 วงดนตรีไทคอนซาร์
- 1.3 บทบาทวงดนตรีไทคอนซาร์
 - 1.3.1 ชุมชน
 - 1.3.2 อาชีพ
- 1.4 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทคอนซาร์
 - 1.4.1 พิธีกรรมก่อนการแสดง

1.4.2 รูปแบบการจัดวงดนตรีไทยคอนซาร์ท

1.4.3 การแต่งกายของนักดนตรีไทยคอนซาร์ท

1.4.4 โอกาสในการบรรเลง

2. ศึกษาการสืบทอด และบันทึกบทเพลง ดนตรีไทยคอนซาร์ท ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิ

2.1 การสืบทอดดนตรีไทยคอนซาร์ท

2.1.1 สายการสืบทอด

2.1.2 วิธีการสืบทอด

2.2 บันทึกบทเพลงดนตรีไทยคอนซาร์ท ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิ

2.2.1 บทเพลงวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

- เพลงร่ำ
- เพลงเชิดฉิ่ง
- เพลงกราวใน (แห่)
- เพลงฉันท์เช้า
- เพลงเข้ม่าน
- เพลงจีนแสด

2.2.2 บทเพลงวงฆ้องเจ้าพ่อ

เมื่อได้ข้อมูลทั้งด้านเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามเรียบร้อยแล้ว ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยให้ศิลปินและบุคคลข้อมูลที่มีความรู้ทางด้านวิชาการได้ตรวจสอบก็จะนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดหมวดหมู่ จากนั้นนำมาตรวจสอบเพื่อความเที่ยงตรงอีกครั้งหนึ่ง

4. ขั้นตอนตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลภายหลังจากการจัดกระบวนการจัดหมวดหมู่แล้ว หากทราบว่าข้อมูลใดที่ไม่สมบูรณ์ ก็จะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมใหม่อีกครั้ง หรือข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลายๆรายการ จนได้ข้อมูลที่ซ้ำเป็นเหตุเป็นผลที่เที่ยงตรง

5. ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล

5.1 นำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์เป็นรูปเล่มงานวิจัยที่สมบูรณ์ด้วยการแบ่งเป็นบทต่างๆ 5 บท ได้แก่

1. บทนำ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. วิธีการดำเนินการวิจัย
 4. การนำเสนอผลการวิจัย
 5. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ
- 5.2 นำเสนอบทเพลงที่ใช้บรรเลงโดยการบันทึกเป็นโน้ตเพลงไทย
- 5.3 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและบันทึกเสียง

บทที่ 4

การนำเสนอผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลศึกษาประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง การสืบทอดและบันทึกบทเพลง โดยการสัมภาษณ์และถอดจากเทปบันทึกเสียง วิดีโอบันทึกภาพ การบันทึกโน้ตไทยทางห้องวงใหญ่ และขอใช้เสียงโน้ตสากลตามมาตรฐานหรือใกล้เคียงมากที่สุด โดยบันทึกจากการแสดงดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีโดยแบ่งตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาทและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ
 - 1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมา
 - 1.2 สภาพวงดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร
 - 1.2.1 ที่ตั้งวงดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร
 - 1.2.2 นักดนตรี
 - 1.2.3 เครื่องดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร
 - 1.2.4 วงดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร
 - 1.3 บทบาทวงดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร
 - 1.3.1 ชุมชน
 - 1.3.2 อาชีพ
 - 1.4 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยคอนซาร์ทำบลคอนซาร์ทำเภอคอนสาร
 - 1.4.1 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)
 - การคายอ้อ
 - บุญเดือนสาม
 - บุญเดือนสี่
 - บุญเดือนหก
 - 1.4.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวงฆ้องเจ้าพ่อ
 - การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

ตอนที่ 2

2. ศึกษาการสืบทอดและบันทึกบทเพลงดนตรีไทคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

2.1 การสืบทอดดนตรีไทคอนสาร

2.1.1 สายการสืบทอด

2.1.2 วิธีการสืบทอด

2.2 บันทึกบทเพลงดนตรีไทคอนสาร

2.2.1 บทเพลงวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

- เพลงร่ำ
 - เพลงเชิดฉิ่ง
 - เพลงกราวใน (แห่)
 - เพลงฉันท์เช้า
 - เพลงเข้ามาน

- เพลงจีนแสด

2.2.2 บทเพลงวงฆ้องเจ้าพ่อ

ตอนที่ 1

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาทและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของอำเภอคอนสาร

อำเภอคอนสาร ก่อนที่จะมีราษฎรมาตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่เป็นบ้านเป็นเมืองหนาแน่น มีสภาพเป็นป่าเขาตงดิบทึบ มีสัตว์ป่านานาชนิด ประชาชนที่มาปลูกบ้านเรือนอยู่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่นอนว่ามีหรือไม่ แต่พอมีหลักฐานเชื่อถือได้ว่า ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีประชาชนชาวเมืองนครไทย (ปัจจุบันคืออำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก) โดยการนำของนายภูมิ นำประชาชนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ และได้นำของป่ามีขี้ผึ้ง ดินประสิว งามช้าง ไปเป็นเครื่องราชบรรณาการขึ้นทูลเกล้าถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายภูมิเป็นหมื่นอร่ามกำแหง พระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานท้องตราราชสีห์ให้ดังกล่าวมาแล้ว ระเบียบการรับท้องตราจากพระเจ้าอยู่หัว ในขณะนั้นมีอยู่ว่า ผู้ได้รับพระราชทานต้องใช้พานแว่นฟ้า ทูลศิระชะหมอบเข้าไปรองรับ เอาท้องตราหรือสารตรา เมื่อถวายบังคมลาออกมาพบนหน้าพระที่นั่งแล้ว เชิญพานแว่นฟ้า นั้นระดับอกตรงหัวใจเชิญสารตรามาจนถึงที่พัก สำหรับท่านหมื่นอร่าม จะเชิญพานสารตราตามระเบียบนั้นโดยตรง ย่อมเป็นไปได้ยากมาก เพราะระยะทางไกล ต้องใช้เวลาเดินทางร่วม 2 เดือน จึงเอาแพรสีขาวสะอาด ก่อพานแว่นฟ้ารองสารตรา นั้นให้เรียบร้อย แล้วใช้ตะพดของ

ท่านซึ่งทำด้วยไม้แก้วลาย เป็นไม้คานคอนอาพานใส่สารตรา นั้น มาจนถึงเขตป่าฝั่งทุ่งตะโหนด หมื่นอร่ามจึงถือเอาสุภานิมิตนี้เป็นชื่อของบ้านที่ตั้งใหม่ว่า “บ้านคอนสาร” มาจนถึงปัจจุบัน ต่อมา หมื่นอร่ามกำหนดได้เลื่อนยศเป็นหลวงวิจิตรสงคราม เป็นเจ้าเมืองคอนสารคนแรก และมีเจ้าเมืองสืบ ต่อมา กระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองหัวเมืองต่างๆ เป็นมณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เมืองคอนสารได้ถูกจัดให้เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ตั้งเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2501 และยกฐานะเป็นอำเภอปี พ.ศ. 2503

ลักษณะที่ตั้ง

อำเภอคอนสารเป็นอำเภอที่อยู่ตำแหน่งสุดของจังหวัดชัยภูมิห่างจากจังหวัดชัยภูมิ ประมาณ 125 กิโลเมตรใช้เวลาเดินทางจากอำเภอถึงจังหวัดประมาณ 1 ชั่วโมง 45 นาที

เนื้อที่

อำเภอคอนสารมีเนื้อที่ 966.665 ตารางกิโลเมตร หรือ 604,165 ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ และอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 2 ที่ว่าการอำเภอคอนสาร

1.2 สถาปัตยกรรมไทยคอนสาร

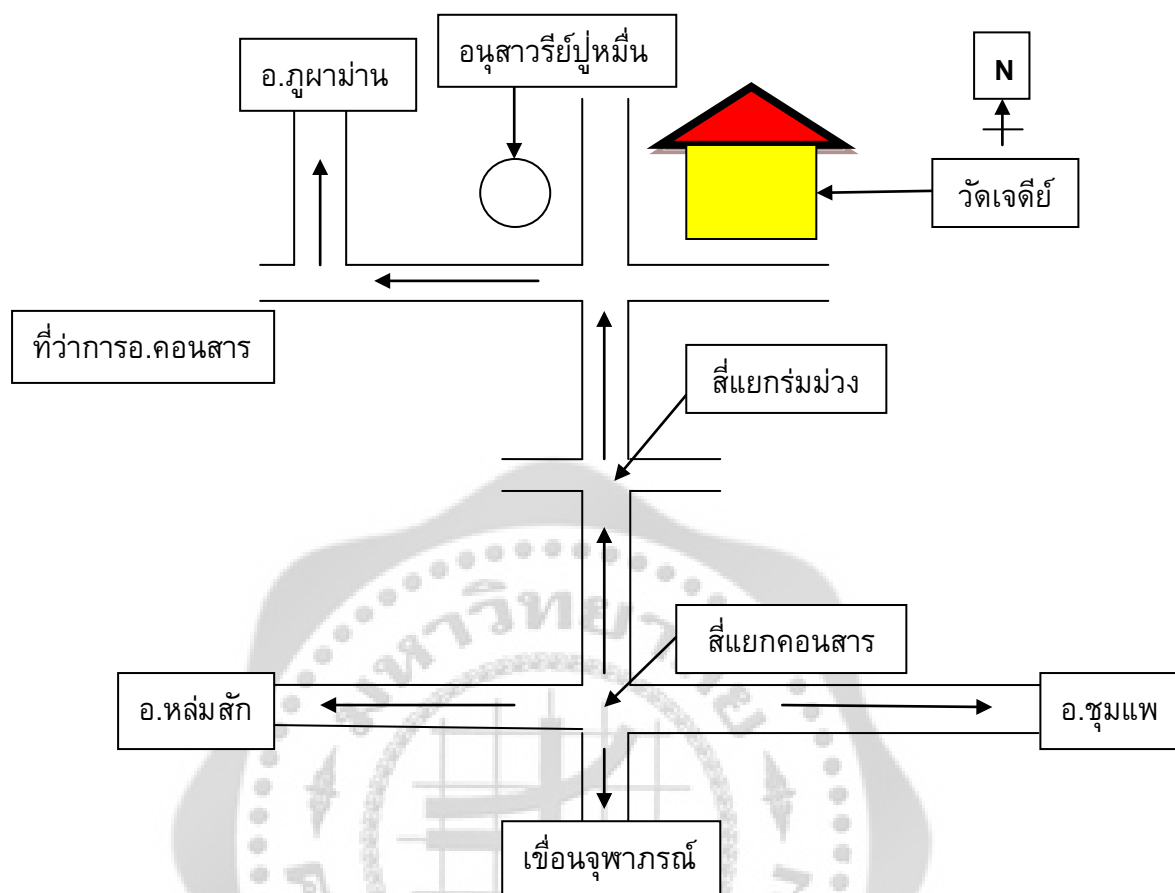
1.2.1 ที่ตั้งวงดนตรีไทยคอนสาร

- วงระนาดฆ้องวง (เป็พาทย์เครื่องห้า)

พื้นที่ตั้ง วงระนาดฆ้องวง (เป็พาทย์เครื่องห้า) ตั้งอยู่ที่วัดเจดีย์ ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในชุมชนบ้านกลาง บริเวณโดยรอบอยู่ติดกับอนุสาวรีย์หมื่นอร่าม กำแพง ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน

ภาพประกอบ 3 วัดเจดีย์ที่ตั้งวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า)

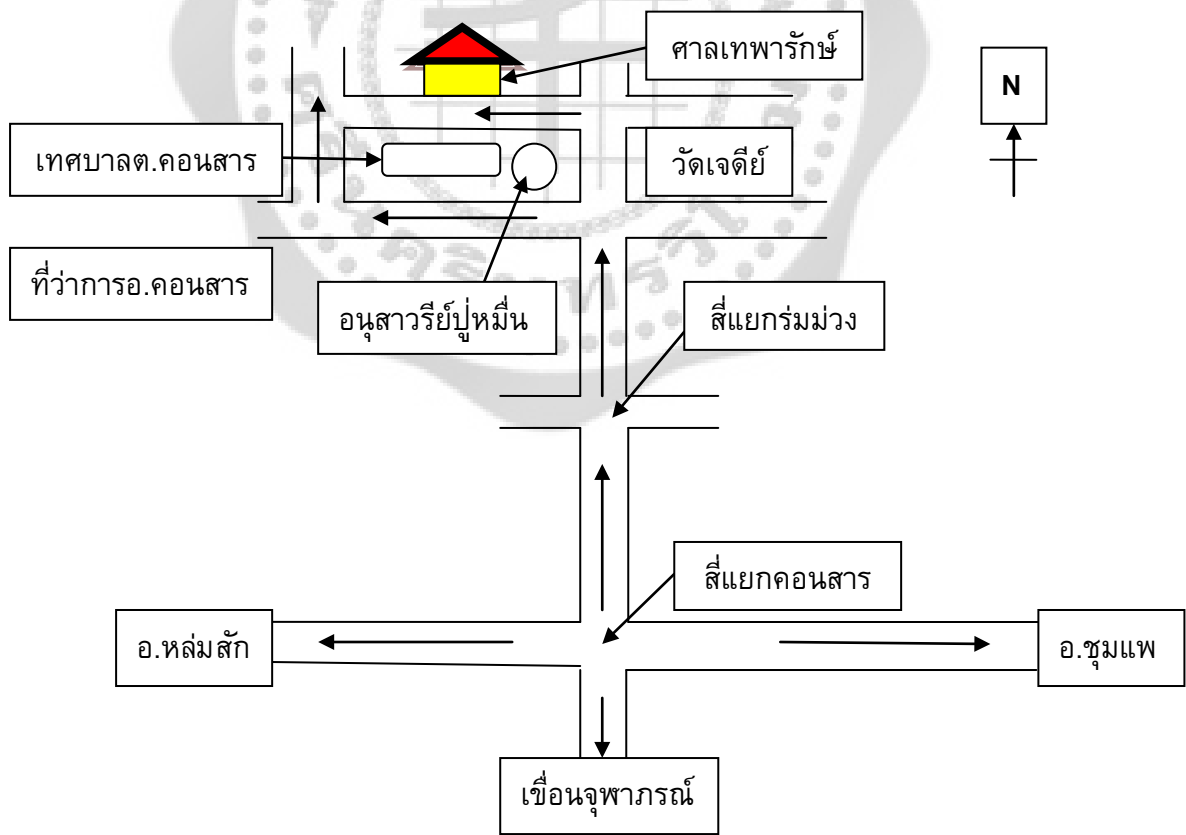
ภาพประกอบ 4 แผนที่ตั้งวงระนาดฆ้องวง (ปีพาทย์เครื่องห้า)

- ที่ตั้งวงฆ้องเจ้าพ่อ

พื้นที่ตั้งวงฆ้องเจ้าพ่อ ตั้งอยู่ที่ศาลเทพารักษ์ประจำหมู่บ้าน ตำบลคอนสาร อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในชุมชนบ้านกลางและบ้านเหนือ อยู่ตรงข้ามองค์การบริหารส่วนตำบลคอนสาร

ภาพประกอบ 5 ศาลเทพารักษ์ที่ตั้งวงฆ้องเจ้าพ่อ

ภาพประกอบ 6 ศาลเทพารักษ์แผนที่ตั้งวงฆ้องเจ้าพ่อ

1.2.2 นักดนตรี

นักดนตรีไทยคอนซาร์ทสามารถแบ่งออกเป็น 2 วง คือ

- วงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

วงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) ตำบลคอนซาร์ท อำเภอคอนซาร์ท จังหวัดชัยภูมิ มีสมาชิกในวงจำนวน 8 คน ดังต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	เครื่องดนตรี
1.	นายสกล เลิศคอนซาร์ท	83	ระนาด
2.	นายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์	30	ระนาด
3.	นายบุตรดี บุญบำรุง	44	ฆ้องวง
4.	นายบุญเกิด แพงจันทร์	82	ระนาด
5.	นายบาลี ภูมิคอนซาร์ท	72	ปี่
6.	นายตัน เรืองเจริญ	78	ตะโพน
7.	นายและ เรืองเจริญ	68	กลองทัด
8.	นางกุ่ม เรืองเจริญ	56	ฉิ่ง

ภาพประกอบ 7 ตารางบัญชีรายชื่อนักดนตรีวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

จากการศึกษาพบว่านักดนตรีวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)มีทั้งหมด 8 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายจำนวน 7 คน และเป็นผู้หญิงจำนวน 1 คน โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นนักดนตรีที่มีอายุมากแล้ว มีเพียงบางคนที่อายุน้อยแสดงให้เห็นว่าการสืบทอดต่อรุ่นเยาวชนยังไม่มีมากนักจึงมีนักแสดงหลักจำนวน 8 คนดังนี้

ภาพประกอบ 8 นายสกล เลิศคอนสาร

1. นายสกล เลิศคอนสารเกิดเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2471 ปัจจุบันอายุ 83 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 252 หมู่ 2 ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลงระนาดเอก นับถือศาสนาพุทธ การศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 นายสกล ภูมิคอนสารได้สืบสายตระกูลตรงมาจากต้นตระกูลภูมิคอนสาร ซึ่งเป็นลูกของนายเคลือบ ภูมิคอนสารผู้เป็นบิดา ได้เป็นลูกของหมื่นเชย ภูมิคอนสาร ซึ่งการสืบทอดปีพาทย์ของนายสกล ภูมิคอนสารนั้น ได้ต่อเพลงมานายนายพี ภูมิคอนสารเมื่อหลายสิบปีก่อน เนื่องด้วยว่าตนเองเป็นต้นตระกูลสายตรงและไม่มีผู้ใดสืบทอดปีพาทย์จึงได้ไปฝึกซ้อมกับคณะ จนเป็นสมาชิกในวงปีพาทย์ โดยนายสกล ภูมิคอนสารเป็นผู้ตีระนาดเอก ออกรับงานและเล่นดนตรีในงานบุญประเพณีต่างๆ ของชาวคอนสาร ในปัจจุบันเนื่องด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไปเลยทำให้งานลดน้อยลงจึงมีแต่งานบุญประเพณีเท่านั้น และด้วยอายุของ นายสกล ภูมิคอนสารที่แก่มากแล้ว ในปัจจุบันจึงได้บวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่วัดสวนหมาก ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 9 นายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์

2. นายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์ เกิดเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2524 ปัจจุบันอายุ 30 ปี อาชีพข้าราชการ ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 61 หมู่ 8 ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ระนาดเอก นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาปริญญาตรี นายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์ เป็นนักดนตรีในวงปี่พาทย์เนื่องด้วยนายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์ มีความ มสนใจในด้านดนตรี ในสมัยที่นายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์เรียนมัธยมศึกษาที่โรงเรียนคอนสารวิทยาคม ครูที่สอนแนะนำให้ไปต่อเพลงกับครูดนตรีที่กรุงเทพมหานคร และมีความรู้ทางด้านดนตรีมากขึ้น จึงขอเข้าร่วมวงดนตรีปี่พาทย์ของชาวคอนสาร และเนื่องด้วยสายตระกูลทางตาของนายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์ เป็นตระกูลสายดนตรีอยู่ และนายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์จึงได้ไปต่อเพลงกับนายโสภณ ปราบพาล ได้เข้าร่วมวงดนตรีไทคอนสารเรื่อยมา จนปัจจุบันการรับงานก็ลดน้อยลงและนายทองทัศน์ ศรีสวัสดิ์ก็ต้องไปรับราชการที่ต่างจังหวัดจึงไม่ค่อยได้มาบรรเลงซ้อมร่วมกันบ่อยครั้งนัก

ภาพประกอบ 10 นายบุตรดี บุญบำรุง

3. นายบุตรดี บุญบำรุง เกิดเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2510 ปัจจุบันอายุ 44 ปี อาชีพ รับจ้าง ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 207 หมู่ 7 ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ข้องวงใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นายบุตรดี บุญบำรุงเป็นลูกของนายประสิทธิ์ บุญบำรุง ซึ่งเป็นบิดา นายประสิทธิ์เป็นลูกของนายวัย บุญบำรุง ซึ่งเป็นปู่ของนายบุตรดี บุญบำรุง นายบุตรดี บุญบำรุง ได้เป็นผู้สืบทอดตระกูลบุญบำรุง ซึ่งได้รับการสืบทอดจากพ่อคือนายประสิทธิ์ บุญบำรุง และได้ต่อเพลงเพ็ มเติมกับนายนายโสภิตน ปราบพาลซึ่งหน้าที่หลักในวงคือบรรเลงข้องวงใหญ่ ได้รับงานและออกงานกับสมาชิกในวง และในปัจจุบันนายบุตรดีมีลูกสาวสองคนซึ่งตอนนี้ยังมิได้รับการฝึกฝนและ ถ้อยทอดเพลงปี่พาทย์ให้แก่ลูก เนื่องจากด้วยอาชีพที่ต้องหาเช้ากินค่ำ รับจ้างทั่ว จึงไม่ค่อยมีเว ลา บวกกับลูกเป็นหญิงจึงยังไม่เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควร

ภาพประกอบ 11 นายบุญเกิด แพงจันทร์

4. นายบุญเกิด แพงจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ ปัจจุบันอายุ 82 ปี อาชีพ ข้าราชการบำนาญ ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ หมู่ ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลงระนาด นับถือศาสนา พุทธ การศึกษา อนุปริญญา นายบุญเกิด แพงจันทร์ หมื่นอร่ามกำแหงเป็นเจ้าเมืองคนที่ 1 หลวงสิทธิสงครามเป็นบุตรของหมื่นอร่ามกำแหง เป็นเจ้าเมืองคนที่ 2 พระพิทักษ์สุวรรณจางวางบุตรของหลวงสิทธิสงครามเป็นเจ้าเมืองคนที่ 3 หลวงอุไรนพคุณเป็นบุตรคนที่ 1 ของพระพิทักษ์สุวรรณจางวางเป็นเจ้าเมืองคนที่ 4 พระอุไรนพคุณบุตรคนที่ 3 ของพระพิทักษ์จางวางเป็นเจ้าเมืองคนที่ 5 ซึ่งเป็นคนสุดท้าย นางแสง เชื้อไพบุรณ์ ธิดาของพระอุไรนพคุณ เป็นมารดาของนางใจแพงจันทร์ ซึ่งเป็นมารดาของนายบุญเกิดแพงจันทร์ สำหรับบิดาชื่อนายเล็ง แพงจันทร์ นั้น ต้นตระกูลมาจาก อำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย ชื่อหมื่นชำนาญ (ต่อน) ด่านซ้ายนี้เป็นบ้านเกิดของภรรยาหมื่นอร่ามกำแหง นายบุญเกิด แพงจันทร์ สมรสกับนางสมานซึ่งหลวงอุไรนพคุณ เจ้าเมืองคนที่ 4 เป็นบิดาของนายวาท นายวาทมีบุตร 2 คนคือ นางนาคและนายยัง นางนาคสมรสกับนายขาล ด่านศัตรู นายขาลและนาคเป็นบิดา มารดาของนางสมาน แพงจันทร์ ซึ่งเป็นภรรยาของนายบุญเกิด แพงจันทร์ นายบุญเกิดแพงจันทร์เป็นตระกูลที่รวบรวมเรื่องประวัติเมืองคอนสาร และเป็นผู้ที่สืบตระกูลลงมา การถ่ายทอดดนตรีไทคอนสารของนายบุญเกิด แพงจันทร์นั้นเนื่องด้วยเป็น

ผู้ที่มีความคลุกคลีอยู่กับเรื่องนี้จึงเรียนรู้ดนตรีด้วยตนเองบ้างและเข้าร่วมฝึกซ้อมกับวงอยู่บ่อยครั้ง จึงทำให้เล่นดนตรีได้ เช่นระนาดเอก ถ้างานใดที่ไม่มีผู้ไปบรรเลงนายบุญเกิด แพงจันทร์ก็เข้าร่วม แต่ในปัจจุบันการรับงานน้อยลงแม้แต่บุญประเพณีเองก็ไม่มีผู้มาซ้อมและเล่นดนตรีนายบุญเกิด แพงจันทร์ก็เข้าร่วมปรึกษากับคณะในการสืบทอดดนตรีนี้ต่อไป

ภาพประกอบ 12 นายบาลี ภูมิคอนสาร

5. นายบาลี ภูมิคอนสาร เกิดเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2482 ปัจจุบันอายุ 72 ปี อาชีพทำนา ปัจจุบันอยู่ 141 หมู่ 9 ตำบลทุ่งนาเลา อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ปี่ นับถือศาสนาพุทธ การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นายบาลี ภูมิคอนสาร เป็นลูกของนายคำมาย ภูมิคอนสาร ได้สืบทอดดนตรีจากนายคำมาย ภูมิคอนสาร ผู้เป็นบิดา นายบาลี ภูมิคอนสารได้ต่อเพลงจากพ่อโดยเครื่องดนตรีที่เล่นคือ ปี่ และนายบาลีก็ได้เข้าร่วมการฝึกซ้อมกับนายนาย โสภิตน ปราบพาล ได้เข้าร่วมกับวงรับงานกับคณะเรื่อยมาจนปัจจุบันงานค่อยๆลดลง ก็ไม่ได้ฝึกซ้อมเมื่อปลายปี พ.ศ. 2553 ที่ผ่านมานายบาลี ภูมิคอนสารได้รับการว่าจ้างให้ไปเล่นดนตรีในงาน เมื่อเดินทางกลับจากการเล่นดนตรีจึงประสบอุบัติเหตุรถชน เสียชีวิต ซึ่งนายบาลี ภูมิคอนสารอยู่สองคนกับภรรยา ไม่มีบุตรจึงยังไม่มีผู้สืบทอด แต่เท่าที่ได้พูดคุยน้องชายของนายบาลี ภูมิคอนสารจะมาเป็นผู้สืบทอดดนตรีจากพี่ชายเนื่องด้วยตระกูลของนายบาลีเป็นสายตรง แต่ในตอนนี้ก็ยังไม่เห็นผู้ใดมาฝึกซ้อม

ภาพประกอบ 13 นายตัน เรื่องเจริญ

6. นายตัน เรื่องเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2476 ปัจจุบันอายุ 78 ปี อาชีพทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 49 หมู่ 7 ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ตะโพน นับถือศาสนาพุทธ การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นายตัน เรื่องเจริญ เป็นลูกของนายทัศน์ เรื่องเจริญ นายตันเรื่องเจริญได้สืบทอดปี่พาทย์จากนายนาย โสภิตน ปราบพาล เนื่องจากการชักชวนของนายและ เรื่องเจริญ โดยนายและ ให้เหตุผลกับนายตัน เรื่องเจริญว่าเราทั้งสองเป็นผู้สืบสกุลสายเรื่องเจริญและไม่มีผู้มาสืบทอดซึ่งนายตันเรื่องเจริญกับนายและ เรื่องเจริญเป็นญาติกันจึงชักชวนกันไปต่อเพลงกับนายพี ภูมิคอนสาร กันเพื่อนๆในวง ได้ออกงานรับงานเล่นดนตรีด้วยกันมาระยะหนึ่ง ปัจจุบันนายตัน เรื่องเจริญ เสียชีวิตเมื่อต้นปี พ.ศ. 2553 ที่ผ่านมา และยังมีลูกหลานออกมาสืบทอดปี่พาทย์ต่อจากนายตัน เรื่องเจริญ เนื่องด้วยนายตัน เรื่องเจริญไม่มีบุตร

ภาพประกอบ 14 นายและ เรื่องเจริญ

7. นายและ เรื่องเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2477 ปัจจุบันอายุ 68 ปี อาชีพ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 198 หมู่ 2 ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง กลองทัด นับถือศาสนาพุทธการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 นายและ เรื่องเจริญ เป็นบุตรของนายเต็น เรื่องเจริญเนื่องด้วยว่านายและ เรื่องเจริญเป็นสายตระกูลเรื่องเจริญ จึงได้ไปฝึกซ้อมปีพาทย์ต่อเพลงกับนายนายโสภณ ปราบพาล โดยได้รับหน้าที่ตีกลองทัด ได้ฝึกซ้อมกับสมาชิกในวงออกงานกับคณะ และในปัจจุบันนายและ เรื่องเจริญ ได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าวงเวลารับงาน เพราะนายและเรื่องเจริญจะเป็นผู้กล่าวคำบูชาในการไหว้ครูก่อนการแสดงหรือเรียกว่าการคายอ้อ ในขณะที่นี้นายและก็มีอายุมากแล้วแต่ลูกหลานของนายและ เรื่องเจริญ ยังไม่มีผู้สืบทอดเลย แต่ในปัจจุบันวงดนตรีไทคอนสารก็รับงานเฉพาะในงานบุญประเพณีเท่านั้น

ภาพประกอบ 15 นางกุ่ม เรืองเจริญ

8. นางกุ่ม เรืองเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2498 ปัจจุบันอายุ 56 ปี อาชีพ รับจ้าง ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 154 หมู่ 2 ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ฉิ่ง นับถือศาสนาพุทธ การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นางกุ่ม เรืองเจริญ เป็นลูกหลานตระกูล เรืองเจริญ ซึ่งนางกุ่มเรืองเจริญ เป็นลูกของนายเบียด เรืองเจริญ ได้ต่อเพลงมาจากนายเบียด เรืองเจริญ ซึ่งเป็นพ่อ เนื่องด้วยนายเบียด เรืองเจริญ เคยเป็นสมาชิกในวงปี่พาทย์ เมื่อพ่อไปบรรเลงในงานต่างๆ นางกุ่ม เรืองเจริญก็ได้ติดตามไปด้วยเป็นประจำ จึงทำให้ซึมซับและได้เพลงในที่สุด ในปัจจุบันนางกุ่ม เรืองเจริญ ได้ไปอยู่ต่างจังหวัด จึงไม่ค่อยได้มาเล่นปี่พาทย์บ่อยครั้งนักและลูกหลานก็ไม่มีผู้ใดมาสืบทอด

- นักดนตรีวงฆ้องเจ้าพ่อ

นักดนตรี วงฆ้องเจ้าพ่อ ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ มีสมาชิกในวง
จำนวน 7 คน

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ	เครื่องดนตรี
1.	นางเทียม ต่อประโยชน์	55	กลองตุ้ม, ฆ้องฝ่าง
2.	นางระหัน ลีลาศ	53	กลองตุ้ม
3.	นางสมบัติ แดงทิพย์	51	ฆ้องฝ่าง
4.	นางมะลิ ปรีดีวงศ์	53	ฆ้องฝ่าง
5.	ชื่อนางศศิธร เรืองเจริญ	42	ฆ้องฝ่าง
6.	นายบุญยัง บุญญาชีพ	30	กลองตุ้ม , ฆ้องฝ่าง
7.	นายพินิจ แก้วพิมาย	37	ฆ้องฝ่าง

ภาพประกอบ 16 ตารางบัญชีรายชื่อนักดนตรี วงฆ้องเจ้าพ่อ

จากการศึกษาพบว่านักดนตรีวงฆ้องเจ้าพ่อมีทั้งหมด 7คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายจำนวน 2 คน และเป็นผู้หญิงจำนวน 5 คน โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นนักดนตรีที่มีอายุมากแล้ว มีเพียงบางคนที่อายุน้อยแสดงให้เห็นว่าการสืบทอดต่อรุ่นเยาวชนยังไม่มีมากนักจึงมีนักแสดงหลักจำนวน 7 คนดังนี้

ภาพประกอบ 17 นางเทียม ต่อประโยชน์

1. นางเทียม ต่อประโยชน์ อายุ 55 ปี อาชีพ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 41 หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งพระ อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง กลอง , ซ้องผ่าง นับถือ ศาสนาพุทธ การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6 นางเทียม ต่อประโยชน์ เป็นลูกของนางบั้ง บุญบำรุง และได้รับการสืบทอดจากนางบั้ง บุญบำรุงผู้เป็นมารดาและมารดาของนางเทียม ต่อประโยชน์ ได้รับการถ่ายทอดจากนายมี บุญบำรุงซึ่งเป็นตาของนางเทียม ต่อประโยชน์ ซึ่งนางเทียมได้รับหน้าที่ เป็นควมูซ้างและเล่นดนตรีในวงซ้องเจ้าพ่อ เมื่อถึงประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของทุกปีก็จะมารวมกัน เล่นดนตรีและมาปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

ภาพประกอบ 18 นางระหัน ลีลาศ

2. นางระหัน ลีลาศ อายุ 53 ปี อาชีพ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 284 หมู่ที่ 2 ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง กลองตุ้ม นับถือศาสนาพุทธการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นางระหัน ลีลาศ ได้รับการสืบทอดจากมารดาชื่อนางเม็ด ลีลาศ และมารดาของนางระหัน ลีลาศ ได้สืบทอดต่อจากนางทอง บุญบำรุงซึ่งเป็นยายของนางระหัน ลีลาศ นางระหัน ลีลาศ มีหน้าที่หลักคือเป็นนักดนตรีในวงฆ้องเจ้าพ่อ และ มีหน้าที่เป็นผู้ติดตามจะทำหน้าที่ดูแลน้ำ อุปกรณ์ หมากโกเพื่อข้อมผ้า ที่ใจปลาร้า ซ้อนถ้วยชาม ทัพพี แก้ว และเมล็ดพีช เช่นเมล็ดข้าวโพด เมล็ดแตง ต่างๆ เพื่อให้เจ้าพ่อเสกแล้วแจกจ่ายให้กับชาวบ้านที่มาร่วมพิธีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ในทุกๆปีเมื่อถึงเวลาการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีนางระหัน ลีลาศก็จะมีหน้าที่เตรียมอุปกรณ์ต่างๆเหล่านี้มาร่วมพิธีทุกครั้ง เมื่อเสร็จพิธีอุปกรณ์ดังกล่าวก็จะเก็บไว้ที่บ้านของนางระหัน ลีลาศ

ภาพประกอบ 19 นางสมบัติ แดงทิพย์

3. นางสมบัติ แดงทิพย์ อายุ 51 ปี อาชีพ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 6 บ้าน
นาย้อม ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ข้องฝ่าง นับถือ
ศาสนา พุทธ การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นางสมบัติ แดงทิพย์ ได้สืบทอดมาจากนายแห่งผู้
เป็นบิดาเครื่องดนตรีที่เล่นคือ ข้องฝ่าง เมื่อถึงประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของทุกปีก็จะมารวมกันเล่น
ดนตรีและมาปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

ภาพประกอบ 20 นางมะลิ ปรีดีวงศ์

4. นางมะลิ ปรีดีวงศ์ อายุ 53 ปี อาชีพ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 16/1 หมู่ที่ 1 บ้านนาเขิน ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ข้องฝ่าง นับถือศาสนา พุทธการศึกษาศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นางมะลิ ปรีดีวงศ์ ได้สืบทอดมาจากผู้เป็นบิดาและมารดา เครื่องดนตรีที่เล่นคือ ข้องฝ่าง เมื่อถึงประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของทุกปีก็จะมารวมกันเล่นดนตรี และมาปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

ภาพประกอบ 21 นางสาวศิริกร เรืองเจริญ

5. นางสาวศิริกร เรืองเจริญ อายุ 42 ปี อาชีพ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 104 หมู่ที่ 8 บ้านน้ำพุปางวัว ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ข้องฝ่าง นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นางสาวศิริกร เรืองเจริญ ได้สืบทอดมาจากผู้เป็นบิดา และมารดาเครื่องดนตรีที่เล่นคือ ข้องฝ่าง เมื่อถึงประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของทุกปีก็จะมารวมกันเล่นดนตรีและมาปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

ภาพประกอบ 22 นายบุญยัง บุญญาชีพ

6. นายบุญยัง บุญญาชีพ อายุ 30 ปีอาชีพ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งนาเลา อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิเครื่องดนตรีที่บรรเลง ข้องฝาง , กลองตุ้ม นับถือศาสนา พุทธ การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นายบุญยัง บุญญาชีพ เป็นลูกนายอู บุญญาชีพ และได้การ สืบทอดจากนายอู บุญญาชีพ ผู้เป็นบิดาและบิดาของนายบุญยัง บุญญาชีพ ได้รับการถ่ายทอดจาก นายนม บุญญาชีพ ซึ่งเป็นตาของนายบุญยัง บุญญาชีพ ซึ่งนายบุญยัง บุญญาชีพ ได้รับหน้าที่ เล่นดนตรีในวงฆ้องเจ้าพ่อ คือฆ้องฝาง และกลองตุ้ม เมื่อถึงประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของทุกปีก็จะ มารวมกันเล่นดนตรีและมาปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

ภาพประกอบ 23 นายพินิจ แก้วพิมาย

7. นายพินิจ แก้วพิมาย อายุ 37 ปี อาชีพ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 2 บ้านดงบังเหนือ ตำบลดงบัง อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เครื่องดนตรีที่บรรเลง ซ้องผ่าง นับถือศาสนาพุทธ การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นายพินิจ แก้วพิมาย ได้สืบทอดมาจากผู้เป็นบิดา และมารดาเครื่องดนตรีที่เล่นคือ ซ้องผ่าง เมื่อถึงประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของทุกปีก็จะมารวมกันเล่นดนตรีและมาปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

1.2.3 เครื่องดนตรีไทยคอนสาร

เครื่องดนตรีไทยคอนสารสามารถแบ่งออกเป็น 2 วง คือ

- วงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

วงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) เป็นวงดนตรีที่ใช้ประกอบในงานประเพณีที่สำคัญของไทคอนสารซึ่งมีความประวัตืความเป็นมาคือ ในสมัยพระพิทักษ์สุวรรณ งามวางนี้ จะเป็นด้วยความชอบสถานใดไม่ทราบ ที่ได้รับพระราชทานรางวัลเป็นพิเศษ ซึ่งรางวัลชนิดนี้ พระยาภักดีฤาษัย งามวาง เจ้าเมืองภูเขียวเคยได้รับพระราชทานมาก่อนแล้ว อันได้แก่เครื่องดนตรี “ปี่พาทย์” จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วยตะโพน 1 ลูก กลองทัด 1 ลูก ฉิ่ง 1 คู่ ปี่ 3 เล้า (ขณะนี้ เหลือ 2 เล้า) ระนาด 1 ราง ลูกกระพรวนที่ใช้อยู่ขณะนี้ทำขึ้นใหม่ ของเดิมอยู่ที่บ้าน นายว่าน เรื่องเจริญ อำเภอกุฉินารายณ์ ฆ้องวง 1 วง (ได้รับมาเฉพาะลูกฆ้อง วงนั้นพระพิทักษ์สุวรรณงามวาง ทำขึ้นใช้เอง) เครื่องดนตรีชนิดนี้ สมัยนั้นถือว่าเป็นของสูง เป็น เครื่องดนตรีประจำชาติ ผู้ที่มียศมีตำแหน่งที่เหมาะสมเท่านั้น จึงจะได้รับพระราชทาน เมื่อได้รับพระราชทานมาแล้ว พระพิทักษ์สุวรรณงามวางก็ได้ส่งนายจันทร์สุน บุตรพร้อมคณะไปฝึกบรณเฑาะที่เมืองนครราชสีมา ได้มาครบทุกทำนองเพลงที่นิยมกันในสมัยนั้น แล้วถ่ายทอดกันต่อมาจน ถึงทุกวันนี้ ปี่พาทย์ชุดนี้ถือเป็นของประจำตระกูล ใครจะถือเอาเป็นเอกสิทธิ์ไม่ได้ ทุกวันพระ ผู้ดูแลรักษาและผู้บรรเลงเป็นจะต้องไปพร้อมกันและบรรเลงที่บ้านของผู้เก็บรักษา ยกเว้นงานสมโภชพระประธานจะต้องไปบรรเลงฟรี จะคิดค่าจ้างมิได้ ค่าจ้างนี้ตกเป็นของผู้บรรเลงและผู้รักษา ปี่พาทย์ชุดนี้ก็ดี หอกดาบและทวนที่ได้รับพระราชทานเมื่อ สมัยหมื่นอร่ามก็ดี จะเก็บไว้ในที่แห่งเดียวกัน ได้ให้นางเจริญ เลิศคอนสาร เป็นผู้เก็บรักษา โดยความเห็นชอบของคณะผู้เฒ่าผู้แก่ประจำตระกูลเพราะนางเจริญเป็นบุตรของนายเคลือบ ภูมิคอนสาร เป็นบุตรของหมื่นคอนสารศิริ หมื่นคอนสารศิริ เป็นบุตรของหลวงอุไรนพคุณ เจ้าเมืองคนที่ 4 และเป็นผู้รู้จักวิธีเก็บรักษา (ปัจจุบันนี้ได้เก็บรักษาอยู่ที่วัดเจติย ตำบลคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ)

ภาพประกอบ 25 วงดนตรีไทคอนสาร

เครื่องดนตรี

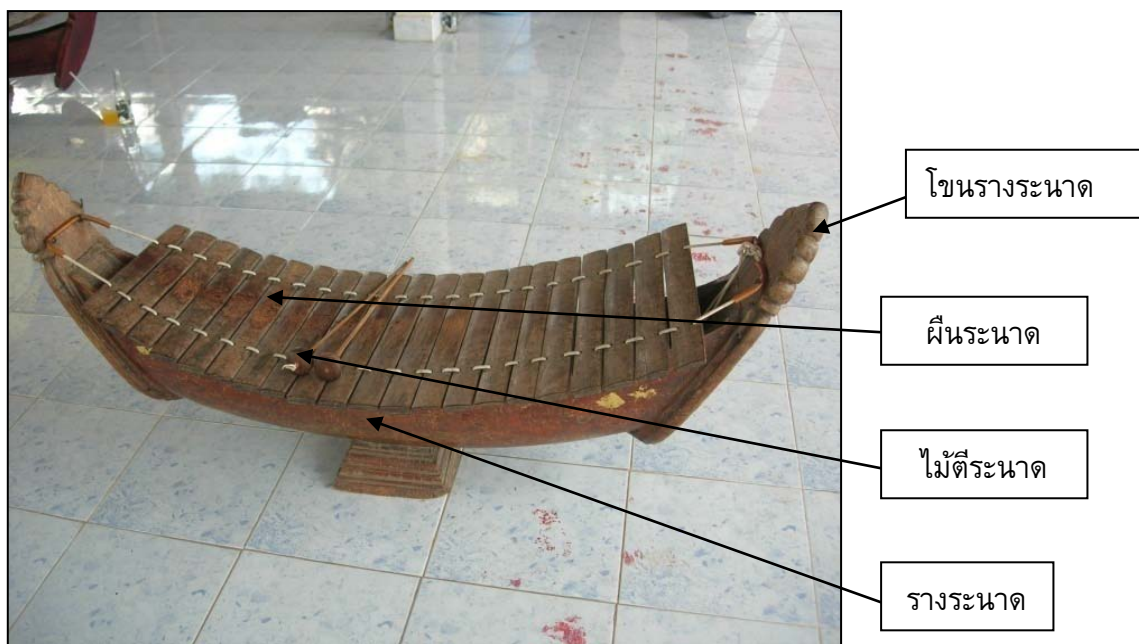
1. ระนาด (ระนาดเอก)

ระนาดเอกได้รับพระราชทานมาพร้อมกันกับเครื่องดนตรีชิ้นอื่นๆ ได้รับมา 1 รวง แต่ในปัจจุบันนี้มีอยู่ 2 รวง ซึ่งอีกรวงหนึ่งเป็นของส่วนตัวของนายสกล ภูมิคอนสาร ส่วนผืนระนาดที่ได้รับพระราชทานมาพร้อมกันนั้นได้พุพังลงไป จึงได้เปลี่ยนลูกระนาดใหม่ในปีพ.ศ.2530 และก็ใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้

ลักษณะ ผืนระนาดทำจากไม้เนื้อแข็ง การเหลาผืนระนาดต้องวัดขนาดให้พอเหมาะไล่เสียงเรียงกันไป 21 ลูก จากลูกต้นลดหลั่นลงไปถึงลูกยอด ลูกระนาดจะเจาะรูร้อยเชือกแขวนบนรางการเทียบเสียงใช้ตะกั่วหรือชันทำขึ้นเองถ่วงด้านล่างของลูกระนาด

รางระนาดมีลักษณะคล้ายเรือ ใช้ลักษณะการขุดลงไปให้เป็นลักษณะคล้ายเรือแล้วนำเอาผืนระนาดมาขึงเพื่อให้เกิดเสียงก้องกังวานมากขึ้น มีฐานรองด้านล่างตรงกลางจะสูงพอดีกับคนหนึ่งตีระนาด

ไม้ตีระนาด หัวทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ด้ามทำด้วยไม้ไผ่เหลาให้กลม

ภาพประกอบ 26 ระนาด

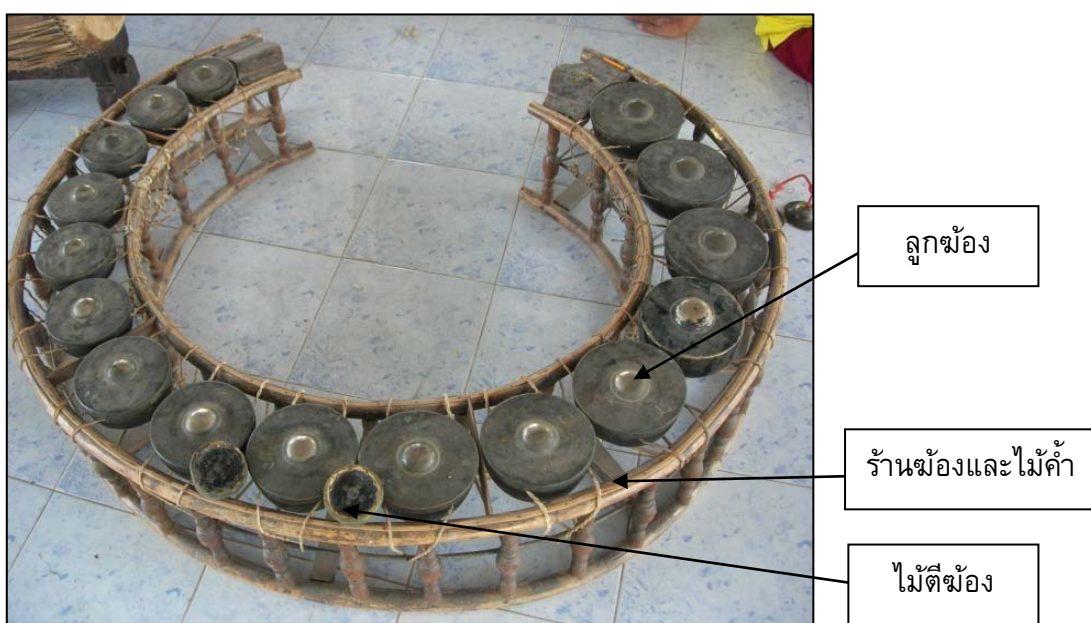

ภาพประกอบ 27 การตีระนาด

2. ฆ้องวง (ฆ้องวงใหญ่)

ฆ้องวง (ฆ้องวงใหญ่) ได้รับพระราชทานมาเมื่อสมันพระสุพรรณิจางวางพร้อมเครื่องดนตรีอื่นๆ ซึ่งการได้รับพระราชทานในครั้งนี้ได้รับมาเฉพาะลูกฆ้องเท่านั้น ส่วนประกอบอื่นได้จัดหาและทำขึ้นใช้เอง

ลักษณะ มีส่วนประกอบที่เป็นลูกฆ้อง ร้านฆ้อง และไม้ตีฆ้อง เป็นเครื่องตีประเภททำทำนองที่ทำด้วยโลหะ หลอมกลึงเป็นลูกๆทรงกลม มีขนาดลดหลั่นกัน 16 ลูก แขนงอยู่บนร้านฆ้องซึ่งทำด้วยหวายตัดโค้งเป็นวงกลม ผู้ตีนั่งอยู่ในวงฆ้อง จับไม้ตีข้างละอัน ตีเป็นทำนองเพลงบรรเลงผสมอยู่ในวงปี่พาทย์เครื่องห้า

ภาพประกอบ 28 ฆ้องวง (ฆ้องวงใหญ่)

ภาพประกอบ 29 การบรรเลงไม้ตีฆ้องวง (ฆ้องวงใหญ่)

3. ปี่

ปี่เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับพระราชทานมาพร้อมกับเครื่องดนตรีอื่นๆ การได้รับพระราชทานมาในสมัยนั้น ได้รับปี่มาเป็นจำนวน 3 เล้า ปัจจุบันนี้เหลือเพียง 2 เล้า

ภาพประกอบ 30 ปี่

ภาพประกอบ 31 การเป่าปี่

4. ตะโพน

ตะโพน ได้รับพระราชทานมาเมื่อยุคการปกครองของพระสุพรรณเจ้างวาง ได้รับพระราชทานมาพร้อมเครื่องดนตรีปี่พาทย์ เครื่องห้าชิ้นอื่นๆ และมีมาจนถึงปัจจุบันนี้

ลักษณะ ประกอบด้วยตัวหุ่น หนึ่งชิ้น หน้ากลอง หนึ่งเรียงสำหรับขึงให้หน้ากลองตึง และเท้ารองตะโพน สำหรับหุ่น นิยมทำจากไม้ขนุน ไม้สัก หุ่นตะโพนชุดให้ป่องตรงกลาง หน้าหนึ่งใหญ่ หน้าหนึ่งเล็ก ขอบหนังที่ขึ้นหน้า ถักด้วยหนังทำให้เกลียวเส้นเล็กๆ เรียกว่าไส้ละมาน แล้วใช้หนังเรียตร้อยในช่องของไส้ละมานโยงแรงเสียงทั้ง 2 หน้าให้ตึง ตรงกลางใช้หนังเรียดพันสานให้สวยงาม ทำเป็นรัดดอกและสานเป็นหูหิ้ว จะได้สะดวกเวลาขนย้าย ที่หน้ากลองทั้ง 2 ด้านติดเข้าสู่กบด ผสมซี่ถ้าถ่วงเสียงให้พอดี

หุ่นตะโพน

หนังเลียด

หนังหน้ากลอง

ขาตะโพน

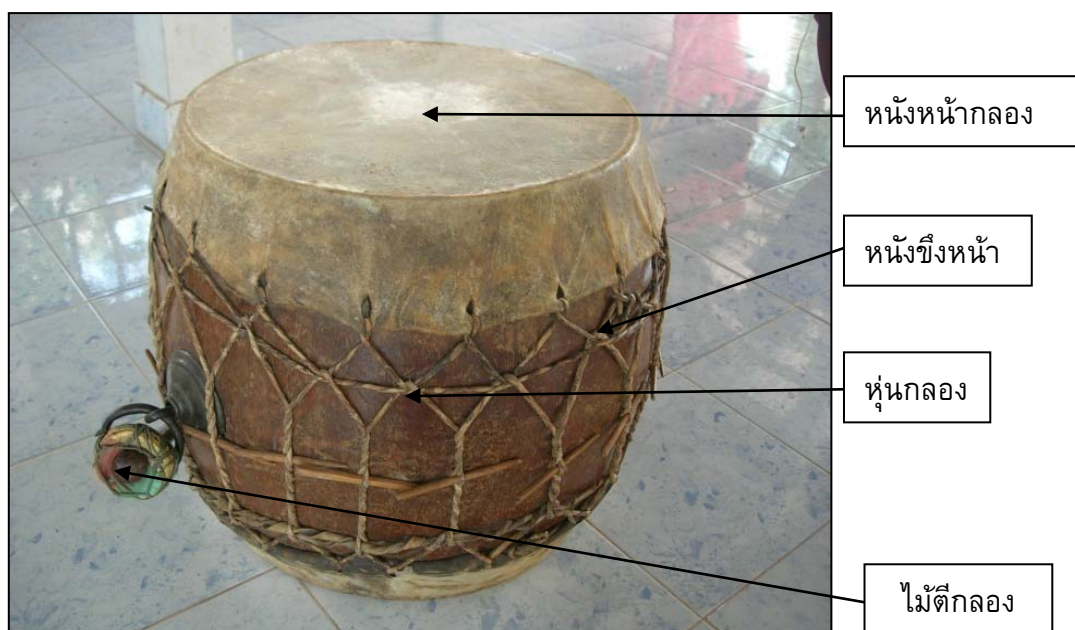
ภาพประกอบ 32 ตะโพน

ภาพประกอบ 33 การบรรเลงตะโพน

5. กลองทัด

กลองทัด เป็นเครื่องดนตรีอีกหนึ่งชนิดที่ได้รับพระราชทานมาพร้อมกันกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น เมื่อตอนที่ได้รับมานั้นได้มาเพียง 1 เท่านั้น ด้วยระยะเวลาที่ยาวนานทำให้หนังกลองชำรุดเสียหาย จึงได้นำหนังกลองอันใหม่มาเปลี่ยนและซึงด้วยหนังเส้นเล็กๆ เพื่อให้หน้ากลองตึง และผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าว่าในยุคหนึ่งที่พวกบรรดานักดนตรีได้ไปบรรเลงที่จังหวัดนครราชสีมา ได้มีคณะลิเกวงหนึ่งนำกลองทัดให้ 1 ใบซึ่งมีขนาดเล็กกว่าที่มีอยู่แต่ปัจจุบันก็ได้เก็บรักษาไว้ที่วัดเจติยฯ ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 34 กลองทัด

ภาพประกอบ 35 การบรรเลงกลองทัด

6. จิ้ง

จิ้งได้รับพระราชทานมาพร้อมกับเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆเช่นกัน มียุคหนึ่งที่มีคนคิดจะครอบครองเพราะคิดว่าการที่ต้นตระกูลของตนเองได้บรรเลงนั้นคิดว่าเป็นของส่วนตัวประจำตระกูล จิ้งได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่บ้าน แต่ด้วยว่าท่านผู้เฒ่าผู้แก่หลายคนได้ตกลงกันว่าเครื่องดนตรีที่ได้รับพระราชทานมานี้เป็นของส่วนรวมที่ได้รับพระราชทานมาจึงเป็นสมบัติของไท่คอนสารทุกคน จิ้งนำมาเก็บรักษาไว้ที่วัดเจติยทัฬหคณสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 36 จิ้ง

ภาพประกอบ 37 การตีฉิ่ง

- วงฆ้องเจ้าพ่อ

วงฆ้องเจ้าพ่อจะประกอบด้วยเครื่องดนตรีสองชนิดด้วยกันคือ กลองตุ้ม และฆ้องฝาง ประวัติความเป็นมาเกิดจากความเชื่อของชาวบ้านเรื่องภูตผี ต่างๆเจ้าทรงที่ปกปักรักษาบ้านเมือง คอนสาร ซึ่งในการเล่นดนตรีวงฆ้องเจ้าพ่อนี้จะเล่นประกอบการเข้าทรงในวันขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 และ วันขึ้น 6 ค่ำเดือน 6 จะเป็นพิธีการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ของศาลเจ้าพ่อ ที่ประชาชนชาวคอนสารนับถือ บรรเลงประกอบการรำร่าของเจ้าที่เข้าทรง เพื่อเป็นการประกอบจังหวะให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์

ภาพประกอบ 38 วงฆ้องเจ้าพ่อ

เครื่องดนตรีไทยคอนสาร วงฆ้องเจ้าพ่อ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังต่อไปนี้

1. กลองตีบ
2. ฆ้องผ่าง

1. กลองตีบ

กลองตีบเป็นเครื่องตีประเภทกำกับจังหวะ ที่ชิงหรือหุ้มด้วยหนังทั้ง 2 หน้า แต่ใช้ตีเพียงข้างเดียว มีหน้าที่เป็นเครื่องกำกับจังหวะ ขนาดของกลองตีบจะใหญ่หรือเล็กขึ้นอยู่กับหน้าที่ผู้สร้างต้องการ โดยเฉพาะลูกใหญ่เสียงก็จะดังมากกว่าลูกเล็ก ส่วนประกอบดังนี้

หุ่นกลอง ทำด้วยไม้ท่อนขนาดใหญ่ ทรงกลม กลึงให้ได้รูป และสกัดส่วนที่ต้องการ แล้วขุดแต่งให้เป็นโพรงภายใน ให้นำหน้ากลองทั้งสองเอียง เพื่อตีได้สะดวก

หนังหน้ากลอง ทำด้วยหนังวัว หรือหนังควาย ริดบางเป็นแผ่นผืนกลม เล็กใหญ่ตามขนาดของหน้ากลอง ตีด้วยหมุด เรียกว่า "เส้ " ซึ่งทำด้วยไม้ กระจุก หรืองา หัวกลมปลายแหลม โดยรอบหนังหน้ากลอง บางลูกมี " แหน " ซึ่งทำด้วยหวายถักพันรอบขอบกลอง ที่กลางหน้าหนังจะทาร์กเป็นวงกลม เพื่อเป็นจุดลงไม้กลอง ด้านล่างสำหรับติดข้าวสุกผสมขี้เถ้า ให้ได้เสียงกลองที่ไพเราะ และที่ขอบกลองทั้งล่างและบนจะทาร์กโดยรอบ เพื่อรักษาหนังไม้ตีกลอง ทำด้วยไม้ไผ่ลวก หรือไม้ชิงชัน 1 อัน เหล่าให้กลมเล็กยาวขนาดพอเหมาะมือ มนปลายให้กลมเล็กน้อย บางอันพันผ้าที่หัวไม้เพื่อให้เสียงนุ่มนวล และรักษาหน้ากลอง ข้าวสุกติดหน้ากลอง ทำด้วยข้าวสุกผสมขี้เถ้า ผืน ขี้เถ้าที่ดีที่สุดคือ ขี้เถ้าที่เผามาจากกะโหลกมะพร้าว เพราะขี้เถ้าชนิดนี้ มีอายุใช้งานยาวนานได้นานกว่าขี้เถ้าชนิดอื่นๆ

ภาพประกอบ 39 กลองตุ้ม

ภาพประกอบ 40 การตีกลองตุ้ม

2. ซ้องผ่าง

ซ้องผ่างเป็นเครื่องตีประเภทกำกับจังหวะ มีลักษณะเป็นแผ่นวงกลมบางทำด้วยทองเหลืองและประกอบด้วยไม้ตีที่ทำด้วยไม้เนื้อแข็งพันด้วยผ้า

ภาพประกอบ 41 ซ้องผ่าง

ภาพประกอบ 42 การตีกลองตุ้ม

ภาพประกอบ 43 การตีฆ้องผ่าง

1.2.4 วงดนตรีไทคอนสาร

การรับงาน

- วงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

ในการรับงานของวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) นั้นเป็นวงดนตรีไทยที่ปรากฏอยู่ในภาคอีสานเนื่องด้วยในสมัยรัชกาลที่ 1 ที่ได้พระราชทานเครื่องดนตรีมานั้น การรับงานจะแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ

1. การรับงานทั่วไปจากผู้ว่าจ้าง เช่น งานแต่งงาน งานบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบันการว่าจ้างลดน้อยลง

2. การบรรเลงในงานประเพณีของชุมชนเท่านั้น เช่น ประกอบในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และบุญเดือน 6

- วงฆ้องเจ้าพ่อ

วงฆ้องเจ้าพ่อนั้นเป็นวงดนตรีที่เล่นประกอบในพิธีกรรมเท่านั้นจึงไม่มีการว่าจ้างและรับงานอื่นๆ นักดนตรีจะรวมตัวกันมาเล่นเมื่อถึงเวลาบุญประเพณีของชุมชน เช่น ประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีเท่านั้น

รายได้ของวงของวงดนตรีไทคอนสาร

- วงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

รายได้ของวง ระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)จะขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างอย่างงาน การรับงานทั่วไปจากผู้ว่าจ้าง เช่น งานแต่งงาน งานบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่นั้นในปัจจุบัน การว่าจ้างลดน้อยลงอย่างรับงานหนึ่งราคาจะอยู่ประมาณ 1,500 - 3,000 บาท แต่ถ้าเป็นงาน ประเพณีของชุมชน เช่นประกอบในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และบุญเดือน 6 นักดนตรีจะไม่ได้รับค่าจ้างแต่อย่างใดถือว่าเป็นสิ่งที่ควรมาปฏิบัติทุกปี

- วงฆ้องเจ้าพ่อ

วงฆ้องเจ้าพ่อนั้นจะไม่มีกรรับงานหรือว่าจ้างแต่อย่างใดแต่จะมาบรรเลงใน ประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีเท่านั้นโดยขาดการบรรเลงเสียไม่ได้ ต้องมาบรรเลงเท่านั้นมิฉะนั้นมีความเชื่อว่าจะเจ็บป่วยดังนั้นแล้วนักดนตรีวงฆ้องเจ้าพ่อจึงต้องมาบรรเลงเมื่อถึงงานประเพณีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของทุกปี

1.3 บทบาทวงดนตรีไทคอนสาร

1.3.1 ชุมชน

- บทบาทของวงระนาดฆ้องวง(ปี่พาทย์เครื่องห้า)ที่มีชุมชน

วิถีชีวิตของชาวคอนสารปัจจุบันยังคงเหมือนเดิม คืออยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ยังยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม รวมทั้งการให้วงระนาดฆ้องวง(ปี่พาทย์เครื่องห้า)เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีที่สำคัญของชุมชน กล่าวคือการใช้ วงระนาดฆ้องวง (ปี่พาทย์เครื่องห้า) เป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมต่างๆ แต่ด้วยในปัจจุบันนี้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้ในส่วนด้านพิธีกรรมต่างๆ ได้ถูกปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างๆให้สอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมเช่นเดียวกับชาวคอนสาร วงระนาดฆ้องวง(ปี่พาทย์เครื่องห้า)ยังคงรักษาวัฒนธรรมไทยที่ดีงามมาจนถึงปัจจุบันนี้ และยังคงมีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมและการแสดงต่างๆ เช่น การบรรเลงดนตรีในงานบวช งานแต่งงาน งานศพ หรืองานที่มีผู้ว่าจ้างและบรรเลงในประเพณีบุญเดือน 3 ประเพณีบุญเดือน 4 และประเพณีบุญเดือน 6

- บทบาทของวงวงฆ้องเจ้าพ่อที่มีต่อชุมชน

วิถีชีวิตของชาวคอนสารปัจจุบันยังคงเหมือนเดิมยังยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม รวมทั้งการให้วงฆ้องเจ้าพ่อเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีที่สำคัญของชุมชน กล่าวคือการใช้วงฆ้องเจ้าพ่อเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมต่างๆและยังคงมีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม เช่นพิธีกรรม การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชุมชนชาวคอนสาร

1.3.2 อาชีพ

- บทบาทของวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า)ที่มีอาชีพ

ในปัจจุบันนี้นักดนตรีส่วนใหญ่เป็น ผู้สูงอายุ ซึ่งการมาเล่นดนตรีเป็นสิ่งที่ได้โดยเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กับ นักดนตรีได้เป็นอย่างดี เมื่อคนมีอาชีพกันมากเศรษฐกิจก็ดีขึ้น มีการนำเงินออกมาใช้กันมากขึ้น ด้านการตลาดก็ขยับดีขึ้นตามลำดับ กลายมาเป็นลูกโซ่ต่อกันไปเรื่อยๆ และยังเป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

- บทบาทของวงวงฆ้องเจ้าพ่อที่มีต่ออาชีพ

บทบาทของวงวงฆ้องเจ้าพ่อที่มีต่ออาชีพนั้นโดยปกติแล้วนักดนตรีที่เล่นในวงฆ้องเจ้าพ่อนั้นจะเล่นในประเพณีของท้องถิ่นเท่านั้นคือการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ความเชื่อของชาวคอนสารเท่านั้น จึงไม่มีการว่าจ้างจึงทำให้ไม่เกิดรายได้ในส่วนนี้เพียงแต่ว่าเป็นการสืบสานประเพณีของชุมชนเท่านั้น

1.4 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทคอนสาร

1.4.1 พิธีกรรมก่อนการแสดง

จากการศึกษาดนตรีไทคอนสาร พบว่านักดนตรีมีความเชื่อในเรื่องการไหว้ครู เพื่อช่วยเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นในการบรรเลง ให้การบรรเลงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยไม่มีอุปสรรค และหากไม่ได้ไหว้ครูก่อนการบรรเลง ก็เชื่อว่าจะมีเหตุทำให้การบรรเลงมีอุปสรรค บรรเลงไม่เข้ากัน ทำให้ขาดความไพเราะในวงเป็นต้น ก่อนการบรรเลงวงระนาดฆ้องวง (วงเป็พาทย์เครื่องห้า) ทุกครั้งนักดนตรีจะต้องมีการ คายอ้อคือการไหว้ครูก่อนการแสดง โดยครูผู้ใหญ่ซึ่งเป็นหัวหน้าวง ระนาดฆ้องวง (เป็พาทย์เครื่องห้า) เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีคายอ้อหรือการไหว้ครู โดยจะมีเครื่องบูชาครูหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าเครื่องคายอ้อ ในเครื่องเช่นไหว้ต่าง ๆ ตามประเพณี เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล โดยมีขั้นตอนพิธีการไหว้ครูดังต่อไปนี้

1. เครื่องคายอ้อประกอบด้วย ของ 8 อย่าง ดังนี้

- กรวย(ไชย)ดอกไม้ เทียน
- หมากพลู
- ผ้าขาว
- ด้ายสายสิญ์
- ข้าวเหนียง
- ไช้ต้ม
- เหล้าขาว

ภาพประกอบ 44 เครื่องคายเป็น้อ

ภาพประกอบ 45 กรวย(ไชย)ดอกไม้เทียน

ภาพประกอบ 46 หมาก พลุ

ภาพประกอบ 47 ผ้าขาว

ภาพประกอบ 48 ด้าย สายสินธุ์

ภาพประกอบ 49 ข้าวเสียง

ภาพประกอบ 50 ไข่ต้ม

ภาพประกอบ 51 เหล้าขาว

2. หัวหน้าวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า) เตรียมทำพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลง

ภาพประกอบ 52 หัวหน้าวงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า)ทำพิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลง

3. เมื่อหัวหน้าวงระนาดฆ้องวง (เป็พาทย์เครื่องห้า) เตรียมเครื่องคบาย้อ บูชาครูครบถ้วนแล้ว สมาชิกในวงก็จะนำเครื่องดนตรีของตนมาวางรวมกัน และนั่งเป็นวงรอบเครื่องดนตรี จากนั้นหัวหน้าวงจุดธูปเทียน เทเหล้าใส่แก้วกล่าวบทบูชาครู บอกกล่าวครูอาจารย์ และทำน้ำมนต์

4.เมื่อกล่าวบทบูชาครูจบแล้ว หัวหน้านางจะเสกเกล้า และพรมน้ำเกล้าจากแก้วด้วยดอกไม้ที่นำมาบูชา พรมใส่เครื่องดนตรี และสมาชิกในวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) เพื่อเป็นสิริมงคลก่อนการบรรเลง

5.หัวหน้านางรินเกล้าใส่เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง เพื่อเป็นการบอกกล่าวครูดนตรีที่ประจำในเครื่องดนตรีแต่ละชนิด เพื่อเป็นการบูชาครูก่อนที่จะบรรเลงเพลงอื่นๆ ต่อไป

เมื่อทำการไหว้ครูเสร็จสิ้นแล้วก็จะเริ่มพิธีการทำรูปแบบประเพณีต่างๆ ซึ่งแต่ละประเพณีมีความแตกต่างกันในเรื่องขั้นตอน รูปแบบ และพิธีกรรม รวมทั้งรูปแบบของวงดนตรีด้วย ดังจะเห็นได้จากประเพณีดังต่อไปนี้

ประกอบในพิธีกรรมอย่าง เช่น งานแต่งงาน งานบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบันไม่ค่อยมีใครว่าจ้าง

ประกอบในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่นเช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และบุญเดือน 6

1.4.2 รูปแบบการจัดวงดนตรีไทคอนสาร

- การจัดวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

การจัดรูปแบบวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) นั้น จะนำฆ้องวงใหญ่ไว้เป็นอันดับแรก ต่อมาเป็นระนาดเอกด้านซ้ายของระนาดเอกเป็นฉิ่ง ด้านขวาของระนาดเอกเป็นตะโพนสุดท้ายเป็นกลองทัดและปี่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดหาเวทีของเจ้าภาพหรือถ้าขึ้นรถในขบวนแห่ประเพณีก็ยังคงรูปแบบนี้แต่ถ้าสถานที่คับแคบเกินไปก็สามารถปรับได้ตามความเหมาะสม

ภาพประกอบ 53 รูปแบบวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

- การจัดวงฆ้องเจ้าพ่อ

การจัดรูปแบบวงฆ้องเจ้าพ่อมีลักษณะดังนี้คือ กลองตุ้มจะอยู่เป็นอันดับแรกและต่อด้วยฆ้องฝ่าง ตามลำดับ

ภาพประกอบ 54 รูปแบบวงฆ้องเจ้าพ่อ

1.4.3 การแต่งกายของนักดนตรีไทคอนสาร

- วรรณะฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

การแต่งกายของนักดนตรีฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)แบ่งการแต่งกายเป็น 2 อย่างคือ

1. การแต่งกายในงาน เช่น งานแต่งงาน งานบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะแต่งกายสุภาพตามปกติทั่วไปแล้วแต่ผู้บรรเลงแต่ละคน

2. การแต่งกายในงานประเพณีของชุมชน เช่น ประกอบในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และบุญเดือน 6 จะแต่งกายแบบชุดไทคอนสารซึ่งจะแบ่งการแต่งกายออกเป็นชายและหญิง

ผู้ชาย เสื้อทอจากผ้าฝ้าย ลักษณะเป็นเสื้อคอกลมผ่าหน้ามีกระดุม แล้วมีลายผ้าพาดตรงลงมาตามแนวกระดุม มีกระเป๋าบนทางดำ นชาย หรือกระเป๋าลงซ้ายขวาก็ได้ เป็นเสื้อแขนสั้น สีขาวครีมนุ่งโสร่ง ยาว แล้วคาดด้วยผ้าขาวม้าที่ทอด้วยผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายตามแต่ประสงค์

ผู้หญิง เสื้อทอจากผ้าฝ้ายหรือผ้าไหม เป็นเสื้อแขนกระบอกแขนสั้นหรือแขนยาว สีขาวครีม พาดด้วยผ้าสไบที่ทอด้วยผ้าไหม สีขาวครีมเช่นกัน ผ้าถุงนุ่งยาวทอด้วยผ้าไหมไม่มีลายนิยมใส่สีแดง สีเขียว และสีม่วง เครื่องประดับมีเข็มขัดสร้อยคอ กำไล และต่างหู เป็นเครื่องประดับเงินหรืออย่างอื่น

ภาพประกอบ 55 การแต่งกายชาย

ภาพประกอบ 56 การแต่งกายหญิง

- วงษ์อ้งเจ้าพ่อ

การแต่งกายของนักดนตรีวงษ์อ้งเจ้าพ่อนั้นจะแต่งกายชุดสุภาพปกติทั่วไปไม่ได้มีข้อบังคับในการแต่งกายแต่ถ้าร่วมในงานประเพณีที่สำคัญก็จะแต่งกายแบบชุดไทยคอนสาร

1.4.4 โอกาสในการบรรเลง

- โอกาสในการบรรเลงวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

จากการศึกษา พบว่าโอกาสที่ใช้ในการบรรเลงของวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า) จะเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีของไทยคอนสาร ซึ่งจะมีโอกาสในการบรรเลงตั้งประเพณีพื้นบ้านดังนี้

1.งานแต่งงาน

งานแต่งงาน จะมีการนำวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)มาบรรเลงกล่อมหอ และบรรเลงช่วงการทำพิธีผูกข้อมือแต่งงาน

2.งานบวช

งานบวช ถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมานาน เพื่อสืบพระศาสนา ทดแทนคุณบิดามารดา โดยจะมีการปลงผมนาค ทำขวัญนาค และนำนาคไปอุปสมบทที่วัด โดยวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)จะมีการแห่หน้า และบรรเลงวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)ตลอดพิธีจนเสร็จงาน

3.งานศพ

งานศพ เป็นประเพณีที่แสดงถึงการไว้อาลัยแก่ผู้เสียชีวิต โดยเมื่อตั้งศพบำเพ็ญกุศลก็จะมี การนำวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)มาบรรเลง

4.ประเพณีบุญเดือนสาม

ประเพณีบุญเดือนสาม ชาวบ้านนิยมเอาลูกเอาหลานมาบวชฉลองสมทบด้วย ซึ่งใน สมัยก่อนเมื่อถึงต้นเดือนสาม พ่อแม่ของลูกที่มีความประสงค์จะลูกบวช ก็เอาลูกไปมอบแก่เจ้าอาวาส วัด เพื่อให้ท่อนานาคและบทธวดมนต์ที่จำเป็น ครั้นถึงวันวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 ตอนเช้าก็โกนผม นาค ทานอาหารเช้าแล้ว นาคก็จะเข้าไปหาผู้เฒ่าผู้แก่ที่ตนนับถือในบ้านเพื่อขอขมา ประมาณ 16.00 น. พ่อแม่ของนาคและญาติๆ ก็นำเอาคานหามออกไปวัด เพื่อทำการแห่นาค ครั้นได้เวลาก็ให้นาคขึ้น คานหาม แห่ไปตามเส้นทางที่กำหนด ขณะที่อยู่บนคานหาม นาคจะประนมมือ เอากรวยหมากใส่ไว้ ระหว่างหัวแม่มือกับนิ้วชี้ พอออกพ้นประตูวัดก็เอาหมวกให้สวม หมวกนั้นมีลักษณะคล้ายกับหมวก พระเอกลิเก หามฆ้องใหญ่หน้าหน้า ถัดมาเป็นขบวนปี่พาทย์หรือพระพุทธรูป และคานนาคตามลำดับ นาคสมัยก่อนมีจำนวนมาก บางที่ถึง 50-60 นาค ก็มีเมื่อนาคจะเข้าประตูวัด นาคจะถอดหมวก ส่งให้เด็กๆ ที่อยู่ใกล้เมื่อเข้าวัดแล้วก็เปลี่ยนผ้า สงน้ำ โดยญาติๆ ของนาค จัดน้ำผสมขมิ้นผงมารอไว้ นาคหนึ่งประนมมือหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ญาติๆ ก็ตักน้ำสงจนหมดทุกคนแล้ว นาคทั้งหมด จะ ขึ้นไปบนศาลาการเปรียญ ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญให้พร้อมๆ กัน เสร็จแล้วพักค้าง คือนอยู่บนศาลาการเปรียญนั่นเองญาติๆ ของนาคก็จะมาอยู่เฝ้านาคจนตลอดคืน บางปีก็มีมหรสพ สมโภชด้วย ประมาณ 1-2 นาฬิกา ของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสามก็จะริเริ่มบวชใหม่ขึ้นคานกามแห่อีก เรียกว่าแห่พระลำดับขบวนก็มีฆ้องใหญ่ ปี่พาทย์ หรือพระพุทธรูป คานหามพระอุปัชฌาย์ และคาน หามพระบวชใหม่ พระบวชใหม่ที่นั่งอยู่บนคานหามจะประนมมือแผ่เมตตาไปเรื่อยๆ เมื่อเข้าถึงวัดก็ เปลี่ยนผ้าสงน้ำผสมขมิ้นเหมือนวันแห่นาค คลองผ้าแล้ว ก็มาพักอยู่บนศาลาการเปรียญ เหมือนเดิม กลางคืน เวลา ประมาณ 20.00 น. พระสงฆ์และพระบวชใหม่ ร่วมกันเวียนเทียนรอบ อุโบสถวัดเจติยฯ เวียนเที ยนเสร็จก็เข้าไปภายในภายในอุโบสถ (แต่ก่อนเป็นวิหาร) ชมราวาสไหว้พระ รับศีล พระสงฆ์เจริญพระพุทธพระพุทธรมณต์ พอพระพุทธเจริญพระพุทธมนต์ไปถึงบทอธิปิโสภควา พระบวชใหม่ออกจากอุโบสถ จุดเทียนติดต้นเทียนที่เตรียมไว้แล้วต่อด้วยจุดประทัด แต่ก่อนจุด ประทัดไม้ปัจจุบันจุด ประทัดจัน เสร็จแล้วขึ้นบนศาลาการเปรียญพักผ่อนตามอัธยาศัย ในคืนนี้จะมี มหรสพสมโภชครีกรึ้นจนสว่าง แรม 1 ค่ำ เดือน 3 เวลา 07.00น. ตักบาตรถวายภัตตาหารแด่ พระสงฆ์ ฟังเทศน์ บายศรีสู่ขวัญ พระบวชใหม่ เป็นเสร็จพิธี

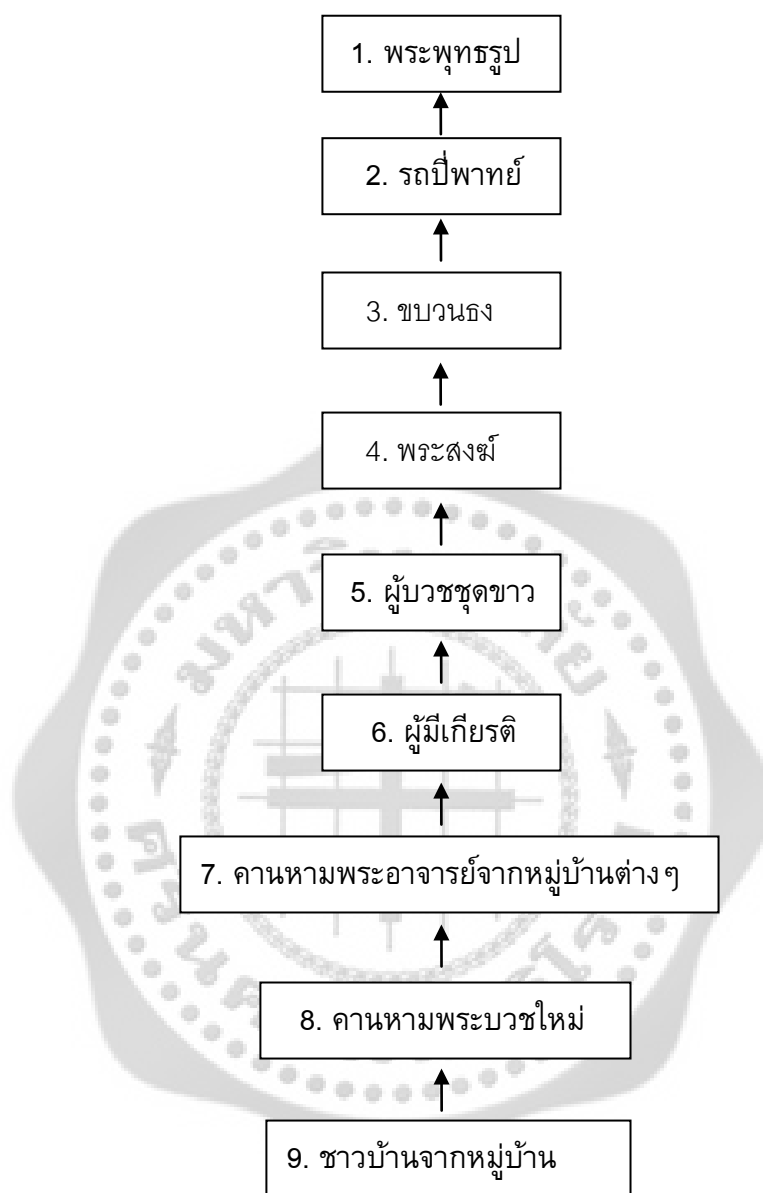
ปัจจุบันการแห่นาคพร้อมกันเป็นจำนวนมากๆ อย่างนั้นไม่มีแล้ว เหลือแต่การแห่พระ ในวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เพียงอย่างเดียว การบำเพ็ญกุศลปัจจุบัน ที่เป็นหลักก็คือ ปิดทองพระประธาน นอกนั้นก็จัดเสริมตามความนิยมของแต่ละสมัย สำหรับการบายศรีสู่ขวัญนาคนั้น บางครั้งก็ประกอบ พิธีบายศรีสู่ขวัญเสร็จก่อนจึงทำการแห่นาค

บุญเดือนสามนั้นเป็นงานเฉลิมฉลองพระประธานหรือพระพุทธรูปนิมิตหามงคล ที่ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์วัดเจติยฯ ช่วงเวลาจัดงานคือ วันขึ้น 13, 14, และ 15 ค่ำ เดือน 3 ตอนเช้ามีตโปตีบวชพระและทำพิธีการแห่พระบวชใหม่รวมทั้งพระอาจารย์ของวัดแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งมีรูปแบบขบวนดังต่อไปนี้

1. พระพุทธรูป
2. รถปีพาทย์
3. ขบวนธง
4. พระสงฆ์
5. ผู้บวชชุดขาว
6. ผู้มีเกียรติ
7. คานหามพระอาจารย์จากหมู่บ้านต่างๆ
8. คานหามพระบวชใหม่
9. ชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ

แผนผังขบวนพิธีกรรมการแห่พระบุญเดือนสาม

ภาพประกอบ 57 แผนผังขบวนพิธีกรรมบุญเดือนสาม

ภาพประกอบ 58 พระพุทธรูป

ภาพประกอบ 59 รถปี่พาทย์

ภาพประกอบ 60 ขบวนธง

ภาพประกอบ 61 พระสงฆ์

ภาพประกอบ 62 ผู้บวชชุดขาว

ภาพประกอบ 63 ผู้มีเกียรติ

ภาพประกอบ 64 คานหามพระอาจารย์จากหมู่บ้านต่างๆ

ภาพประกอบ 65 คานหามพระบวชใหม่

ภาพประกอบ 66 ชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ

เมื่อเสร็จจากการแห่พระแล้วหมู่บ้านต่างๆก็นำผ้าป่าไปทอดถวายที่วัดเจดีย์ ในเวลา กลางคืนมีการฉลองพระใหม่ด้วยมหรสพต่างๆเข้าวันแรม 1 ค่ำ ร่วมกันทำบุญตักบาตรที่วัดเป็นอัน เสร็จพิธี

5. ประเพณีบุญเดือนสี่

บุญเดือนสี่จะกระทำกันในระหว่างเดือนสี่กับเดือนห้าต่อกันเป็นการทำบุญขึ้นปีใหม่ในสมัย โบราณเพราะการนับปีในสมัยโบราณนั้นนับตามจันทรคติ เดือนสี่เป็นเดือนสุดท้ายของปีเอาเดือนห้า เป็นเดือนเริ่มแรกของปี ในช่วงท้ายปีเก่าและขึ้นต้นปีใหม่จึงจัดให้มีการทำบุญและงานรื่นเริง สนุกสนานขึ้น ชาวบ้านเรียกว่า บุญตรุษสงกรานต์

งานนี้สมัยก่อนถือว่าเป็นงานสำคัญมากทุกคนต้องให้ความสำคัญและยอมรับปฏิบัติตาม กติกาของสังคมอย่างเคร่งครัด ถ้าใครฝ่าฝืนก็จะถูกลงโทษ เช่น เสียค่าปรับเป็นสุราหรืออาหารเป็น ต้น กติกาเมื่ออยู่ในระยะสามวัน คือวันขึ้น 1, 2 และ 3 ค่ำเดือน 5 ใครจะทำธุรกิจการงานไม่ได้ มีแต่ การทำบุญเล่นสนุกสนานเท่านั้น ใครฝ่าฝืนต้องถูกปรับ สมัยทุกวันนี้กติกานี้เลิกใช้กันแล้ว

ภาพประกอบ 67 ประเพณีบุญเดือนสี่

เมื่อใกล้วันงานชาวบ้านก็จะเตรียมจัดหาข้าวสาร อาหารแห้ง ซึ่งเก็บไว้รับประทานไว้นาน มากักตุนไว้ นอกจากข้าวสารอาหารแห้ง ก็ต้องเตรียมพวกเชื้อเพลิง พวกฟืนหรือถ่านไว้ให้พร้อม เพราะในระหว่างงานนี้ไว้ให้พร้อมเพราะในระหว่างงานนี้ไม่ให้หาฟืนหรือเผาถ่านอาหารแห้งที่ ชาวบ้านบ้านเตรียมกันก็ได้แก่ พวกเนื้อย่าง ปลาย่าง ข้าวตอกป่น ข้าวเฮียงและขนมจีนอาหาร สำเร็จที่ชาวคอนสารนิยมทำกันคือ คั่วเนื้อและคั่วปลา อาหารสองอย่างนี้นิยมทำกินกันในงานนี้และ งานบุญสารทเพ็ญนั้นก็ถือว่าเป็นยอดอาหารของชาวคอนสารและสามารถเก็บไว้รับประทานได้นานไม่ บูดไม่เสียง่าย

เริ่มงานในวันแรม 14 ค่ำเดือน 4 ตอนบ่ายๆมีผู้มีศรัทธาก็จะนำธงแผ่นผ้าไปปักในบริเวณ วัด ตอนเย็นๆแทบทุกครอบครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นเด็กๆ จะพากันนำทรายที่สะอาดมาก่อรวมกัน เป็นพระทรายใหญ่หนึ่งองค์ ทรายที่เหลือจากนั้นก็นำมาก่อเป็นพระทรายใหญ่เล็กๆหลายๆองค์ ตาม บริเวณโคนต้นโพธิ์บ้าง ข้างธาตุบ้าง ข้างกำแพงบ้าง ตามอชยาศัยพระทรายเล็กนี้แต่ละคนจะก่อ หลายองค์ สำหรับผู้นำธงมาปักก็จะก่อพระทรายเล็กที่รอบๆ โคนเสาธงของตนเองนั้นแหละ กลางคืน วันแรม 14 ค่ำ เดือน 4 นี้ มีการเจริญพระพุทธมนต์ที่ศาลาการเปรียญพอพระสงฆ์เจริญพระพุทธ มนต์ถึงบทอธิปิโสภควา เจ้าของพระทรายและเจ้าของธงจะนำเทียนไปจุดปักที่พระทรายและนำ ดอกไม้ไปวางไว้ด้วยถือว่าเป็นการฉลองธงแผ่นผ้าและพระทราย เจ้าของวันแรม 15 เดือน 4 พระสงฆ์ในวัดจะลงศาลาการเปรียญ ประชาชนจะไหว้พระรับศีลขอมาต่อพระสงฆ์ อาราธนาให้ พระสงฆ์สวด ถวายพรพระ ประชาชนตักบาตรเสร็จแล้วถวายภัตตาหารแต่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ อนุโมทนาเจ้าของพระทรายก็จะไปหยาดน้ำที่กลุ่มพระทรายของตนเอง เจ้าของธงก็จะไปหยาดน้ำที่ กลุ่มพระทรายของตนเอง เจ้าของธงก็จะหยาดน้ำที่โคนเสาธงของตนเอง ขณะพระสงฆ์ฉันภัตตาหาร

ประชาชนที่ยังไม่กลับบ้านก็จะขอพรผู้เฒ่า ผู้แก่ ที่อยู่บนศาลาการเปรียญ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้วก็บิณฑบาตผู้เฒ่า ผู้แก่ แล้วยกพระเนตรทุกรูปแล้วร่วมกันรับประทานอาหาร ต่อจากนั้นเจ้าของธงก็ดี เจ้าของพระทรายก็ดี ซึ่งจัดภัณฑ์เทศน์มาก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาเทศน์เป็นกัณฑ์ๆไป จนครบทุกเจ้าภาพ เป็นเสร็จพิธี ปัจจุบันการเทศน์นิยมเทศน์รวมเพียงกัณฑ์เดียว บางครั้งก็เทศน์ก่อนฉันภัตตาหารเพื่อจะอนุโมทนาครั้งเดียวให้เสร็จ

ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 4 นี้ ชาวบ้านทั่วไป หลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้วผู้ชายที่เคยบวชมาแล้วก็จะเตรียมดอกไม้และเทียน เพื่อไปขอขมาจากอุปัชฌาย์อาจารย์ของตนและพระเถระผู้ใหญ่ที่นับถือ ฝ่ายเด็กๆ หนุ่มสาวและชาวบ้านทั่วไปก็จะเตรียมดอกไม้ ฝ่ายผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นหมู่ๆ ไปขอพรผู้เฒ่าและผู้เฒ่าผู้แก่ที่ตนนับถือจนหมดทุกคน กลางคืนหลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้ว แม่ก็จะนำลูกๆ ขอพรพ่อแม่ บางคนไม่วางในแรม 15 ค่ำเดือน 4 ก็จะไปขอพรในวันขึ้น 1, 2 และ 3 ค่ำเดือน 5 การไปขอพระนี่นอกจากจะนำดอกไม้ไปสักการะผู้เฒ่าผู้แก่แล้วก็นิยมนำของฝากเล็กๆน้อยๆเช่น เนื้อย่าง ปลาย่าง ข้าวตอก ข้างเหียง หรือผลไม้ ไปฝากท่านผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถือด้วย

ฝ่ายพระภิกษุสามเณรตอนบ่ายของแรม 15 ค่ำ เดือน 4 เจ้าอาวาสก็จะนำพระภิกษุสามเณรทุกวัดไปขอขมาโทษอุปัชฌาย์อาจารย์และพระผู้ใหญ่ที่ตนเองเคารพนับถือ โดยนำดอกไม้และเทียนไปสักการะท่านตอนเย็นหลังจากทำวัตรแล้วพระเถระทุกวัดก็จะขอขมาโทษพระสงฆ์ฆราวาสเป็นการขอลาขอพร เข้าใจว่าคงเป็นการขอขมาเช่นเดียวกัน แต่ ฆราวาสส่วนใหญ่ไม่ได้คำขมา เมื่อเวลาไปสักการะผู้เฒ่า ผู้แก่จึงไม่กล่าวคำขมาเลยเป็นขอลาขอพรไป

ภาพประกอบ 68 ขบวนนางรำประเพณีบุญเดือนสี่

ในวันขึ้น 1, 2 และ 3 ค่ำเดือน 5 เป็นวันเที่ยวสนุกสนาน ประชาชนทั่วไปก็จะออกจากบ้านไปเที่ยวเยี่ยมญาติพี่น้องหรือพูดคุยกัน กินเหล้า เมายาตามถนัด ฝ่ายสาว ๆ ก็จะไปจับกลุ่มกันเล่นสะบ้าตามหมู่บ้านของตนเอง ส่วนพวกหนุ่ม ๆ ทั้งหลายก็จะไปเที่ยวเล่นสะบ้าตามหมู่บ้านต่าง ๆ ตอนเย็นก็จะออกทุ่งนา เล่นตะกร้อวงบ้าง คร่อมขึ้นขี่บ้าง มอญช้อนผ้าบ้าง ค่ำก็กลับบ้าน ได้ครบ 3 วัน แล้วเลิก拉克ันไป

ต่อจากเดือนสี่ นี้คือ วันขึ้น 4 ค่ำ เดือน 5 ทุกวัดจะนำพระพุทธรูปลงหอสรงน้ำพระพุทธรูปซึ่งมีอยู่ทุกวัดทำการสรงน้ำพระพุทธรูปและแห่น้ำทุกวัน ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 5 ทำพิธีสรงน้ำที่น้ำผุดนาลา ตอนเย็นมาทำพิธีตั้งมณฑลบ้านที่ศาลาหมีนอรั่มกำแพง 3 วัน ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 5 นำพระพุทธรูปขึ้นจากหอสรง ในระยะหลัง ๆ มาปี ประเพณีการเล่นสะบ้าจะค่อย ๆ หายไป จนมาปี พ .ศ. 2538 ได้มีการจัดตั้งอนุสาวรีย์หมีนอรั่มกำแพงและได้ทำการเฉลิมฉลอง จึงได้ฟื้นฟูการเล่นสะบ้าขึ้นใหม่ โดยจัดให้มีการแข่งขันและมีการให้รางวัล ปรากฏว่าประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ตั้งแต่นั้นก็ได้จัดการแข่งขันมาทุก ๆ ปีจนถึงปัจจุบัน โดยจัดงานในวันขึ้น 1, 2 และ 3 ค่ำเดือน 5 ที่บริเวณอนุสาวรีย์หมีนอรั่มกำแพงและบริเวณวัดเจติยบรรพตประชาชนให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ บุญเดือนสี่ ประเพณีที่ไม่เหมือนใครของชาวคอนสารตรงกับวันขึ้น 1-3 ค่ำ เดือนห้า บุญนี้ไม่มีการนัดหมายกันชาวคอนสารจะรู้กันเอง ช่วงระยะสามวันนี้จะไม่มีการทำงานจะเป็นการร่วมกันทำบุญและการละเล่นต่าง ๆ ชาวคอนสารจะเริ่มเตรียมการตั้งแต่แรมวัน ๑๐ ค่ำเป็นต้นไป สิ่งที่ต้องเตรียมได้แก่ ข้าวสาร อาหารแห้ง จำพวก คั่วเนื้อ คั่วปลา ซึ่งเป็นอาหาร ประจำท้องถิ่นคอนสาร นอกจากนี้ต้องเตรียมของว่างไว้ต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือนในช่วงงานบุญซึ่งของว่างของคอนสารได้แก่ ข้าวตอกปั้น มีลักษณะเหมือนกับกระยาสารที่ต่างกันที่เครื่องปรุงรส ข้างเฮียง(ภาษาท้องถิ่น) และขนมจีนอาหารและของว่างนั้นนอกจากจะเตรียมเพื่อรับ ประทานเองและต้อนรับแขกแล้ว ยังเป็นของที่ชาวคอนสารทุกครัวเรือนจะต้องนำไปถวายพระที่วัดในวันแรม 15 ค่ำ เดือน สี่ (ชาวบ้านเรียกว่า วันต้นเดือนสี่) เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้แก่บรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วในแรม 15 ค่ำ เดือนสี่ หลักจากไปทำบุญตักบาตรที่วัดตลอดทั้งวันจะเป็นการไปขอลาภขอพรจากพระสงฆ์และคนเฒ่าคนแก่หรือผู้ที่เราเคารพนับถือ วันขึ้น 1-3 ค่ำ เดือนห้า เป็นวันเล่นสนุกสนานการละเล่นพื้นบ้านในงานบุญเดือนสี่ที่มีมาแต่โบราณจนถึงทุกวันนี้ได้แก่ การละเล่นสะบ้า มอญช้อนผ้า ม้าหลังโบก (ขี่ม้าส่งเมือง) ดิ่งหนัง (ชักเย่อ) และตะกร้อวง เป็นต้น ในปัจจุบันนี้ยังคงมีการอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านเหล่านี้ไว้ อย่างครบครันและมีการถ่ายทอดไปสู่เยาวชนรุ่นหลังต่อไปเพื่อให้ไม่สูญหายไปจากเมืองคอนสาร

การเล่นสะบ้าในงานบุญเดือนสี่ ประเพณีชาวคอนสาร

ความเป็นมา การละเล่นพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของชาวคอนสารซึ่งมีอยู่หลายอย่าง เช่น มอญช้อนผ้า เเต่ที่นิยมเล่นกันมากในทุกกลุ่มเพศและทุกวัยคือการเล่นสะบ้า ถือเป็นการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นคอนสาร เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มี ประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน การเล่นสะบ้าในงานบุญเดือนสี่ของชาวคอนสารเป็นประเพณีดั้งเดิมเล่นกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมเล่นกันมาแต่โบราณ โดยเขาใจว่าหมีนอรั่มกำแพงเจ้าเมืองคอนสารคนแรกนำมาจากเมืองนครไทยหรือเมืองด่านซ้ายไม่ปรากฏแน่ชัด ในแต่ละปีจะมีการเริ่ม

เล่นกันตั้งแต่ต้นเดือนสี่และเล่นกันอย่างจริงจังในเทศกาลบุญเดือนสี่ ซึ่งตรงกับวัน 1, 2 และ 3 ค่ำ เดือนห้าหลังจากนั้นก็หยุดเล่น แต่ก่อนนั้นประชาชนชาวคอนสารนิยมเล่นสะบ้ากันมาก ในระยะหลังความนิยมลดน้อยลงจนแทบจะหาคนเล่นไม่ได้ จนในปี พ .ศ. 2538 ชาวคอนสารได้ร่วมกันจัดงานบุญเดือนสี่ตามประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณตั้งเช่นทุกปีแต่ที่พิเศษคือในปี พ .ศ. 2538 นี้ ได้มีพิธีเปิดและเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์หมื่นอร่ามกำแพงเจ้าเมืองคอนสารคนแรกคณะกรรมการดำเนินการจัดงาน จึงจัดให้มีการแข่งขันสะบ้าในงานนี้เพื่อเป็นการรื้อฟื้นประเพณีการเล่น สะบ้าไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา คณะกรรมการจึงได้มอบหมายให้นายบุญเกิด แพงจันทร์ รวบรวม กติกาการเล่นสะบ้าจากผู้สูงอายุและผู้รู้ในชุมชนที่เคยเล่นสะบ้ามาก่อน นำมาเรียบเรียงและช่วยกัน ประชาสัมพันธ์เชิญชวนชาวคอนสารให้เข้าร่วม แข่งขัน ปรากฏว่าชาวคอนสารได้ให้ความสนใจ มากพอสมควรโดยมาที่มสะบ้าส่งขอมาแข่งขันในปีแรกถึง 42 ทีม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การเล่นและ การแข่งขันละบ้าของชาวคอนสารในเทศกาลบุญเดือนสี่ก็จะสืบทอดกันมาทุกปีและมีทีมสะบ้าจาก หมู่บ้านต่างๆในเขตอำเภอคอนสารเข้ามาแข่งขันกันมากขึ้นทุกปี ปีละไม่ต่ำกว่าร้อยปี ในบางปีเปิด โอกาสให้ทีมสะบ้าจากอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น เข้ามาร่วมแข่งขันเพื่อเป็นการกระชับ ความสัมพันธ์ตามแบบบ้านพี่เมืองน้องที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่เหมือนกัน

ภาพประกอบ 69 การเล่นสะบ้า

ในปัจจุบันการเล่นสะบ้าของชาวคอนสารยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดไปยังชนรุ่นหลังโดยจะมีการแข่งขันกันในงานบุญเดือนสี่ของทุกปี ซึ่งในงานนี้นอกจากกิจกรรมด้านพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อต่างๆแล้วยังมีการนำเอาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตของคนคอนสาร มาแสดงเพื่อเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รู้จัก เช่น การโพพญา การสานส้มไก่ การทำอาหารที่เป็นอาหารประจำเทศกาล คือ คั่วเนื้อ คั่วปลา การทำข้าวตอก ข้าวเหนียว และในปี พ.ศ. 2545 นี้ ได้มีการนำสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มาก่อร้านจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวในงานด้วย

ฤดูกาลเล่นสะบ้า การเล่นสะบ้าของชาวคอนสารนิยมเล่นกันในฤดูแล้งหลังจากการเก็บเกี่ยวอีกทั้งยังเป็นช่วงผักและเมล็ดของสะบ้าแก่เต็มที เหมาะที่จะนำมาเล่นได้ ชาวคอนสารจะเริ่มจัดกลุ่มเล่นกันตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่เดือนสี่ เล่นจริงจังในเทศกาลบุญเดือนสี่ หลังจากนั้นก็จะค่อยๆ เลิกراجจะมีเพียงในกลุ่มเด็ก ๆ ซึ่งอยู่ในช่วงปิดภาคเรียนที่ยังคงมีการเล่นอยู่ตามร่มไม้ชายคา ลานบ้าน ลานวัด หรือสถานที่ต่างๆ

สถานที่เล่นสะบ้า การเล่นสะบ้าจะเล่นกันตามลานบ้าน ลานวัด ซึ่งเป็นบริเวณกว้าง ขวางราบเรียบ ไม่มีหญ้าหรือก้อนหิน เป็นพื้นดินหรือซีเมนต์ก็ได้ ที่สนามต้องมีแนวเส้นที่จะตั้งหัวสะบ้าซึ่งจะขุดเป็นร่องเล็กๆพอดึงหัวสะบ้าได้และต้องอยู่ในแนวเดียวกัน นอกจากกำหนดที่ตั้งสะบ้าแล้วจะต้องกำหนด เมม คือแนวเขตที่จะเล่นสะบ้า ไว้ให้แน่นอน แต่ละขั้นตอนของการเล่น เมมของใครของมัน การเล่นสะบ้า 4 ขั้นตอนก็ต้องมีเมม แต่ละเมมให้มีความยาวเท่าไรแล้วแต่ผู้เล่นจะตกลงกัน

อุปกรณ์การเล่นสะบ้า เมล็ดสะบ้าที่สมบูรณ์และแก่เต็มที ความคอนสารเรียกเมล็ดสะบ้าที่นำมาเล่นโดยใช้ลักษณะนามว่า หัว เช่น หัวสะบ้า สะบ้าสองหัว เป็นต้น

จำนวนผู้เล่น การเล่นสะบ้าเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานและผ่อนคลายอุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นไม่มีอันตรายต่อผู้เล่น การเล่นจึงไม่จำกัดในเรื่องของเพศ วัย และจำนวนผู้เล่น ในการเล่นจะต้องแบ่งเป็นสองฝ่ายๆละเท่าๆกันถ้าแบ่งแล้วไม่เท่ากันก็เล่นได้โดยฝ่ายหนึ่งทีน้อยกว่าจะต้องมีคนเล่นได้สองครั้งหรือเรียกในภาษาสะบ้า ว่า เล่นสองมือ คือยิงสะบ้าผู้ต่อสู้ได้สองหัวถ้ามีหนึ่งเล่นไม่ผ่านมือที่เล่นผ่านสามารถเล่นใช้ให้มือที่ไม่ผ่านได้ คือ คนเล่นคนเดียวทำหน้าที่เหมือนเล่นสองคนการเล่นสะบ้าแบบนี้ เรียกว่า การเล่นสะบ้าคอนคู้ แต่โดยทั่วไปชาวคอนสารนิยมจัดกลุ่มเล่นสะบ้าตั้งแต่ฝ่ายละ 2-4 คน โดยในแต่ละฝ่ายจะมีผู้ชายหรือผู้หญิงฝ่ายละกี่คนนั้นแล้วแต่จะตกลงกัน แต่ถ้าเป็นการแข่งขันจะมีการกำหนดตัวผู้เล่นในแต่ละฝ่ายไว้แน่นอนซึ่งโดยทั่วไปกำหนดไว้ฝ่ายละไม่เกิน 7 คน

การละเล่นสะบ้า การเล่นสะบ้าของชาวคอนสารที่สืบสานถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันมีวิธีเริ่มต้นการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์คือการจากจับไม้สั้นไม้ยาวแต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนมาใช้การเสียดหัวก้อยซึ่งก็แล้วแต่ผู้เล่นจะตกลงกันฝ่ายใดชนะในการเสียดก็จะเป็นฝ่ายเริ่มเล่นก่อน ฝ่ายแพ้การเสียดจะเป็นฝ่ายตั้งสะบ้าที่จุดหมายที่กำหนดให้ฝ่ายชนะยิงฝ่ายชนะในการเสียดก็จะเล่นไปเรื่อยๆจนกว่าจะหมดสิทธิ์ในการเล่นฝ่ายที่แพ้ในการเสียดจะขึ้นเล่นแทนให้ฝ่ายที่เล่นก่อนมาตั้งหัวสะบ้าหมุนเวียนกันไปจนมีฝ่ายใดได้คะแนนมากกว่าฝ่ายนั้นก็ชนะการแข่งขัน การตั้งคะแนนไว้มากน้อยเท่าใด ขึ้นอยู่กับทั้งสองฝ่ายตกลงกันในการแข่งขันสะบ้านิยมตั้งคะแนนไว้ที่ 3 คะแนน ถ้าฝ่ายใดได้ถึง 2 คะแนนก่อนก็เป็นฝ่ายชนะ

6. ประเพณีบุญเดือนหก

ประเพณีบุญเดือนหกจัดขึ้นในวัน 6 ค่ำเดือน 6 เป็นบุญที่จัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการบูชา สักการะแก่เจ้าเมืองที่ชาวคอนสารเคารพนับถือ เพื่อให้เจ้าดังกล่าวมาเยี่ยมบ้าน และเล่นสนุกสนานสำราญใจ แล้วก็จะได้ดลบันดาลให้ฝนตกลงมาให้ประชาราษฎร์ได้ทำไร่ทำนาอย่างสมบูรณ์ ซึ่งไม่เหมือนกับบุญบังไฟของชาวอีสานทั่วไปที่ทำเพื่อจุดบังไฟบูชาพญาแถน งานบุญเดือนหกของชาวอำเภอคอนสารบังไฟก็มีจุดเหมือนกัน แต่เป็นการบูชาเจ้าที่เข้ามาประทับบ้านในงานบุญเดือนหกนี้ไม่ได้จัดทำทุกปี จะเว้นไว้ 2 ปี ปีที่ 3 จึงจัดเป็นอย่างนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษ สืบทราบมาว่าประเพณีอย่างนี้ที่อำเภอคอนสารยังได้จัดทำกันอยู่ บรรพบุรุษของชาวคอนสารซึ่งส่วนมากมาจากอำเภอนครไทย จึงได้รับการสืบทอดประเพณีนี้มาจากอำเภอนครไทยหรือจะดัดแปลงมาจากผีตาโชนของอำเภอด่านซ้าย

ภาพประกอบ 70 ประเพณีบุญเดือนหก

การดำเนินงานจัดพิธีบุญเดือนหก เมื่อถึงปีที่กำหนดตามที่กล่าวมาข้างต้น เจ้าเมืองหรือกำนันจะปรึกษาหารือกันว่าสมควรจะจัดงานพิธีในวันไหน กำหนดวันประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี เมื่อได้กำหนดที่แน่นอนแล้ว ขุนหมื่น พนาย หรือผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศให้ลูกบ้านได้ทราบกำหนด เพื่อจะได้จัดเตรียมอาหาร ไว้เพื่อรับแขก เพราะในงานนี้ทางผู้ดำเนินงานจะเชื้อเชิญชาวบ้านในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอใกล้เคียง มาร่วมงานด้วยโดยหัวหน้าจะมอบให้แก่ละคุ่ม หรือแต่ละหมู่บ้านที่เห็นสมควร จะจัดทำปะรำ บริเวณรอบๆศาลเทพารักษ์เพื่อไว้เป็นที่พักของแขกที่เชิญมาพร้อมกันนี้ยังมอบความรับผิดชอบเกี่ยวกับอาหารการกิน ที่พัก สำหรับแขกจะมาพักให้แก่เจ้าของปะรำอีกด้วย ตั้งแต่วันที่แขกมาพักจนถึงวันที่แขกจะกลับบ้าน โดยแขกจะมาอยู่กินหลับนอนและ

เล่นสนุกสนานอย่างน้อย 2 วัน 2 คืน จึงจะกลับบ้าน ต่อมาชาวคอนสารไม่เชื่อฟังคำตักเตือนของผู้เฒ่าผู้แก่ ไปเกาะกระราน ก่อวุ่นวายที่เชิญมา จนถึงขั้นทะเลาะวิวาทกันเกิดขึ้น เมื่อจัดงานปีต่อมา เชิญเขาไป เขาก็เลยไม่รับเชิญเขาไป เขาก็เลยไม่รับเชิญประเพณีประจำพิธีรับแขกก็เป็นอันงดไปเลยปริยาย เพราะความประพฤติของชาวคอนสารแท้ๆ แยกที่นิยมเชิญร่วมงานนี้ จะเชิญแขกบ้าน เป้า บ้านลาด บ้านไยนาง และบ้านอื่นๆที่อยู่ใกล้ๆ บริเวณนี้ นอกจากนี้จะบอกให้ประชากรราษฎร ทราบกำหนดงานเพื่อเตรียมจัดทำปะรำและเตรียมข้าวสารอาหารแห้งไว้เพื่อเตรียมต้อนรับแขก ดังกล่าวแล้ว เจ้าเมือง ขุน หมื่น พนาย หรือ ผู้ใหญ่บ้าน ยังขอเรียกรายเงินจากชาวบ้านทุกครอบครัว จำนวนเท่าไรนั้น แล้วแต่คณะผู้ดำเนินงานจะเห็นสมควร เงินที่เรียกรายได้นี้นำมาจัดทำบั้งไฟเพื่อจุดบวงสรวงในงาน ซึ่งเดิมบ้านางมีเพียง 3 คน คือ

- 1.เจ้าพ่อ
- 2.เจ้าอ้น
- 3.เจ้าเหล็กตี

ภาพประกอบ 71 เจ้าพ่อร่างทรง

การจัดทำบั้งไฟบวงสรวงก็จัดเพียง 2 ขาเขียะ (ขาเขียะคือ คานหามบั้งไฟ) ขาเขียะหนึ่งๆ มี 5 บั้ง ต่อมาเจ้าสอมาขอเล่นบุญเดือนหกพร้อมด้วย จึงเพิ่มบั้งไฟขึ้นอีกขาเขียะ ปัจจุบันจึงมีบั้งไฟจุดบวงสรวงในงาน จำนวน 3 ขาเขียะ

ขาเขียะ เป็นคำเรียกคานหามบั้งไฟ ซึ่งจัดทำขึ้นเป็นพิเศษ มีที่สำหรับผูกบั้งไฟติดอย่างเป็นระเบียบ คือ ด้านบนสูงสุด 1 บั้ง ด้านข้างๆข้างละ 2 บั้ง รวมเป็น 5 บั้ง ต่อมาขาเขียะตัวคานสำหรับ

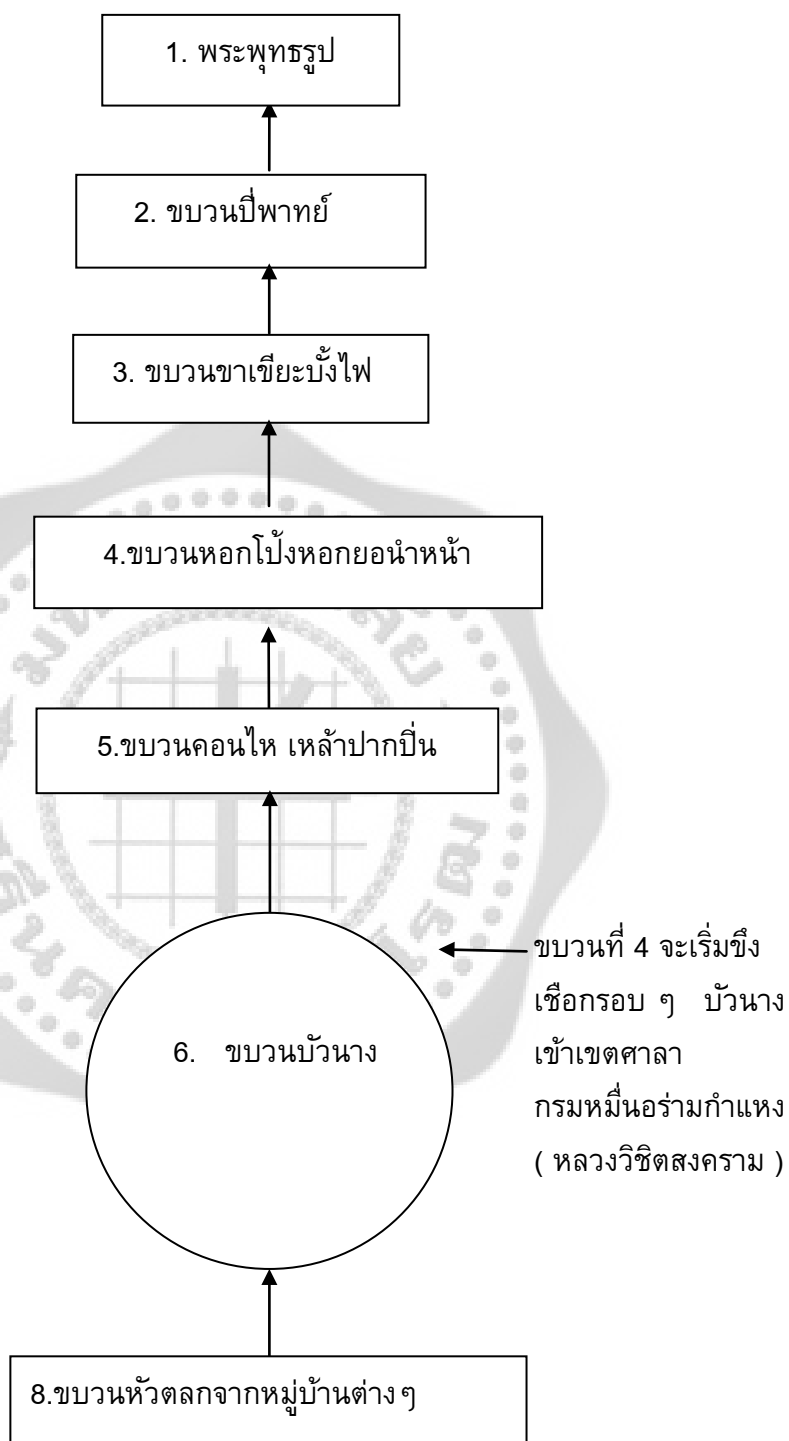
หามทำด้วยไม้ทั้งลำ 2 คาน เจาะปล้องไม้ไผ่ที่เป็นคานสำหรับหามนี้ที่หัวท้ายทุก ๆ คาน ทำเหมือน
เกราะที่ผู้ใหญ่บ้านใช้ตีเรียกลูกบ้าน เพื่อให้สมุนหรือเด็กที่หามใช้ไม้เคาะ ให้เข้ากับจังหวะเสียงฆ้อง
ชนะ และม้าร้องที่หมอบีวตั้งอยู่ในหมู่ของบัวนาง

สำหรับบัวนาง ครึ่งถึงวันกำหนดพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ก็พร้อมด้วยพ่อโกย แม่โกย
สมุน หมอบีว ความูซ่าง ความูม้า กวนจ้ำ ไปพร้อมกันที่จุดนัด ซึ่งกำนันหรือเจ้าเมืองได้นัดไป พ่อ
โดย แม่โกย ก็เตรียมเครื่องทรงอันประกอบด้วย ผ้าถุง เสื้อ ผ้าสไบ สมุนหมอบีวก็เตรียมบั้งไฟ ไหเหล้า
หอก ดาบ ประจำตระกูล หมอบีวก็เตรียมกลองชนะ ม้าร้อง สำหรับตีให้จังหวะ บัวนางพ้อนรำ ความู
ซ่าง ความูม้า ก็เตรียมซ่าง ม้า ที่ทำด้วยไม้ ไปให้พร้อม นอกจากนี้ก็เตรียมเชือกไปเส้นหนึ่ง เพื่อ
เอาไว้ชิงรอบขบวนของบัวนาง ขณะเล่นกันรอบศาลาเพื่ อกันไม่ให้คนข้างนอกเข้าไปรบกวน เมื่อเจ้า
พ่อประทับทรงบัวนางทุกคนแล้ว ก็จะเคลื่อนขบวนจากจุดนัดไปยังศาลาว่าการหมื่นอ่วมกำหนด
โดยจัดรูปขบวนดังนี้

1. พระพุทธรูป
2. ขบวนปีพาทย์
3. ขบวนเขาเขียะบั้งไฟ
4. ขบวนหอกโป่งหอกยอนำหน้า
5. ขบวนคอนไห เหล้าปากปืน
6. ขบวนบัวนาง สมุนหมอบีว ความูซ่าง ความูม้า ซึ่งเล่นอยู่ในวงรอบของเชือก
7. ขบวนหัวตลกจากหมู่บ้านต่างๆ

หัวขบวนแรกอยู่นอกวงเชือก ขบวนที่ 6 คือขบวนบัวนาง อยู่ในวงเชือก (การชิงเชือกรอบ
บัวนางนั้นจะกระทำเมื่อบัวนางจะเข้าเขตศาลาว่าการแล้ว) เมื่อเข้าถึงเขตศาลาพวกบัวนางสมุน
หมอบีว ความูซ่าง ความูม้า ต่างก็ร้องรำทำท่าเชิดซ่าง เชิดม้า แม่โกย พ่อโกย กวนจ้ำ ก็จับเชือก
อยู่ด้านนอก เคลื่อนขบวนไปซ่าง รอบศาลา 3 รอบ ก็เลิกกลับ

แผนผังขบวนพิธีกรรม

ภาพประกอบ 72 แผนผังขบวนพิธีกรรมบุญเดือนหก

แผนผังขบวนพิธีกรรม

ภาพประกอบ 73 พระพุทธรูป

ภาพประกอบ 74 ขบวนปีพาทย์

ภาพประกอบ 75 ขบวนชาเขียะบั้งไฟ

ภาพประกอบ 76 ขบวนหอกโป้งหอกยอนำหน้า

ภาพประกอบ 77 ขบวนคอนโท เหล้าปากปิ่น

ภาพประกอบ 78 ขบวนบ้านาง

ภาพประกอบ 79 ขบวนหัวตลกจากหมู่บ้านต่างๆ

ภาพประกอบ 80 รำทรงรำเข้ากับวงดนตรีเป็พาทย์

วันที่ 2 หลังจากบัวนางเล็กกลัวแล้ว พวกสมุน หมอปี้ว พ่อโกย แม่โกย ก็จำนำบั้งไฟทั้ง 3
 ขาเขี่ยไปมอบศาลาเจ้าพ่อ แล้วก็นำไปจุดที่ปลอดภัย นับตั้งแต่นั้นจนบัดนี้ ยังไม่เคยมีบั้งไฟที่จุด
 บูชานี้แตกใส่คนจุด หรือตกถูกคนหรือทรัพย์สินให้เกิดความเสียหายเลยในตอนเย็นทั้ง 2 วันนี้ พวก
 ทายกก็จะมาเตรียมสถานที่ คือมากกว่าเขะมูลฝอย ปูอาสน์สงฆ์ วงด้ายสายสิญจน์ ที่ศาลาว่าการ

แล้วอาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพรพุทธรูป รุ่งเช้าก็ตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ฟังเทศน์ ประพรมน้ำพระพุทธมนตร์ เมื่อเสร็จพิธีสงฆ์บ้วนางก็จะเข้าประทับทรง พ่อโกย แม่โกย กวนจ้ำ สมัน ที่เป็นบ้วนาง ก็จะถามถึงสภาพดิน ฟ้า อากาศในปีนี้ จะเป็นอย่างไร บ่าวไพร่ราษฎรทั้งหลายจะอยู่ เย็นเป็นสุขหรือไม่ เจ้าพ่อจะแจ้งให้ทราบ ตลอดถึงการกระทำบางอย่างที่ไม่สมควร ซึ่งถ้ากระทำผิด หรือประพฤตินี้ไม่ถูกต้อง เจ้าพ่อก็จะบันดาลให้เกิดอาเพศต่าง ๆ เช่นสัตว์ร้ายเข้าบ้าน มีแสงหรือเสียง ผิดปกติเกิดขึ้น บางทีก็ทำให้ฝนแล้ง เป็นต้น แม่โกย พ่อโกย บ้วนางก็สารภาพผิด ขอร้องต่อเจ้าพ่อ รับปากที่จะแนะนำและตักเตือนมิให้ทำอีก เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเป็นที่เข้าใจกันทั้ง 2 ฝ่ายแล้วก็เลิกเข้า ประทับทรงเป็นอันเสร็จพิธี

- โอกาสในการบรรเลงวงวงฆ้องเจ้าพ่อ

วงฆ้องเจ้าพ่อวงนี้มีส่วนร่วมในประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนชนไทยคอนสารมายาวนาน โดยมี ประเพณีที่เกี่ยวข้องดังนี้คือการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

1. การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีเป็นการเซ่นไหว้ ผีบรรพบุรุษหรือผีเจ้านาย ของชาวอำเภอกอนสาร เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบเบื้องต้นที่ทำให้การประกอบพิธีกรรมเป็นไปได้ถูกต้อง และ ครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ องค์ประกอบของพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชาวอำเภอกอน สาร สามารถแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. บุคคล
2. อุปกรณ์และเครื่องใช้
3. สถานที่
4. ดนตรีประกอบ
5. ระยะเวลา

ซึ่งรายละเอียดขององค์ประกอบพิธีมีดังนี้

1. องค์ประกอบด้านบุคคล

กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชาวอำเภอกอนสารสามารถแบ่ง ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือผู้นำในการประกอบพิธีกรรมดังนี้

1.1 ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมหมายถึง บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีส่วนร่วมในการจัดพิธีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี โดยบุคคลเหล่านี้จะมีส่วนสำคัญในการดำเนินงาน ไม่ ว่าจะเป็นกำหนดขั้นตอน การเตรียมสิ่งของ การดำเนินงาน ตลอดจนการประกอบพิธีกรรม จนสิ้นสุดขั้นตอนทั้งหมด ซึ่งบุคคลเหล่านี้ที่เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมนี้จะประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้คือ

บัวนาง คือหัวหน้าผู้บวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าเมืองคอนสาร บัวนาง หมายถึงเจ้าที่ประทับทรง นาง หมายถึงผู้หญิงที่เจ้าหรือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่เชิญมาเข้าประทับทรง บัวนางนี้ชาวอำเภอคอนสารเรียกหลายชื่อ เช่นเจ้านาย นางเทียม ถ้าเรียกตามตำแหน่งเรียกว่าเจ้าพ่อ เจ้าดอกไม้ ซึ่งบัวนางจะเป็นบุคคลที่ติดต่อสื่อสารกับผีบรรพบุรุษหรือผีเจ้านาย ซึ่งชาวอำเภอคอนสาร เรียกว่าเจ้าเมืองใหญ่

หน้าที่ของบัวนาง มีหน้าที่รับเครื่องสังเวท เช่นสรวงของบนบานที่ลูกฝิ่งลูกเทียน ลูกช้าง ลูกม้า ได้บนบานเอาไว้ เพื่อให้กิจการรับเครื่องเช่นสรวงในปีหนึ่งๆมี 2 ครั้ง เรียกว่า เลี้ยงปี เลี้ยงเดือน จัดขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ใน 2 วันนี้บัวนางพร้อมด้วยลูกสมุนจะมารวมกันที่ศาลเจ้าพ่อเข้าประทับทรง ลูกฝิ่งลูกเทียนที่ได้บนบานไว้ก็จะนำหมู เป็ดไก่ เหล้า ตลอดจนเครื่องทรงของบัวนาง ซึ่งชาวอำเภอคอนสารเรียกว่าพาเสื่อผ้า และในวันเดียวกันนี้ครอบครัวใดจะขออยู่ในความคุ้มครองดูแลของเจ้าพ่อ ก็จะจัดทำกรวยกันแหลมใส่ดอกไม้คู่หนึ่ง เท่าจำนวนคนหรือสัตว์เลี้ยงในครอบครัวไปมอบให้ร่างทรง ช่วยมอบและบอกให้เจ้าพ่อได้ทราบและคุ้มครองรักษา พวกนี้เรียก ลูกฝิ่งลูกเทียน การจัดเลี้ยงนี้จะจัดขึ้นที่ศาลเจ้าพ่ออัมจากนั้นวันต่อมาก็จะจัดเลี้ยงที่ศาลเจ้าสองและเจ้าเหล็กซีตามลำดับ

การรับเครื่องสังเวทของบัวนางแต่ก่อนนั้นถ้าลูกฝิ่งลูกเทียนนำเครื่องเช่นไปถวายขณะที่เข้าประทับทรง ร่างทรงจะรับเครื่องสังเวทนั้นด้วยการนำสิ่งของสังเวทนั้นไปดม จะรับประทานจริงๆก็ต่อเมื่อเลิกเข้าประทับทรงแล้วส่วนปัจจุบันนี้เครื่องสังเวทที่เป็นเหล่า ไม่ใช้วิธีดมเหมือนแต่ก่อน หากกลับใช้วิธีการรับประทานจริงๆเสียเลย ประกอบกับบัวนางก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆแทบนับไม่ถ้วน นอกจากบัวนางจะทำหน้าที่รับเครื่องสังเวทแล้ว บัวนางบางคนยังรักษาผู้เจ็บไข้ได้ป่วย โดยทำน้ำมันตีให้ผู้ป่วยอาบบ้าง เข้าประทับทรงแล้วบอกผีสาวนางไม้เหล่านั้น แก่ญาติของผู้ป่วยบ้าง แต่ก็มีเพียงบางคนและนานๆก็จะมีสักคนหนึ่งโดยปกติแล้วก็มีแต่รับเครื่องสังเวท เข้าประทับทรงเพื่อบอกเรื่องราวต่างๆประจำปีเท่านั้น

ภาพประกอบ 81 ร่างทรงประทับการรับเครื่องสังเวย

การจัดพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี บัวนางเหล่านี้อบรมด้วยพ่อโกย แม่โกย สมุน หมอบิ๊ว กวนจ๋า ความข่าง ความฆ่า ก็จะมาด้วยกันเพื่อนรำขบร้องไปตามประสาอย่างสนุกสนาน รอบ ๆ ศาลาว่าการของหมื่นอร่าม เป็นเวลา 2 วัน ใครมาเจ้าก็จะไปเข้าประทับทรงออกจากร่าง ต้องจัดพาหนะรับส่ง อำนาจลึกลับเป็นอย่างไร ถ้าพิจารณาดูดี ๆ แล้วก็ปฏิเสธไม่ได้ ความจริงแล้วการเป็นผู้เข้าประทับทรงตามที่กล่าวมานี้ ไม่มีใครสมัครใจอยากเป็นเลย เพราะเป็นแล้วไม่บังเกิดผลดีอะไร เกิดขึ้นแก่ตน และครอบครัวเลย มีแต่เพิ่มภาระขึ้นโดยไม่จำเป็นเท่านั้น บางคนยังเป็นที่ย้ออายุขยาหน้าแก่ลูกหลานเข้าไปอีก แต่เมื่อถึงคราวก็หลีกเลี่ยงไม่ได้คือการเป็นผู้เข้าร่างทรงนี้เป็นการศึกษา สืบทอดทางวิญญาณ เช่น หมิงคนโตเป็นผู้ร่างทรงลูกผู้หมิงของผู้หมิงคนนั้นไม่คนใดก็คนหนึ่ง ที่เจ้าท่านชอบใจ จะต้องเป็นผู้รับร่างทรงในบางกรณีเท่านั้นที่สืบทอดตามเชื้อสายแต่จะให้ได้ทั้งลูก และหลานเป็นผู้รับร่างทรงต่อ

บริวาร

พ่อโกย แม่โกย กวนจ๋า สมุน หมอบิ๊ว ความข่าง ความฆ่า เป็นบริวารโดยการสืบทอด เช่นเดียวกันกับบัวนางที่กล่าวมาแล้วหน้าที่ พ่อโกย แม่โกย มีหน้าที่เป็นสื่อกลางติดต่อระหว่างลูก ผึ้งลูกเทียนกับเจ้าที่เข้าประทับทรง เช่นลูกผึ้งลูกเทียนจะนำเครื่องเช่นไปสังเวย ก็ต้องนำไปมอบให้ พ่อโกย แม่โกย เป็นผู้เจรจาบอกกล่าวให้ แล้วไต่ถามเรื่องราวต่าง ๆ ที่ลูกผึ้งลูกเทียนประสงค์จะทราบจากเจ้า นอกจากนี้ยังมีหน้าที่รักษาเครื่องทรงและของใช้ที่จำเป็น

กวนจ๋า หรือกวนข้าวจ้านั้นมีหน้าที่คล้าย ๆ กับพ่อโกย ถ้าพ่อโกย แม่โกยไม่อยู่กวนจ๋าจะทำหน้าที่แทนพ่อโกย แม่โกย

สมุน เป็นคนรับใช้ช่วงนอกทั่วไป เช่น หามบังไฟ เรียไรเงินไปทำบังไฟ ถือห่อเครื่องทรง ตามที่พ่อโกย แม่โกย บนบาน

หมอบี๊ว มีหน้าที่ตีกลอง ม้าล่อ เสริฟน้ำ เสริฟเหล้า เจ้านาย

ความขำ ความขี้มั่ว มีหน้าที่นำม้า ข้าง (ที่ทำด้วยไม้ทาสีขาว) มาขีดเวลาเล่นบุญเดือนหก สมมุติว่าเป็นคนเลี้ยงข้างเลี้ยงม้าให้เจ้านาย

เครื่องทรงของบัวนาง ประกอบด้วยเสื้อ ผ้านุ่ง และผ้าสไบ เสื้อและผ้านุ่งนั้นสีพื้นเป็นสีแดง ลายดอก หรือลายล้นเป็นสีขาว ได้จากลูกฝิ่งลูกเทียนที่ทำ การบนบานเจ้าเพื่อความสำเร็จของงาน บางอย่าง การเก็บรักษาเครื่องทรงนั้นตามที่สืบทราบจากคนเก่า ๆ บอกว่า เก็บไว้ที่บ้านเจ้าเมือง ร่วมกับหอกดาบประจำตระกูล เมื่อเจ้าเมืองคนสุดท้ายตายก็เก็บไว้ที่บ้านหนองแสง และมอบเครื่องทรงนั้นให้พ่อโกย แม่โกย นำไปเก็บรักษาไว้เอง ส่วน หอก ดาบ นั้นเก็บไว้กับปีพาทย์ประจำตระกูล จนมาถึงปัจจุบันนี้

บัวนาง ในขณะที่ปกติจะประพฤติตนเช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วไป แต่ในขณะที่ประกอบพิธีกรรมบัวนางจะแสดงตนเป็นตัวแทนของเจ้าพ่อ

1.2 ผู้เข้าร่วมในการประกอบพิธี หมายถึง ชาวอำเภอคอนสารที่มีความเชื่อและเคารพนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ ได้มีการแสดงออกเพื่อเข้าร่วม เช่นไหว้ เพื่อให้บรรพบุรุษหรือ ผีเจ้านาย คุ่มครองตนและครอบครัวให้มีความสุขความเจริญ ประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งการงาน การศึกษา ตลอดจนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทั้งปวง

1.3 กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ปกครองท้องถิ่น มีส่วนร่วมในพิธีไหว้ โดยเป็นผู้นำชุมชน ในการนัดหมายประชุมชาวบ้านเพื่อเตรียมการในด้านต่าง ๆ ตลอดจนแบ่งหน้าที่ในการจัดเตรียมเรื่องต่าง ๆ ให้การประกอบพิธีกรรมเป็นไปตามขั้นตอนโดยถูกต้อง

2. องค์ประกอบด้านอุปกรณ์และเครื่องใช้ในการประกอบพิธี

อุปกรณ์และเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม หมายถึง สิ่งของที่นำมาใช้เป็นเครื่องชนไหว้ แบ่งออกได้ดังนี้คือ

2.1 เครื่องบูชา หมายถึง สิ่งของที่จัดไว้เป็นของสูง ใช้สำหรับเครื่องกราบไหว้บูชา ในพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี เครื่องบูชาจะประกอบด้วย

ธูปและเทียน เป็นเครื่องเช่นไหว้ ใช้จุดบูชาก่อนพิธีกรรม เป็นการเรียกวิญญาณหรือสื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษได้รับรู้ เพื่ออัญเชิญวิญญาณบรรพบุรุษให้มารับเครื่องเช่นไหว้ รวมทั้งอาหารและเครื่องดื่มต่างๆ ที่ชาวอำเภอคอนสารได้นำมาจัดเลี้ยง พิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ปี ไร่ประจำปีศาลเทพารักษ์ จะจุดธูปจำนวน 9 ดอก และเทียน 2 เล่ม เพื่อใช้ไหว้บรรพบุรุษ

ดอกไม้ เป็นส่วนประกอบของเครื่องบูชาที่จะขาดไม่ได้ในการเช่นไหว้บรรพบุรุษ ดอกไม้จะเป็นดอกอะไรก็ได้ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นดอกไม้ชนิดเดียวกัน แต่ส่วนมากที่ชาวบ้านนำมาถวายจะเป็นดอกสีแดง เพราะคิดว่าบรรพบุรุษชอบ การนำดอกไม้บูชา นั้น ชาวบ้านทุกคนจะนำดอกไม้มากราบไหว้ในวันที่มีพิธีกรรม โดยการทำเป็นกรวย เอาดอกไม้ใส่ไว้ในกรวย ดอกไม้ที่นำมาใช้นั้นจะมีจำนวนเท่ากับสิ่งของเครื่องใช้ สัตว์ รวมทั้งคน ที่มีในครอบครัวของตนเอง ว่ามีจำนวนเท่าไรก็นับมา

ให้ครบกับจำนวนของสิ่งของ เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ คนในบ้าน ไส้กรวยละ 1 คู่ ครบจำนวนสิ่งของ ไส้กรวยให้เรียบร้อย เรียกว่า กรวยดอกไม้ แล้วนำกรวยดอกไม้ไปบูชาที่ศาลเทพารักษ์ 1 ที่และทำกรวยดอกไม้ไปที่ศาลดอกไม้ ซึ่งมีทั้งหมด 4 หลัง หรือตั้งอยู่ 4 ทิศ ของศาลใหญ่เทพารักษ์

ชั้น 5 ประกอบด้วย ดอกไม้ คู่ เทียน 5 คู่ ไส้ภาชนะ จะเป็นจานหรือพานก็ได้แล้วนำไปถวาย

ชั้น 8 ประกอบด้วย ดอกไม้ คู่ เทียน 8 คู่ ไส้ภาชนะ จะเป็นจานหรือพานก็ได้แล้วนำไปถวาย

2.2 เครื่องสังเวย ประกอบด้วย ประกอบด้วย เครื่องดื่ม น้ำหอม เหล้า หมากพลู บุหรี่ อาหารคาวหวาน และอื่นๆ เป็นของที่จัดถวายเพื่อให้มีความสุข ความสำราญแก่เจ้านาย แบ่งออกได้ดังนี้

เครื่องดื่ม เครื่องดื่มที่จัดเลี้ยงถวายวิญญานนั้น สามารถจัดถวายได้ทุกชนิด เช่นน้ำอัดลม น้ำหวาน เอ็ม 150 ลิโพ แต่เครื่องดื่มที่บรรพบุรุษชอบและจะต้องจัดถวายในพิธีเลี้ยง ตั้งแต่ครั้งที่จะขาดเสียมิได้ คือสุรา

อาหาร อาหารที่นำมาจัดเลี้ยงถวายผีเจ้านายนั้น ส่วนมากจะเป็นอาหารที่ผู้เข้าร่วมพิธีทำการบนบานไว้ จึงมีจำนวนมากและหลากหลายชนิด ไก่บ้าง เป็ดบ้าง หมูบ้าง ข้าวเหนียว อาหารหวาน โดยรายละเอียดของอาหารที่จะใช้ถวายในการจัดพิธีกรรมนั้นมีดังต่อไปนี้คือ

หมู ได้แก่ หัวหมูที่หนึ่งสุกแล้ว การถวายหัวหมูนั้นต้องถวายอย่างน้อย 1 หัว

ไก่ ได้แก่ ไก่ พร้อมด้วยเครื่องในต้มสุก

ข้าว ได้แก่ ข้าวเหนียวที่หนึ่งสุกแล้ว นำไปถวายผีเจ้านายหรือผีบรรพบุรุษ ซึ่งข้าวเหนียวที่นำไปถวายนี้ร่างทรงทำเป็นคำๆ เพื่อที่จะเอาก่อนข้าวนั้นไปกวาดโดยรอบอาหารทุกอย่าง แล้วเอาคำข้าวนั้นมาทำเหมือนว่ากิน อาหารนั้น แต่ไม่ได้กินจริงๆเพียงแต่เอาดม ทำไปเรื่อย ๆ จนอิม คำข้าวเหล่านั้นเมื่อดมแล้วจะวางไว้ข้างๆอาหารเหล่านั้น

ของหวาน ได้แก่ ข้าวต้มมัด ข้าวเหนียวคลุกมะพร้าว

หมากพลู หมายถึง หมากเคี้ยว จะจัดจิบหมากเคี้ยวเป็นคำๆ เพื่อถวายเจ้าพ่อให้เคี้ยวหมากหลังจากดื่มกินอาหารคาวหวานอิมหน้าสำราญแล้ว

ยาสูบ หมายถึง บุหรี่หรือยาใบตองที่ไชยาจุน (ยาเส้น) มวนด้วยในตองกล้วยแห้ง ที่ตัดให้ขนาดพอเหมาะที่จะมวนยาสูบได้

ผลไม้ หมายถึง ผลไม้ที่นำมาเป็นเครื่องสังเวย ผลไม้จะเป็นอะไรก็ได้ ไม่ได้จำกัดชนิดตามแต่ชาวบ้านจะหามาได้ เช่น ชมพู่ มังคุด ส้มเขียวหวาน แตงโม กล้วย มะพร้าว เป็นต้น

ข้าวสาร ได้แก่ ข้าวสารดิบที่ยังไม่หนึ่งสุก นำมาประกอบเป็นเครื่องสังเวยได้

ผ้าแดง ได้แก่ ผ้าสีแดงที่จะต้องจัดเตรียมถวาย ทั้งนี้เพราะเจ้าพ่อจะชอบผ้าสีแดง โดยเมื่อนำมาถวายแล้วจะต้องผูกที่เสากลางของศาลเทพารักษ์ เพื่อที่จะได้เห็นโดดเด่น

ข้าทาสบริวาร หมายถึง รูปปั้นขี้ผึ้ง ม้า ที่ถือว่าเป็นข้าทาสบริวารของเจ้าพ่อ ซึ่งผู้มาร่วมพิธีกรรมหรือมาบนแล้วมาแก้บน จะนำมาถวายให้เป็นบริวารของเจ้าพ่อ

อาวุธ หมายถึง อาวุธประจำตัวเจ้าพ่อหรือบรรพบุรุษ จะประกอบด้วย ธนู ปืน หอก ไม้พายเรือ ดาบ ขวาน มีด แจกวางเหล็ก บักกะโหล่ง โปรง และฝ้าย

ชั้น 5 ประกอบด้วย ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่ ใส่ภาชนะ จะเป็นจานหรือพานก็ได้แล้วนำไป
ถวาย

ชั้น 8 ประกอบด้วย ดอกไม้ 8 คู่ เทียน 8 คู่ ใส่ภาชนะ จะเป็นจานหรือพานก็ได้แล้วนำไป
ถวาย

ม้าล้อ หมายถึงเครื่องดนตรีประกอบพิ พิธีกรรม จะประกอบด้วยฆ้อง หลวง (ฆ้องนี้จะมี
ลักษณะคล้ายฆ้องกระแต) จะตีประกอบกับกลองเพื่อให้ได้จังหวะที่เร้าใจ

ขม้นโบราณ หมายถึง ขม้นที่ปนละเอียด จะใช้ทำหน้าที่ หลังจากที่ตั้งตัวเสร็จ เพื่อให้
สวยงาม

เครื่องแต่งกาย หมายถึง ชุดเครื่องแต่งกายของร่างทรงนั้นจะเป็นเสื้อผ้าที่เก่า ตั้งแต่บรรพ
บุรุษสืบทอดกันเรื่อยมาจนขาดแล้วบางส่วนก็มี ซึ่งชาวบ้านลูกหลานถ้าได้เสื้อผ้าส่วนที่ขาดไป จะ
เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองให้รอดพ้นจากภัยพิบัติต่างๆได้ เครื่องแต่งกายจะประกอบด้วย

- เสื้อ จะมีหลายสี ทั้งสีแดง สีขาว สีลาย
- ผ้าถุง จะมีหลากสีเหมือนกับเสื้อ
- เข็มขัด
- เครื่องประดับกายสวยงาม เป็นผ้าที่ผูกไขว้กัน หรือจะผูกเฉียงคล้ายสไบก็ได้

3. องค์ประกอบด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ประกอบ พิธีกรรมการจัดเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชาวอำเภอคอนสาร คือที่ศาล
เทพารักษ์ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ดังกล่าว ดังนี้คือ

ศาลเทพารักษ์ ใช้เป็นสถานที่จัดเลี้ยงบรรพบุรุษประจำปี เป็นการจัดเลี้ยงเพื่อแสดงความ
จงรักภักดี และขอบคุณเจ้าพ่อหรือผีเจ้าเมือง ที่เป็นบรรพบุรุษ ที่ได้ปกป้องคุ้มครองให้ชาวอำเภอ
คอนสารได้อยู่เย็นเป็นสุขมาตลอดทั้งปี โดยเป็นเจ้าพ่อ เจ้าเมือง จะเป็นผู้กำหนดสืบทอดกันมาตั้งแต่
อดีตกาลแล้วคือ กำหนดเอาวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี เป็นวันจัดเลี้ยง
ใหญ่ที่ชาวอำเภอคอนสารเข้าร่วม พิธีกรรม ศาลเทพารักษ์ตั้งอยู่ใกล้กับสภาตำบล มีป่าไม้ไผ่
หนาแน่น เป็นศาลที่ก่อสร้างมีลักษณะคล้ายศาลากลางบ้าน หลังคาหน้าจั่ว มุงสังกะสี สูง 5 เมตร
กว้างประมาณ 8 เมตร ยาว 10 เมตร มีเสา 12 ต้น ยกสูง 2 เมตร มีบันได 5 ขั้น ใช้สำหรับวาง
เครื่องบูชา รูปปั้น และสิ่งของที่มีคนนำมาถวายบูชา มีผ้าแดงผูกกลาง ต้นเสาแต่ละต้นจะมีต้นใบคูณ
และใบหญ้าคามัดไว้ที่เสา สิ่งประดับศาลเทพารักษ์อีกอย่างหนึ่งคือบังไฟ ศาลนี้ส่วนมากจะเรียกว่า
ศาลดอกไม้ ศาลดอกไม้นี้จะสร้างขึ้นสำหรับวางเครื่องบูชา คือดอกไม้ ใส่กรวยหรือชวย นำมาบูชาที่
ศาลดอกไม้ ดอกไม้จะครบเท่าจำนวนสิ่งของภายในครอบครัว เช่น มีวัวกี่ตัว ควายกี่ตัว ไก่ เป็ด
คน เป็นต้น

ศาลเทพารักษ์นี้ได้ก่อสร้างมาแล้วเป็นเวลานานมาแล้ว โดยการก่อสร้างครั้งแรกนั้น
ก่อสร้างไว้กลางป่า แต่ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมอยู่เป็นประจำ ประกอบกับทางราชการ ไม่มี
สถานที่สร้างสภาตำบล จึงได้ขอสถานที่ที่ใกล้กับศาลเทพารักษ์นี้ก่อสร้างสภาตำบลขึ้นในสมัยนั้น
แต่ปัจจุบันเป็นเทศบาลอำเภอคอนสาร ก่อสร้างเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูงสำหรับวางเครื่องบูชา รูปปั้น

และสิ่งของที่มีคนนำมาถวาย สถานที่แห่งนี้จะใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมเลี้ยง เดือนเลี้ยงปีของชาว
คอนสาร ก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรม ผู้ที่เป็น

ศาลหลวงวิจิตสงคราม

ศาลหลวงวิจิตสงคราม เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในการประกอบประเพณี พิธีกรรมและ
เป็นที่สักการะบูชาของชาวคอนสาร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดเจดีย์ บริเวณศาลาหลวงวิจิต
สงคราม ประกอบด้วยรูปปั้นหลวงวิจิตสงคราม ศาลาว่าการหลวงวิจิตสงคราม สถานที่นี้ใช้ประกอบ
พิธีเลี้ยงเดือนและพิธีสงฆ์น้ำสรงกรานต์ บัวนางพอกโกย แม่โกย จะช่วยทำความสะอาดจัดเตรียม
สถานที่เพื่อไว้สำหรับชาวบ้านที่มาร่วมพิธีกรรม ทั้งยังจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆในการประกอบ
พิธีกรรม เช่น น้ำดื่ม เสื้อปูนั่ง เครื่องดนตรี เป็นต้น

วัดเจดีย์

ที่วัดเจดีย์ก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรม ทายกวัดเจดีย์จัดเตรียมสถานที่โดยทำเป็นศาล
เพียงตา พร้อมทั้งเตรียมเครื่องสักการะบูชา อาสน์สงฆ์ มาตรฐานพุทธมน ทำความสะอาดบริเวณวัด
ประรำไว้ต้อนรับแขกที่จะมาร่วมพิธีกรรม แต่ก่อนที่จะถึงวันพิธีกรรม ประมาณ 5-6 วัน ชาวบ้านจะ
ช่วยจัดเตรียมอาหารตกแต่งอุปกรณ์ที่จะใช้ในขบวนแห่ ซึ่งจะประกอบด้วย หน้ากากผีตาโชน (หัว
ตลก) กลอง ขลุ่ย แคน พิณ และวงปี่พาทย์ เป็นต้น

บ้าน

ชาวบ้านคอนสารที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรม จะ
จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องบูชาที่บ้านให้พร้อม เพื่อที่จะนำไปร่วมพิธีกรรมกับชาวบ้านคนอื่นๆ ดังนั้น
ก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรมต่างคนต่างทำเครื่องบูชาของตัวเองไว้เรียบร้อย แล้วจึงจะมาช่วยกัน
จัดเตรียมสถานที่ที่วัดเจดีย์

องค์ประกอบด้านระยะเวลา

วันเวลาในการประกอบพิธีกรรม พิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชาวอำเภอกอนสาร ได้แบ่ง
องค์ประกอบเดียวกับวันเวลาในการประกอบพิธีกรรมออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบ
เกี่ยวกับวันในการประกอบพิธีกรรม และองค์ประกอบเกี่ยวกับเวลาในการประกอบพิธีกรรม โดยแต่
ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

องค์ประกอบเกี่ยวกับวันในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ของชาวอำเภอกอนสาร
ได้กำหนดขึ้น คือ วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 (ซึ่งถือว่าเป็นวันเบิกฟ้า) และวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี
เป็นวันประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี โดยจะมีการประกอบพิธีกรรมในสถานที่ที่ศาลเทพารักษ์
แห่งนี้แห่งนี้ ซึ่งทั้ง 2 วันนี้มีพิธีกรรมเหมือนกันทุกประการ จะต่างกันตรงที่พิธีกรรมที่ทำในวัน
ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 นั้น จะประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เวลา 9.00 น. ถึง 12.00 น. เท่านั้น ส่วนในวันขึ้น 6 ค่ำ
เดือน 6 นั้น จะประกอบพิธีกรรม 2 วันด้วยกัน โดยวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 จะทำพิธีที่ศาลเทพารักษ์
ตลอดทั้งวัน

พอวันรุ่งขึ้นจะไปศาลของเจ้าเมืองต่าง ๆจนครบทุกองค์ ซึ่งถือว่าจะทำพิธีที่นานกว่าและมี
มีชาวบ้านมาร่วมเป็นจำนวนมาก

องค์ประกอบเกี่ยวกับเวลาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชาวอำเภอคอนสาร ได้มีการกำหนดเวลาในการประกอบพิธีกรรม คือ เวลาเริ่มพิธีตั้งแต่ 9.00น.ถึงเวลาเสร็จพิธีกรรม เวลา 12.00 น. ของวันนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เนื่องจากว่าในปีหนึ่งนั้นจะทำพิธีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีเพียงปีละ 2 ครั้ง เท่านั้นและใน 2 ครั้งนี้ ผู้ที่ได้บั้นไว้จะต้องมาแก้บนในวันดังกล่าวนี้ เท่านั้น จะกระทำวันอื่นมิได้โดยเด็ดขาดเพราะผีบรรพบุรุษผู้เป็นเจ้าของจะไม่ลงมาประทับร่างทรงให้

5.ขั้นตอนของพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

ขั้นตอนของพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ประกอบด้วยขั้นเตรียมการในการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้าน

ก่อนถึงวันงานประกอบพิธีกรรม กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศบาล จะเรียกชาวบ้านมาประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อเตรียมงานพิธีกรรม ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 โดยจัดแบ่งความรับผิดชอบไปเป็นคณะ คณะที่หนึ่งจะมีที่คนนั้นก็ตกลงกันไปทำงานในหน้าที่ตนเอง

การรับบริจาค เพื่อรวบรวมเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ซึ่งจะมีผู้รับผิดชอบไปรวบรวมเงิน จะมีมากน้อยตามแต่ฐานะ การรับบริจาคนี้จะขอบริจาคเฉพาะที่จะทำพิธีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 หรือชาวคอนสารเรียกว่าบุญเดือนหกเท่านั้น ส่วนการทำพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 จะไม่มีการเรียไรเงินจะทำโดยความพร้อมความรับผิดชอบของชาวอำเภอคอนสารที่จะมาแก้บนหรือจะมาบนเท่านั้นแต่พิธีกรรมเหมือนกันทุกประการ ส่วนในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีการเรียไรเงินเนื่องจากว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลคอนสาร)เข้ามาดูแลในการจัดงาน ส่วนเงินบางส่วนก็ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการด้วยความศรัทธาส่วนบุคคลเท่านั้นเอง

ก่อนถึงวันการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ชาวอำเภอคอนสารจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันทำความสะอาดบริเวณที่จะประกอบพิธี 2 แห่ง คือ ที่ศาลเทพารักษ์และศาลาว่าการหลวงวิจิตรสงคราม กวนจ้ำจะต้องเป็นผู้นำในการทำความสะอาดบริเวณศาล

จัดทำเครื่องบูชา เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหรือแม่บ้านที่ได้รับมอบหมาย จัดเตรียมเครื่องบูชาที่บ้านของตัวเอง การจัดเตรียมเครื่องบูชานั้นสิ่งที่จะต้องจัดเตรียม ได้แก่ ฐูปเทียน ดอกไม้ ชัน 5 ชัน 8 พร้อมกับเย็บให้เป็นกรวย (ไชย) เพื่อใส่ดอกไม้ฐูปเทียน ที่เตรียมไว้แล้ว หรือถ้ามีดอกมะลิก็จะร้อยเป็นพวงมาลัยไว้คล้องคอผู้เป็นร่างทรงของเจ้าเมืองคอนสาร

ภาพประกอบ 82 ศาลดอกไม้

จัดเตรียมเครื่องสังเวย ดำเนินการดังนี้

- 1) จัดเตรียมอาหารคาว อาหารหวาน เป็นหน้าที่ของกวนจำหญิง และชาวบ้านที่ต้องแบ่งหน้าที่และจัดเตรียมร่วมกัน
- 2) จัดเตรียมเครื่องตีม จะประกอบไปด้วยน้ำ สุรา
- 3) การจัดเตรียมหมากพลู ยาสูบ ผู้ช่วยกวนจำหญิงจะต้องจัดหายาสูบซึ่งเป็นยาฉุนหรือยาเส้นพื้นบ้าน มวนเป็นยาสูบโดยใช้ใบตองกล้วยที่แห้งแล้ว ตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมมวนแล้วผูกค้ายให้แน่น
- 4) จัดเตรียมเสื้อผ้าอาภรณ์ ชุดสำหรับเจ้าเมืองแต่ละองค์
- 5) จัดเตรียมเครื่องดนตรีประกอบ ซึ่งในพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีนั้นจะใช้เครื่องดนตรีประกอบ คือ กลอง ข้อง เพื่อบรรเลงในขณะ ประกอบพิธีกรรมเพื่อให้บรรยากาศในงานพิธีกรรมครึกครื้นรื่นเริงสนุกสนาน เนื่องจากว่าร่างทรงของเจ้าเมืองแต่ละเมืองที่ลงมาประทับนั้น จะชอบความสนุกสนาน

2. ชั้นประกอบพิธีกรรม

2.1 พิธีถวายตัว

เมื่อถึงวันกำหนดผู้ที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี อัญเชิญผี เจ้าเมืองต่างๆที่จะมาร่วมพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ซึ่งขณะอัญเชิญจะมีดนตรีประกอบ เพื่อบอกให้เจ้าเมืองต่างๆ ให้อำนาจขณะนี้ลูกหลานชาวคอนสารพร้อมแล้วที่จะทำพิธีจัดเลี้ยงเจ้าเมือง โดยมีพิธีกรรมการอัญเชิญดังนี้

บัวนางหรือกวนจ๋า (ผู้รับร่างทรงเป็นเจ้าพ่ออัน) จุดเทียนบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พร้อมทั้งยกชั้น 5 ชั้น 8 เพื่อส่งลูกสมุนทั้งหลายจะนั่งพนมมือเพื่อรอให้เจ้าเมืองต่างๆ ลงมาประทับทรงที่ร่างของตัวเอง ซึ่งคำอัญเชิญนั้นไม่มีบทอัญเชิญเป็นพิเศษแต่อย่างใด

เมื่อกล่าวอันเชิญเรียบร้อยแล้วดวงวิญญาณของเจ้าเมืองต่างๆ ได้รั บรู้แล้วก็ลงมาประทับร่างทรง โดยที่ผู้เป็นร่างทรงทุกคนจะมีอาการสั่น แล้วจัดหาเครื่องแต่งกายที่เตรียมไว้มาสวมใส่ด้วยอาการที่สั่น เป็นอันว่าร่างทรงที่มีเจ้าเมืองมาประทับแล้ว ส่วนผู้ที่เป็นร่างทรงที่ชาวบ้านเรียกว่าเจ้าพ่อใหญ่ หรือเจ้าพ่ออัมนั้นจะทำหน้าที่ เป็นผู้ให้ชาวบ้านได้มาถามสารทุกข์สุกดิบ ความเป็นอยู่ ตลอดจนเป็นสื่อกลางระหว่างดวงวิญญาณกับมนุษย์ ได้สื่อความหมายกัน ทั้งนี้เป็นการแจ้งให้เจ้าพ่ออัมที่เป็นเจ้าเมืองให้ได้ทราบสิ่งที่ลูกหลานได้บนหรือขอไว้ก็ดี ได้กระทำอะไรก็ดี ขอให้รับรู้่วาขณะนี้ได้แก่นบนแล้ว และขอให้มีความสุขความเจริญตลอดไป

เมื่อดวงวิญญาณของเจ้าพ่อลงมาแล้วก็ทำพิธีสังเวยเครื่องเซ่นนั้น โดยลูกสมุนต่างพากันจัดเตรียมข้าวปลาอาหารที่ชาวบ้านนำมาเป็นเครื่องเซ่นเครื่องสังเวย เจ้าพ่อจะร่วมกันรับประทานอาหารนั้น โดยจะทำการรับประทานอาหารนั้นซึ่งจะใช้ข้าวเหนียวเป็นคำกวาดไปที่เครื่องสังเวยทุกอย่าง แล้วนำมาดม แล้วนำคำข้าวนั้นวางไว้ที่ข้างอาหาร ทำไปเรื่อยๆ จนอิ่ม แล้วดื่มน้ำ กินหมาก หินพลู จะมีกินเหล้าบ้าง เพื่อที่เจ้าเมืองจะทำหน้าที่ของตนเองคือให้ลูกบ้านเข้ามาถามไซ่ คลาภได้ ส่วนองค์อื่น ๆ ก็จะทำอย่างนี้บ้าง พูดคุยกันบ้าง

ภาพประกอบ 83 ร่างทรงกำลังรำรำ

ในชั้นถวายเป็นวันนั้น จะประกอบด้วยร่างทรง 12 ร่าง ซึ่งพอจะแยกเชื้อสายตระกูลออกได้

ดังนี้

- 1.เจ้าพ่ออัน
- 2.เจ้าเหล็กซี
- 3.เจ้าแก้ว
- 4.เจ้าสอง
- 5.เจ้าดอกไม้
- 6.เจ้าน้ำผุด
- 7.เจ้าเต๋าดำ
- 8.เจ้าแก้วลอดฟ้า
- 9.เจ้าหมื่นตื้อ
- 10.เจ้าคำ
- 11.เจ้าคำปลิว
- 12.เจ้าหัวเมืองต่างๆที่มาร่วมพิธี

ลำดับญาติ

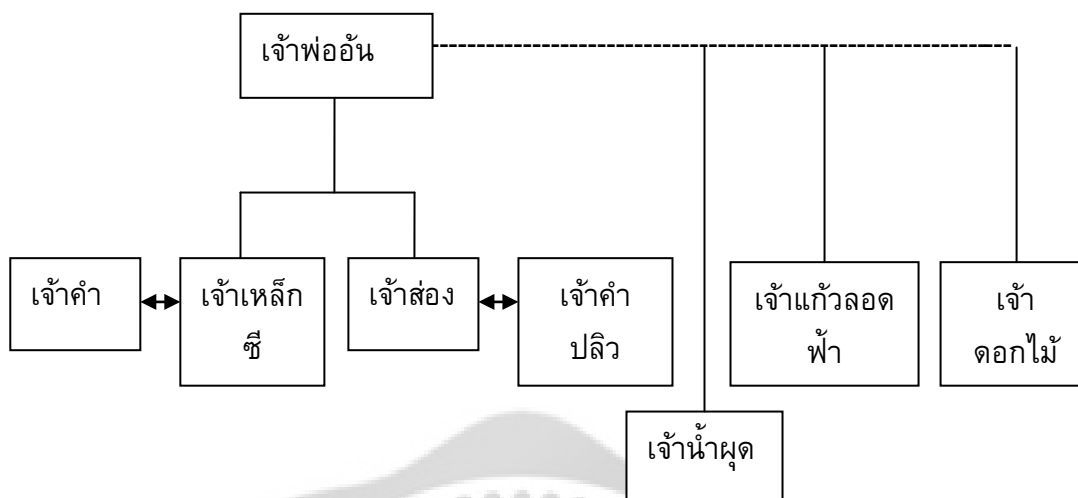
- 1.เจ้าพ่ออัน เป็นเจ้าพ่อองค์ใหญ่ มีลูกด้วยกัน 2 คน คือเจ้าเหล็กซี และเจ้าสอง
- 2.เจ้าเหล็กซี มีเมียชื่อเจ้าคำ จะปกครองอีกหัวเมืองเพื่อดูแลคุ้มครองลูกบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข เมื่อถึงเทศกาลพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี เจ้าเหล็กซีกับเจ้าคำจะต้องมาร่วมพิธีกรรมทุกครั้ง
- 3.เจ้าสอง มีเมียชื่อเจ้าคำปลิว ปกครองคนละหัวเมืองกับเจ้าเหล็กซี ทำหน้าที่ดูแลลูกบ้านเช่นกัน
- 4.เจ้าแก้วลอดฟ้า เป็นหลานเจ้าพ่ออัน แต่อีกคำบอกเล่าก็ว่าเป็นลูกเลี้ยงของเจ้าพ่ออัน
- 5.เจ้าดอกไม้ เป็นหลานเจ้าพ่ออัน เป็นลูกของใครไม่ปรากฏ
- 6.เจ้าน้ำผุด เป็นหลานเจ้าพ่ออัน เป็นลูกของใครไม่ปรากฏ แต่จะเป็นคนสร้างน้ำผุดที่เมืองคอนสาร

ที่เมืองคอนสาร

- 7.เจ้าแก้ว เป็นผู้ถูกอัญเชิญให้มาร่วมพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี
- 8.เจ้าเต๋าดำ เป็นผู้ถูกอัญเชิญให้มาร่วมพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี
- 9.เจ้าหมื่นตื้อ เป็นผู้ถูกอัญเชิญให้มาร่วมพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

ในบางครั้งเจ้าพ่อพระยาแลและคุณหญิงโมก็ได้อัญเชิญมาร่วมพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีด้วยเช่นกัน เนื่องจากว่าเป็นสายตระกูลเดียวกัน

ตารางลำดับเครือญาติ ผีเจ้านายที่ปกครองหัวเมืองต่างๆ ในคอนสาร

ภาพประกอบ 84 ตารางลำดับเครือญาติ

ศาลที่เจ้าพ่อแต่ละองค์สถิตอยู่มีเพียง 4 ศาลเท่านั้น คือ

- 1.ศาลเจ้าพ่อหรือศาลเทพารักษ์
- 2.ศาลเจ้าเหล่ากษี
- 3.ศาลเจ้าสอง
- 4.ศาลเจ้าน้ำมุด

รายละเอียดมีดังนี้

1.ศาลเจ้าพ่อหรือศาลเทพารักษ์ (ศาลเจ้าพ่ออัน) เป็นสถานที่ที่จัดเลี้ยงปีเลี้ยงเดือนประจำปีเป็นการจัดเลี้ยงเพื่อแสดงความจงรักภักดีและขอบคุ ญผีบรรพบุรุษที่ได้ปกป้องคุ้มครองให้ชาวคอนสารได้อยู่เย็นเป็นสุขมาตลอดทั้งปี กำหนดการเลี้ยงในวันขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 ของทุกปี เป็นการจัดเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีที่ชาวคอนสารมาร่วมกันจัดเลี้ยง ศาลเทพารักษ์แห่งนี้เป็นที่สถิตของเจ้าพ่ออันซึ่งเป็นเจ้าพ่อองค์ใหญ่มีลูก 2 คนคือ เจ้าเหล่ากษีกับเจ้าสอง ที่ปกครองหัวเมือง ต่างๆ ผู้ที่รับตำแหน่งเจ้าพ่ออันคือนางยันต์ ตุ่มเพชร ชาวคอนสารจะเรียกว่าบัวนาง

ภาพประกอบ 85 ศาลเทพารักษ์

2.ศาลเจ้าเหล็กชี เจ้าพ่อเหล็กชีเป็นลูกชายของเจ้าพ่ออ๋ม มีภรรยาชื่อเจ้าคำ จะมีศาลเป็นที่สถิตอยู่ จะใช้เป็นสถานที่จัดเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ประกอบพิธีกรรม ในวันขึ้น7 ค่ำเดือน 6 หลังจากประกอบพิธีกรรมที่ศาลเทพารักษ์ที่มีเจ้าพ่ออันเป็นเจ้าองค์ใหญ่ เจ้าพ่อเหล็กชีผู้รับตำแหน่งคือ นางแฉล้ม บุญโสภิต

ภาพประกอบ 86 ศาลเจ้าเหล็กชี

3.ศาลเจ้าสองเจ้าสองมีภรรยาคือเจ้าคำปลิว เป็นสถานที่สถิตของเจ้าสอง ลักษณะเป็นศาลาหลังเก่า มีสิ่งของเครื่องสังเวย ที่ชาวบ้านนำมาบูชา จะใช้ประกอบพิธีกรรมในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 6 เจ้าพ่ออ้ม เจ้าพ่อเหล็กซี จะมาร่วมกันประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าสอง ผู้ที่รับตำแหน่ง คือ อ นางทองแกง แต่งสุวรรณ

ภาพประกอบ 87 ศาลเจ้าสองเจ้า

4.ศาลเจ้าน้ำมุด เจ้าน้ำมุดเป็นหลานเจ้าพ่อ อ้น เป็นลูกของใคร ไม่ปรากฏ แต่จะเป็นคนสร้างน้ำมุดที่เมืองคอนสาร ลักษณะเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง ไม่มีฝาผนัง มีบันไดขึ้น 3 ชั้น จะเป็นศาลแห่งสุดท้ายในการประกอบพิธีกรรม คือ วันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 ผู้ที่รับตำแหน่งคือ นางตา ปรีดีวงษ์

ภาพประกอบ 88 ศาลเจ้าน้ำผุด

ในการบวงสรวง 4 ศาลนี้ จะทำพร้อมกันเมื่อทำบุญเดือน หกหรือทำพิธีกรรมเลี้ยงเดือน เลี้ยงปี ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 จะทำพิธีกรรมแต่ละศาล ศาลละ 1 วัน กล่าวคือ วันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 จะทำพิธีกรรมที่ศาลเทพารักษ์ วันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 6 จะทำพิธีที่ศาลเจ้าเหล็กชี วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 6 จะทำพิธีกรรมที่ศาลเจ้าสอง และวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 จะทำพิธีที่ศาลเจ้าน้ำผุดในขณะที่ดวงวิญญาน ของเจ้าเมืองประทับอยู่นี้ ชาวบ้านก็จะเข้าไปขอบนบานต่อเจ้าเมือง ซึ่งกล่าวต่อไป

2.2 พิธีบนบาน

พิธีบนบานคือพิธีกรรมที่ชาวอำเภอคอนสารได้บนบานต่อเจ้าพ่อหรือเจ้าเมือง เพื่อให้เจ้าพ่อ ได้ปกป้องคุ้มครอง หรือให้ความช่วยเหลือตนและครอบครัว ให้ประสบความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ครบครันปราศรณา โดยนำเครื่องเช่น ไหว้ไปทำ พิธีขอต่อศาลเทพารักษ์กับกวนจี่บ้าน การบนบาน นี้สามารถทำได้ตลอดเวลา วิธีการบนก็คือผู้ที่บนจะต้องแต่งขัน 5 (ขัน 5 ประกอบด้วย ดอกไม้ 5 คู่ รูป 5 คู่ และเทียน 5 คู่ จัดใส่ขันหรือพาน) หรือขันแปด (ขัน 8 ประกอบด้วยดอกไม้ 8 คู่ รูป 8 คู่ และเทียน 8 คู่ จัดใส่พานหรือขัน) พร้อมกับเหล้าขาว 1 ขวด ไปถวายเจ้าพ่อต่อกวนจี่ เพื่อให้กวนจี่ได้ทราบจุดประสงค์ความมุ่งหมายของการนำมาถวาย เมื่อกวนจี่ทราบกวนจี่จะสื่อสารกับเจ้าพ่อ บอกกล่าวเจ้าพ่อว่าลูกหลานขอบนด้วยคำกล่าวที่อ่อนน้อม เช่นสมมติว่าผู้บนจะไปสอบ ขอให้สอบได้ หรือการทำมาหากิน ให้ได้รับความก้าวหน้า หรือขอให้ได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง เมื่อได้รับตามความประสงค์ สำเร็จทุกประการลูกหลานจะนำสิ่งของเครื่องใช้มาถวาย โดยจะใช้คำว่า เหล้า ไหว้ ไก่โต เสื้อผ้าอาหาร ผลไม้ หมากพลู ข้าทาสบริวารรับใช้พระองค์ กวนจี่จะเป็นคนถวายให้กับเจ้าพ่อให้ผู้บน

การบนบานที่ชาวอำเภอคอนสารได้รับความสำเร็จเป็นที่เชื่อถืออย่างแพร่หลายนั้น มีอยู่

12 ประการ

1. การบนบานเพื่อไปสอบ
2. การบนบานเพื่อเดินทางไกล
3. การบนบานเพื่อให้หายเจ็บป่วย
4. การบนบานเพื่อไปเกณฑ์ทหาร
5. การบนบานเพื่อให้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง
6. การบนบานเพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข
7. การบนบานเพื่อขอลูกชาย-หญิง
8. การบนบานเพื่อไปทำงานต่างประเทศ
9. การบนบานเพื่อให้ชนะคดีความ
10. การบนบานเพื่อให้ได้รับเลือกเป็น ส.จ., ส.ส. ฯลฯ
11. การบนบานเพื่อให้ค้าขายดี
12. การบนบานเพื่อให้ถูกสลากกินแบ่งรัฐบาลและห่วยใต้ดิน

2.3 พิธีแก้บน

การบนเป็นการนำเครื่องเซ่นไหว้มาถวายเจ้าพ่อที่ศาลเทพารักษ์ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 เพื่อแสดงความขอบคุณเจ้าพ่อภายหลังจากที่ได้รับความสำเร็จจากการบนบาน ผู้บนบานจะนำเครื่องบูชาพร้อมเครื่องสังเวยตามที่ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้มาถวาย หลังจากเจ้าพ่อได้ปกป้องคุ้มครองให้ได้รับความสำเร็จแล้ว พิธีการแก้บนจะกระทำพร้อมพิธีการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ซึ่งวิธีการนั้นเพียงแต่ผู้แก้บนนั้นจะต้องนำสิ่งของเครื่องบูชา และเครื่องสังเวยมารวมกันในวันดังกล่าว แล้วผู้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนก็จะทำการบอกให้ดวงวิญญาณของเจ้าพ่อได้รับรู้ว่าลูกหลานได้มาแก้บนแล้ว และขอให้ลูกหลานมีความสุขความเจริญตลอดไปอย่าได้มีทุกข์ภัยพิบัติอย่างใดมาเบียดเบียน จงคุ้มครองปกป้องให้ลูกหลานประสบแต่ความสำเร็จทุกประการ

ภาพประกอบ 89 ผู้มาแก่นน

3. ขั้นสิ้นสุดพิธีกรรม

ขั้นสิ้นสุดพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชาวอำเภอกอนสาร นั้นหลังจากที่เจ้าพ่อเมือง ได้ ชมหรือสังเวศเครื่องเช่นไหว้เรียบร้อยแล้ว และการให้คำบอกกล่าว คำแนะนำจากเจ้าพ่อเมืองทุก อย่าง การทำผิดของลูกหลานต่อผีบ้านผีเมือง หรือผีบรรพบุรุษ อาจจะเป็นการลบหลู่เทวดาฟ้าดิน การให้คำปรึกษาการถามถึงเรื่องโชคชะตา วาสนา อนาคต ตลอดจนเรื่องราวต่างๆ แล้ว หมุดภารกิจ ของเจ้าพ่อเมืองแล้ว ดวงวิญญาณของเจ้าเมือง ก็จะกลับออกจากร่างทรง ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นวิธีการ คือ

1. ร่างทรงแต่ละร่างก่อนที่เจ้าเมืองจะออกจากร่างทรง จะมีอาการเอามือปิดหน้า ปิด หู ก้มหัวลง แล้วก็เป็นอันว่ากลับสู่ร่างเดิม
2. ผู้เป็นตัวแทนต่างพากันเปลี่ยนเครื่องแต่งกายออก
3. ชาวบ้านทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรมเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี จะต้องร่วมกันรับประทานอาหารที่ ศาลเทพารักษ์นี้ หรือถ้าใครไม่ร่วมรับประทานอาหารก็ต้องนำอาหารกลับไปให้ลูกหลานคนที่ ไม่ได้มาร่วมพิธีได้รับประทานด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นสิริมงคลของชีวิตต่อไป

ตอนที่ 2

2. ศึกษาการสืบทอดและบันทึกบทเพลงดนตรีไทยคอนซาร์ท้าบลคอนซาร์ท้าบคอนซาร์ท้าบ อำเภอกอนซาร์ท้าบ จังหวัดชัยภูมิ

2.1 การสืบทอดดนตรีไทยคอนซาร์ท้าบ

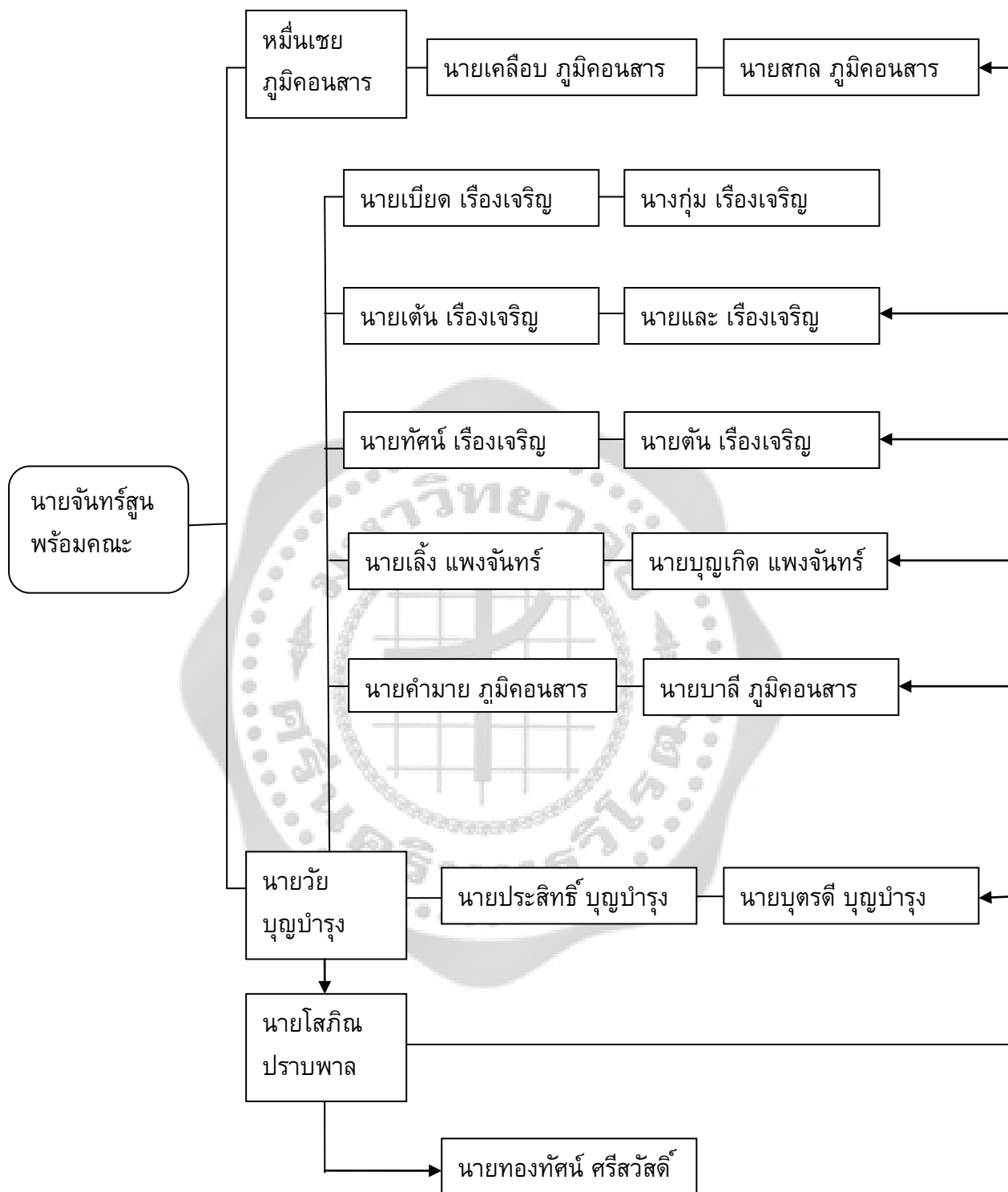
ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 24 พระพิทักษ์สุวรรณเจ้าวงได้รับพระราชทานปีพาทย์เครื่อง 5 มาประดับบารมี เป็นสง่าราศรีแก่พี่น้องชาวคอนซาร์ท้าบ หลังจากได้รับพระราชทานมาแล้ว ท่านก็ได้นำลูกหลานที่มีความสนใจในด้านดนตรีไปฝึกบรรเลงที่จังหวัดนครราชสีมา จนบรรเลงได้เป็นอย่างดี ผู้ที่มีฝีมือดีที่สุดในขณะนั้นมีสองคนคือ ขุนอินทรภักดีและนายแก้ว ทางคณะก็ได้รับจ้างไปบรรเลงในงานต่างๆ เรื่อยมา สำหรับราคาค่าจ้างนั้นก็ตามที่ตกลงกันได้ ในสมัยก่อนนั้นประชาชนนิยมกันมาก เพราะถือว่าเป็นของสูงจึงนิยมว่าจ้างไปบรรเลงในงานใหญ่ๆ เช่น งานกฐิน งานมหาชาติ งานบวช เป็นต้น ท่านเล่าว่าได้ไปบรรเลงถึงอำเภอกษेत्रสมบูรณ์ การเก็บรักษาปีพาทย์ชุดนี้ที่แรกเก็บไว้กับนายกอง ทุกวันพระก็จะบรรเลง ฝึกซ้อมมิได้ขาด เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เจ้าของตระกูลภูมิคอนซาร์ท้าบได้ตกลงกันว่า ปีพาทย์ชุดนี้เป็นของที่ได้รับพระราชทานมาประดับตำแหน่งนายกองคอนซาร์ท้าบ ถือว่าเป็นของสูง หากค่ามิได้จะต้องช่วยกันดูแลรักษาอย่างดีที่สุด ใครจะถือเอาเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวมิได้ ผู้ที่มี สิทธิจะเก็บรักษาได้จะต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าตระกูลสายตรงของหมื่นอร่ามกำแหงเสียก่อน และผู้นั้นต้องสืบเชื้อสายจากตระกูลหมื่นอร่ามกำแหงสายตรง คือมีนามสกุลภูมิคอนซาร์ท้าบเท่านั้น และผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบในการบำรุงรักษาตลอดถึงจัดหาคนมาฝึกบรรเลง เพื่อบริการแก่ผู้มีความประสงค์มาว่าจ้างในงานบรรเลงต่างๆ ด้วย การทุกอย่างได้ดำเนินการด้วยดีตลอดมา แต่ตอนหลังๆ ผู้บรรเลงน้อยลงคือไม่มีคนมาฝึกเพิ่มอีกแม้ผู้รับผิดชอบจะซื้อให้ฟรีๆก็ตาม ความนิยมของประชาชนก็มีน้อยลงบางปีก็มีเพียง 4 - 5 งานเท่านั้น ผู้บรรเลงเก่าๆ ก็ล้มหายตายจากไปจากไปบ้าง ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ไม่ยอมเข้าร่วมวง เนื่องจากรายได้น้อย ไม่คุ้มกับเวลาที่เสียไป เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2550 ผู้เก็บรักษาชื่อ นางเจริญ เลิศคอนซาร์ท้าบ ได้ถึงแก่กรรมลง เจ้าตระกูลภูมิคอนซาร์ท้าบ ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวบ้านผู้ใหญ่บ้านและกำนันตำบลคอนซาร์ท้าบ ได้ประชุมเพื่อสรรหาผู้ที่สมควรจะเก็บรักษาต่อ ที่ศาลาการเปรียญวัดเจติย์ ที่ประชุมได้มติเป็นเอกฉันท์ว่ามอบให้ เจ้าอธิการไพรัตน์ อภินันโท เจ้าอาวาสวัดเจติย์ เป็นผู้เก็บรักษา เพราะโยมตาของท่านนามสกุลภูมิคอนซาร์ท้าบ และทุกคนมีความมั่นใจว่าท่านจะหาคนมาฝึกบรรเลงได้และท่านได้รับรองในที่ประชุมว่าจะสร้างพิพิธภัณฑ์เป็นที่เก็บรักษาไว้ที่วัดเจติย์ อย่างสมเกียรติให้จงได้

2.1.1 สายการสืบทอด

สายการสืบทอดดนตรีไทคอนสารแบ่งออกเป็น 2 วง ซึ่งมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษดังนี้

- วงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

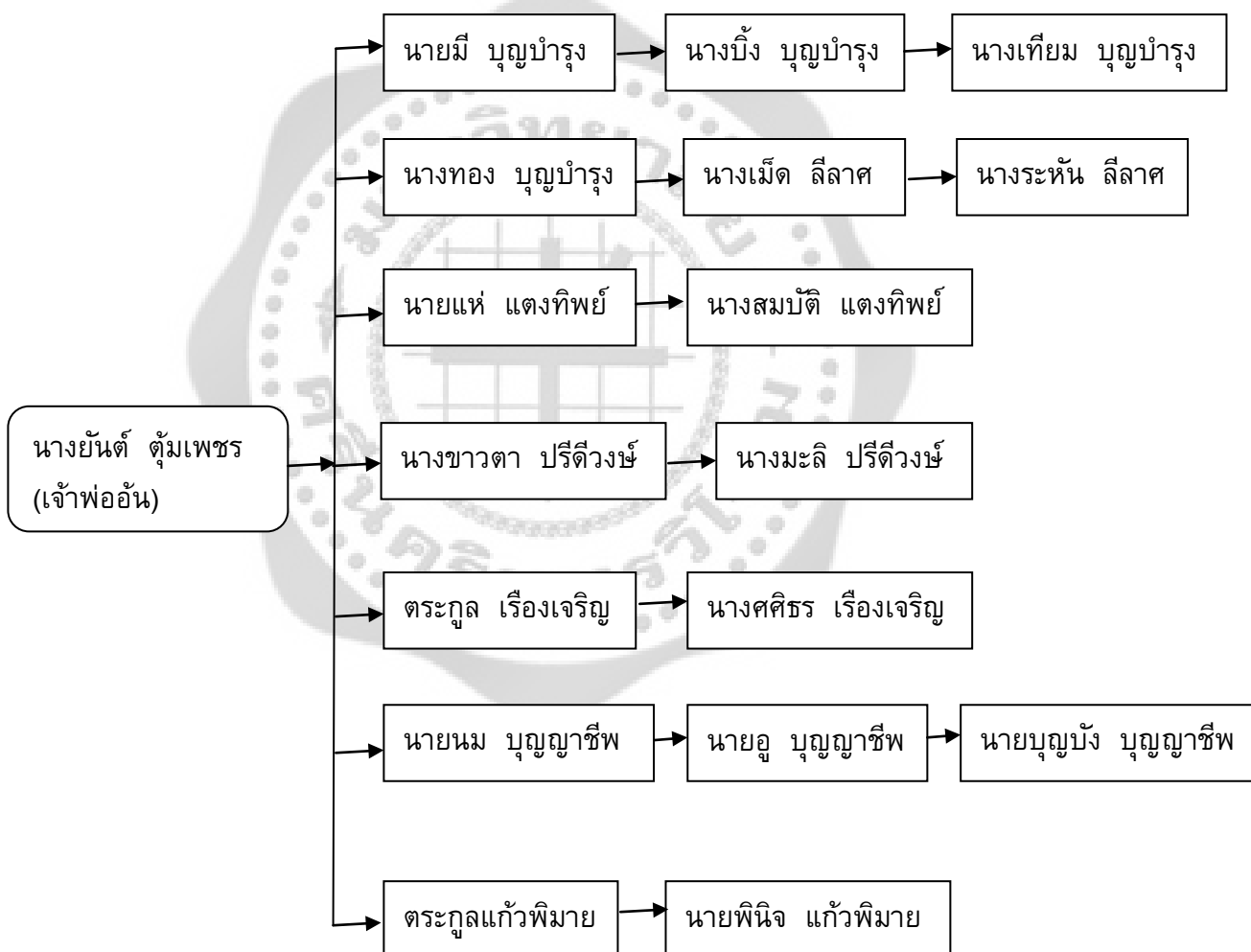
สายการสืบทอดวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) นั้นสืบทอดจากต้นตระกูลภูมิคอนสาร คือชื่อที่มาจากหมื่นอร่ามกำแหง(นายภูมิ)เจ้าเมืองคนแรกของเมืองคอนสาร ต่อมาเมื่อลูกหลานสืบตระกูลมาถึงยุคของพระสุวรรณังจางวางเจ้าเมืองคนที่ 3 ซึ่งเป็นลูกหลานของปู่หมื่นอร่ามกำแหง ในยุคนั้นได้รับพระราชทานเครื่องดนตรีมา 1 ชุด เนื่องด้วยนายภูมิได้ส่งเครื่องบรรณาการไปทูลเกล้าถวาย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในสมัยนั้น จึงได้รับพระราชทานเครื่องดนตรีมา เนื่องด้วยในภูมิภาคของเมืองคอนสารอยู่ในภาคอีสาน ดนตรีไทยจึงไม่มีแพร่หลายในภูมิภาคนี้ เมื่อได้รับพระราชทาน เครื่องดนตรีไทยมาพระสุวรรณังจางวางจึงได้ส่งลูกและนักดนตรีคนอื่นอีกหลายคนไปเรียนดนตรีที่จังหวัดนครราชสีมาและได้นำมาบรรเลงตามงานต่างที่เจ้าภาพว่าจ้างและงานบุญประเพณี การที่ได้รับพระราชทานเครื่องดนตรีมานั้นมีความเชื่อว่าเครื่องดนตรีเป็นของสูงจึงไม่สามารถให้คนอื่นจับต้องได้ จึงได้ตกลงกันว่าในการต่อเพลงปี่พาทย์นี้จะให้สายตระกูลสายตรงเท่านั้นจึงต่อเพลงได้ซึ่งสายตระกูลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ามีดังสายตระกูลสืบทอดดังนี้

ภาพประกอบ 90 สายการสืบทอดวงระนาดฆ้องวง (ปีพาทย์เครื่องห้า)

- วงษ์องเจ้าพ่อ

สายการสืบทอดวงษ์องเจ้าพ่อนั้นสืบทอดจากปู่ดั่งคือเทวดาเจ้าที่ที่สถิตอยู่ที่ศาลเทพารักษ์ของหมู่บ้านที่ชาวสบ้านนับถือ ซึ่งการสืบทอดของนักดนตรีวงษ์องเจ้าพ่อสืบทอดจากร่างทรงนั่นเอง ผู้ที่เป็นนักดนตรีในวงษ์องเจ้าพ่อนี้จะมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษของตัวเองที่มีความเกี่ยวข้องกับร่างทรง และปู่ ยา ตา ยาย ญาติพี่น้องที่เคยไปเข้าร่วมบรรเลงในการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีจะต้องสืบทอดให้แก่ลูกหลานรุ่นหลังโดยขาดเสียไม่ได้ ต้องสืบทอดและต้องมาบรรเลงในการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของทุกปี ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมสายการสืบทอดดังนี้

ภาพประกอบ 91 สายการสืบทอดวงษ์องเจ้าพ่อ

2.1.2 วิธีการสืบทอด

- วงวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

วิธีการสืบทอดวงวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) ของชาวคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ การถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั้นการสืบทอดนั้นมีความเชื่อว่าถ้าผู้ที่มาต่อเพลงได้นั้นจะต้องเป็นสายตระกูลเดิมเท่านั้นที่เคยเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ถ้าผู้ใดไม่ใช่สายตระกูลก็จะไม่มีการต่อเพลงให้ โดยเหตุใดก็มีทราบได้ ในปัจจุบันจึงมีผู้สืบทอดดนตรีไทยคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิมีจำนวนน้อยมากและไม่ค่อยมีเด็กรุ่นใหม่มาสืบทอด ลักษณะการถ่ายทอดนั้นจะเป็น การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ คือ เป็นการถ่ายทอดกันปากต่อปากโดยมีลักษณะการถ่ายทอดของผู้สอนมีวิธีการดังนี้

การบรรยาย

ในการเรียนดนตรีไทยคอนสารนี้ครูคือผู้มีบทบาทมาก โดยทำการสอนเอง แนะนำทั้งภาคปฏิบัติ ครูมักดูแลเอาใจใส่เข้มงวดกวดขันในการฝึกศิษย์ การบรรยายนับเป็นวิธีการสำคัญที่ครูผู้สอน นิยมใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั่วไป การบรรยายครูผู้สอนดนตรีไทยคอนสารใช้ในกระบวนการดังต่อไปนี้

- บรรยายวิธีการต่างๆ เพื่อเป็นการแนะนำเครื่องดนตรี เช่น รูปร่างลักษณะทั่วไป การนำไปใช้ การเก็บรักษาเครื่องดนตรี เป็นต้น วิธีการปฏิบัติ เช่นการจับไม้ การนั่งเป็นต้น
- บรรยายอบรม กิริยามารยาท ศีลธรรม การทำตัวเป็นคนดีในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ นอกเหนือจากการเรียนดนตรี ที่ครูให้ความสำคัญมากด้วยส่วนหนึ่ง
- บรรยายโดยใช้วิธีเปล่งเสียง บอกเพลงให้กับศิษย์ปฏิบัติตาม ในการสอนปี่พาทย์ของครู โดยนิยมออกเสียงโดยความเข้าใจของครูและศิษย์ร่วมกัน ลูกศิษย์ได้ฟังเสียงจะบรรเลงตาม นับว่ายังเป็นวิธีการที่ยังใช้ได้ดี

การสาธิต

การสาธิต เป็นวิธีการสำคัญที่การเรียนเรียนดนตรี โดยเฉพาะการปฏิบัติ เพราะเป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้เรียนเห็นเป็นรูปธรรม มากกว่าการต่อเพลงด้วยปากออกเสียง การสาธิตที่ครูใช้ปฏิบัติมีดังนี้

- สาธิตเป็นตัวอย่าง เป็นการปฏิบัติโดยครูเป็นผู้บรรเลงเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ปฏิบัติตาม เช่น ระนาดเอก บรรเลงเมื่อศิษย์ได้ฟังเสียงเพลงจากที่ครูบรรเลงเป็นตัวอย่างแล้ว ศิษย์จะบรรเลงตาม นับเป็นวิธีการที่ปฏิบัติกันมาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- การจับมือดี เป็นการสาธิตที่ครูมักทำกับศิษย์ที่ต่อเพลงยากมากๆ เมื่อครูสาธิตโดยการบรรเลงเพลงให้ฟังแล้วยังไม่สามารถปฏิบัติได้ จำเป็นที่ต้องปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นกว่าการสาธิต แต่มักต้องใช้เวลามากในการต่อเพลงเพราะ ครูต้องปฏิบัติเป็นรายบุคคล ครูต้องเหนื่อยมาก เป็นกรณีพิเศษ

การตามเพลง

การตามเพลง จัดเป็นวิธีการสอนที่ครูมักใช้ปฏิบัติอยู่บ้าง การตามเพลงบ่อยๆทำให้เกิดความเคยชิน และเมื่อเคยชินมากขึ้น จะสามารถจำได้และบรรเลงได้โดยที่ครูไม่ต้องต่อเพลงเลย

- วงฆ้องเจ้าพ่อ

วิธีการสืบทอดของวงฆ้องเจ้าพ่อนั้นเครื่องดนตรีจะเป็นของตระกูลไครตระกูลมัน เมื่อพ่อหรือแม่มาบรรเลงในงานลูกหลานก็จะติดตามมาด้วยเมื่อถึงเวลาที่ต้องสืบทอดก็จะเป็นเอาเองโดยอัตโนมัติเพราะเกิดจากการสังเกต และเลียนแบบก็จะเล่นได้เองหรือมาฝึกฝนกับพ่อแม่ในงานประเพณี พูดโดยง่ายคือการสอนแบบ มุขปาฐะ คือ เป็นการถ่ายทอดกันปากต่อปากโดยมีลักษณะการถ่ายทอดของผู้สอนที่แตกต่างกันออกไป

2.2 บันทึกบทเพลงดนตรีไทคอนสาร

ดนตรีไทยคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ได้บันทึกเป็นโน้ตไทย ดังเพลงต่อไปนี้

- บทเพลงวงระนาดฆ้องวง(วงปีพาทย์เครื่องห้า)

เพลงของวงระนาดฆ้องวง (วงปีพาทย์เครื่องห้า) นั้นจะมีทั้งหมด 6 เพลงเท่านั้นซึ่งในการบรรเลงนั้นถ้างานทั่วไปงานแต่งงาน งานบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่แล้ว บรรเลงทุกเพลงคือ เพลงรั้ว เพลงเชิดฉิ่ง เพลงกราวนอก เพลงฉันท์เข้า เพลงเข้ามาน เพลงจีนแสบ ทั้งหมดทุกบทเพลงนี้จะบรรเลงทั้งหมด ส่วน การบรรเลงในงานประเพณีของชุมชน เช่นประกอบในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และบุญเดือน 6 จะบรรเลงในขบวนแห่ก็จะบรรเลงเพลงกราวในเท่านั้น การบันทึกบทเพลง ผู้ศึกษาใช้โน้ตไทย โดยใช้ทางฆ้องวงใหญ่ในการบันทึกโน้ต ในการบันทึกโน้ตในการวิจัยเล่มนี้เทียบเสียงจากเสียงโน้ตสากล เสียงเครื่องดนตรีอาจไม่ตรงตามมาตรฐานเสียงสากล เนื่องด้วยเครื่องดนตรีที่เก่าแก่และผุพัง เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและเพื่อง่ายต่อความเข้าใจจึงขอใช้การบันทึกเสียงโน้ตโดยใช้ตัวอักษร ด ร ม ฟ ซ ล ท ซึ่งผู้วิจัยจะบันทึกโน้ตเพลงดังเพลงต่อไปนี้

- 1.เพลงรั้ว
- 2.เพลงเชิดฉิ่ง
- 3.เพลงกราวใน (แห่)
- 4.เพลงฉันท์เข้า
- 5.เพลงเข้ามาน
- 6.เพลงจีนแสบ

บันทึกด้วยโน้ตไทย

1.เพลงร่ำ

มือขวา	- - - -	- - - รี่	- - - มี่	- - - ล	- - - -	- - ซล	- ล - -	ล ม ซล
มือซ้าย	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - - ล	- - - -	ร ม - -	ม - ซม	- ม - ล

มือขวา	- - - ล	- - - -	- - - -	- - - รี่	- - - -	- - ตี่ รี่	- รี่ - -	- ล ตี่ รี่
มือซ้าย	- ล - ล	- - - -	- - - -	- ร - ร	- - - -	ซล - -	ล - ตี่ ล	ซ - - รี่

มือขวา	- - - รี่	- - - -	- - มี่ มี่	มี่ มี่ รี่ ตี่	- - - -	- รี่ - มี่	- - - ล	- - - -
มือซ้าย	- ร - -	- - - -	- - ซล	ซ ม ร ด	- - - -	- ร - ม	- ล - ล	- - - -

มือขวา	- - - -	- - ซล	- ล ซ -	- - ซล	- - - ล	- - - -	- - รี่ รี่	ล ซ - ซ
มือซ้าย	- - - -	ร ม - -	ม - - ม	ร ม - -	- ล - ล	- - - -	- ร - -	- - ม -

2.เพลงเข็ดฉิ่ง

ตัวที่ 1

มือขวา	- รี่ - มี่	- ซ - -	ล ล - -	ซ ล - ตี่	รี่ยี่ - ล	ตี่ รี่ - มี่	มี่ มี่ มี่ มี่	รี่ยี่ - รี่ยี่
มือซ้าย	- ร - ม	- รุ - ม	- - ร ม	- - ด -	- - ล -	ด ร - -	ซ ล ซ ม	- ตี่ - -

มือขวา	- ล - -	ม ร - -	- ล - -	ซ ล - ตี่	- รี่ - มี่	รี่ยี่ - ตี่	- - ล ตี่	- - ล ตี่
มือซ้าย	ซ - ซ ร	- - ดุ ล	- - - ม	- - - ด	- ร - ม	รี่ยี่ - -	- ซ - -	ล ซ - -

มือขวา	- - - ตี่	- ตี่ รี่ยี่	มี่ รี่ - -	- ล ตี่ รี่ยี่	- ตี่ รี่ยี่	มี่ รี่ - -	- ล ตี่ รี่ยี่	- - รี่ยี่
มือซ้าย	- ด - -	ด - ร ด	- - ตี่ ล	ล - ตี่ รี่ยี่	ด - รี่ยี่	มี่ - ตี่ ล	ล - ตี่ รี่ยี่	- ร - ม

มือขวา	- ซ - ล	- ตี่ - มี่	รี่ยี่ รี่ยี่	- ตี่ - -				
มือซ้าย	ซุ - ล -	ด - - มี่	ร ด ร ด	- ด - -				

ตัวที่ 2

มือขวา	- ซ - ล	- - ซ ซ	- - ซ ล	ท ล - -	ซ ล - -	ม ร - -	- ล - -	ซ ล - ด
มือซ้าย	- ร - ม	- ร - -	- ม - -	- - ซ ม	- - ซ ร	- - ดุ ล	- - - ม	- - - ด

มือขวา	- รี่ - มี่	- - - ตี่	- - ล ตี่	- - - ตี่	- - - ตี่	- ซ - ล	- - ซ ซ	- - ซ ล
มือซ้าย	- ร - -	รี่ยี่ - ด	- ซ - -	ล ซ - ด	- ด - -	- ร - ม	- รุ - -	- ม - -

มือขวา	ทุ ล - -	ซุ ล - -	ม ร - -	- ล - -	ซ ล - ตี่	- รี่ - -	รี่ยี่ - ซี่	- มี่ - ซี่
มือซ้าย	- - ซ ม	- - ซ ร	- - ดุ ล	- - - ม	- - - ด	- ร - ร	- - ซ -	ม - ซ -

มือขวา	- รี่ - ซ	- มี่ รี่ยี่	- - - ร	- รี่ - ล	- - ม ร	ด - - -	- - ซ ล	- ตี่ - รี่ยี่
มือซ้าย	- ร - ร	- ม ร ตี่	- ล - ร	- - ซ -	ซ ร - -	- ล - -	- ม - -	- ด - ร

มือขวา	- มี่ รี่ยี่	- ตี่ - -	ล ตี่ - -	- ตี่ - -	- ตี่ - ตี่	รี่ยี่ - มี่ รี่ยี่	- - - ล	ตี่ รี่ยี่ - ตี่
มือซ้าย	- มี่ รี่ยี่	- - - ซ	- - ล ซ	- ด - ด	- - ด -	- ดุ - -	ตี่ ล ล -	- - ด -

มือขวา	รี่ยี่ - มี่ รี่ยี่	- - - ล	ตี่ รี่ยี่ - -	รี่ยี่ - ซ	- ล - ตี่	- มี่ รี่ยี่	รี่ยี่ - ตี่	
มือซ้าย	- ตี่ - -	ตี่ ล ล -	ด ร - ร	- - ซ -	ล - ด -	- ม ร ด	ร ด - ด	

ตัวที่ 4

มือขวา	- - - มั	- - มั มั	- มั - มั	- มั - มั	- รั - ตั	- รั - มั	- มั - -	รั - มั รั
มือซ้าย	- - - มั	- ม - มั	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ด	- ร - ม	- ช - ด	- ด - -

มือขวา	- - - ล	ตั ร - มั	- - - ตั	- - ล ตั	- - - ตั	- - - ตั	- - - มั	- - มั มั
มือซ้าย	ตั ล ล -	- ร - -	ร ด - ตั	- ช - -	ล ช - ตั	- ด - ด	- - - ม	- ม - ม

มือขวา	- มั - มั	- มั - มั	- รั - ตั	- รั - มั	- ม - -	ร - ม ร	- - - ล	ตั ร - -
มือซ้าย	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ด	- ร - ม	- ช - ด	- ด - -	ด ล ล -	- ร - ร

มือขวา	รั มั - ช	- มั - ช	- รั - ช	- มั รั ตั	- - - รั	- รั - ล	- - ม ร	- - - ล
มือซ้าย	- - ช -	ม - ช -	ร - ช -	- ม ร ด	- ล - -	- - ช -	ช ร - -	ด ล - -

มือขวา	- - ช ล	- ตั - รั	- มั รั ตั	- ตั - -	ล ตั - -	- ตั - -	- ตั - ตั	รั - มั รั
มือซ้าย	- ม - -	- ด - ร	- ม ร ด	- ด - ช	- - ล ช	- ด - ด	- - ด -	- ด - -

มือขวา	- - ล ล	ตั รั - ตั	รั ตั มั รั	- - - ล	ตั รั - -	รั มั - ช	- ล - ตั	- มั รั ตั
มือซ้าย	ด ล ล -	ด ร - ด	- ด - -	ด ล ล -	- ร - ร	- - ช -	ล - ด -	- ม ร ด

มือขวา	รั ตั - ตั							
มือซ้าย	ร ด - ด							

ตัวที่ 5

มือขวา	- มั - -	รั มั - ชั	- มั - รั	- ตั - ตั	รั มั - ตั	รั - มั รั	- - - ล	ตั รั - มั
มือซ้าย	- ม - ตั	- - - ช	- ม - ร	ด - ด -	- - ด -	- ตั - -	ตั ล ล -	ตั รั - -

มือขวา	- - รั -	- ตั - -	ล ตั - -	- ตั - -	- ตั - มั	- - รั มั	- ม - มั	- รั - ตั
มือซ้าย	รั ตั - ตั	- ด - ช	- - ล ช	- ตั - ด	- ด - ม	- ตั - -	- ช - -	- รั - ตั

มือขวา	- ตั รั มั	- ตั - รั	มั รั - -	- ล ตั รั	- - รั มั	- ชั - มั	- ชั - รั	- มั - มั
มือซ้าย	ด - - -	ด - ตั -	- - ตั ล	ล - ด ร	- ร - -	ช - ม -	ช - ร -	- ช - -

มือขวา	- - - -	- ร - รี่	- ล - ร	ม ร - -	- ล - -	ช ล - ตี่	- รี่ - มี่	รี่ ตี่ - ตี่
มือซ้าย	ร ต - ล	- - - ร	ช - ช -	- - ต ล	- - - ม	- - - ต	- ร - ม	ร ต - -

มือขวา	- - ล ตี่	- - - ตี่	- - - ตี่	- ตี่ รี่ -	มี่ รี่ - -	- ล ตี่ รี่	- ตี่ รี่ -	มี่ รี่ - -
มือซ้าย	- ช - -	ล ช - ต	- ต - -	ต - - ต	- - ต ล	ล - - -	ต - - ต	- - ต ล

มือขวา	- ล ตี่ รี่	- - รี่ มี่	- ช - ล	- ตี่ - มี่	รี่ ตี่ รี่ ตี่	- ตี่ - -		
มือซ้าย	ล - ต ร	- ร - -	ช - ล -	ต - - ม	ร ต ร ต	- ต - -		

ตัวที่ 6

มือขวา	- ช - ล	- รี่ - ตี่	- - รี่ รี่	- - ชี่ -	- - รี่ ตี่	มี่ มี่ มี่ -	ตี่ - ตี่ -	ตี่ ล - -
มือซ้าย	- ร - ม	- ร - ต	- ร - -	- ต - ม	รี่ ตี่ - ตี่	- ล - ร	- ล - ช	- - ช ม

มือขวา	ช ล - -	ม ร - -	- ล - -	ช ล - ตี่	- รี่ - มี่	- - รี่ -	- ตี่ - -	ล ตี่ - -
มือซ้าย	- - ช ร	- - ต ล	- - - ม	- - - ต	- - - -	รี่ ตี่ - ต	- - - ช	- - ล ช

มือขวา	- ตี่ - -	- ตี่ - -	ช ล - รี่	- ตี่ - -	รี่ รี่ - ตี่	ชี่ - - -	รี่ - มี่ -	มี่ รี่ - -
มือซ้าย	- ต - ต	- - - ม	- - - ร	- ต - ร	- - - ต	- ม ร ต	- ต - ล	- - ต ล

มือขวา	ตี่ - ตี่ -	- - ช ล	- - ม ร	- - - ล	- - ช ล	- ตี่ - รี่	- - รี่ มี่	- ชี่ - มี่
มือซ้าย	- ช - ล	ช ม - -	ช ร - -	ต ล - ล	- ม - -	- ต - ร	- ร - มี่	ช - ม -

มือขวา	- ชี่ - รี่	- มี่ - มี่	รี่ ตี่ - -	- ร - รี่	- ล - ร	ม ร - -	- ล - -	ช ล - ตี่
มือซ้าย	ช - ร -	- ช - -	ร ต - ล	- - - ร	ช - ช -	- - ต ล	- - - ม	- - - ต

มือขวา	- รี่ - มี่	รี่ - - ตี่	- - ล ตี่	- - - ตี่	- - - ตี่	- ตี่ รี่ -	มี่ รี่ - -	- ล ตี่ รี่
มือซ้าย	- ร - -	ร ต - -	- ช - ต	ล ช - ต	- ต - -	ต - - ต	- - ต ล	ล - - ร

มือขวา	- ตี่ รี่ ตี่	มี่ รี่ - -	- ล ตี่ รี่	- - รี่ มี่	- ช - ล	- ตี่ - มี่	รี่ ตี่ รี่ ตี่	- ตี่ - -
มือซ้าย	ต - - ต	- - ต ล	ล - - ร	- ร - -	ช - ล -	ต - - ม	ร ต ร ต	- ต - -

3.เพลงกราวใน (แห่)

มือขวา	- - - มี่	- มี่ มี่ -	มี่ - มี่ -	- มี่ มี่ -	มี่ - มี่ -	- มี่ รี่ -	- ตี่ รี่ มี่	- มี่ - มี่
มือซ้าย	- - - ม	--- ล	- ซ - ม	--- ล	- ซ - ม	--- ด	ล - - -	- ซ - ล

มือขวา	- มี่ - มี่	- มี่ - -	- ตี่ รี่ มี่	- มี่ - -	- ตี่ รี่ -	- มี่ - -	- ตี่ รี่ มี่	- มี่ - -
มือซ้าย	- ซ - ม	- - ร ด	ล - - -	- - ร ด	ล - - ด	- - ร ด	ล - - -	- - ร ด

มือขวา	รี่ มี่ - รี่	- รี่ - -	รี่ - ตี่ รี่	- - รี่ -	รี่ มี่ - รี่	- รี่ รี่ -	รี่ - รี่ รี่	- รี่ รี่ -
มือซ้าย	- - - ร	- - ด ล	- ล - -	- - - ด	- - - ร	- - - ซ	- ร - -	- - - ซ

มือขวา	รี่ - รี่ -	- - รี่ รี่	- รี่ - รี่	มี่ รี่ - -	- มี่ - - -	ร ม - รี่	- - รี่ รี่	- รี่ - -
มือซ้าย	- ร - ร	- - ร -	- ร - -	- - ด ล	ด - ร ด	--- ร	- ร - -	- ร - -

มือขวา	มี่ รี่ - -	- มี่ - -	- ตี่ - -	- ซ ล ตี่	- ตี่ - -	- มี่ - -	- ตี่ - -	- ซ ล ตี่
มือซ้าย	- - ด ล	ด - ร ด	- - ล ซ	ม - - -	- - ล ซ	ม - ร ด	- - ล ซ	ม - - -

มือขวา	- ตี่ - -	- มี่ - -	- ตี่ - -	- ซ ล ตี่	- ตี่ - ตี่	รี่ ตี่ - ตี่	- ตี่ - ตี่	รี่ ตี่ - ตี่
มือซ้าย	- - ล ซ	ม - ร ด	- - ล ซ	ม - - -	- - ล -	- - ล -	- - ล -	- - ล -

มือขวา	- - ซ ล	- - ตี่ ล	- มี่ - มี่	- รี่ - -	- - ซ ล	- - ตี่ ล	- มี่ - มี่	- รี่ - -
มือซ้าย	- ม - -	ซ ล - -	- - ร -	ด - ด ล	- ม - -	ซ ล - -	- - ร -	ด - ด ล

มือขวา	- - ซ ล	- - ตี่ ล	- - ตี่ -	รี่ - ตี่ รี่	- รี่ - ตี่	รี่ มี่ - รี่	- รี่ รี่ -	รี่ - รี่ -
มือซ้าย	- ม - -	ซ ล - -	- ล - ล	- ล - -	- ร - ด	ร ม - ร	- - - ซ	- ร - ร

มือขวา	- รี่ รี่ -	รี่ - รี่ -	- - มี่ มี่	- รี่ - มี่	ม ม ม ม	- รี่ - ตี่	- - - ล	ตี่ รี่ - ตี่
มือซ้าย	- - - ซ	- ร - ร	- ม - -	- ร - ม	ซ ล ซ ม	- ร - ด	- - ล -	- - - ด

มือขวา	- ตี่ ตี่ -	ตี่ - ตี่ -	- ตี่ ตี่ -	ตี่ - ตี่ -	- - รี่ ตี่	- รี่ - ตี่	- รี่ - ตี่	- รี่ - ตี่
มือซ้าย	- - - ฟ	- ด - ด	- - - ฟ	- ด - ด	- ร - ด	- ร - ด	- ร - ด	- ร - ด

มือขวา	- มี่ รี่ ตี่	- รี่ - ตี่	- ล - ตี่	- รี่ - ตี่	- ม - -	- ตี่ รี่ มี่	- มี่ - รี่	- - มี่ มี่
มือซ้าย	- ม ร ด	- ร - ด	- ม - ด	- ร - ด	- - ร ด	ล - - -	- ม - ร	- ม - ม

4.เพลงเข้ามาหา

มือขวา	- ช - ล	- ช - ต	- ม - ม	ริ ต - ล	- - ม ม	- ม - ริ	- - ต ต	- ริ - ม
มือซ้าย	- ร - ม	- ร - ต	- ช - ม	ร ต - ล	- ม - -	- ช - ร	- ต - -	- ร - ม

มือขวา	- - ม ม	- ช - ล	- ต - ล	- ช - ต	- - - ริ	- ม - ต	- - - ล	- ช - ต
มือซ้าย	- ม - -	- ร - ม	- ต - ม	- ร - ต	- - - ร	- ม - ต	- - - ม	- ร - ต

มือขวา	- - ริ	- ม - ต	- - - ล	- ช - ต	- - ริ ม	- ริ - ม	- ม - -	ริ ริ - -
มือซ้าย	- - ร	- ม - ต	- - - ม	- ร - ต	- - - ม	- ร - ม	- ม - ร	- - - -

มือขวา	- ม - ม	- - ม ม	- ม - ริ	- - ม ม	- - ริ ริ	- - ช ช	- ล - ต	- ม ริ ต
มือซ้าย	- ช - ม	- - ช ล	- ช - ร	- - ช ม	- ร - -	- ช - -	- ม - ต	- ม ร ต

มือขวา	- - ล ล	- - ช ล	- ต - ริ	- ม - ริ	- ต - ล	- - ช ช	- ล - ต	- ม ริ ต
มือซ้าย	- ล - -	- ม - -	- ต - ร	- ม - ร	- ต - ล	- ช - -	- ม - ต	- ม ร ต

มือขวา	- - ล ล	- - - -	- ฟ - ช	- - ต -	ล ช - -	- ช - -	- - - ล	- ช - ล
มือซ้าย	- ล - -	- - ต ร	- ต - ร	- ล - ช	- - ฟ ร	- - ฟ ร	- ต - -	- ร - ม

มือขวา	- - ต ต	- ช - ล	- ต - ล	- ริ - ต	- - ต ต	- - ช ช	- ล - ต	- ม ริ ต
มือซ้าย	- ต - -	- ร - ม	- ต - ม	- ร - ต	- ต - -	- ช - -	- ม - ต	- ม ร ต

มือขวา	- - ล ล	- - - -	- ฟ - ช	- - ต -	ล ช - -	- ช - -	- - - ล	- ช - ล
มือซ้าย	- ล - -	- - ต ร	- ต - ร	- ล - ช	- - ฟ ร	- - ฟ ร	- ต - -	- ร - ม

มือขวา	- - ต ต	- ม - ต	- ริ - ม	- ม - ม	- ริ - ต	- - ต ต	- ริ - ม	- ริ - ม
มือซ้าย	- ต - -	- ม - ต	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ต	- ต - -	- ร - ม	- ร - ม

มือขวา	- ม - ม	- ม - ม	- ริ - ต	- ล - ต	- ริ - ม	- ริ - ม	- ม - ม	- ม - ม
มือซ้าย	- ช - ม	- ช - ม	- ร - ต	- ม - ต	- ร - ม	- ร - ม	- ช - ม	- ช - ม

มือขวา	- ริ - ต	- - ต ต	- ริ - ต	- ล - ต	- ริ - ฟ	- - - -	- ฟ - ฟ	- - - -
มือซ้าย	- ร - ต	- ต - -	- ร - ต	- ม - ต	- ร - ต	- - ต ร	- - - ต	- - ต ร

มือขวา	- ฟ - ช	-- ด -	ล ช --	- ช --	--- ล	- ช - ล	-- ตံ ตံ	- ช - ล
มือซ้าย	--- ร	- ล - ช	-- ฟ ร	- - ฟ ร	- ด - ม	- ร - ม	- ด --	- ร - ม

มือขวา	- ตံ - ล	- ร - ด	-- ตံ ตံ	-- ช ช	- ล - ตံ	- ม ร ต	-- ล ล	- - - -
มือซ้าย	- ด - ม	- ร - ด	- ด --	- ช --	- ม - ด	- ม ร ด	- ล --	- - ด ร

มือขวา	- ฟ - ช	-- ตံ -	ล ช --	- ช --	--- ล	- ช - ล	-- ตံ ตံ	- ม - ด
มือซ้าย	- - - ร	- ล - ช	-- ฟ ร	-- ฟ ร	- ด --	- ร - ม	- ด --	- ม - ด

มือขวา	- ร - ม	- ม - ม	- ร - ต	-- ตံ ตံ	- ร - ต	- ล - ต	- ร - ม	-- ตံ ตံ
มือซ้าย	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ด --	- ร - ด	- ล - ด	- ร - ม	- ด --

มือขวา	- ร - ม	- ต - ร	-- ม ม	-- ตံ ตံ	- ร - ม	- ร - ม	- ม - ม	- ม - ม
มือซ้าย	- ร - ม	- ด - ร	- ม --	- ด --	- ร - ม	- ร - ม	- ช - ม	- ช - ม

มือขวา	- ร - ต	-- ตံ ตံ	- ร - ม	- ล - ต	- ร - ม	-- ตံ ตံ	- ร - ม	- ต - ร
มือซ้าย	- ร - ด	- ด --	- ร - ด	- ม - ด	- ร - ม	- ด --	- ร - ม	- ด - ร

มือขวา	-- ม ม	-- ตံ ตံ	- ร - ม	- ร - ม	- ม - ม	- ม - ม	- ร - ต	-- ตံ ตံ
มือซ้าย	- ม --	- ด --	- ร - ม	- ร - ม	- ช - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ด --

มือขวา	- ร - ต	- ล - ต	- ร - ฟ	--- -	- ฟ - ฟ	--- -	- ฟ - ช	-- ต -
มือซ้าย	- ร - ด	- ม - ด	- ร - ด	- - ด ร	--- ด	- - ด ร	- ด - ร	- ล - ช

มือขวา	ล ช --	- ช --	--- ล	- ช - ล	-- ตံ ตံ	- ช - ล	- ต - ล	- ร - ต
มือซ้าย	-- ฟ ร	-- ฟ ร	- ด --	- ร - ม	- ด --	- ร - ม	- ด - ม	- ร - ด

มือขวา	-- ช ช	- ม ร ต	-- ล ล	-- ช ล	- ต - ร	-- ร ม	- ช - ล	- ต - ม
มือซ้าย	- ช --	- ม ร ต	- ล --	- ม --	- ด - ร	- ร --	ช - ล -	- ด - -

มือขวา	ร ต ร ต	- ต - -						
มือซ้าย	ร ต ร ต	- ด - -						

ไม่กลับต้น

5.เพลงฉันทะเข้า

ท่อน 1

มือขวา	- มี่ - รั	- ตี่ - ล	- - ซล	- ตี่ - รั	- - รั มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่
มือซ้าย	- ม - ร	- ด - ,	- ม - -	- ด - ร	- ด - ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม

มือขวา	- มี่ - รั	- - มี่ มี่	- - ซล	- - ตี่ รั	มี่ รั - -	- - ตี่ รั	มี่ - - รั	- - รั ตี่
มือซ้าย	- ซ - ร	- ม - -	- ม - -	ซล - -	- - ดล	ซล - -	- ร ด -	ดล - ด

มือขวา	- มี่ - รั	- ตี่ - ล	- - ซล	- ตี่ - รั	- - รั มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่
มือซ้าย	- ม - -	- ด - ม	- ม - -	- ด - ร	- ด - ม	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม

มือขวา	- มี่ - รั	- - มี่ มี่	- - ซล	- - ตี่ รั	มี่ รั - -	- - ตี่ รั	มี่ - - รั	- - รั ตี่
มือซ้าย	- ซ - ร	- ม - -	- ม - -	ซล - -	- - ดล	ซล - -	- ร ด -	ดล - ด

มือขวา	- - ลล	- มี่ - มี่	- - ตี่ ตี่	- รั - มี่	- - ซซ	- ล - ซ	- ท - ล	- ซ - ม
มือซ้าย	- ล - -	- ซ - ม	- ด - -	- ร - ม	- ซ - -	- ม - ร	- ท - ม	- ร - ท

มือขวา	- ซ - ร	- - มี่ มี่	- - ซล	- - ตี่ รั	มี่ รั - -	- - ตี่ รั	มี่ - - รั	ตี่ - รั ตี่
มือซ้าย	- ร - ล	- ม - -	- ม - -	ซล - -	- - ดล	ซล - -	- ร ด -	- ล - ด

มือขวา	- - ลล	- ม - ม	- - ตี่ ตี่	- รั - มี่	- - ซซ	- ล - ร	- ท - ล	- ซ - ม
มือซ้าย	- ล - -	- ซ - ม	- ด - -	- ร - ม	- ซ - -	- ม - ร	- ท - ม	- ร - ท

มือขวา	- ซ - ร	- - มี่ มี่	- - ซล	- - ตี่ รั	มี่ รั - -	- - ตี่ รั	มี่ - - รั	ตี่ - รั ตี่
มือซ้าย	- ร - ล	- ม - -	- ม - -	ซล - -	- - ดล	ซล - -	- ร ด -	- ล - ด

มือขวา	- มี่ - รั	- ตี่ - ล	- - ซล	- ตี่ - รั	- มี่ - มี่	- มี่ - -	รั รั - -	ตี่ ตี่ - ล
มือซ้าย	- ม - ร	- ด - ม	- ม - -	- ด - ร	- ม - ซ	- ม - ร	- - - ด	- - - ม

มือขวา	- ซ - ตี่	- รั - มี่	- รั - มี่	- มี่ - รั	- มี่ - มี่	- รั - ตี่	- รั - -	มี่ มี่ - รั
มือซ้าย	- ซ - ด	- ร - ม	- ร - ซ	- ม - ร	- ซ - ม	- ร - ด	- ร - ม	- - - ร

มือขวา	- มี่ - มี่	- รี่ - ด	- ล - -	ซซ - ตี่	- - ซล	- ตี่ - รี่	- มี่ - รี่	- ตี่ - ล
มือซ้าย	- ซ - ม	- ร - ด	- ม - ซ	- - - ด	- ม - -	- - - ร	- ม - ร	- ด - ม

มือขวา	- ล - -	ล - ซล	- - - ตี่	รี่ มี่ - รี่	- - ซล	- ตี่ - รี่	- มี่ - ร	- ตี่ - ล
มือซ้าย	- - ซม	- ม - -	- - ด -	- ม - ร	- ม - -	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ม

มือขวา	- ซ - ตี่	- รี่ - มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ตี่	- มี่ - -	รี่ ตี่ - -	- ท - ล	- ซ - ม
มือซ้าย	- ร - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- - ร ด	- - ท ล	- ท - ม	- ร - ท

มือขวา	- ร - ม	- ซ - ล	- - - ตี่	- รี่ - มี่	- รี่ - ตี่	- ท - ล	- - ล ท	- - ล ล
มือซ้าย	- ล - ท	- ร - ม	- - ด -	- ร - ม	- ร - ด	- ท - ม	- ซ - -	- ล - -

กลับต้น

ท่อน 2

มือขวา	- มี่ - รี่	- ตี่ - ล	- - ซล	- ตี่ - รี่	- - รี่ มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- ม - ม
มือซ้าย	- ม - ร	- ด - ม	- ม - -	- ด - ร	- ด - -	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม

มือขวา	- มี่ - รี่	- - มี่ มี่	- - ซล	- - ตี่ รี่	- ท - ท	- - ล ล	- มี่ - รี่	- - มี่ มี่
มือซ้าย	- ซ - ร	- ม - -	- ม - -	ซล - -	- - ล -	- ล - -	- ม - ร	- ม - -

มือขวา	- มี่ - -	มี่ มี่ - รี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - รี่	- ตี่ - ล	- - ซล	- ตี่ - รี่
มือซ้าย	- ฟ - ม	- - - ร	- ม - ฟ	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ด - ม	- ม - -	- ด - ร

มือขวา	- ตี่ รี่ มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - รี่	- - มี่ มี่	- - ซล	- - ตี่ รี่
มือซ้าย	- - - -	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ร	- ม - -	- ม - -	ซล - -

มือขวา	มี่ รี่ - -	- - ตี่ รี่	มี่ - - รี่	- - รี่ ตี่	- - - ม	มี่ มี่ มี่ มี่	- - - มี่	มี่ มี่ มี่ มี่
มือซ้าย	- - ด ล	ซล - -	- ร ด -	ด ล - -	- ซ - ซ	ฟ ซ ฟซ	- ล - ล	ซล ซล

มือขวา	- - - มี่	มี่ มี่ มี่ มี่	- มี่ - รี่	- ตี่ - ล	- - ซล	- ตี่ - รี่	- - รี่ มี่	- มี่ - มี่
มือซ้าย	- ซ - ซ	ฟ ซ ฟซ	- ม - ร	- ด - ม	- ม - -	- ด - ร	- ด - ม	- ซ - ล

มือขวา	- ม - ม	- ม - ม	- ม - รั	-- ม ม	- - ซล	- - ตั รั	ม รั - -	- - ตั รั
มือซ้าย	- ท - ล	- ซ - ม	- ซ - ร	- ม - ม	- ม - -	ซล - -	- - ตล	ซล - -

มือขวา	ม - - รั	- - รั ตั	- - - ม	ม ม ม ม	- - - ม	ม ม ม ม	- - - ม	ม ม ม ม
มือซ้าย	- ร ต -	ต ล - ต	- ซ - ซ	ฟ ซ ฟ ซ	- ล - ล	ซล ซล	- ซ - ซ	ฟ ซ ฟ ซ

มือขวา	- - - ม	ม ม ม ม	- - - ม	ม ม ม ม	- - - ม	ม ม ม ม	- - - ม	ม ม ม ม
มือซ้าย	- ล - ล	ซล ซล	- ท - ท	ล ท ล ท	- ล - ล	ซล ซล	- ซ - ซ	ฟ ซ ฟ ซ

ไม่กลับต้น

ท่อน 3

มือขวา	- ม - รั	- ตั - ล	- - ซล	- ตั - รั	- - รั ม	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ม
มือซ้าย	- ม - ร	- ต - ม	- ม - -	- ต - ร	- ต - -	- ซ - ล	- ท - ล	- ซ - ม

มือขวา	- ม - รั	- - ม ม	- - ซล	- - ตั รั	ม รั - -	- - ตั รั	ม - - รั	ตั - รั ตั
มือซ้าย	- ซ - ร	- ม - -	- ม - -	ซล - -	- - ตล	ซล - -	- ร ต -	- ล - -

มือขวา	[- - ม รั	- - - -	ตั รั ม -	- รั ตั -	- ล - -	ซซ - ล	- รั - รั	- - ตั รั
มือซ้าย	[- - ม ร	- - ซล	- - - ร	ต - - ท	- ม - ซ	- - - ม	- ร - -	ซล - ร

มือขวา	- - - ตั	ม รั - รั	- - ตั รั	ม - - รั	- - - ล	- - ซซ	- ล - รั	- รั - -
มือซ้าย	- ต - ต	- ร - ร	ซล - -	- ร ต -	ต ท - ม	- ซ - -	- ม - ร	- - ซล

มือขวา	ตั รั - ตั	- - ม รั	- รั - -	ตั รั ม -	- รั - -	- ล - -	- ซ - ม	- รั - ตั
มือซ้าย	- - - ต	- ต - -	- - ซล	- - - ร	ต - ต ท	- ม - -	- ร - ม	- ร - ต

มือขวา	- ล - ตั	- รั - ม	- ม - ม	- ม - -	ม ม - -	รั รั - ตั	- ซ - รั	- - ม ม
มือซ้าย	- ม - ต	- ร - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ต	- ร - ร	- ม - -

มือขวา	- ตั - -	รั รั - ตั]	- ม - -	รั รั - -	ม ม - -	ซซ - -	ลล - ท	- รั - ท
มือซ้าย	- ต - ร	- - - ต]	- ม - ร	รร - ม	- - - ซ	- - - ล	- - - ท	- ร - ท

มือขวา	- - ล ล	- - ช ช	- - - มี่	- - รั รั	- - มี่ มี่	- - ช ช	- - ล ล	- ท - รั
มือซ้าย	- ล - -	- ช - -	- ม - -	- ร - -	- ม - -	- ช - -	- ล - -	- ท - ร

มือขวา	- ท - -	ล ล - -	ช ช - มี่	- - รั มี่	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ม	- - - ตี่
มือซ้าย	- ท - ล	- - - ช	- - - ม	- ต - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- - ต -

มือขวา	- รั - มี่	- รั - ตี่	- ท - ล	- - ล ท	- - ล ล	- - ช ช	- ล - ท	- - - ล
มือซ้าย	- ร - ม	- ร - ต	- ท - ม	- ช - -	- ล - -	- ช - -	- ม - ท	- - ช -

มือขวา	- ต - รั	- รั - -	ตี่ ตี่ - -	ล ล - -	มี่ มี่ - -	รั รั - -	ตี่ ตี่ - มี่	- รั - -
มือซ้าย	- ต - ร	- - - ต	- - - ล	- - - ม	- - - ร	- - - ต	- - - ม	- ร - ต

มือขวา	ตี่ ตี่ - -	ล ท - -	ล ล - ล	[- - ลี่ ลี่	- ม - ม	- - ตี่ ตี่	- รั - มี่	- - ม ม
มือซ้าย	- - - ช	- - - ล	- - - ล	[- ล - -	- ช - ม	- ต - -	- ร - ม	- - ล ช

มือขวา	- ม ม ม	- - - ล	ตี่ รั - ตี่	- - ล ล	- - มี่ มี่	- - รั รั	- - ตี่ ตี่	- - มี่ -
มือซ้าย	- ม ช ร	- - ช -	- ร ต	- ล - -	- ม - -	- ร - -	- ต - -	- - - ร

มือขวา	- - ตี่ ตี่	- - - ล	ล ล - ล]	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ม	- ช - ล	- - - ตี่
มือซ้าย	- ต - -	- - ช -	- - - ล]	- ท - ม	- ร - ท	- ล - ท	- ร - ม	- - ต -

มือขวา	- รั - มี่	- รั - ตี่	- ท - ล	- - ล ท	- - ล ล			
มือซ้าย	- ร - ม	- ร - ต	- ท - ม	- ช - -	- ล - -			

ไม่กลับต้น

มือขวา	ม่ - - รี่	ม่ มี่ - มี่	- มี่ มี่	รี่ยี่ มี่	รี่ยี่ มี่ รี่	ม่ - - รี่	- - รี่ ตี่	[- - มี่ มี่
มือซ้าย	- ร ด -	ม ซ - -	ร - ซ -	- - ซ ด	- - ซ -	- ร ด -	ด ล - ด	[- - ซ -

มือขวา	รี่ยี่ - รี่ยี่ -	ม่ - มี่ รี่ยี่	- - ตี่ -	- - ด -	- - ซ ม	- - ซ -	- - ร ด]	- ด - -
มือซ้าย	- ด - ด	- ล - -	ด ล - ล	- ซ - ล	ซ ม - -	- ร - ม	ร ด - ซ]	- ด - ล

มือขวา	ร ร - ม	ม ม - ซ	- - ล -	- - ซ -	- รี่ - มี่	- ม - ม	- ตี่ ตี่ -	ตี่ รี่ - -
มือซ้าย	- - - ม	- - - ร	- ม - ซ	- ม - ร	- ร - ม	- ซ - ล	- - - ล	- - ด ล

มือขวา	- ตี่ - ล	ตี่ ล - -	- ซ - ม	- ซ - ล	- ตี่ ตี่ -	ตี่ รี่ - -	- ตี่ - ซี่	- - มี่ มี่
มือซ้าย	- ด - -	- - ซ ม	- - ร -	- ร - ม	- - - ล	- - ด ล	- ด - ร	- ม - -

มือขวา	- มี่ - -	รี่ยี่ รี่ยี่ - -	ตี่ ตี่ - ล	- - ซ ล	ตี่ ล - มี่	- - - ตี่	- รี่ - มี่	- มี่ - มี่
มือซ้าย	- ซ - ร	- - - ด	- - - ม	- ม - -	- - ซ -	- - ด -	- ร - ม	- ซ - ม

มือขวา	- ร - ด	- - ม ร	- - มี่ มี่	- มี่ - มี่	ม่ มี่ - มี่	ม่ ตี่ - มี่	ม่ รี่ - รี่	ตี่ รี่ - -
มือซ้าย	- ร - ด	- - -	ด ร - ซ	- - ร -	ซ - ร -	ซ - ร -	ซ - ม -	- - ด ล

มือขวา	รี่ยี่ ตี่ - -	ม่ รี่ยี่ - รี่ยี่	ม่ มี่ - มี่	- มี่ มี่	- มี่ มี่ ตี่	- - มี่ -	ม่ รี่ยี่ - รี่ยี่	ตี่ - รี่ยี่ ตี่
มือซ้าย	- ด - -	- - ด -	- ซ - -	ร - ซ -	ร - ซ -	ร ม ซ ร	- - ด -	- ล - ด

มือขวา	[- - ซี่ มี่	- - รี่ยี่ -	ม่ - มี่ รี่ยี่	ตี่ - ตี่ -	- - ตี่ -	- - ซ ม	- - ซ -	- - ร ด]
มือซ้าย	[- - - -	ร ด - ด	- ล - -	- ล - ล	- ซ - ล	ซ ม - -	- ร - ม	ร ด - -]

มือขวา	- ด - -	ร ร - -	ม ม - ซ	- - ล -	- - ซ -	- รี่ - มี่	- ม - ม	- ตี่ ตี่ -
มือซ้าย	- ด - ล	- - - ม	- - - ร	- ม - ซ	- ม - ร	- ร - ม	- ซ - ล	- - - ล

มือขวา	ตี่ รี่ยี่ - -	- ตี่ - ล	ตี่ ล - มี่	- มี่ รี่ยี่	- ม - ม	- ตี่ ตี่ -	ตี่ รี่ยี่ - -	- ตี่ - ซ
มือซ้าย	- - ด ล	- ด - ม	- - ซ -	- ซ ร ม	- ซ - ล	- - - ล	- - ด ล	- ด - ร

มือขวา	-- ม่ม	- ม --	ร้ ร้ - ด	ด่ ด่ - ล	- - ซ ล	ด่ ล - ม	- - - ด	- ร้ - ม
มือซ้าย	- ม --	- ซ - ร	- - - ด	- - - ม	- ม --	- - ซ -	- - ด -	- ร - ม

มือขวา	- ม - ร	- ม - ร	--- ด	- ด ร -	ม่ม - ม	- ร - ร	ด - ร ด	- - ซ -
มือซ้าย	- ซ - ร	- ม - ร	- ด --	ซ - - ม	- - - ม	-- ด -	- ล - -	- - - ด

มือขวา	ร้ ม - -	- ม - ร	ด ร - -	ร้ ด - ล	ด - - -	ล - - -	ซ - - -	ม - - -
มือซ้าย	- - ร ม	- ม - ร	- - ด ล	- - - ล	- ล - ซ	- ซ - ม	- ม - ร	- ร - ด

มือขวา	ร - - -	- ด ร -	ม่ม - ม	- ร - ร	ด - ร ด	- ม - -	ร - ม่ม	- ม - ร
มือซ้าย	- ด - ด	ซ - - ม	- - - ม	- - ด -	- ล - -	- ซ - ด	- ม - -	- ม - ร

มือขวา	ด ร - -	ร - - -	ด - - -	ล - - -	ซ - - -	ม - - -	ร - - -	- - ร ร
มือซ้าย	- - ด ล	- ด - ล	- ล - ซ	- ซ - ม	- ม - ร	- ร - ด	- ด - ด	- ล - -

มือขวา	- - ม ม	- ซ - -	ล - - -	ซ - - ซ	- ล - ด	- ด - ด	ด ร - -	- ด - ล
มือซ้าย	- ม - -	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ร	- ล - ด	- - - ล	- - ด ล	- ด - ม

มือขวา	ด ล - ม	- ซ - ม	- ซ - ล	- ด - ด	ด ร - -	- ด - ซ	- - ม่ม	- ซ - -
มือซ้าย	- - ซ -	- - ร -	- ร - ม	- - - ล	- - ด ล	- ด - ร	- ม - -	- ร - ร

มือขวา	ร้ ร้ - -	ด่ ด่ - ล	- - - ด	- ร - ม	- ม - ม	- ร - ด	ซ - ร -	ม่ม - ม
มือซ้าย	- - - ด	- - - ม	- - ด -	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด	- ด - ม	- - - ม

มือขวา	- ร - ร	ด - ร ด	- - ซ -	ร้ ม - -	- ม - ร	ด ร - -	ร้ ด - -	ด - - -
มือซ้าย	- - ด -	- ล - ด	- - - ด	- - ร ม	- ม - ร	- - ด ล	- - - ล	- ล - ซ

มือขวา	ล - - -	ซ - - ร	ม - - -	ร - - ด	- - ร ร	- - ม ม	- ซ - -	ล - - -
มือซ้าย	- ซ - ม	- ม - ร	- ร - ด	- ด - ซ	- ล - -	- ม - ม	- ร - ม	- ซ - ม

มือขวา	ซ - - ร	- ม - ซ	- ล - ตั	- - - ตั	- รื - มั	ม่ มั มั มั	- รื - ตั	- ม รื มั
มือซ้าย	- ร - ร	- ม - ร	- ม - ต	- - ต -	- ร - ม	ซ ล ซ ม	- ร - ต	- ต - -

มือขวา	- มั - รื	ม่ รื - -	ตั - - ตั	- รื - -	- ตั - ตั			
มือซ้าย	- ซ - -	- - ต ล	- ซ ล -	- - - ต	- - - ต			

ไม่กลับต้น

- บทเพลงวงฆ้องเจ้าพ่อ

บทเพลงของวงฆ้องเจ้าพ่อนั้น ไม่ได้มีทำนองเพลงมีเพียงแต่จังหวะของการตีกลองตุ้มและฆ้องผ่างที่ดีเพื่อการร่ายรำของการทรงเจ้า ในพิธีเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของไทคอนสารเท่านั้น ซึ่งในการตีก็ไม่ได้มีหน้าทับเพลงหรือบทเพลงที่ตายตัว เพียงแต่เป็นการตีเพื่อจังหวะการร่ายรำเท่านั้น

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามกระบวนการทางมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้ คือ ขั้นรวบรวมข้อมูล ขั้นรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขั้นศึกษาข้อมูล ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและขั้นสรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าของงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาทและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ
2. ศึกษาการสืบทอด และบันทึกบทเพลงดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

สรุปผลงานวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องการศึกษาดนตรีไทยคอนสารตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ โดยสรุปดังประเด็นต่อไปนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพ บทบาทและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของดนตรีไทยคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

1. ประวัติความเป็นมา

อำเภอคอนสาร มีสภาพเป็นป่าเขาจดดิบตีบ มีสัตว์ป่านานาชนิด ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีประชาชนชาวเมืองนครไทย (ปัจจุบันคืออำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก) โดยการนำของนายภูมิ นำประชาชนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ และได้นำของป่ามีขี้ผึ้ง ดินประสีว งาซ่าง ไปเป็นเครื่องราชบรรณาการขึ้นทูลเกล้าถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายภูมิเป็นหมื่นอร่ามกำแหง เมื่อได้รับพระราชทานตราตั้งห่อผ้าแล้วใช้ไม้คอน มาถึงเมืองที่ตนอยู่ จึงได้ขนานนามหมู่บ้านว่า "คอนสาร" มาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาหมื่นอร่ามกำแหงได้เลื่อนยศเป็นหลวงวิจิตรสงคราม เป็นเจ้าเมืองคอนสารคนแรก และมีเจ้าเมืองสืบต่อมา และยกฐานะเป็นอำเภอปี พ.ศ. 2503

เหตุที่ชื่อว่า “บ้านคอนสาร”

ขุนวิเศษสมบัติ นายกองสรรพเหตุ ได้เล่าสาเหตุที่หมื่นอร่ามกำแหงตั้งชื่อว่า “คอนสาร” ให้ลูกหลานฟังและเล่าสืบต่อกันมาว่าเมื่อหมื่นอร่ามกำแหงไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวที่กรุงเทพมหานครครั้งแรก

พระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานท้องตราราชสีห์ให้ตั้งกล่าวมาแล้ว ระเบียบการรับท้องตราจากพระเจ้าอยู่หัว ในขณะนั้นมีอยู่ว่า ผู้ได้รับพระราชทานต้องใช้พานแว่นฟ้า ทูลศรัทธา หมอบเข้าไปรองรับเอาท้องตราหรือสารตรา เมื่อถวายบังคมลาออกมาพำนักหน้าพระที่นั่งแล้ว เชิญพานแว่นฟ้านั้นระดับออกตรงหัวใจเชิญสารตรามาจนถึงที่พัก สำหรับท่านหมื่นอร่าม จะเชิญพานสารตราตามระเบียบนั้นโดยตรง ย่อมเป็นไปได้ยากมาก เพราะระยะทางไกล ต้องใช้เวลาเดินทางร่วม 2 เดือน จึงเอาแพรรีชาวสะอาด ก่อพานแว่นฟ้ารองสารตรา นั้นให้เรียบร้อย แล้วใช้ตะพดของท่านซึ่งทำด้วยไม้แก้วลายเป็นไม้คานคอนเอาพานใส่สารตรานั้น มาจนถึงเขตป่าฝั่งทุ่งตะโหนด หมื่นอร่ามจึงถือเอาสุภานิมิตนี้ เป็นชื่อของบ้านที่ต้งใหม่ว่า “บ้านคอนสาร” ตั้งแต่นั้นมาจนถึงทุกวันนี้

2. สภาพวงดนตรีไทคอนสาร

- วงระนาดฆ้องวง (เป็พาทย์เครื่องห้า)

วงระนาดฆ้องวง (เป็พาทย์เครื่องห้า) ตั้งอยู่ที่วัดเจติย ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ มีสมาชิกในวงจำนวน 8 คน ผู้ชายจำนวน 7 คน และผู้หญิงจำนวน 1 คน ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังต่อไปนี้ระนาด(ระนาดเอก) ฆ้องวง (ฆ้องวงใหญ่) เป็ ตะโพน กลองทัด และฉิ่งการรับงานทั่วไปจากผู้ว่าจ้าง เช่น งานแต่งงาน งานบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบันการว่าจ้างลดน้อยลง และบรรเลงในงานประเพณีของชุมชนเท่านั้น เช่น ประกอบในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และบุญเดือน 6 การแต่งกายจะแต่งกายสุภาพตามปกติทั่วไปหรือจะแต่งกายแบบชุดไทคอนสาร รายได้อยู่ประมาณ 1,500 - 3,000 บาท ถ้าเป็นงานประเพณีไม่ได้รับค่าจ้าง

- วงฆ้องเจ้าพ่อ

วงฆ้องเจ้าพ่อ ตั้งอยู่ที่ศาลเทพารักษ์ประจำหมู่บ้าน ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ มีสมาชิกในวงจำนวน 7 คน ผู้ชายจำนวน 2 คน และ ผู้หญิงจำนวน 5 คน วงฆ้องเจ้าพ่อจะประกอบด้วยเครื่องดนตรีสองชนิดด้วยกันคือ กลองตุ้ม และฆ้อง ผ่าง เป็นวงดนตรีที่เล่นประกอบในพิธีกรรมเท่านั้นจึงไม่มีการว่าจ้างและรับงานอื่นๆ การแต่งกายจะแต่งกายสุภาพตามปกติทั่วไปหรือจะแต่งกายแบบชุดไทคอนสาร รายได้ในกาบรรเลงจะเล่นในการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีเท่านั้นไม่มีการว่าจ้าง

3. บทบาทวงดนตรีไทคอนสาร

- วงระนาดฆ้องวง (เป็พาทย์เครื่องห้า)

วงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า)เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีที่สำคัญของชุมชน กล่าวคือการใช้วงระนาดฆ้องวง(เป็พาทย์เครื่องห้า)เป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมต่างๆ ยังคงรักษาวัฒนธรรมไทยที่ดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบันนี้ และยังคงมีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมและการแสดงต่างๆ เช่น การบรรเลงดนตรีในงานบวช งานแต่งงาน งานศพ หรืองานที่มีผู้ว่าจ้างและบรรเลงในประเพณีบุญเดือน 3 ประเพณีบุญเดือน 4 และประเพณีบุญเดือน 6 บทบาทต่ออาชีพการมาเล่นดนตรีเป็นสิ่งที่ดีโดยเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กับนักดนตรีได้เป็นอย่างดี เมื่อคนมีอาชีพกันมากเศรษฐกิจก็ดีขึ้น

- วงฆ้องเจ้าพ่อ

วงฆ้องเจ้าพ่อเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีที่สำคัญของชุมชน กล่าวคือการใช้วงฆ้องเจ้าพ่อเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมต่างๆและยังคงมีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม เช่นพิธีกรรมการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีของชุมชนชาวคอนสาร บทบาทของวง ฆ้องเจ้าพ่อ ที่มีต่ออาชีพนั้นโดยปกติแล้วนักดนตรีที่เล่นใน วงฆ้องเจ้าพ่อนั้นจะเล่นในประเพณีของท้องถิ่นเท่านั้นคือการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี ความเชื่อของชาวคอนสารเท่านั้น จึงไม่มีการว่าจ้างจึงทำให้ไม่เกิดรายได้ ในส่วนนี้ เพียงแต่ว่าเป็น การสืบสานประเพณีของชุมชนเท่านั้น

4. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทคอนสาร

จากการศึกษาดนตรีไทคอนสาร วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทคอนสาร สามารถสรุปหัวข้อดังนี้

4.1 พิธีกรรมก่อนการแสดง

การคายอ้อ คือการไหว้ครูก่อนการแสดง เพื่อทำให้เกิดสิริมงคลและความสำเร็จในการแสดง

4.2 รูปแบบการจัดวงดนตรีไทคอนสาร

- การจัดวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

การจัดรูปแบบวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) นั้น จะนำฆ้องวงใหญ่ไว้เป็นอันดับแรก ต่อมาเป็นระนาดเอกด้านซ้ายของระนาดเอกเป็นฉิ่ง ด้านขวาของระนาดเอกเป็นตะโพนสุดท้ายเป็นกลองทัดและปี่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดหาเวทีของเจ้าภาพ หรือถ้าขึ้นรถในขบวนแห่ประเพณีก็ยังคงรูปแบบนี้แต่ถ้าสถานที่คับแคบเกินไปก็สามารถปรับได้ตามความเหมาะสม

- การจัดวงฆ้องเจ้าพ่อ

การจัดรูปแบบวงฆ้องเจ้าพ่อมีลักษณะดังนี้คือ กลองตุ้มจะอยู่เป็นอันดับแรกและต่อด้วยฆ้องฝาง ตามลำดับ

4.3 การแต่งกายของนักดนตรีไทคอนสาร

การแต่งกายแบ่งเป็น 2 แบบ คือ แต่งกายด้วยชุดสุภาพ และแต่งกายด้วยชุดไทคอนสารที่เป็นเอกลักษณ์ หมวกสี่เหลี่ยมแขนกระบอกสีขาวครีมพร้อมผ้าถุงยาว ชายเสื้อขาวแขนสั้นแถบผ้าขีด นุ่งสะโพรงยาว

4.4 โอกาสในการบรรเลง

- วงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)

ประกอบในพิธีกรรมอย่าง เช่น งานแต่งงาน การบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบันไม่ค่อยมีใครว่าจ้าง

ประกอบในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และบุญเดือน 6 การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

- **วงฆ้องเจ้าพ่อ**

ดนตรีประกอบในพิธีกรรมการเลี้ยงเดือนเลี้ยงปีเท่านั้น

2.ศึกษาศาสตร์สืบทอด และบันทึกบทเพลง ดนตรีไทคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

- **การสืบทอดดนตรีไทคอนสาร**

- **สายการสืบทอด**

สายการสืบทอดดนตรีไทคอนสารมาจากต้นตระกูลสายตรงหมื่นนอว่ามกำแพงต้นตระกูลภูมิคอนสารและได้มีลูกหลานกระจายไปซึ่งมีต้นตระกูลอื่นด้วยตั้งนักดนตรีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษเท่านั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นการสืบทอดนั้นมีความเชื่อว่าถ้าผู้ที่มาต่อเพลงได้นั้นจะต้องเป็นสายตระกูลเดิมเท่านั้นที่เคยเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ถ้าผู้ใดไม่ใช่สายตระกูลก็ จะไม่มีการต่อเพลงให้โดยเหตุใดก็มีทราบได้ ในปัจจุบันจึงมีผู้สืบทอดดนตรีไทคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิมีจำนวนน้อยมากและไม่ค่อยมีเด็กรุ่นใหม่มาสืบทอด

- **วิธีการสืบทอด**

วิธีการสืบทอดวงปี่พาทย์ (วงระนาดฆ้องวง) ของชาวคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ การถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ลักษณะการถ่ายทอดนั้นจะเป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ คือ เป็นการถ่ายทอดกันปากต่อปากโดยมีลักษณะการถ่ายทอดของผู้สอนมีวิธีการดังนี้ การบรรยาย การสาธิต การตามเพลง

- **บันทึกบทเพลงดนตรีไทคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ**

- **บทเพลงวงระนาดฆ้องวง(วงปี่พาทย์เครื่องห้า)**

บทเพลงที่บรรเลงในวงระนาดฆ้องวง (วงปี่พาทย์เครื่องห้า) มีเพียง 6 บทเพลงเท่านั้น คือ เพลงร่ำ เพลงเช็ดฉิ่ง เพลงกราวนอก (แท้) เพลงฉันท์เช้า เพลงเข้ามาน และเพลงจีนแสด

- **บทเพลงวงฆ้องเจ้าพ่อ**

เป็นจังหวะกลองที่ตีให้เข้ากับการรำรำของร่างทรงเท่านั้น

อภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาตามกระบวนการทางมานุษยดุริยางควิทยา(Ethnomusicology) เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทางมานุษยดุริยางควิทยา แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม มพื้นบ้าน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดประเด็นหลักในการอภิปรายผล จากการการศึกษาดนตรีไทคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ดนตรีไทคอนสารมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอำเภอคอนสารเป็นอย่างมาก ในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อประกอบในพิธีกรรมอย่าง เช่น งานแต่งงาน การบวชและงานศพ แต่ส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบันไม่ค่อยมีใครว่าจ้างประกอบในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานบุญเดือน 3 บุญเดือน 4 และบุญเดือน 6 การเลี้ยงเดือนเลี้ยงปี

การสืบทอดนั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นการสืบทอดโดยบรรพบุรุษ นักดนตรีเป็นลูกหลานที่สืบทอดจากตระกูลสายตรงเท่านั้น เพลงที่ใช้ในการบรรเลงมีอยู่ 6 เพลงคือ เพลงร่ำ เพลงเซตฉิ่ง เพลงกราวใน (แห่) เพลงฉันท์เช้า เพลงเข้ฆ่าม่าน และเพลงจีนแสด

จากการศึกษาวิจัยสังเกตได้ว่าวิวัฒนาการทางดนตรีเปลี่ยนแปลงไปมากเนื่องด้วยนี้ กดนตรีในปัจจุบันได้ล้มหายตายจากไปบ้างแล้วและยังไม่มีลูกหลานรุ่นใหม่สืบทอดและปัญหาในการสืบทอดอีกอย่างหนึ่งก็คือเครื่องดนตรีที่มีอายุมากแล้วจึงพุงไปตามการเวลา จึงขอฝากไทคอนสารตระหนักถึงประเพณีที่สำคัญนี้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาดนตรีไทคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ทำให้ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปนี้

การนำงานวิจัยไปใช้ให้เป็นประโยชน์

1. เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อ เทศบาลตำบลคอนสาร และวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ใน การศึกษาดนตรีไทคอนสาร
2. เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมให้ได้ศึกษาดนตรีไทคอนสาร ในจังหวัดชัยภูมิและในแถบ จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของไทยคอนสารเท่านั้น สามารถทำการศึกษา ในรายละเอียดหรือองค์ประกอบอื่นๆของชุมชนไทยคอนสาร เช่น พิธีกรรม ศาสนา และความเชื่อ
2. สามารถทำการศึกษาค้นคว้าดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆหรือเพลงพื้นบ้านประเภทอื่นๆใน ลักษณะเดียวกันนี้
3. สามารถทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างดนตรีไทคอนสารและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ หรือดนตรีพื้นบ้านประเภทอื่นๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ด้านดนตรีของ กลุ่มชาติพันธุ์ แต่ละกลุ่ม

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุณานนท์; และคณะ. (2534). การศึกษาวิเคราะห์เพลงระบำบ้านนา. งานวิจัย. ----- (2532). มานุษยศาสตร์ปริทัศน์ วิเคราะห์รูปแบบเพลงพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. งามพิศ สัตย์สงวน. (2542). หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาการพิมพ์
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2526). เอกสารประกอบการสอนวิชา ดุริยะ 362 ดนตรีพื้นบ้านอีสาน. ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2537). ดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 26. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง ----- (2539). การดนตรีไทยทางเลือกแห่งนิยามดนตรีวิทยาหรือมนุษยสังคีตวิทยา. วารสารดนตรี. 1(1): 38.
- ชูชาติ พิณพาทย์. (2546). การศึกษาวัฒนธรรมปี่พาทย์มอญ อำเภอเมืองปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ ศป.ม.(มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.
- ณรงค์ เขียนทองกุล. (2539). มานุษยวิทยาการดนตรี กรณีศึกษานบ้านบางลำพู. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ณรงค์ พวงพิศ. (ม.ป.ป.). พื้นฐานอารยธรรม. กรุงเทพฯ: แสงรุ่งการพิมพ์.
- ณัชชา โสคติยานุรักษ์. (2542). คีตลักษณ์และการวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาราช.
- ถาวร ดำเนตร. (2545). คติความเชื่อในประเพณีกรรมเกี่ยวกับเจ้าจอมปากช่องภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- นฤมล จิตต์หาญ. (2546). ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีการบวชนาคช้างของชาวกูย : กรณีศึกษา หมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- นิตา เมลานนท์. (2541). การละเล่นและการเล่นจำอวดพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2525). พื้นบ้านพื้นเมือง. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2533). ดนตรีวิจักขณ์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. ----- (2541). หลักวิชามานุษยดุริยางควิทยา. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร. ----- (2544). ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 32. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2540). ลำนำแห่งสยาม. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง.
- พิทยวัฒน์ พันธะศรี. (2546). การศึกษาบทเพลงของวงมโหรีอีสาน หมู่บ้านเทียมแซ่ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศป.ม.(มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ภากร เชาว์ขุนทด. (2545). *การศึกษาเพลงพื้นบ้านนครไทย บ้านหนองน้ำสร้างตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก*. ปรินฎานิพนธ์ ศป.ม.(มานุษยดุริยางควิทยา).
กรุงเทพฯ: ภัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มนตรี ตราโมท. (2497). *การละเล่นของไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). *ดนตรีไทยวิเคราะห์ในที่ระสังงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 22*.
กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- มานะ ธานี. (2546). *การศึกษาความเข้มแข็งวัฒนธรรมการบรรเลงปี่พาทย์จังหวัดสิงห์บุรี*.
ปรินฎานิพนธ์ ศป.ม.(มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: ภัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รสสุคนธ์ อินคง. (2546). *การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง*. ปรินฎานิพนธ์ ศป.ม.
(มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: ภัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- วรรณ นาวิกมูล. (2541). *ไทยศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรัตน์ สมใจ. (2540). *ประเพณีกรรมเลี้ยงเดือนปีของชาวอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ*.
ปรินฎานิพนธ์ ศป.ม.(ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม: ภัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริภรณ์ ฐิตฐาน. (2524). *เอกสารการสอนไทยศึกษาอารยธรรมเล่ม 12-15*. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศิลป์ ตราโมท. (2538). *การสืบทอดประเพณีนิยมในเพลงหน้าพาทย์ : มรดกทางวัฒนธรรมและ
การสืบทอด*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สังัด ภูเขาทอง. (2532). *การดนตรีไทยและการเข้าสู่ดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- (2534). *การดนตรีไทยและการเข้าสู่ดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุกรี เจริญสุข. (2530, ตุลาคม). *ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธ์*. *วารสารดนตรี*. 1(12): 38.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2519). *มนุษยวิทยาการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์*. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- สุภลักษณ์ สุขเกษม. (2548). *การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม*. ปรินฎานิพนธ์ ศป.ม.
(มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: ภัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- สุภัคดี อนุกุล. (2546). *เพลงพื้นบ้านภาคกลางและภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สุมาลี นิมนานภาพ. (2535). *ดนตรีวิจัยกัณฑ์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- อนงค์นาฏ เจริญรวย. (2547). *การสืบทอดวงปี่พาทย์ในจังหวัดฉะเชิงเทรา*. ปรินฎานิพนธ์ ศป.ม.
(มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: ภัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

- อรวรรณ บรรจงศิลป์. (2534). *พื้นฐานดนตรี*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- อรุณรัตน์ จันทะลือ. (2549). *การสืบทอดความเชื่อเรื่องผีปอบตาของเยาวชน ชาติพันธุ์ใต้บ้านกอก ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์*. ปรินิพนธ์ สศ.ม.(ไทยคดีศึกษา).
มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- อานันท์ นาคคง. (2541: เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพฯ: ม.ป.

ภาคผนวก ก
ประวัติจังหวัดชัยภูมิและแผนที่

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 92 บริเวณอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ เป็นอันดับ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอันดับ 8 ของประเทศจังหวัดชัยภูมิตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางรถยนต์ประมาณ ๓๔๐ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๑๒,๗๘๐ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๗,๘๘๗,๐๐๐ ไร่ ประมาณร้อยละ ๗.๖ ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ ๒.๕ ของพื้นที่ประเทศไทย มีขนาดของพื้นที่เป็นอันดับสามของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับแปดของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดขอนแก่น

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดลพบุรี

ตราประจำจังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 93 ตราประจำจังหวัดชัยภูมิ

สัญลักษณ์ เป็นรูปธงสามชาย หมายถึงธงแห่งชัยชนะ

ความหมาย รูปธงสามชาย หมายถึงธงแห่งชัยชนะสงครามเดิมผู้ครองนครได้เลือกภูมิประเทศเพื่อตั้งเป็นเมืองพบว่าตรงจังหวัดนี้มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ทำเลเหมาะแก่การสู้รบป้องกันตัว จึงตั้งเมืองขึ้นและให้สัญลักษณ์เป็นรูปธงสามแฉก

ความหมายตราจังหวัด

รูปธงสามชาย หมายถึง ธงแห่ง ชัยชนะ สงคราม เดิมผู้ครอง นครได้เลือก ภูมิประเทศ เพื่อตั้งเป็นเมือง พบว่า ตรงจังหวัด นี้มีพื้นที่ อุดม สมบูรณ์ ทำเลเหมาะ แก่การสู้ รบป้อง กันตัว จึงตั้งเมืองขึ้น และให้สัญลักษณ์ เป็นรูปธงชัย สามแฉก แต่เดิม มาชัยภูมิ ขึ้นอยู่กับ เมือง นครราชสีมา ในรัชกาลที่ 2 แห่งกรุง รัตนโกสินทร์ ปรากฏว่า เป็นเมืองร้าง เพิ่มจะมีชาว เวียงจันทร์ อพยพ เข้ามาอยู่ และตั้งขึ้น เป็นเมือง ในภายหลัง

คำขวัญประจำจังหวัด เมืองโบราณ บ้านนักสู้ ภูเสียดฟ้า ป่าช้างหลายทุ่งไพร่รัก น้ำตกใส ผ้าไหมดี สตรีงาม แดนธรรมแดนทอง

คำขวัญจังหวัดชัยภูมิ

"ชัยภูมิ เมืองผู้กล้า พญาแล"

คำขวัญเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัด

"ทิวทัศน์สวย รวยป่าใหญ่ มีช้างหลาย

ดอกไม้งาม ลือนามวีรบุรุษ

สุดยอดผ้าไหม พระใหญ่ทวาราวดี"

ดอกไม้ประจำจังหวัด ดอกกระเจียว(*Curcuma alismatifolia*)

ภาพประกอบ 94 ดอกกระเจียว

ต้นไม้ประจำจังหวัด ต้นชี่เหล็ก (*Cassia siamea*)

ภาพประกอบ 95 ต้นชี่เหล็ก

ประชากร จำนวน 1,116,738 คน (พ.ศ. 2549 เมษายน) อันดับที่ 15
การปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 15 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 124 ตำบล 1393 หมู่บ้าน

1. อำเภอเมืองชัยภูมิ	9. อำเภอเทพสถิต
2. อำเภอบ้านเขว้า	10. อำเภอภูเขียว
3. อำเภอคอนสวรรค์	11. อำเภอบ้านแท่น
4. อำเภอเกษตรสมบูรณ์	12. อำเภอแก้งคร้อ
5. อำเภอหนองบัวแดง	13. อำเภอคอนสาร
6. อำเภอจัตุรัส	14. อำเภอภักดีชุมพล
7. อำเภอบำเหน็จณรงค์	15. อำเภอเนินสง่า
8. อำเภอหนองบัวระเหว	16. กิ่งอำเภอซับใหญ่

การเดินทาง จากตัวเมือง ชัยภูมิไปตาม เส้นทางสาย ชัยภูมิ-บ้านหนอง บัวโคก (ทางหลวงหมายเลข 201) แล้วเลี้ยว ขวาที่ทาง แยกบ้าน หนองบัวโคก เข้าเส้นทาง สายหนองบัวโคก - ชัยบาดาล (ทางหลวง หมายเลข 205) ถึงอำเภอ เทพสถิต ระยะทาง ประมาณ 112 กิโลเมตร เลี้ยวขวา ลูกรังใน ฤดูฝน การคมนาคม ไม่ค่อยสะดวก

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยภูเขา และป่าไม้ ประมาณร้อยละ ๕๐ ที่ราบลุ่ม ประมาณร้อยละ ๔๕ ที่ราบสูงนอกเขตป่าไม้ ประมาณร้อยละ ๓ พื้นน้ำประมาณร้อยละ ๑ ที่ดินตามดินเลนที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ประมาณร้อยละ ๑ โดยบริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบมีเทือกเขา และป่าไม้ตั้งเรียงรายเป็นแนวยาว จากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาที่สำคัญ คือ ภู่อีเฒ่า ภูพังเหย ภูแล่นคาทำให้พื้นที่จังหวัดแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ

ส่วนเหนือ มีอำเภอหนองบัวแดง อำเภอแก้งคร้อ อำเภอบ้านแท่น อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอภูเขียว อำเภอคอนสาร และอำเภอภักดีชุมพล

ส่วนใต้ มีอำเภอเมือง ๙ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจตุรัส อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอคอนสวรรค์ อำเภอเนินสง่า และกิ่งอำเภอซับใหญ่

ทรัพยากร

ดิน มีศักยภาพปานกลางสำหรับการเกษตร

แหล่งน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัดชัยภูมิมีดังนี้

แม่น้ำชี ลำน้ำพรม ลำคันฉู ลำเชียง (ลำเซิน) ลำชีลอง ลำปะทาว และลำสามหมอ

ป่าไม้ สภาพป่าของจังหวัดชัยภูมิ เป็นสภาพป่าที่สมบูรณ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสำคัญในภาคอีสานตอนกลาง สภาพป่ามีลักษณะเป็นป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบชื้น ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าสนเขา และป่าดิบเขา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีอยู่สามแห่งด้วยกันคือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผางผึ้ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตะแบก - ห้วยใหญ่

อาชีพหลัก

ทำสวน ทำนา ทำไร่ ทอผ้า เลี้ยงสัตว์

ภาษาและวรรณกรรม

ภาษา พื้นที่ของจังหวัดชัยภูมิตัดต่อกับพื้นที่ของจังหวัดในภาคกลาง ทำให้อิทธิพลของภาษากลาง จึงเข้ามามีอิทธิพลต่อภาษาถิ่นอยู่ไม่น้อย ภาษาของคนชัยภูมิส่วนใหญ่ ใช้ภาษาถิ่นอีสาน ในส่วนของอำเภอเมือง ๙ ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาท้องถิ่นมีสำเนียงของชาวเมืองเวียงจันทน์แฝงอยู่ โดยเฉพาะหมู่บ้านขี้เหล็กใหญ่ บ้านนาเสียว บ้านนาวัง บ้านเล่า

ส่วนพื้นที่ติดต่อกับเขตจังหวัด ก็จะมีพื้นสำเนียงภาษาของจังหวัดใกล้เคียง ปรากฏอยู่ เช่น ภาษาไทยสำเนียงโคราช จะปรากฏอยู่แถบอำเภอจตุรัส บางหมู่บ้าน และบางส่วนของตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง ๙ อำเภอเทพสถิต อำเภอบำเหน็จณรงค์ ตำบลหนองบัวโคก ตำบลบ้านขาม ตำบลจตุรัส ตำบลกะฮาด ตำบลตาดเนิน อำเภอเนินสง่า

ภาษาไทยกลาง หรือภาษาราชการ ประชาชนในเขตอำเภอเมือง ๙ ส่วนมาก ที่รับราชการและที่ค้าขาย ในตัวเมืองส่วนมากใช้ภาษากลาง

ภาษาชาวนน มีกลุ่มชนเผ่าชาวนน หรือชาวดง อยู่ที่บางพื้นที่ของจังหวัดชัยภูมิ และยังคงรักษาภาษาของชาวนนไว้ อย่างมีเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น สำนวน หรือบทเพลง ได้แก่ เพลงหยอกเด็ก เป็นต้น

วรรณกรรมพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นมุขปาฐะ มีการจดจำสืบทอดกันมา โดยมีการบันทึกเรื่องราวในรูปแบบของหมอลำเรื่องต่อกลอน และคำผญา เช่นเรื่องท้าวเก่า กาดำ สังข์ทอง ขูลู นางอ้ว ผาแดงนางไอ่ นางแดงอ่อน มีผู้รวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะไว้ในรูปนิทานพื้นบ้านประมาณ ๕๐ เรื่อง เช่น นกกระชูดหัวล้าน

ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

ประเพณีที่คนในท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติ มีประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพระพุทธศาสนาความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อเรื่องพราหมณ์ จำแนกเป็นประเพณีเกี่ยวข้องกับชีวิต ประเพณีการเกษตรและฮีตสิบสอง

ภาคผนวก ข
ข้อมูลทั่วไปของอำเภอคอนสาร

ข้อมูลทั่วไปของอำเภอคอนสาร สภาพทั่วไปของอำเภอคอนสาร ที่ตั้ง/พื้นที่/ อาณาเขต

ลักษณะที่ตั้ง

อำเภอคอนสารเป็นอำเภอที่อยู่ด้านเหนือสุดของจังหวัดชัยภูมิห่างจากจังหวัดชัยภูมิประมาณ 125 กิโลเมตรใช้เวลาเดินทางจากอำเภอถึงจังหวัดประมาณ 1 ชั่วโมง 45 นาที

เนื้อที่

อำเภอคอนสารมีเนื้อที่ 966.665 ตารางกิโลเมตร หรือ 604,165 ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ และอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอคอนสารแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 8 ตำบล 85 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลคอนสาร 9 หมู่บ้าน
2. ตำบลทุ่งพระ 9 หมู่บ้าน
3. ตำบลโนนคูณ 8 หมู่บ้าน
4. ตำบลห้วยยาง 19 หมู่บ้าน
5. ตำบลทุ่งลุยลาย 7 หมู่บ้าน
6. ตำบลดงบัง 9 หมู่บ้าน
7. ตำบลทุ่งนาเลา 13 หมู่บ้าน
8. ตำบลดงกลาง 11 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอคอนสารประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่ง ได้แก่

1. เทศบาลตำบลคอนสารครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลคอนสารและบางส่วนของตำบลดงบัง
2. องค์การบริหารส่วนตำบลคอนสาร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคอนสาร (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลคอนสาร)
3. องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพระ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งพระทั้งตำบล
4. องค์การบริหารส่วนตำบลโนนคูณ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโนนคูณทั้งตำบล
5. องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยยางทั้งหมด
6. องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งลุยลาย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งลุยลายทั้งหมด

7. องค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลดงบัง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลคอนสาร)
8. องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนาเลา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งนาเลาทั้งหมด
9. องค์การบริหารส่วนตำบลดงกลาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลดงกลางทั้งหมด

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 80

รับจ้าง ประมาณร้อยละ 15

อื่นๆ ประมาณร้อยละ 5

สถานศึกษา

โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มี 3 โรงเรียน

โรงเรียนคอนสารวิทยาคม ตำบลทุ่งนาเลา

โรงเรียนโนนคุณวิทยาคาร ตำบลโนนคุณ

โรงเรียนห้วยยางวิทยาคม ตำบลคอนสาร

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของอำเภอคอนสารมีสภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นภูเขาเกินกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด โดยเฉพาะทิศตะวันตก และมีพื้นที่ราบทางทิศตะวันออก

ภูเขา

อำเภอคอนสารมีภูเขามากและสูงชัน เช่น ภูเขาเขียว ภูหลุบควัน ซึ่งเป็นภูเขาต่อกับเทือกเขาเพชรบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และน้ำผุดธรรมชาติ เช่น ลำน้ำพรม ลำน้ำเชิญ และยังมีภูเขาใหญ่อีก เช่น ภูซำผักหนาม ภูมอตาเด็ก ภูเขาผาเบียด ภูเขานมนาง ภูลูกช้าง ภูด่านอีป้อง ฯลฯ

แหล่งน้ำที่สำคัญ

1. ลำน้ำพรม เกิดจากเทือกเขาเขียว เป็นที่ตั้งของเขื่อนจุฬาภรณ์ ไหลผ่านอำเภอคอนสาร อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอภูเขียว
2. ลำน้ำเชิญ เกิดจากภูหลุบควัน ไหลผ่านตำบลทุ่งพระ ตำบลทุ่งนาเลา ตำบลคอนสาร ตำบลดงบัง และตำบลโนนคุณ
3. ลำห้วยดง เกิดจากนาผุดนาเลา ไหลผ่านตำบลทุ่งนาเลา และตำบลคอนสาร
4. ลำห้วยนา เกิดจากน้ำผุดทับลาว ไหลผ่านตำบลห้วยยาง ตำบลดงกลาง และตำบลโนนคุณ

พื้นที่และการใช้ประโยชน์

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของเขื่อนจุฬาภรณ์ พื้นที่ราบมีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การถือครองที่ดินอำเภอคอนสาร การออกเอกสารสิทธิให้แก่ราษฎร มีรายละเอียดดังนี้

- โฉนดที่ดิน จำนวน 14,444 แปลง
- หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3ก) จำนวน 3,500 แปลง
- หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3) จำนวน 689 แปลง
- หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) จำนวน 73 แปลง

ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอคอนสารมีลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนมีนาคม - เดือนมิถุนายน
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ เดือนกรกฎาคม - เดือนตุลาคม
- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์

ประชากร

ประชากร ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2548 จำนวน 61,352 คน

- เป็นชาย 30,847 คน เป็นหญิง 30,505 คน หญิง 30,505 คน
- ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยต่อพื้นที่ 63.46 คน/พื้นที่ ตร.กม.
- ความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาลตำบลคอนสาร 562.22 คน/พื้นที่ ตร.กม.
- ความหนาแน่นของประชากรนอกเขตเทศบาลตำบลคอนสาร 59.25 คน/พื้นที่ ตร.กม.

โครงสร้างพื้นฐาน

ไฟฟ้า จำนวนครัวเรือนในอำเภอทั้งหมด 15,962 ครัวเรือน

มีไฟฟ้าใช้ 12,905 ครัวเรือน

ประปา มีน้ำประปาใช้ 11,120 ครัวเรือน

โทรศัพท์ มีชุมสายโทรศัพท์ 1 แห่ง

การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัดรวมทั้งการคมนาคมภายในตำบลและหมู่บ้าน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ทางหลวงแผ่นดิน สายชุมแพ - หล่มสัก
2. ทางหลวงแผ่นดิน สายคอนสาร - ห้วยแก้ว
3. ทางหลวงแผ่นดิน สายคอนสาร - เขื่อนจุฬาภรณ์
4. ทางหลวงแผ่นดิน สายคอนสาร - โคนงสะอาด

การรักษาความสงบเรียบร้อย

- กำลังตำรวจที่ประจำอยู่ ณ สถานีตำรวจภูธรอำเภอคอนสาร จำนวน 70 คน
- กำลังตำรวจที่ประจำอยู่ ณ สถานีตำรวจภูธรตำบลห้วยยาง จำนวน 38 คน
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ (ผรส.) จำนวน 42 คน
- อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จำนวน 400 คน
- สมาชิกอาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) จำนวน 9 คน
- สมาชิกไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) จำนวน 200 คน
- ลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ.) จำนวน 610 คน
- ทหารกองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.) จำนวน 875 คน
- ตำรวจบ้าน จำนวน 340 คน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ทรัพยากรดิน เป็นดินร่วนสีดํา อุดมไปด้วยแร่ธาตุอาหารที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก
- ทรัพยากรน้ำ น้ำจากเขื่อนจุฬาภรณ์ ลำน้ำพรม ลำน้ำเชิญ น้ำผุดหินลาดวนารามย์ น้ำผุดทับลาว น้ำผุดนาเลาไหลผ่านตลอดปี
- ทรัพยากรไม้ อําเภอกอนสารมีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว สวนป่าทุ่งพระ

โบราณสถาน

- หลวงพ่อพระประธานในวัดเจติย ภูมิที่ 1 ตำบลคอนสาร
- พระธาตุแก้งกอย ภูมิที่ 1 ตำบลโนนคูณ

อุทยานแห่งชาติ/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า/สวนรุกชาติ

- อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูผาผึ้ง
- สวนรุกชาติน้ำผุดทับลาว
- สวนรุกชาติสวนป่าคอนสาร

แหล่งท่องเที่ยว

- เขื่อนจุฬาภรณ์ ตำบลทุ่งลุยลาย
- จุดชมวิวกวางมว่ง ตำบลทุ่งลุยลาย
- สวนสัตว์ธรรมชาติทุ่งกระมัง ตำบลทุ่งลุยลาย
- สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าภูเขียว ตำบลทุ่งลุยลายถ้าประกายเพชร
- ตำบลทุ่งลุยลาย
- แหล่งขุดค้นประวัติศาสตร์ ถ้ำวิมานนาคินทร์ ตำบลทุ่งลุยลาย
- น้ำผุดทับลาวและสวนรุกชาติ ตำบลห้วยยาง
- น้ำพุร้อนบ้านห้วยสนามทราย ตำบลทุ่งพระ
- ลำน้ำซู้ (สำหรับล่องแพ) ตำบลทุ่งพระ
- ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์วัดถ้ำขาม ตำบลทุ่งนาเลา
- ถ้ำดอกบัว ตำบลทุ่งนาเลา
- ถ้ำน้ำไหล ตำบลทุ่งนาเลา
- ถ้ำเทวสถิต (ถ้ำสิงโต) เป็นถ้ำขนาดใหญ่ ถ้ำจะเที่ยวชมให้ทั่วในถ้ำแห่งนี้อย่างน้อยต้องใช้เวลา 1 วัน
- ที่ตั้ง บ้านผาเบียด ภูมิที่ 2 ตำบลห้วยยาง (ใกล้น้ำผุดทับลาว)

คำขวัญอำเภอ

คอนสาร ดินแดนแห่งน้ำผุดไหลหลาก ป่าหมากอุดม รื่นรมย์เขื่อนจุฬาภรณ์ เพลินป่าทุ่ง
กะมั่ง มนต์ขลังทุ่งลุยลาย

ภาคผนวก ค
เรื่องเล่าไทคอนสาร

ชาติภูมิและความเป็นมา

ในตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา นายภูมิ (ต้นตระกูล ภูมิกอนสาร) เกิด ณ บ้านเขาแหลม เมืองนครไทย บิดาเป็นกรรมการเมืองนครไทย (อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก) เป็นผู้มีลักษณะนิสัยเป็นผู้นำ มีอุดมการณ์สูง เชื่อมั่นในความคิดและความสามารถของตนเอง เมื่อเจริญวัยแล้ว ก็ดำรงอยู่ด้วยความเป็นไพร่หลวง เจ้าพระยามหาเสนา (ปลี) จึงแต่งตั้งให้มีหน้าที่ควบคุมสมัครพรรคพวกในบ้านเขาแหลม ไปว่องสมคอยดักจับเอาพวกจรจัดซึ่งหลบหนีอยู่ตามป่าในเมืองเพชรบูรณ์และหล่มสักมารวมไว้ ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผลดีต่อราชการมาก ต่อมาได้เที่ยวตรวจจับผู้คนจรจัด เลยกเข้าไปในเขตเมืองหล่มสัก จึงถูกพระยาอุปราชาเจ้าเมืองจับและยึดเอาหนังสือปิดตราแต่งตั้ง กรรมการเมืองซึ่งไว้มีกำหนด 15 วันจึงเอามาไต่สวน เมื่อเห็นว่าไม่มีความผิด จึงชักชวนให้ทำราชการอยู่ด้วย และแต่งตั้งให้เป็นแสนภูมิ มีหน้าที่เป็นเสมียน แสนภูมิไป ต่เอาใจใส่ต่อหน้าที่ราชการอย่างดียิ่ง เป็นที่พอใจแก่เจ้าเมือง จึงได้พิจารณาแต่งตั้งให้เป็น “หมื่นอร่ามกำแหง” เมื่อจุลศักราช 1131 ตรงกับพุทธศักราช 2312 สมัยกรุงธนบุรี ทำราชการอยู่กับเจ้าเมืองหล่มสักอยู่ 5 ปี จึงขอสักเลขข้อมือสามะโนครวขึ้นต่อพระยาอุปราชาเจ้าเมืองหล่มสักโดยตรง แต่เจ้าเมืองหล่มสักไม่สามารถจะสักเอาได้ตามใจชอบ เพราะเมืองหล่มสักขณะนั้นเป็นเมืองจัตวา เกรงบารมีเจ้าเมืองนครไทย ซึ่งเป็นหัวเมืองชั้นตรีและหมื่นอร่ามกำแหงก็เป็นไพร่หลวงเดิมของเมืองนครไทย ด้วยเหตุนี้ท่านจึงไปขอยื่นสักข้อมือสามะโนครวต่อหลวงฤทธิ์สำแดง เจ้าเมืองเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นหัวเมืองชั้นโท ต่อไปได้ลาออกจากเมืองหล่มสักไปทำราชการ อยู่กองด่านเมืองเพชรบูรณ์ อันมีหลวงฤทธิ์สำแดงเป็นแม่กองทำราชการ อยู่มาได้ 3 ปี พอดีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งให้หลวงฤทธิ์สำแดง ได้เลื่อนขึ้นเป็น “พระอภัยสงครามและหมื่นอร่ามกำแหง” เลื่อนขึ้นเป็น “หลวงวิชิตสงคราม” ทำราชการอยู่ร่วมกันไปได้ 3 ปี พระอภัยสงครามก็ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็น “พระยาทุกขราษฎร์” เจ้าเมืองเพชรบูรณ์ หลวงวิชิตสงคราม ก็ได้ทำราชการอยู่กับพระยาทุกขราษฎร์ ด้วยความอุตสาหวิริยภาพ และซื่อสัตย์สุจริต จึงเป็นที่โปรดปรานเป็นอย่างยิ่ง ล่วงเวลาได้ 6 ปี เศษจึงทำให้หมื่นอาจเสนี กรรมการในกองพระยาทุกขราษฎร์นั่นเอง มีความอิจฉาริษยาหาช่องทางจะกำจัด เมื่อหลวงวิชิตสงครามรวบรวมผู้คนจรจัดมาจากที่ต่างๆ ได้เป็นจำ นวนมาแล้วสักเลขให้เป็นไพร่ส่วยขึ้นต่อพระยาทุกขราษฎร์ หมื่นอาจเสนีได้ช่องทาง ก็ร้องเรียนต่อเจ้าเมือง กรรมการตุลาการ หว่าหลวงวิชิตสงคราม ปลอมสักเลข และคิดการจะตั้งตัวเป็นใหญ่ ทำให้เจ้าเมือง กรรมการตุลาการเข้าใจผิดคิดว่าเป็นจริงดังข้อกล่าวหา แม้อต่อมาหมื่นอาจเสนี ให้การเป็นแพ่งแก้ถ้อยคำของตนแล้วก็ตาม ฝ่ายตุลาการ ก็ยังตัดสินใจให้จำคุกหลวงวิชิตสงครามไว้ต่อไปโดยไม่มีกำหนด จนกว่าจะเห็นว่าสิ้นโทษ (ถัดจากบันทึกหลวงวิชิตสงคราม) และเจ้าเมืองกรรมการและตุลาการหาได้ส่งเรื่องราวไปกราบทูลต่อพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบไม่ ทั้งนี้ก็เพราะคดีไม่เป็นธรรม หลวงวิชิตสงคราม จึงรำพึงแต่ในใจของตนว่า “อยู่มาได้ 3 เดือนเศษ หลวงวิชิตสงครามก็ได้หลบหนีออกจากคุกไปด้วยความปลอดภัย แล้วก็ไปขอพึ่งบารมีของพระยาขัตติยวงษาเจ้าเมืองหล่มสัก ซึ่งเป็นบุตรของพระยาอุบุ

ราชา เจ้าเมืองคนก่อน พระยาขัตติยวงษาก็ไม่ได้นี้กรังเกียด ยินดีรับหลวงวิจิตสงครามเข้าทำราชการ ด้วย โดยถือว่าเป็นคนเก่าเคยทำคุณงามความดีแก่เมืองหล่มสักไว้มาก จึงแต่งตั้งให้มีหน้าที่ หางาช่าง ทำสีผึ้ง และหุงดินประสิว เมื่อได้รับตำแหน่งทางนี้ หลวงวิจิตสงครามจึงคิดหาผู้ที่มีความชำนาญป่า และมีฝีมือในเรื่องหางาช่าง ทำสีผึ้ง และหุงดินประสิว ถ้าจะหาคนใหม่ในเมืองหล่มสักนี้ ก็ไม่เห็นมีใคร มีความสามารถเป็นที่พอใจ จึงทำให้ท่านนึกถึงเพื่อนเกลอเก่าๆ ที่เคยอยู่ด้วยกันที่เมืองนครไทย คือ ขุนจงอาสา (เรื่อง ตันตระกุลเรื่องเจริญ) และขุนชำนาญไพรสณฑ์ (พรานทองแดง ตันตระกุล ลบุญ บำรุง) ความสามารถของท่านทั้งสองนี้ นอกจากการหางาช่างทำสีผึ้งและดินประสิวแล้ว ขุนจงอาสายัง เป็นหมอรักษาคนเจ็บป่วย มีความรู้ความชำนาญในด้านการใช้สมุนไพรอย่างดียิ่งส่วนพรานทองแดง นั้น เป็นพรานใหญ่มีความชำนาญในการเดินป่า แก่กว่าเพื่อนประมาณ 2 ปี เมื่อท่านมั่นใจว่าทั้งสอง คนนี้จะทำให้งานที่ได้รับมอบหมายบรรลุถึงความสำเร็จอย่างดียิ่ง จึงเข้าหาเจ้าเมืองแล้วเรียนเสนอ ความคิดเห็นและชี้แจงให้ท่านได้ทราบ ก็ได้รับความเห็นชอบจากท่านเจ้าเมืองเป็นอย่างดี หลวงวิจิต สงครามจึงได้ไปรับท่านทั้งสองมาทำงานด้วยกัน ปรากฏว่างานที่ทำ นั้นได้ผลดียิ่ง เป็นที่พอใจแก่พระ ยาขัตติยวงษามาก ท่านจึงได้ปูนบำเหน็จความชอบยกให้ท่านเจ้าเมืองมีทัศนคติไม่ดีต่อหลวงวิจิต สงครามการนั้นก็ไ้ผล ท่านทำงานสนองพระคุณเจ้าเมืองหล่มสักอยู่ได้ 2 ปี ก็ถูกถอนจากตำแหน่ง หน้าที่ เหลือไว้แต่ขุนจงอาสากับขุนชำนาญไพรส ณฑ์ แต่ทั้ง 3 ท่านนี้เป็นเพื่อนตายกัน เมื่อหลวง วิจิตสงครามถูกถอนออกจากตำแหน่งหน้าที่ขุนจงอาสาและขุนชำนาญไพรสณฑ์ ก็ลาออกจาก ตำแหน่งหน้าที่ด้วยเช่นกัน แล้วทั้ง 3 คนก็ไปขอพึ่งบารมีของพระยาทุกขราษฎร์ เจ้าเมืองเพชรบูรณ์ เป็นคำรบ 2 คำเอาเจ้าเมืองหล่มสัก ท้าวเพี้ย กรมการทั้งหลายพากันตลิ่งงงกันไปตามๆกัน เพราะเพ็ง แหกคูกหนีไปได้แค่ 2 ปี แล้วกลับคืนมาขอฝากเนื้อฝากตัวเข้าทำราชการอีก เจ้าเมืองกรมการ ทั้งหลายรู้สึกไม่พอใจต่อการมาครั้งนี้เสียเลย แต่ก็ไม่เห็นจะทำอะไรแก่ท่านได้ เข้าใจว่าจะมีผู้มีอำนาจ วาสนาบารมีสูงอุปถัมภ์ท่าน อยู่ เจ้าเมืองเพชรบูรณ์และกรมการจึงยอมรับท่านพร้อมเพื่อน 2 คนเข้า ทำราชการอยู่ในกองด่านเมืองเพชรบูรณ์อย่างเสียไม่ได้

การกลับเข้ามาทำงานของหลวงวิจิตสงครามครั้งนี้ไม่ราบรื่นเลย เนื่องจากว่ากรมการและตุลา การอริเก่า กลัวท่านจะหาความแค้น จึงร่วมสอดส่องคอยจับผิดท่านอยู่ตลอดเวลา เมื่อใดมีช่องทาง ก็เข้าหาเจ้าเมืองยกย่องเรื่องเล็กก็ทำเป็นเรื่องใหญ่ โสความอยู่ไม่ขาดระยะ ทำให้จิตใจของเจ้าเมืองโอน เอนไปตามกระแสลูกๆ ทำยที่สุดก็ถอดยศลดตำแหน่งหลวงวิจิตสงครามเป็นไพร่หลวงเลขสังกัดกอง ด่านเมืองเพชรบูรณ์

อาณาเขตเมืองคอนสาร (เก่า)

อาณาเขตเมืองคอนสารนั้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย ครั้งแรกเมื่อบ้านเมืองอื่น เช่น ภูเวียง ยังไม่ทันเป็นเมืองก็กว้างขวาง เมื่อบ้านไถ่เรือเคียงวิวัฒนาเป็นเมืองขึ้น อาณาเขตก็ แคว้นตามกำหนดของทางราชการ ตามที่ปรากฏในบันทึกพระอุไรนพคุณเจ้า เมืองคอนส ารคน สุกทำย (สมัย ร.5) และการบอกเล่าที่มีความสนใจจดจำต่อปากกันมาว่า

ทิศใต้ พุงก่ามาง ยางแก้ตัน อันสามซุ่ย ห้วยเซียง เจลียงเมย ห้วยเต่า ท่าอ้ายเสา
ทิศเหนือ ดงลาน ช่องข้าวเม่า ผานกเค้า ภูชะแบง ภูดอกตู ภูโองอยู่หน้า ภูฟ้าอยู่หลัง ยาง
เต็ง ไปงสะกาน

ทิศตะวันตก แปรปันน้ำ ช้างตะรุต (เขตเมืองเพชรบูรณ์)

ทิศตะวันออก จดเขตเมืองยางของพระไกรสีหนาท เข้าเมืองภูเขียว

ชื่อสถานที่ต่างๆ ตามที่กล่าวมานี้ อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บางแห่งอาจเลื่อนหายไป
ก็ยอมจะเป็นได้อาณาเขตเมืองคอนสารตามที่นาย นายบุญส่ง ง เชื้อไพบูลย์ และ นายวัน เรื่องเจริญ
ได้ร่วมกันรวบรวมไว้ในปีพ.ศ. 2506 มีดังนี้

ทิศเหนือ จำกัดลำน้ำพองและบ้านนาฝีกอน (ปัจจุบันคือบ้านศรีฐาน อำเภอภูกระดึง) ซึ่งพระ
ยาสุริยวงษาเจ้าเมืองหล่มสัก ได้แต่งตั้งให้พรานพรหมมา เป็นนายหมวดรักษาป่าฝิ่งและถ้ำมูลค้างคาว
อยู่ที่นั่นแล้ว นัยว่าบ้านนี้ผู้มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกได้ดำนาไว้ พอรุ่งเช้าข้าวที่ดำไว้ หลุดลอยขึ้นมาอยู่
เหนือน้ำ เหมือนมีคนมาถอนขึ้น ได้ทดลองดูอยู่หลายครั้งก็เป็นเช่นเดิมจึงได้ย้ายไปทำนาในที่แห่งใหม่
จึงทำได้ตามปกติ และยิ่งเล่าต่อๆ กันมาจนทุกวันนี้ จะเท็จจริงประการใดก็เหลือที่จะเดา

ทิศตะวันออก จดกับหัวภูห่าน เมืองหนองคาย และอาณาเขตเมืองรัตนบุรี เวลานั้นเมืองรัต
นบุรีตั้งอยู่ที่บ้านแซ้วหัวนา ตำบลพลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเวลานี้ แต่ได้ย้ายไปตั้งอยู่อีกแห่ง
หนึ่ง ที่บ้านอะไรจำชื่อไม่ได้ อยู่ใกล้ภูเม็ง (ภูเขาเตี้ย) จึงได้ขนานนามเมืองว่าเมือง “มัญจาคีรี” สมัย
นั้นเมืองรัตนบุรีมีหลวงจำนงเป็นนายกอง ตามนัยแห่งคำฟ้องของขุนฤทธิ์ นายหมวดบ้านสามสวน ซึ่ง
ขึ้นอยู่กับเมืองภูเขียว ตอนหนึ่งความว่า หลวงนพคุณว่าที่อุราชเมืองภูเขียว ได้มาตั้งเมืองมอญเมือง
ใหม่ โดยไม่ได้รับสัญญาบัตร ตั้งตนเป็นเจ้าเมืองมอญ ตั้งให้หลวงจินดาทองเมืองชนบทเป็นอุปฮาด
ตั้งให้หลวงจำนง กองเมืองรัตนบุรีเป็นราชวงศ์”ดังนี้ ตามตำแหน่งเจ้าเมืองลาวสมัยโน้น ต่อมาภายหลัง
ได้ย้ายเมืองมาตั้งที่บ้านกุดเค้า เปลี่ยนชื่อเมืองว่า “อำเภอกุดเค้า” ในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ระบอบใหม่ สมัยรัชกาลที่ 5 กาลต่อมาอีกไม่นานนักก็เปลี่ยนเป็น “อำเภอมัญจาคีรี” มาจนทุกวันนี้

ทิศใต้ จดอาณาเขตบ้านเป้าเมืองภูเขียว ตามที่เล่าสืบกันมาแต่โบราณว่า สมัยก่อนภูเขียว
ตั้งอยู่ที่บ้านเป้า ส่วนบ้านยางนั้น ขณะที่หลวงวิจิตสงครามมาสืบหาสถานที่อันเหมาะสมควรแก่การตั้ง
บ้านเมือง ได้ไปดูอาณาบริเวณบ้านยางนี้ก่อน เพราะเป็นที่ราบลุ่มตามลำน้ำพรมทั้งสองฟากฝั่งเป็นที่
อุดมสมบูรณ์ดี แต่ก็มีผู้มาตั้งบ้านอยู่ก่อนแล้วราว 7-8 หลังคาเรือน เมื่อเจ้าบ้านได้เห็นหลวงวิจิต
สงครามกับพวกได้มาสู่สำนักของตนก็พากันดีใจเป็นอันมาก ทำการ ต้อนรับตามฐานะและเชื่อเชิญให้
พักอาศัยตามสมควร เชิญชวนให้มาเป็นพรรคพวกด้วย แต่หลวงวิจิตสงครามไม่ยอมรับ เพราะมี
ความคิดที่จะตั้งบ้านเมืองของตนเองเช่นเดียวกัน จึงบ่ายเบี่ยงไถ่ถามถึงบริเวณที่ควรจะต้องตั้งบ้านเมือง
ได้ต่อไป เจ้าบ้านก็แนะนำให้หลวงวิจิตสงครามได้ไปเที่ยวดูทางทิศตะวันตกและทางทิศเหนือของบ้าน
เป้า เห็นเป็นที่ว่างอยู่หลายตำบล เป็นที่ดินอุดมสมบูรณ์ และมีลำห้วย ลำคลองหลายสาย เป็นน้ำพุ น้ำ
ซับ อยู่หลายแห่ง เพียงพอที่จะทอดหรือระบายเข้าสู่ไร่นาในอนาคตได้ ประกอบกับพื้นที่มีพืชพันธุ์
นานาชนิด ทั้งที่ใช้เป็นอาหารมนุษย์ได้ และใช้ทำเป็นเครื่องใช้สอยขึ้นอยู่หนาแน่น คล้ายคลึงกับ
ภูมิภาคบ้านเขาแหลม เมืองนครไทย ถิ่นเดิมของท่าน ทั้งนี้ตั้งแต่สมัยออกตรวจการป่าฝิ่งและถ้ำมูล

ค้างคาอยู่กับเจ้าเมืองหล่มสักก็ได้ถือโอกาสเที่ยวดูท้องถื่นต่างๆ เพื่อสร้างบ้านเมืองในชีวิตอนาคตของท่านด้วย

ทิศตะวันตก จดอาณาเขตเมืองภูเขียว และเมืองเพชรบูรณ์ต่อกับบริเวณลำห้วยอ้ายเสาและอาณาเขตเมืองหล่มสัก ท้องที่อำเภอภูเวียงก็รวมอยู่ในอาณาเขตเมืองคอนสารนี้ด้วย เพิ่งมาแยกตั้งเป็นเมืองภูเขียวขึ้นในสมัยแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 นี้เอง รวมอาณาเขตดังกล่าวนี้ทั้งหมดเรียกว่า “บ้านคอนสาร” และกลายเป็นเมืองคอนสารต่อมา

ตั้งเมืองคอนสาร

จากความกตัญญูอันไม่เป็นธรรมดาที่ได้รับจากเพื่อนร่วมงานครั้งนี้ ทำให้หลวงวิจิตตสงครามเกิดมูมานะ ตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะเอาชนะเพื่อนที่ไม่หวังดี ด้วยความสามารถของตนที่มีอยู่โดยวิธีหรือหิงสา จึงอำลาจากเพชรบูรณ์พาเพื่อนเกลามาพำนักอยู่บ้านาหอ เมืองด่านซ้าย อันเป็นบ้านเกิดของภรรยาท่าน ซึ่งขณะนั้นเมืองด่านซ้ายมีพระแก้วอาสาเป็นเจ้าเมือง และเป็นสายโลหิตเดียวกับภรรยาของหลวงวิจิตตสงคราม จึงทำให้การปฏิบัติงานในครั้งนี้ ปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งๆที่เมืองด่านซ้ายก็ขึ้นอยู่กับเมืองหล่มสักนั่นเอง ทั้งสามสหายก็ปรึกษาหารือคิดหาช่องทางในอันที่จะหาจุดเริ่มต้นชีวิตกันใหม่ โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร ก็มีความคิดเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า ควรที่จะเข้าเฝ้าถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใน เรื่องที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อพระองค์จะทรงกรุณา เพราะไม่มีทางใดจะดียิ่งไปกว่านี้ จึงได้พากันตั้งหน้ารวบรวมสีผึ้ง ดินประสิ่ว และงาช้างขนาดตั้งแต่วัดรอบ 8 นิ้วขึ้นไปได้ 24 กิ่ง เพื่อเป็นราชบรรณาการทูลเกล้าถวายในการไปเฝ้าถวายฎีกา โดยใช้เวลารวบรวมไม่นาน นัก นับว่าเป็นอุดมโชคของท่านทั้ง 3 และแล้วเมื่อฤกษ์งามยามดี ทั้ง 3 เกลอ ก็คุมเครื่องบรรณาการดังกล่าว ลงไปทูลเกล้าถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในปีพุทธศักราช 2337 แจ้งความจำนงแก่บรรดาลูกขุนทั้งหลายให้ทราบจากนั้นนายฉันทมรรคาพิเศษก็ได้นำหลวงวิจิตตสงครามเข้าเฝ้ากราบบังคมทูลถวายบรรณาการ ณ ศาลาลูกขุน ในพระบรมมหาราชวัง ทูลเล่าความเป็นไปให้ทรงทราบแล้วทูลอาสาทำอากรส่วยสีผึ้ง ดินประสิ่ว ภายในบริเวณทุ่งตะโหนด น้ำพุ ล้ำซุ้ ทุ่งพระ ภูเขียว ภูเวียง ซึ่งเป็นอำเภอไม่มีผู้สร้างให้ ป็นบ้านเมือง ส่งเข้ามาทูลเกล้าถวายทุกๆปี

ครั้นถึงวันอาทิตย์ เดือน 8 แรม 8 ค่ำปีขาล จศก จุลศักราช 1156 ปีเดียวกันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีพระกรุณาโปรดมีกระแสดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมให้ยกหลวงวิจิตตสงคราม ออกจากการเป็นไพร่หลวงในกองพระยาทุกขราษฎร์นี้ นเสีย และทรงพระราชทานตราพระราชสิทธิ์เป็นตราคุ้มห้าม ทรงพระกรุณาแต่งตั้งให้หลวงวิจิตตสงครามเป็นนายหมวดควบคุมขุน หมื่น เลข สมัครพรรคพวก และญาติพี่น้องออกไปรักษาป่าฝั่งและถ้ำมูลค้างคาว ในบริเวณ ทุ่งตะโหนด น้ำพุ ล้ำซุ้พระตลอดถึงแขวงลำภู หนองบัว (จังหวัดหนองบัวลำภู ทุกวันนี้) ภูเขียวภูเวียงซึ่งเป็นเมืองร้างว่างเปล่า หามีเจ้าเมือง กรมการ ผู้คนจะจัดแจงแต่งตั้งอยู่เป็นตำบลหรือบ้านเมืองไม่ เมื่อหลวงวิจิตตสงครามได้รับพระราชทานท้องตราแต่งตั้งอันสมบูรณ์แล้วจึงพร้อมด้วยสหายและสมัครพรรคพวกออกเดินทางมุ่งสู่ท้องที่อันกำหนดให้ท้องตรานั้นแล้ว ใช้เวลาเดินทาง 2 เดือน ก็ถึงที่กำหนดหมาย จึงได้ดำเนินการ

ลงหลักปักเขตไว้ทั้ง 4 ทิศ ให้ตรงตามกำหนดไว้ในท้องตราที่ได้รับพระราชทานมาทุกประการ แล้วจึงได้เชิญท้องตราพร้อมด้วยแผนผังพื้นที่เข้าไปกราบเรียนต่อพระไกรสีหนาท เจ้าเมืองภูเขียวยวให้ได้ทราบ เจ้าเมือง กรมการเมืองคัดลอกท้องตราและแผนผังให้แก่หลวงวิจิตสงครามตามเดิม หลวงวิจิตสงครามก็ได้อัญเชิญท้องตรากลับสู่ภูมิลำเนาเดิมของตน **เจ้าเมือง คนแรก**

หลวงวิจิตสงคราม มีภรรยาเป็นชานาหอ เมืองด่านซ้าย ชื่ออย่างไรไม่ปรากฏ มีบุตรธิดาด้วยกัน 4 คน คือ

- 1.นางจอมบาง
- 2.นางคำบาง
- 3.นายสอน (หลวงสิทธิสงคราม)
- 4.เป็นหญิงแต่จำชื่อไม่ได้

เมื่อท่านได้เที่ยวตรวจตราหาชัยภูมิที่เหมาะสมที่จะตั้งสำนักงานและปลูกสร้างให้เป็นบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองไปในภายภาคหน้า ก็ตกลงปลงใจปลูกสร้างสำนัก กงงานและบ้านเรือน ลงที่ข้างลำน้ำพระ (เดี๋ยวนี้ไม่มีชื่อเรียกกัน ไหลผ่านหมู่บ้านคอนสาร คงปรากฏอยู่เป็นตอนๆ ลำห้วยบางแห่งต้นเขินเกือบจะไม่มี บางแห่งก็ถูกทำลายเป็นทุ่งนาไปเสียแล้ว) คือ บริเวณทิศใต้ของวัดสวนหมาก ด้านทิศตะวันตกของวัดเจดีย์ปัจจุบัน ศาลาว่าการของท่านได้ปลูกสร้างลง ด้านทิศตะวันตกของวัดเจดีย์ ด้านตะวันออกของจวน คือ อยู่ระหว่างกลางวัดกับจวน เจ้าเมืองคอนสารทุกคนใช้ศาลาว่าการหลังเดียวกันนี้ เป็นสำนักงานปฏิบัติราชการและรับแขกเมือง หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ชาวคอนสารได้ช่วยกันบำรุงรักษา บูรณปฏิสังขรณ์และใช้ศาลาว่าการหลังนี้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ อันเป็นประเพณีดั้งเดิม ได้แก่ เลี้ยงเดือน (เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ) เลี้ยงปี (เดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำ) และบุญเดือน 6 วัน 2 ปี ปีที่ 3 จึงจัด) มาจนทุกวันนี้ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดเจดีย์นั่นเอง ส่วนจวนของท่านเจ้าเมืองก็อยู่ทางด้านทิศตะวันตก ประมาณ 4- 6 เส้น เพราะเห็นว่าเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม มีปูชนียสถานโบราณอยู่ไม่ห่างไกล 3 อย่าง คือ

1.พระพุทธรูปปางมารวิชัย ก่ออิฐถือปูน มีเครื่องไม้ปกคลุม ชำรุดเสียหายไปมาก ต่อมาหลวงวิจิตสงครามได้นำช่างจากเมืองนครไทย ชื่อ ศรีสมังค์ มาปฏิสังขรณ์ ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถวัดเจดีย์ทุกวันนี้

2.เจดีย์อยู่ทิศใต้ของพระพุทธรูป มีเครื่องถาวรย์ปกคลุมและชำรุดเสียหายเช่นกันได้บูรณะกันมาเรื่อยๆประมาณปี พ.ศ. 2475 ก็ได้บูรณะครั้งหนึ่ง ครั้งสุดท้ายเนื่องจากเจดีย์ชำรุดมาก ในปี พ.ศ. 2527 พระครูพิศิษฐ์สารถย์ เจ้าอาวาสวัดเจดีย์ และนายบุญเกิด แพงจันทร์ จึงได้พร้อมชาวบ้านและชาววัดจัดบูรณปฏิสังขรณ์เสียใหม่ โดยการก่ออิฐถือปูนครอบเจดีย์องค์เดิมและจัดบูรณะให้รูปเหมือนเดิม สิ้นเงิน 48,837 บาท

3. แทนก่อด้วยอิฐสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีใบสีมารายรอบทั้ง 8 ทิศ อยู่ด้านทิศเหนือของพระประธานห่างประมาณ 3-4 วา ต่อมาปฏิสังขรณ์เป็นพัทธสีมาสำหรับทำสังฆกรรมตามวินยานิยม จนถึงปี พ.ศ. 2524 เมื่อสร้างอุโบสถหลังใหม่เสร็จแล้ว พระหนูเย็น จุกาโร เจ้าอาวาสวัดเจติยจึงได้ นำทายกทายิกาทำการรื้อถอน ขุดคูสระคือโบสถ์ขุดลงไปได้ประมาณ 2 เมตร มีอิฐสี่กัถวางตะแคงหัวจกกันสี่ทิศ แล้วมีลูกนิมิตเท่าบาตรขนาดเล็กรูปยวรีเหมือนผักเขียว (ผักหม่น) มีรอยปิดทองเปลว 3-5 แห่งที่หัวด้านบนซึ่งทำเกลี้ยงเป็นพิเศษ ตั้งอยู่บนก้อนอิฐทั้งสี่กัถนั้น และมีเหล็กขนาด 2 หุนยาวประมาณ 4-5 นิ้ว ปลายข้างหนึ่งคมเหมือนสิ่ว ข้างหนึ่งไม่คม เข้าใจว่าเป็นเหล็กตะบันหมากเพราะมีลักษณะเช่นนั้น ผังอยู่ที่ใกล้ลูกนิมิต สิ่งของอย่างอื่นนอกจากนี้ไม่เห็นมีเพื่อเป็นการอนุรักษ์ของเก่าไว้ จึงได้นำลูกนิมิตที่ผังอยู่ที่ใต้สระคือโบสถ์หลัง เก่าดังกล่าวมานั้นเป็นลูกนิมิตใต้ใบสีมาด้านหน้าของอุโบสถหลังปัจจุบัน ส่วนลูกนิมิตและใบสีมาที่เหลือเล็กและหักพังมากจึงไม่ได้นำมาใช้ ทั้งสามอย่างนี้ อยู่ที่วัดเจติย ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ปัจจุบัน

เมื่อหลวงวิจิตรสงครามได้ตั้งสำนักงานและเคหสถานเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็ได้ยกเมืองคอนสารนี้ไปขึ้นอยู่กับเมืองพิษณุโลก ซึ่งมีพระวิเศษโยธาเป็นเจ้าเมืองอยู่ในขณะนั้น และได้แจ้งแก่ญาติมิตรสายโลหิตและเพื่อนฝูง ชาวนครไทยบ้าง ตานชัยบ้าง หล่มสักบ้าง เพชรบูรณ์บ้างให้ทราบถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นแผ่นดินในเขตบ้านคอนสาร ทำให้ท่านเหล่านั้นได้พากันอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างไม่ขาดสาย เพียง 4-5 ปีบ้านคอนสารมีบ้านเรือนและผู้คนอยู่อย่างหนาแน่น ทำให้หลวงวิจิตรสงครามมีความภาคภูมิใจกับความสำเร็จครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้พากเพียรทำสิ่ง หุงดินประสิ่ว ด้วยความขยันขันแข็ง เพื่อเป็นอากรส่วยส่งเข้าไปทูลเกล้าถวายมีจำนวนตามปรากฏอยู่ในท้องตราดังนี้ ในปีหนึ่ง ให้ส่งสีผึ้ง 3 ลำหาบ ดินประสิ่ว 5 หาบ หรือเงินแทนสิ่งของนี้ก็ได้อตามที่มีพระบรมราชโองการรับส่งตราค่าให้แต่ละปีไป

พบบ่อทอง

จุลศักราช 1163 ตรงกับปีพุทธศักราช 2344 ปีมะแม วันหนึ่งหลวงวิจิตรสงครามได้ไปสำรวจป่าฝั่งและถ้ำมูลค้างคาว ที่บริเวณทุ่งตะโหนดและผาเบียด ได้ไปนั่งพักอยู่ข้างลำธารเล็กๆแห่งหนึ่งเมื่อหายเหนื่อยก็ได้ลงไปอาบน้ำในลำธารได้สังเกตเห็นสารราชนิดหนึ่งที่ฝั่งตัวอยู่ในหินและทรายภายในลำธารมีสีสันคล้ายทองคำ ในครามส่งส่วยสีผึ้งดินประสิ่ว ไปทูลเกล้าถวายแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงนำสารแร่ดังกล่าวลงไปถวายเพื่อทอดพระเนตรด้วย พระองค์ได้ทรงพิจารณาเห็นว่าเป็นสารแร่ทองคำ ต่อมาจึงได้มีพระกระแสรับสั่งให้หลวงอินทรเดช เจ้ากรมพระตำรวจนอกซ้าย ซึ่งมี ความชำนาญในทางนี้ คุ่มไพรพลขึ้นมาทำการขุดร่อนทองคำ ณ สถานที่ดังกล่าวเพื่อตรวจสอบถึงปริมาณและคุณภาพที่แท้จริง หลวงอินทรเดชได้ทำการขุดร่อนอยู่เป็นเวลา 3-4 เดือน จึงเลิกกลับและนำไปกราบบังคมทูล แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลำธารเล็กๆที่มีชื่อว่า “ห้วยบ่อทอง” อยู่ในเขตบริเวณบ้านป่าว่าน ตำบลห้วยยาง ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กม. ด้วยความชอบที่ได้ค้นพบบ่อทองคำ และได้นำความเข้ากราบบังคมทูลด้วยความซื่อสัตย์สุจริตในเบื้องยุคลบาทในครั้งนี้ ในปีจุลศักราช 1165 จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้หลวงวิจิตรสงครามเป็นนายกองสืบตระกูล เป็นเจ้าเมืองคอนสาร ซึ่งเป็นเมืองจัตวา โดยมอบหมายให้มีหน้าที่ขุดร่อนทองคำ นำขึ้นทูลเกล้าถวายประจำปี เรียกว่า ส่วยทองคำเพิ่มขึ้นอีกประเภทหนึ่ง

ได้อาวุธประดับเกียรติ

หลังจากที่ได้รับพระกรุณาแต่งตั้งให้เป็นนายกองสืบตระกูลเป็นเจ้าเมืองคอนสารและให้หน้าที่ ขุดร่อนทองคำเป็นอากรส่วยทูลเกล้าถวายเป็นประจำทุกปีแล้ว หลวงวิจิตรสงครามก็ได้ตั้งหน้าตั้งตา ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ให้มีผลดีเป็นทวีคูณ บำรุงบำไพร่ราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุข ปฏิสังขรณ์ศาสนสถานอันได้แก่เจดีย์ พระประธาน และดุโบสถ์ให้เป็นที่ควรแก่สักการบูชา และ ศาสนกิจตามวินยานุญาติ ด้วยความชอบตามที่กล่าวมานี้ จึงทำให้ท่านได้รับพระราชทานสิ่งของอัน เป็นเครื่องประดับเกียรติยศตามที่ปรากฏถึงปัจจุบันคือ ดาบ 4 เล่ม หอก 4 เล่มและทวนอีก 2 เล่ม รวม เป็น 10 เล่ม สิ่งของดังกล่าวถือเป็นของประจำวงศ์ตระกูล ใครถือเอาเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวไม่ได้ ผู้ที่ ได้รับเกียรติบำรุงรักษาสิ่งของเหล่านี้ จะต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากตัวแทนของวงศ์ตระกูล เสียก่อน จึงจะไปเก็บบำรุงรักษาได้ ปัจจุบันใช้ถือแห่หน้าหน้าบ้านในงานประเพณีบุญเดือนหก ของ ชาวคอนสาร ซึ่งทำสืบกันมาโดยเว้น 2 ปี ทำครั้งหนึ่ง

ภาพประกอบ 96 อาวุธประดับเกียรติ

ถูกกลั่นแกล้ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระกระแสรับสั่งให้พระสุริยวงษาเจ้าเมืองหล่มสักเกณฑ์ ท้าพในเมืองนี้ให้ได้จำนวนพลพันห้า แล้ว ยกกองทัพขึ้นไปขึ้นป่าขัดตาทัพไว้ทางด้า น ตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งพม่าได้ยกกองทัพมาตั้งมั่นอยู่ทางด้านตะวันตกเมืองชะเลียง ตามข้อแจ้ง ราชการหัวเมืองฝ่ายเหนือ นั้นจึงได้ พระสุริยวงษาก็มีโอกาสจะได้กลั่นแกล้งหลวงวิจิตรสงครามนาย หมวดบ้านคอนสารให้สนใจจึงแต่งตั้งให้พระอุปราช เป็นแม่ทัพ เพื่อยึดดาเป็นนายทัพ เกณฑ์ไพร่พล ได้พอเพียงแก่ความต้องการแล้วได้คุมทัพบายหน้าไปทางบ้านคอนสาร การกลั่นแกล้งให้สนใจก่อน

แล้ว จึงจะคุมกองทัพเดินวกเลี้ยวกลับเลยไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตามพระกระแสน้ำของพระเจ้าอยู่หัวนั้น ครั้นถึง ณ วันพุธ เดือน 5 ขึ้น 6 ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จุลศักราช 1164 กองทัพของพระอุปราชาก็เหยียบย่างเข้าถึงเขตบ้านคอนสาร โดยมุ่งจะจับกุมผู้คนและทำร้ายแกหหลวงวิจิตสงคราม แต่บังเอิญขณะนั้นหลวงวิจิตสงครามได้ไปเฝ้าพระเจ้าเวียงจันทร์ ณ กรุงศรีสัตตนาคนหุตเสียก่อนแล้ว แผนการของพระสุริยวงษา และพระอุปราชจึงไม่สมหวัง เพียงแต่เล่นลูกไม้กับนายคำสอน บุตรชายซึ่งเฝ้าบ้านอยู่ โดยการจับเชียงเหียน เชียงกัญญา พร้อมด้วยครอบครัว โดยหาความว่าหลวงวิจิตสงคราม ไปลักเอาพวกเหล่านี้มาจากเมืองด่านซ้าย ถ้าอยากได้สองครอบครัวกลับคืน ก็ให้นายคำสอนตามไปรับเอาพวกเหล่านี้มาเมืองด่านซ้าย ถ้าอยากได้สองครอบครัวกลับคืน ก็ให้นายคำสอนไปรับเอาที่กองทัพ นายคำสอนนึกเสียตาย แต่คิดว่า ถ้าติดตามไปถึงกองทัพ ก็จะถูกหาความว่าไปด้อมมองกองทัพ จับฆ่าเสียกลางป่าหาหลักฐานมิได้ จึงทำเจยเสีย แม้นายทัพจะสั่งและบังคับให้ไปส่งทางในฐานะเจ้าบ้านจะต้องส่งแขกเมืองให้พ้นเขตบ้านเมืองจึงจะควรก็ตาม นายคำสอน ก็หาได้ยดีไม่ และแม่ทัพยังได้กล่าวถ้อยคำเผด็จจร้อนๆผากไว้หลายอย่างด้วยกัน

เมื่อกลับจากเวียงจันทร์แล้วหลวงวิจิตสงครามจึงได้รู้เรื่องต่างๆที่เกิดขึ้น จากบุตรชายเล่าให้ฟัง ท่านจึงร้องเรียนไปยังพระสุริยวงษา กล่าวโทษพระอุปราช โดยนายคำสอนเป็นผู้นำคำร้องไปยื่นที่ศาลเมืองหล่มสัก ใจความในหนังสือนั้นว่า “ขอให้ชำระคดีเรื่องนี้ในทางไกลเกลี้ย ให้เป็นไปในทางประเพณี” แต่ก็ไม่ได้ผลดังขอร้อง พระสุริยวงษาไม่ไยดีจะช่วยเหลือในเรื่องนี้ กลับสั่งความคืนมากับนายคำสอนผู้บุตรว่า “ดูข้าจะชำระให้แล้วกัน แต่ดูข้านั้นเห็นบ่ได้ ให้หมื่นอร่ามพ่อของเจ้า นำเอาเนื้อความลงไปฟ้องเอาต่อ พณ ลูกขุนศาลา ณ กรุงเทพมหานครนั้นเถิด ” หลวงวิจิตสงครามคิดว่า “เราผู้น้อย จะฟ้องร้องกล่าวหาผู้ใหญ่ที่ยังมีสมควร จึงระงับคดีไว้เสีย เป็นเพียงบันทึกเอาถ้อยคำของพระสุริยวงษา พระอุปราชไว้เป็นหลักฐานเท่านั้น เมื่อนายคำสอนบุตรหลวงวิจิตสงคราม กลับจากเมืองหล่มสักแล้วนั้น พระสุริยวงษาและ พระอุปราช ก็ตั้งข้อกล่าวหาหลวงวิจิตสงครามไปยัง พณ ลูกขุนศาลา ณ กรุงเทพมหานคร ภายหลังได้รับดำรัส เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมว่า “พระสุริยวงษาและพระอุปราช หาเอาความเท็จจริง ลงไปทำเรื่องราวกล่าวหาหลวงวิจิตสงครามซึ่งเป็นผู้้น้อย ไม่สมควรแก่ผู้ใหญ่เลย ” ดังนี้จึงทรงให้ยกเลิกคดีเสีย พร้อมกับหนังสืออันมีกระรับสั่งให้ทราบนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสละพระราชทรัพย์เงินสลึง รวม 2 ตำลึง 2 บาท เงินเฟื้อง เป็นเงิน 2 ตำลึง 2 บาท กับทองคำเปลวพันหนึ่ง ส่งมาเพื่อการกุศล ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าอาวาสวัดบ้านคอนสาร (วัดเจติยทัตวันนี้) หลวงวิจิตสงครามเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ได้พร้อมพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตบำเพ็ญกุศลกิจ ตามประเพณีนิยมในสมัยนั้น จนเสร็จเรียบร้อยด้วยดี พระราชทรัพย์ทั้งหมดรวมกับรายได้จากบรรดาญาติพี่น้องมิตรสหายและฐานานุกรม ขุนหมื่น ซึ่งมีศรัทธาบริจาคให้ ได้ยกเข้าเป็นมหากุศลทานในครั้งนี้หมดทั้งสิ้น ส่วนทองคำเปลวได้รับพระราชทานมานั้น ก็ได้ทำการปิดไว้กับอัฐิของท่านหลวงพ่อทุกชั้น เพื่อให้สอดคล้องต้องกับพระราชประสงค์ทุกประการ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้นิมนต์อัฐิทั้งหลายบรรจุในภาชนะอันสมควร ขึ้นประดิษฐานบนหลังช้างพลายกุดัฒมงคล นำไปก่อธาตุบรรจุไว้ ที่วัดบ้านห้วยหลวง เมืองนครไทย ตามชาติภูมิเดิม

นางทองอยู่สร้างวัด

ในสมัยหลวงวิจิตสงครามเป็นเจ้าเมืองคอนสารนั้น ปรากฏว่านางทองอยู่ ซึ่งเป็นน้องสาวของท่านจะเป็นน้องสาวโดยตรงหรือเป็นน้องภรรยาของท่านก็ไม่ทราบชัด ได้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระบวรพุทธศาสนาจึงพร้อมด้วยบุตรธิดา วงษาคณาญาติ ร่วมกันสร้างวัดขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ชื่อว่า "เรไร" เข้าใจว่าเป็นวัดป่าเรไรปัจจุบัน ต่อมาได้ร้างไป จนถึงประมาณปี พ .ศ. 2462 นายเซย ภูมิคอนสาร บุตรคนสุดท้ายของพระอุไรนพคุณพร้อมด้วยชาวบ้านหัวนาม่วงได้ร่วมกันบูรณะขึ้นใหม่ โดยอาราธนาพระอาจารย์บุญสงค์ ซึ่งจาริกธุดงค์มา อยู่จำพรรษาเป็นองค์แรก และก็ได้บูรณปฏิสังขรณ์สืบต่อกันมาจนทุกวันนี้

ชีวิตบั้นปลาย

หลวงวิจิตสงคราม นับแต่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ยกจากความเป็นไพร่หลวงในกองพระยาทุกขราษฎร์ จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็นนายกองสืบตระกูล ก็ได้ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติ ราชการสนองเบื้องยุคลบาทด้วยความอุตสาหวิริยภาพ แม้ชีวิตก็พร้อมที่จะสละเป็นราชพลี เพื่อสนองพระมหากรุณาธิคุณได้ จึงทำให้ชีวิตราชการของท่านเป็นมาด้วยความราบรื่น หลักฐานที่เป็นเอกสารทางราชการ ในชีวิตบั้นปลายของท่านปรากฏเพียงเมื่อสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อแต่นั้นเอกสารหลักฐานทางราชการไม่ปรากฏเหลืออยู่ คงจะถึงอนิจกรรมระหว่างปี จุลศักราช 1182 – 1183 นี้เอง

เจ้าเมืองคนที่ 2

นายคำสอน บุตรหลวงวิจิตสงคราม (หมื่นอร่าม) มีภรรยาชื่อนางนกแก้ว ซึ่งเป็นบุตรนตรีของเจ้าเมืองนครไทย มีบุตรธิดารวมกัน 3 คนคือ

1. นายบุญเกิด (พระพิทักษ์สุวรรณจางวาง)
2. นายพุ่ม (หลวงพิพิธภูมเรศ)
3. นายพึ่ง (หมื่นพินิจอักษร ผู้เขียนหนังสือพระมัลลย์สำหรับสวดในงานศพ)

เมื่อบิดาถึงอนิจกรรมแล้ว ก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกองบ้านคอนสาร สืบตระกูลต่อมาได้บูรณะบ้านเมือง ขยายกิจการต่างๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นไป พร้อมกันนี้ยังได้ฝึกอบรบชายฉกรรจ์และขุนหมื่น ให้มีความรู้ความชำนาญในการใช้อาวุธและยุทธวิธีต่างๆ เป็นการเตรียมไว้เพื่อป้องกันศัตรูที่มารุกรานบ้านเกิดเมืองนอนของตน จนมีความรู้ความชำนาญในวิทยายุทธและกลยุทธ์ สมัยนั้น ดังเรื่องราวที่เป็นเกียรติประวัติ ซึ่งขุนอาจว าจ่า (คง เรื่องเจริญ) ได้เล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้เสด็จสวรรคตแล้วนั้น พระเจ้าเวียงจันทร์ได้เสด็จไปถวายพระเพลิงศพที่กรุงเทพมหานครด้วย เสร็จเรียบร้อยแล้วได้ทรงขอตามพระราชประสงค์อยู่หลายอย่างเช่น ทูลขอเอานางสาวชื่อว่า "ดวงคำ" คืบไปเวียงจันทร์ด้วยเป็นต้น ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 แต่พระองค์มิได้ทรงอนุญาต ทำให้พระเจ้าเวียงจันทร์ทรงไม่พอพระทัย เมื่อกลับถึงเมืองเวียงจันทร์แล้ว จึงคิดการขบถทันที โดยยกกองทัพผ่านมาตั้งที่เมืองนครราชสีมา มีรับสั่งให้พระราชบุตร (โย้) คุมทัพจำปาสักเข้ายึดเมืองอุบลเป็นลำดับมา สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง

ทราบ จึงได้ทรงแต่งตั้งให้กรมพระราชวังบวรมหาดคีดิพลเสพย์ คุมกองทัพขึ้นไปปราบ พระเจ้าวียงจันทร์เห็นว่าจะตั้งทัพอยู่ที่เมืองนครราชสีมาไม่ได้ จึงถอยทัพกลับไปตั้งอยู่ที่เมืองหนองบัวลำภู อันเป็นเขตติดต่อกับบ้านคอนสาร ซึ่งมีนายคำสอน เป็นนายกองอยู่ขณะนั้นกรมพระราชวังบวรมหาดคีดิพลเสพย์ ได้ยกกองทัพหลวงติดตามทัพพระเจ้าวียงจันทร์ ตั้งกองทัพประชิดตำบลหนองบัวลำภูเข้าไว้ และมีรับสั่งให้เกณฑ์ ทัพกองบ้านคอนสารเข้าไปช่วย นายคำสอนได้เตรียมไพร่พลเสบียงอาหาร และลูกกระสุนดินดำตามควรแก่กำลังแล้ว จึงได้ยกกองทัพไปร่วมและเข้ารายงานตัวต่อกรมพระราชวังบวร ณ กองทัพหลวง และได้ทูลอาสาพร้อมราชการสงครามด้วยได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นกองลาดตระเวนสอดแนมดูการเคลื่อนไหวของข้าศึกในบริเวณด่านสัมป่อย และด่านข้าวสารเป็นต้น ได้ต่อต้านกับฝ่ายข้าศึกเป็นสามารรถ จับเพียงเชียงใต้กับพวกได้รวม 2 คน นำไปถวายกรมพระราชวังบวรที่ค่ายหลวง ได้รับปูนบำเหน็จความชอบเป็นพิเศษ โดยกรมพระราชวังบวรแม่ทัพหลวง ได้ทรงประทานอาวุธดาบด้ามงา ปักหุ้มด้วย เงิน 1 เล่ม เวลานั้นอยู่กับทายาทตระกูลของท่าน เมื่อเสร็จจากการปราบปรามขบถเจ้าอนุเวียงจันทร์แล้ว พระองค์ท่านแม่ทัพกลับกรุงเทพมหานคร พระองค์พอพระทัยในความสามารถของนายคำสอนกองบ้านคอนสาร และเพื่อเป็นตัวอย่างสืบภายหน้า จึงทูลขอพระราชทานบรรดาศักดิ์ ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ให้แก่ นายคำสอนกองบ้านคอนสารเป็น “หลวงสิทธิสงคราม” ในปีพ.ศ. 2369 นั้นเอง

เกิดกองใหม่

เมื่อประชากรของชาวบ้านคอนสารมีมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะให้การภาษีอากร สีมั่ง ดินประสิ่ว และการขุดร่อนทองคำ มีปริมาณ มากขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ให้แยกกองออกเป็น 2 กอง แต่ให้อยู่ในความรับผิดชอบของกองเดิม ซึ่งนายกองดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมือง คือ กองทอง ให้หลวงสิทธิสงคราม เป็นผู้จัดทำโดยตรง ส่วนกองสีมั่ง และดินประสิ่ว ได้ทรงพระกรุณาแต่งตั้งให้นายบุญมา บุตรของขุนชำนาญไพร่ สณฑ์ (พรานทองแดง) เป็นนายกอง โดยมีบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนอินอุไร” มีหมื่นนาถนพคุณ (บท) เป็นปลัดกองอีกผู้ช่วย กรมการต่างๆ ก็มีหมื่นเทพภักดี น้องชายขุนจงภักดี บุตรของขุนจงอาสา และแต่งตั้งขุนหมื่นอีกหลายคน เพื่อไปรักษาดูแลกิจการในที่ต่างๆ ท่านเหล่านั้น ล้วนแต่ เป็นเฝ้าพงษ์ของขุนชำนาญไพร่สณฑ์ ขุนจงอาสา และหลวงวิจิตสงครามทั้งนั้น ทั้งสองกองนี้ทำการแทนกันได้ เช่นครั้งหนึ่ง เมื่อวันเสาร์ แรม 6 ค่ำ เดือน 3 จุฬาราช 1208 ปีมะเมีย อัฐศก ขุนอินอุไร ได้แต่งตั้งให้ขุนจงภักดี เป็นผู้ควบคุมไพร่พล นำเอาอากรส่วยทั้งหลาย ลงไปทูลเกล้าถวาย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่กรุงเทพมหานคร หลวงสิทธิสงคราม นายกองทองกองใหญ่ ให้นายบุญเกิด บุตร นำบัญชีป่าส่วยทองซึ่งตกค้าง และจำนวนส่วยทองที่เก็บได้ ไปฝากขุนจงภักดี ให้นำไปทูลเกล้าถวายแทนตัว

เปลี่ยนนายใหม่

กองผึ้ง ซึ่งมีขุนอินอุไร (บุญมา) เป็นนายกองและส่วนราชการอื่นๆ ที่มีอยู่ในบ้านคอนสาร ทั้งหมด ได้ไปขึ้นอยู่ในความคุ้มครองของพระวิเศษโยธา เจ้าเมืองพิษณุโลกคนเก่า เมื่อท่านได้ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งให้หลวงโกษา ปลัดเมืองพิษณุโลก เป็นพระวิเศษโยธาจางวาง ตั้งจวนแคว้น ศาลากลางลงกับบ้านเรือนของท่านเอง ที่บ้านวังโป่ง แขวงเมืองพิษณุโลก ในปี พ.ศ. 2404 ขุนอินอุไร เห็นว่าระยะทาง จากบ้านคอนสาร ถึงเมืองพิษณุโลก ไกล และทุรกันดาร ต้องเดินผ่านป่าทึบและภูเขาสูง เป็นเวลา 15 – 16 วัน จึงจะถึงนายกองและขุนหมื่นของกองทั้งสอง จึงได้ประมุขปรึกษาหารือ เห็นพร้อมพ้องต้องกันยื่นคำร้องกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ไปอยู่ในความคุ้มครองของเมืองนครราชสีมา ซึ่งมีเจ้าพระยาตำแหน่งสงครามภักดีอภัยพิริยปรากฏกรมพหุ เป็นผู้สำเร็จราชการ พระบวรราชประสิทธิ์ฤทธิสงคราม เป็นยกกระบัตรเมือง และต่อมามาท่านได้ เป็นที่ พระยาสุนทรวิเศษฤทธิทศทิศวิชัย ก็ได้รับพระบรมราชานุญาตตามคำร้องขอ เป็นอันว่าระยะนี้ ราชการบ้านคอนสารไปขึ้นต่อเมืองนครราชสีมา

ชีวิตบั้นปลาย

หลวงสิทธิสงคราม ได้ปฏิบัติราชการสนองเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความมานะอดทนจนถึงวัยชราตาของท่านก็เกิดโรค รักษาไม่หาย จึงบอดทั้งสองข้าง ไม่สามารถปฏิบัติราชการให้ได้ผลดีเหมือนเดิมได้ นายบุญเกิด บุตรคนโต ก็ได้ปฏิบัติราชการแทน ไปจนถึงอายุขัยของท่านชาวคอนสารจึงนิยมเรียกท่านว่า “นายกองตามืด”

เจ้าเมืองคนที่ 3

นายบุญเกิด บุตรของหลวงวิชัยสงคราม ภรรยาชื่อ นางบุญเพ็ง ซึ่งเป็นชาวเมืองนครไทย มีบุตรธิดารวมกัน 5 คน คือ

1. นายคงเมือง (หลวงอุไรนพคุณ)
2. นางบัวผัน (สามีชื่อ ด้วง บรรดาศักดิ์เป็น หมื่นแสงสว่าง)
3. นายทองรัก (พระอุไรนพคุณ)
4. นายกิม

เมื่อบิดาของท่านถึงอนิจกรรมแล้ว ก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกองส่วยทองบ้านคอนสาร สืบตระกูลต่อมา โดยมีบรรดาศักดิ์เป็น “พระอุไรนพคุณ” มีนายพุ่มน้องชายเป็นปลัดกอง ท่านได้ปฏิบัติราชการร่วมกับขุนอินอุไร นายกองส่วยสีผึ้ง ต่อมาไม่นานนัก ขุนอินอุไร ก็ถึงอนิจกรรม หมื่นนาถนพคุณ (บท) น้องชาย ซึ่งทำหน้าที่เป็นปลัดกองอยู่ก่อนแล้ว ก็ได้รับตำแหน่งนายกองส่วยสีผึ้งบ้านคอนสารสืบต่อมา เนื่องจากท่านได้รับตำแหน่งเมื่อชราแล้ว จึงปฏิบัติราชการอยู่ได้เพียง 2 ปีเศษ ก็ถึงอนิจกรรม จะเป็นด้วยเหตุใดไม่ทราบ ตำแหน่งนายกองส่วยสีผึ้งบ้านคอนสาร แทนที่จะตกเป็นของนายทา บุตรชาย หมื่นนาถนพคุณ แต่ก็ตกมาเป็นของนายพุ่ม น้องชายของ พระอุไรนพคุณ ส่วนนายทาได้รับตำแหน่งเป็น “พนาย” มีหน้าที่ป่าวร้องบอกกำหนด แก่บ่าวไพร่ให้นำส่วยไปส่ง สังกัดอยู่ในกองของพระพิทักษ์สุวรรณจางวาง

ตั้งกองสรรพเหตุ

ขุนวิเศษสมบัติ (ทองปาน) บุตรของนายพุ่ม (หลวงพิพิธภูมเรศ) ภรรยาชื่อยิ้ม มีธิดาร่วมกัน 2 คนคือ

1. นางคำพันธ์
2. นางสาวทอง

พระอุไรนพคุณนายกองส่วยทองคำบ้านคอนสาร ได้เกลี้ยกล่อมผู้คน ที่จรจัดหาสังกัดมิได้ มีจำนวน 20 คน ให้ทำส่วยสรรพเหตุ และขอพระราชทานแต่งตั้งให้ขุนวิเศษสมบัติ เป็นนายกองสรรพเหตุ ตั้งแต่วันที่ 29 มีนาคม 2420 ตรงกับจุลศักราช 1239 แรม 1 ค่ำ วันศุกร์ เดือน 4 ปีฉลู นพศก ตั้งกองอยู่ที่บ้านโนกัวนา ทำราชการสนองพระเดชพระคุณ จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กองสรรพเหตุก็ถูกยุบไป

เลื่อนบรรดาศักดิ์

ปีฉลู นพศก ตรงกับพุทธศักราช 220 พระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้ายกกองบ้านคอนสารออกจากนครราชสีมา ให้ทำราชการสนองพระเดชพระคุณ ขึ้นกับกรุงเทพมหานครโดยตรง การส่งส่วยอากรก็ไม่ต้องผ่านหัวเมืองใดทั้งสิ้น

ครั้นถึง ปีชกาล สัมฤทธิศก ตรงกับปีพุทธศักราช 2421 พระอุไรนพคุณ นายกองส่วยทองคำบ้านคอนสารพร้อมด้วยนายพุ่ม น้องชาย ซึ่งทำหน้าที่นายกองส่วยสี่ฝั่ง แทนหมื่นนาถนพคุณที่ถึงแก่อนิจกรรม ได้คุมเอาเงินแทน ทอง – สี่ฝั่ง ลงไปทูลเกล้าถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระอุไรนพคุณ นายกองส่วยทองคำ เลื่อนเป็นที่ “พระพิทักษ์สุวรรณจางวาง ” แล้วทรงแต่งตั้งให้นายพุ่มเป็นที่ “หลวงพิพิธภูมเรศ” ทำส่วยสี่ฝั่งทูลเกล้าถวาย เหตุใด นายพุ่ม (หลวงพิพิธภูมเรศ) จึงได้รับยศและตำแหน่ง ที่หลังบุตร คือขุนวิเศษสมบัตินายกองสรรพเหตุ ข้อนี้นั้นไม่ทราบ แต่เอกสารทางราชการคือ หนังสือราชการของหลวงพิพิธภูมเรศและใบตราตั้งของขุนวิเศษสมบัติ เป็นอย่างที่เขาเขียนไว้

นายกองส่วยสี่ฝั่งบ้านเขิน

นายพุ่ม บุตรหลวงสิทธิสงคราม มีภรรยา ชื่อคำผิว มีบุตรธิดาร่วมกัน 8 คน คือ

1. นายทองปาน (ขุนวิเศษสมบัติ)
2. นางคุ่ม
3. นายทองทับ
4. นายทองฝ้าย
5. นายจันทร์
6. นายหนูเนตร (ขุนสมพรพินิจ)
7. นางซุ่มสาย
8. นายชื่น

ท่านได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมฝั่งซ้ายของลำน้ำ เชน บริเวณหนองปลาชิว เมื่อได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้เป็นที่ “หลวงพิพิธภูมเรศ” ตำแหน่งนายกองส่วยสี่ฝั่งบ้านเชน โดยมี ขุนสมพรพินิจ (หนูเนตร) เป็นปลัดกอง ท่านก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการที่ได้รับมอบหมายให้บังเกิดผลดียิ่ง เอาใจใส่ตรวจตราป่า ฝั่ง ไร่ป่าเขาลำเนาไม้ ที่อยู่ในอาณาเขตความรับผิดชอบของท่านด้วยตนเองมิได้ขาด ด้วยเหตุที่มีความรับผิดชอบในหน้าที่อย่างสูงส่งนี้ อยู่ต่อมา ถึงแม้ท่านจะอยู่ในวัยชรา กำลังวังชาอ่อนแอมากก็ตาม ท่านก็ยังอุตสาหะควบคุมไพร่พลกรมการในกองของท่านไปทำการตีฝิ่ง ในบริเวณอาณาเขตติดต่อกับเมืองเพชรบูรณ์ ยังไม่ทันจะสำเร็จภารกิจ ก็ได้ล้มป่วยลงด้วยโรคท้องร่วงอย่างแรงรักษาไม่หาย ถึงแก่อนิจกรรมที่บริเวณป่าฝิ่งของท่าน ในตำบลปลาลำห้วยอ้ายเสา แต่ณ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 วันเสาร์ปีมะเมีย ฉศก ตรงกับวันที่ 19 พฤษภาคม 2437 ได้ขอพระราชทานเพลิงศพ และได้จัดพิธีขึ้นที่วัดบ้านเชน (วัดเฉลียงทอง) บำเพ็ญกุศล 3 วัน 3 คืน แล้วนำอัฐิของท่านไปทำธาตุดุบบรรจุไว้ข้างหนองปลาชิว (ด้านทิศเหนือวัดเฉลียงทอง) ซึ่งเป็นที่สวนของท่านเอง เวลานี้คงสลายไปแล้ว เพราะธาตุดังกล่าวท่านว่าทำด้วยไม้ กลิ้งอย่างสวยงาม

เมื่อหลวงพิพิธภูมเรศถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ราชการส่วยสี่ฝั่ง คงมอบให้ปลัดกองเป็นผู้รับผิดชอบต่อไป ยังไม่ทันจะได้รับพระราชทานแต่งตั้งให้เป็นนายกองตามทางราชการก็พอดีถูกยุบหมวดกองดังกล่าวแล้ว

ได้รับพระราชทานเครื่องดนตรี

ในสมัยพระพิทักษ์สุวรรณจงวางนี่ จะเป็นด้วยความชอบสถานใดไม่ทราบ ที่ได้รับพระราชทานรางวัลเป็นพิเศษ ซึ่งรางวัลชนิดนี้ พระยาภักดีฤกษ์จงวาง เจ้าเมืองภูเขียวเคยได้รับพระราชทานมาก่อนแล้ว อันได้แก่เครื่องดนตรี “ปีพาทย์” จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วยตะโพน 1 ลูก กลองทับ 1 ลูก ฉิ่ง 1 คู่ ปี่ 3 เลา ระนาด 1 รวง (ลูกระนาดที่ใช้ ทำขึ้นใหม่ ของเดิมอยู่ที่บ้าน นายวาน เรื่องเจริญ กิ่งอำเภอกุฉินารายณ์ หนองวง 1 รวง (ได้รับมาเฉพาะลูกฆ้อง รวงนั้นพระพิทักษ์สุวรรณจงวาง ทำขึ้นใช้เอง) เครื่องดนตรีชนิดนี้ สมัยนั้นถือว่าเป็นของสูง เป็นเครื่องดนตรีประจำชาติ ผู้ที่มียศมีตำแหน่งที่เหมาะสมเท่านั้น จึงจะได้รับพระราชทาน เมื่อได้รับพระราชทานมาแล้ว พระพิทักษ์สุวรรณจงวางก็ได้ส่งนายจันทร์สูน บุตรพร้อมคณะไปฝึกบรรเลงที่เมืองนครราชสีมา ได้มาครบทุกทำนองเพลงที่นิยมกันในสมัยนั้น แล้วถ่ายทอดกันต่อมาจนถึงทุกวันนี้ ปีพาทย์ชุดนี้ถือเป็นของประจำตระกูล ใครจะถือเอาเป็นเอกสิทธิ์ไม่ได้ ทุกวันพระ ผู้ดูแลรักษาและผู้บรรเลงเป็นจะต้องไปพร้อมกันและบรรเลงที่บ้านของผู้เก็บรักษา จะขาดมิได้ หากมีผู้ประสงค์จะให้ไปบรรเลงสมโภชในงานใดก็ต้องไปตกลงราคา ค่าจ้างกับผู้เก็บรักษา ยกเว้นงานสมโภชพระประธานจะต้องไปบรรเลงฟรี จะคิดค่าจ้างมิได้ ค่าจ้างนี้ตกเป็นของผู้บรรเลง และผู้รักษา ปีพาทย์ชุดนี้ก็ดี หอกดาบและทวนที่ได้รับพระราชทานมาเมื่อ สมัยหมื่นอร่ามก็ตีจะเก็บไว้ในที่แห่งเดียวกัน ได้ให้นางเจริญ เลิศคอนสาร เป็นผู้เก็บรักษา โดยความเห็นชอบของคณะผู้เฒ่าผู้แก่ประจำตระกูลเพราะนางเจริญเป็น บุตรของนายเคลือบ ภูมิคอนสาร เป็นบุตรของหมื่นคอนสารศิริ หมื่นคอนสารศิริ เป็นบุตรของหลวงอุไรนพคุณ เจ้าเมืองคนที่ 4 และเป็นผู้รู้จักวิธีเก็บรักษา (ปัจจุบันนี้ได้เก็บรักษาอยู่ที่วัดเจติย์ ตำบลคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 97 เครื่องดนตรี

งานศิลปะและจิตกรรม

พระพิทักษ์สุวรรณจางวาง นอกจากท่านจะมีความสามารถในการบริหารราชการตามอำนาจและหน้าที่แล้ว ยังมีความสามารถในด้านศิลปะและจิตกรรมอีกด้วย จะเห็นได้จากท่านได้สร้างวิหารใหญ่ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประธานในวัดเจติย ด้วยฝีมืออันประณีต ประกอบไปด้วย ลวดลายอันวิจิตรงดงาม ด้วยฝีมือของท่านเองและผู้ชำนาญงานในด้านนี้ แต่เพราะซำรดทนต์โทรมคนสมัยหลังไม่เห็นความสำคัญ ของจิตกรรมหรือไม่มีความสามารถจะอนุรักษ์ไว้ก็ไม่ทราบ จึงได้รื้อถอนของเก่าแล้วสร้างใหม่ ตามความสามารถของตนเอง จนถึง พ.ศ. 2511 นายวินิจภูมิวุฒิสาร หลานหมื่นคอนสารสิริ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการกองอัตรากำลัง กระทรวงมหาดไทย ได้มานำชาวคอนสาร รื้อวิหารแล้วสร้างเป็นอุโบสถ แทนอุโบสถหลังเก่า ยังไม่ทันสร้างเสร็จก็ถึงแก่กรรมเสีย เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2514 อาจารย์สุบิน กิตติโสภโณ เจ้าอาวาส จึงพร้อมด้วย ยหยาภออันมี นายคำ กุลดั่ง เป็นมรรคทายก ชาวบ้านคุ้มวัดเจติย และนายบุญเกิด แผงจันทร์ ร่วมแรงร่วมใจกัน จัดหาทุนมาสร้างอุโบสถต่อ จนสำเร็จในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งค่าก่อสร้างประมาณ 1,251,355 บาท แล้วได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2526 และใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจนถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้พระพิทักษ์สุวรรณจางวาง ท่านยังได้สร้างธรรมมาสน์เป็นรูปมณฑป จัตุรมุขที่หน้าจั่วและเพดาน เขียนภาพจิตรกรรมลงรักปิดทองสวยงามมาก เข้าใจว่าท่านคงได้เลียนแบบมาจากธรรมมาสน์วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร ต่อมาคร่ำคร่าลง จึงมีผู้มีความปรารถนาดีแต่ฝีมือไม่ถึง ได้ทำการซ่อมแซมสีใหม่ จึงทำให้มองดูประอะเปื้อนไป ธรรมมาสน์ดังกล่าว ขณะนี้ตั้งอยู่ท่ามกลางศาลาการเปรียญวัดเจติย ได้มีช่างชาวคอนสารรุ่นหลังๆทำธรรมมาสน์ถวายวัดมาเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังไม่เห็นใครที่ทำได้สวยงาม เหมือนพระสุวรรณจางวาง นับว่า ฝีมือของท่านเยี่ยมจริง ๆ หากคนเสมอเหมือนได้อยาก

ในสมัยพระสุริยวงศาจารย์ ได้มีผู้มีความสามารถท่านหนึ่ง ชื่อตามที่ท่านได้เขียนไว้เองว่า “สีตน์พิ่ง” นัยว่าท่านนี้เป็นน้องชายคนสุดท้ายของพระพิทักษ์สุริยวงศาจารย์ ได้เขียนหนังสือพระมาลัยสวดศพไว้ในสมุดข่อย ในปี พ.ศ. 2384 โดยใช้อักษรขอม พร้อมภาพประกอบเป็นภาพลงรักเดินเส้นทอง สวยงามมาก ได้ใช้สวดในงานศพมาจนถึงปัจจุบันนี้ หนังสือนั้นก็ยังคงสภาพใช้การได้ดีอยู่ ขณะนี้เก็บรักษาไว้ที่วัดเจติย แต่ปัจจุบันคนที่อ่านอักษรขอมได้มีน้อยจึงใช้หนังสือพระมาลัยที่เป็นตัวอักษรไทย ซึ่งมีขายทั่วไป มาสวดในงานศพแทน

นายพิ่งต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนพินิจอักษร” แต่ชาวคอนสารนิยมเรียกท่านว่า “ขุนพินิจพิ่ง” และต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “หมื่นพินิจอักษร”

คำว่า “ซีตัน” นี้ เป็นคำเก่าไม่ค่อยได้พบบ่อยนัก ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายไว้ว่า หมายถึง นักบวช คำว่า “สีตน์” คงเพี้ยนมาจากคำว่า “ซีตัน” นั้นเอง

นากองส่วยสีผึ้งบ้านคอนสาร

นายทา ซึ่งเป็นบุตรของหมื่นนาถนพคุณ เมื่อบิดาถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ไม่ได้รับตำแหน่งนายกองสีตระกูล ตามธรรมเนียมของทางราชการ เนื่องจากพระพิทักษ์สุริยวงศาจารย์ ได้ขอ ตำแหน่งนายกองสีผึ้งให้แก่น้องชาย คือ นายพุ่มซึ่งได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ครั้งสุดท้ายเป็น “หลวงพิพิธภูมเรศ” ส่วนนายทานั้นได้รับตำแหน่งเป็นเพียง “พนาย” ในกองส่วยของพระพิทักษ์สุริยวงศาจารย์เท่านั้น จึงทำให้นายทาไม่พอใจ จึงหาช่องทางที่จะจับผิดพระพิทักษ์สุริยวงศาจารย์ อยู่เรื่อยมา ครั้นได้โอกาสเหมาะ ก็ได้ทำเรื่องเข้ากราบบังคมทูลต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หว่าพระพิทักษ์สุริยวงศาจารย์ บังเลขไว้ และได้แสดงจำนวนบ่าวที่บังไว้ทั้งหมดให้ทรงทราบโดยตลอด แต่พระองค์ไม่สนพระทัยที่จะเอาผิด แก่พระพิทักษ์สุริยวงศาจารย์ ให้ได้รับความเดือดร้อน ทรงโปรดเกล้าแต่งตั้งให้นายทาเป็นนายกองส่วยสีผึ้งจำนวนไพร่พลตามที่แสดงไว้ในคำฟ้องนั้น ให้อยู่ในความคุ้มครองดูแลของนายทา แต่ราชทินนามท่านไม่ปรากฏ ชาวคอนสารเรียกท่านว่า “นายกองทา” มีหน้าที่ทำส่วยสีผึ้งทูลเกล้าถวายทุกปี เมื่อท่านถึงแก่อนิจกรรมแล้ว นายบุญ ตาบุตรก็ได้รับตำแหน่งนายกองส่วยสีผึ้งบ้านคอนสาร แทนต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์ครั้งสุดท้ายเป็น “ขุนจำเรียมสุริยวงศา” ท่านได้ทำราชการมาจนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 กองนี้ก็ยุบหายไป

ชีวิตบั้นปลาย

การบริหารราชการสมัยนี้ของบ้านคอนสาร มีกองเกิดขึ้น 4 กองคือกองทอง กองสีผึ้ง กองดิน ประสิวและกองสรรพเหตุ โดยมีนายกอง ปลัดกอง กรมการ ปฏิบัติหน้าที่ราชการประจำตามตำแหน่งหน้าที่ทุก ๆ กอง ทั้งนี้อยู่ในการควบคุมดูแลและรับผิดชอบของนายกองทองในฐานะเป็นเจ้าเมือง พระพิทักษ์สุริยวงศาจารย์ ท่านได้บริหารราชการในฐานะเป็นเจ้าเมืองควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าราชการประจำต่องต่าง ๆ จนถึงวัยชรา ท้ายสุดท่านได้คุมส่วยลงไปทูลเกล้าถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่กรุงเทพมหานคร ได้ป่วยเป็นอหิวาตกโรค ถึงแก่อนิจกรรมที่ กรุงเทพมหานคร ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

เจ้าเมืองคนที่ 4

นายกเมือง บุตรพระพิทักษ์สุวรรณเจ้าจางวาท ภรรยาชื่อ นางหลง มีบุตรธิดารวมกัน 6 คน คือ

1. นายหนูเมฆ (หมื่นคอนสารศิริ)
2. นายศรีไว
3. นายศรีนวล
4. นายวาท
5. นางทองศรี
6. นายพรมมา

นายกเมืองมีครอบครัวแล้ว ได้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านเชนใต้ ทิศตะวันออกท่าข้ามเดิม ซึ่งอยู่ที่ทิศตะวันตกวัดกระดังงาปัจจุบัน ขณะนั้นท่านได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนอุไรนพคุณมีตำแหน่งเป็นปลัดกอง ครั้นพระพิทักษ์สุวรรณเจ้าจางวาทบิดาถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ก็ได้ทำหน้าที่เป็นนายกกองส่วยทองคำแทนตำแหน่งของบิดาต่อมา อีไม่นานก็ได้รับพระราชทาน แต่งตั้งให้เป็นนายกกอง ทำหน้าที่เป็นเจ้าเมืองคอนสาร และได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงอุไรนพคุณ ” ท่านได้ดำรงตำแหน่งอยู่ไม่นานทำราชการอยู่เพียงปีเศษ ก็ได้ถึงแก่อนิจกรรม นับเป็นนายกกองคนที่ สี่ และได้ใช้จวนหลังเดี๋ยวมาร่วมกันคือตั้งแต่หมื่นอร่ามกำแหง มาจนถึงหลวงอุไรนพคุณ ได้ใช้จวนหลังเดิมของหมื่นอร่ามกำแหงนั้นเอง ต่อจากนี้จวนได้ถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออก เป็นของนางบัวผัน ส่วนที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเป็นของนายกิม

เจ้าเมืองคนสุดท้าย

นายทองรัก บุตรพระพิทักษ์สุวรรณเจ้าจางวาท ภรรยาชื่อ คำบ้อง มีบุตรธิดารวมกัน 6 คน เป็นชาย 4 คน เป็นหญิง 2 คน คือ

1. นายชื่น ภูมิคอนสาร
2. นายแปลก ภูมิคอนสาร
3. นายช่วง ภูมิคอนสาร
4. นางแสง เชื้อไพบูลย์
5. นางเสม พรมเอี่ยม
6. นายเชย ภูมิคอนสาร

เมื่อหลวงอุไรนพคุณ พี่ชาย ได้ถึงแก่อนิจกรรมแล้วได้รับพระราชทานแต่งตั้งให้เป็นนายกกองส่วยทองคำ บ้านคอนสารสืบต่อมา แต่ได้ตั้งจวนขึ้นใหม่ ซึ่งอยู่กับบ้านของตนเอง ห่างจากจวนเดิม ๓ ไปทางทิศตะวันออก ราว 10 เส้น (ด้านทิศใต้อุโบสถวัดเจติย ด้านหนึ่งติดกับเขตวัด) ส่วนศาลาว่าการนั้น คงใช้หลังเดิม เพราะตั้งอยู่ระหว่างกลางจวนเก่ากับจวนใหม่พอดี รั้วจวน ไม่ได้ทำเป็นรั้วระเนียดไม้แก่นเหมือนจวนเดิมแต่ใช้ต้นชบาและต้นใบเงินใบคำ ปลูกเป็นรั้วด้านหน้าโดยตลอด แต่ทางด้านหลังและด้านตะวันออกยังไม่เรียบร้อย ก็ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองยุบกอง ลงเป็น ตำบลอำเภอ

การบริหารราชการ ของพระอุไรนพคุณ ท่านรับผิดชอบทั้ง 4 กอง ที่มีอยู่ในบ้านคอนสารจึงนับว่าเป็นภาระหนักอึ้งยิ่ง นอกจากนี้ยังรับผิดชอบ ในการบำรุงสุข แก่บ่าวไพร่ราษฎรทั้งหมดอีกด้วย เนื่องมาจากบ้านคอนสารเป็นป่าทึบ การเจ็บไข้ได้ป่วยจึงมีชุก ชุม หมอที่จะทำการรักษาพยาบาล ซึ่งมีความรู้ความชำนาญจริงๆก็ไม่มี จึงทำให้ราษฎรได้รับความทุกข์ทรมาน จากการเจ็บป่วยในสมัยนั้นมาก พระอุไรนพคุณ จึงพยายามเสาะแสวงหา ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในทางนี้พอดีได้หมอเปรม ซึ่งเป็นคนที่มีชาติภูมิอยู่ในกรุงเทพฯนั่นเอง ท่านผู้นี้มีความรู้ความสามารถในด้าน เกษศาสตร์ และเวชปฏิบัติ อย่างดียิ่ง โหราศาสตร์ และไสยศาสตร์ ท่านก็คล่องหาตัวจับยาก หมอเปรม ได้ติดตามพระอุไรนพคุณ มาอยู่ที่คอนสาร ช่วยทำการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยและถ่ายทอดวิชาความรู้เท่าที่มี แก่อนุชนชาวคอนสาร เป็นอันมาก ตำรายาพยาบาลผู้เจ็บป่วย และถ่ายทอดความรู้เท่าที่มี แก่อนุชนชาวคอนสาร เป็นอันมาก ตำรายาที่เป็นสมุดข่อยกิติ ที่เป็นโบราณกิติ ซึ่งมีใช้กันอยู่ในบ้านคอนสาร โดยมากจะเป็นตำราที่ถ่ายทอดออกมาจาก “อาจารย์เปรม” แทบทั้งสิ้น เพราะของท่านดีและได้ผลชัดเจนจริงๆ จึงมีผู้คนนิยมมาก พระอุไรนพคุณ ได้แต่งตั้งให้ท่าน ได้เป็นกรมการคนหนึ่งในกองสรรพเหตุ ของขุนวิเศษสมบัติ

ชีวิตการส่งส่วย

ภารกิจหลักสำคัญยิ่ง ของพระอุไรนพคุณ ก็คือการส่งส่วย ส่วยในสมัยนี้ ใช้เงินตราแทนทองสีผึ้ง ดินประสิ่ว ท่านจะต้องรับผิดชอบในส่วยทั้ง 4 กอง ในฐานะเป็นเจ้าเมือง การส่งส่วยนั้น ลำบากยากเข็ญมาก เพราะหนทางจากคอนสาร ถึงกรุงเทพมหานครนั้นไกลมาก ต้องเดินทางถึง 2 เดือน จึงจะถึง มีหน้าซำยังทูกันดาร หลากหลากไปด้วยสัตว์นานาชนิด อาจขบกัดและกินเราเป็นอาหารได้ทุกเมื่อถ้าประมาท อีกโจรผู้ร้ายชุกชุม ดักปล้นเอาทรัพย์สิน — จากหัวเมืองทางภาคอีสาน ซึ่งนำไปส่งนั้น ท่านเล่าว่าที่ร้ายที่สุด ก็คือที่แก่งคอยสระบุรี ขุดเอาจาวาจาได้เล่าถึงชีวิตการส่งส่วยที่สำคัญของท่าน ให้ลูกหลานฟังและเล่าสืบต่อกันมาว่า ครั้งหนึ่งท่านได้รับแต่งตั้งให้ไปส่งส่วยที่กรุงเทพคนหนึ่ง โดยพระอุไรนพคุณ เป็นผู้คัดเลือก เอาแต่คนที่มีความสามารถจริงๆ คือ จะต้องมีความสมบูรณ์ แข็งแรง กล้าหาญไม่กลัวตาย ชำนาญวิทยายุทธ และกลยุทธ์ ทรหดอดทน การเดินทางได้แยกออกเป็น 3 กอง กองหน้ามี ขุนอจาวาจา เป็นหัวหน้ากองมีดาบเป็นอาวุธครบมือ และเป็นคาศิลา 2 กระบอ กองกลางมีหมื่นโยธาพิทักษ์ เป็นหัวหน้ากอง กองนี้มีพลมาก เพราะเงินทองรวมอยู่ที่กองนี้ทั้งหมด อาวุธปืนมีมากด้วยกัน รัฟล ขุนหมื่น ล้วนแต่คนสำคัญทั้งนั้น เพื่อจะให้ส่วยที่ควบคุมไปนี้ได้รับความปลอดภัย กองหลังมีพระอุไรนพคุณ เป็นหัวหน้ากองทั้ง 3 กองนี้ เดินให้ได้ระยะห่างกันพอสมควร ส่วนกองหน้าเดินให้ห่างออกไปหน่อย เพื่อสอดแนมเหล่าร้าย ซึ่งคอยดักรออยู่ ตามระยะทางที่ผ่านไป เมื่อเห็นเหตุการณ์ผิดสังเกต ก็ให้เข้าเจรจาดูท้วงที และให้สัญญาแก่กองหลังให้ทราบโดยเร็ว ในครั้งนี้ท่านเล่าว่า พอเดินทางเข้าถึงแก่งคอยเขตเมืองสระบุรี กองหน้าก็ได้เห็นพวกคนร้ายชุกชุมอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง เรียงรายกันออกมาจนถึงติดกับทางเดินไปพอดี พวกคนร้ายเห็นขุนอจาวาจาไปกับพวกไปถึงก็ออกมาไล่ถตาม และเชื่อเชิญให้พักกินข้าวปลากันที่นี้เสียก่อน คนร้ายได้แสดงอหิยาตัยเป็นอย่างดี แต่ขุนอจาวาจาหาได้หลงกลของคนร้ายไม่ได้สอดส่องสายตาสังเกตดูรอบๆ ในป่า ก็เห็นปืนคาบศิลา ฟิงตันไม่อยู่หลาย

กระบอก นับดูจำนวนคนที่นั่งบ้าง เดินบ้าง รวมเป็น 20คนพอดี ตอนนั้นทำเอาขุนอาวาจาอกสั่นขวัญหาย มองดูลูกน้องก็หน้าถอดสีไปตามๆกัน จึงดำเนินกลยุทธ์ด้วยวิธีการทูต พูควาจาหวานล่อม จนเหล่าร้ายต้องนั่งตบตบฟังอยู่คู่หนึ่ง พอได้ยินขุนอาวาจา พูดถึงชื่อพระอุไรนพคุณ หัวหน้าเหล่าร้ายก็ถามขึ้นทันทีว่าพระอุไรนพคุณที่ไหน ขุนอาวาจาตอบว่า พระอุไรนพคุณคอนสารไง หัวหน้าโจรถามอีกว่า เตี้ยนี้ท่านอยู่ที่ไหน ขุนอาวาจาตอบว่า อยู่กองหลังกำลังตามมา ไม่ช้าก็มาถึง ว่าแล้วขุนอาวาจาก็ให้สัญญาณ โดยการหาวนอนขึ้นดังๆ กองหลังก็ทราบทันทีว่า ยังเดินไปได้ หรือ หมายความว่าให้รอฟังก่อนเมื่อทราบตระหนักในใจของหัวหน้าโจรตั้งนั้น เขาจึงตะโกนบอกลูกน้องของพวกเขาทันทีว่า พระอุไรเจ้านายของพวกเราไว้อย่า รีบจัดแจงอาหารไว้รับท่านโดยเร็ว นี่ยะหัวหน้าโจรคนนี้เคยไปราชการที่ กรุงเทพมหานครกับท่านเจ้าเมืองสระบุรี ได้ไปพักอยู่ที่วัดชีปะขาว แทบทุกครั้ง เพราะคุ้นเคยกับเจ้าอาวาสที่นั่น พระอุไรนพคุณได้ไปพักอยู่ที่แห่งเดียวกัน หลายครั้งหลายครั้งหลายหนเข้าก็เลยสนิทสนมกันขึ้น คุณพระเจ้าเมืองสระบุรี ก็ผูกสมัครเป็นเกลอกับเจ้าเมืองคอนสาร เมื่อเดินทางกลับบ้านคอนสารบางทีก็ได้ไปแวะพักด้วยเพื่อนเกลอ ที่เมืองสระบุรี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หัวหน้าโจรรักและนับถือพระอุไรนพคุณ ในฐานะเป็นเจ้านายของตนไม่คิดกระทำร้ายต่อเมืองคอนสาร การไปส่งส่วยครั้งนี้ ก็ประสบความสำเร็จราบรื่นและปลอดภัยดังที่กล่าวมา

การที่นำเรื่องนี้มาเขียนไว้ ก็ด้วยความมุ่งหวังที่จะให้ลูกหลาน เหลน โหลน ของหมื่นอร่ามกำแหงที่ยังพอมิเล็ดของหมื่นอร่ามปนอยู่บ้าง ได้มองเห็นความลำบากยากเข็ญ ของบรรพบุรุษที่เอาเลือดเนื้อชีวิตและความลำบากยากเข็ญเข้าแลก เพื่อความเจริญพัฒนาของชาติไทย จะได้เอาอย่างท่านบ้าง

พระอุไรนพคุณ นายกองทองบ้านคอนสาร ก็ได้บริหารราชการ ในฐานะเป็นเจ้าเมืองมาจนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กองบ้านคอนสาร ก็ถูกยุบเป็นตำบล คือ

1. ตำบลคอนสาร มีพระอุไรนพคุณ เป็นกำนันคนแรก ขึ้นอยู่กับอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ
2. ตำบลโนนหัวนา มีขุนวิเศษสมบัติเป็นกำนันคนแรก ขึ้นอยู่กับอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

ต่อมา

ตำบลนี้ ถูกยุบรวมเข้ากับตำบลคอนสาร

พ.ศ.2497 ประชากรของตำบลคอนสาร มีมากขึ้น ทางราชการจึงแยกออกเป็นตำบลทุ่งพระอึ้ก ตำบลหนึ่ง

พ.ศ. 2501 ทางราชการได้ยกฐานะขึ้น เป็นกิ่งอำเภอคอนสาร โดยรวมตำบลโนนคุณ เข้ามาเพิ่มอีกตำบลหนึ่ง

พ.ศ. 2502 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นอำเภอคอนสาร มาจนถึงปัจจุบันนี้

3. ตำบลโนนคอม มีนายปาย แสนตา เป็นกำนันคนแรก ขึ้นอยู่กับอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีกำนันติดต่อกันมาได้ 3 คน เมื่อทางราชการ ตั้งอำเภอชุมแพขึ้น ก็ยุบไปรวมกับตำบลโดนหัน ขึ้นอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เมื่อมีประชากรมากขึ้นก็ยกฐานะมาเป็นตำบลโดนคอมอีก และได้มาเป็น “ อำเภอภูผาม่าน ” ปัจจุบัน

ลำดับตระกูลผู้รวบรวม

นายแสง ภูมิคอนสาร บุตรี ของพระอุไรนพคุณ มีสามีชื่อ นายหมู เชื้อไพบูลย์ มีบุตรชาย –
หญิง รวมกัน 8 คน คือ

1. นางแถม เชื้อไพบูลย์
2. นางใจ แพงจันทร์ (มารดาผู้รวบรวม)
3. นายเทียม เชื้อไพบูลย์
4. นายแท่งเชื้อไพบูลย์
5. นางแจง กุลด้วง
6. นายบุญส่ง เชื้อไพบูลย์ (ผู้ร่างต้นฉบับ)
7. นางจัด เชื้อวิเศษ
8. นางแลบ ซาติทหาร

นางใน เชื้อไพบูลย์ บุตรหญิง ของนายหมู นางแสง เชื้อไพบูลย์ มีสามีชื่อ นายเล็ง แพงจันทร์
มีบุตรชาย

หญิง รวมกัน 5 คน คือ

1. นางพจน์ พรหมเยี่ยม
2. ศรีพงศ์ – สมศรีเป็นหญิงถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเล็ก
3. นายบุญเกิด แพงจันทร์ (ผู้รวบรวม)
4. สงคราม เป็นชาย ถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเล็ก

เหตุที่ชื่อว่า “บ้านคอนสาร”

ขุนวิเศษสมบัติ นายกองสรรพเหตุ ได้เล่าสาเหตุที่หมื่นอร่ามกำหนดตั้งชื่อว่า “คอนสาร” ให้
ลูกหลานฟังและเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อหมื่นอร่ามกำหนดจะไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวที่กรุงเทพมหานครครั้ง
แรก พระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานทองคำตราราชสีห์ให้ตั้งกล่าวมาแล้ว ระเบียบการรับทองคำจากพระ
เจ้าอยู่หัว ในขณะนั้นมีอยู่ว่า ผู้ได้รับพระราชทานต้องใช้พานแว่นฟ้า ทูลศิระะ หมอบเข้าไปรองรับ
เอาทองคำหรือสารตรา เมื่อถวายบังคมลาออกมาพบนหน้าพระที่นั่งแล้ว เชิญพานแว่นฟ้านั้นระดับอก
ตรงหัวใจเชิญสารตรามาถึงที่ พัก สำหรับท่านหมื่นอร่าม จะเชิญพานสารตราตามระเบียบนั้น
โดยตรง ย่อมเป็นไปได้ยากมาก เพราะระยะทางไกล ต้องใช้เวลาเดินทางร่วม 2 เดือน จึงเอาแพรสี
ขาวสะอาด ก่อพานแว่นฟ้ารองสารตรา นั้นให้เรียบร้อย แล้วใช้ตะพัดของท่านซึ่งทำด้วยไม้แก้วลาย
เป็นไม้คานคอนเอาพานใส่สารตรา นั้น มาจนถึงเขตป่าฝั่งทุ่งตะโหนด หมื่นอร่ามจึงถือเอาสุภานิมิตนี้
เป็นชื่อของบ้านที่ตั้งใหม่ว่า “บ้านคอนสาร” ตั้งแต่นั้นมาจนถึงทุกวันนี้

ภาคผนวก ง
ภาพประกอบภาคสนาม

ภาพประกอบ 98 ที่เก็บเครื่องดนตรีไทย

ภาพประกอบ 99 ผู้วิจัยวัดขนาดเครื่องดนตรีไทย

ภาพประกอบ 100 การบรรเลงดนตรีไทคอนสารในงานบุญเดือนหก

ภาพประกอบ 101 การไหว้ขอพรกับเจ้าเข้าทรง

ภาพประกอบ 102 การแห่พระประเพณีบุญเดือนสาม

ภาพประกอบ 103 ผู้เข้าร่วมขบวนแห่พระประเพณีบุญเดือนสาม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวสุกัญญา รัตนประทุม
วันเดือนปีเกิด	2 กันยายน 2526
สถานที่เกิด	อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 99 หมู่ที่ 2 ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ รหัสไปรษณีย์ 36180
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ครูผู้ช่วย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนสมสะอาดดงมูขีวิทยา ตำบลคอกช้าง อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย 43100
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านคอนสาร ตำบลคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ
พ.ศ. 2541	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2544	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2549	ระดับปริญญาตรี กศ.บ. (เอกดุริยางคศาสตร์ไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2554	ระดับปริญญาโท ศป.ม. (สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ